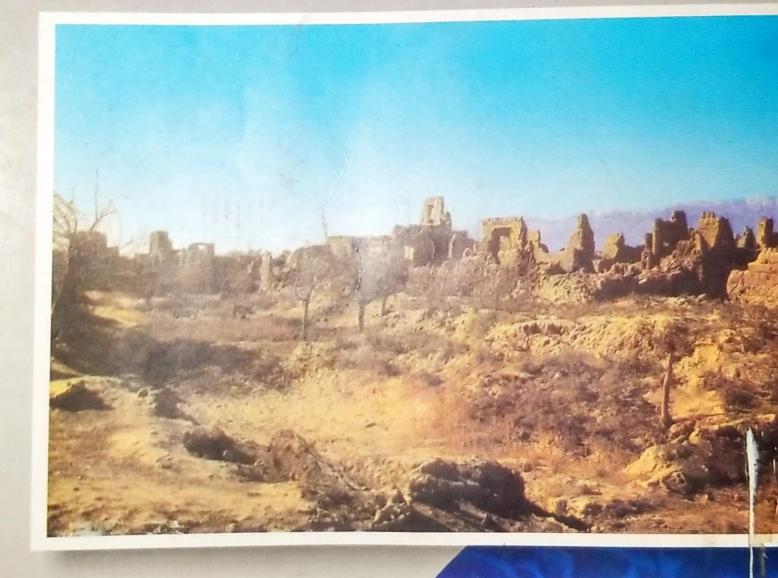
ميوندخپرندويه ټولنه کابل-افغانستان

المنالغان المنالية ال

ژباړن: محمد زبير شفيقي ليكواله: كريستينا ليمب

Ceris Con Constants More 1899 Top Some of the series of the seri

ليكواله: كرستينا ليمب

د افغانستان یادښتونه

بالدارمن الرحم

د افغانستان يادښتونه

ليكوال: كريستينا ليمب

ژباړن: محمد زبير شفيقي

كمپوز او ديزاين: علي جان سلطاني او محمد هارون شفيقي

لومړي چاپ: ۱۳۸۳ لمريز ، وري

د چاپشمیر: ۱۰۰۰ ټوکه

خیرندوی: میوند خیرندویه ټولنه

کابل: صدارت څلور لاري، تيلفون: ۲۲۰۰۲۵ و ۲۱۰۳۵۹۹

موبایل: ۷۰۲۸٤۹۵٤ و ۷۰۲۹۵۲۱۵ پست بکس: ۵۲۲۵

E-Mail: maiwand@asia.com

د چاپ حق خوندي دی.

اهدا

هغه اولس ته چې وينې دوي ورکوي، عزت د نورو پې لوړ شي هغه اولس ته چې ځوروي يې پردي، دلاسه يې هم په پرديو کيږي

نيوليك

: مخ	سرلیک	گڼه
۲ ا	د ژباړن سريزه	۸. ۱
, V	د پيل خبرې	۲.
۷ ۱۷	د طالبانو له خوا رېږول	۳.
k1	موټرسايکل سواره ملايان	۴. ب
۸۲	حقانيه دارالعلوم	۵.
144	په جلا وطنۍ کې شاهي دربار	.9
17.	د هرات سفر	.٧
191	د هرات د جامو ګنډلو مرکزونه	۸.
747	د ګیلاسونو راز	٠٩.
771	بد رنګه طاووس	٠١.
414	د عبدالله كيسه	
401	له طالبانو سره مخامخ كبدل	.14
480	له جنرال حميد كل سره ليدنه	.18
474	له كابل څخه يو ليك	.14
411	اخذليكونه	.10

د ژباړن سريزه

درنو لوستونكيو!

«د د افغانستان یادښتونه» په نامه د نړۍ د مشهورې او غوغا جوړوونکې خبریالې د دغه اثر په نړیواله سطحه ډېر زیات هرکلي شوی ډی، خو دغه کتاب چې ستاسو په لاس کې دی زما د ارادې نه بلکې مجبوریت حاصل دی چې نژدې یو کال یې ستومانه کړی یم.

ما د مرحوم نسيم حجازي څو پنډ پنډ تاريخي ناولونه وژباړل خو د دغه اثر په پرتله ډېر لږ پرې ستومانه شوي يم.

نژدې يو کال پخوا مې د جنګ ورځپاڼې د يکشنېې ورځې په اونيزه مجله کې د کرسټينا ليمب په قلم (د افغانستان يادښتونه) تر سر ليك لاندې مضمون تر سترګو شو، لوستو يې خونند راکړ، د کرسټينا د جنجال پاروونکي طبعيت له مخې وپوهېدم چې د سهار لوستونکيو ته به په زړه پورې وي، فکر مې کاوه چې په دوو دريو مجلو کې به محدود وي، د خپلو نورو ژباړو تر څنګ مې قلم پرې را واخيست، چې خبره له درې څلورو اونيو واوښته غوښتل مې ترې تېر شم، خو نيمګړې پرېښودل يې ورو ورو راته ګران او ناشوني شول، اونۍ پر اونۍ اوښتې تر دې چې بالاخره دغه يادښتونه په ٣٣ برخو کې د جنګ ورځپاڼې د يکشنېې په اونيزه مجله کې بشپړ شول، ماد همدغه برخو د تنظيم او يکشنېې په اونيزه مجله کې بشپړ شول، ماد همدغه برخو د تنظيم او

کتابي چاپ اراده درلوده چې د تېرې جنوري په مياشت کې مې له يوه دوست سره پخپله کتاب وليد چې ومې کوت مازغه مې ورته وخوټېدل.

زما زیار چې ۳۳ اونۍ یې ستومانه کړی وم ډیر نیمګړی و، په کتاب کې څو بابونه داسې وو چې مانه وو ژباړلي، پر دې سر بېره څو بابونه نور نیمګړي وو چې باید بشپړ شوي وای، بالاخره مې په نه زړه بیا ځان دې شاقې تیار کړ چې دا دي اوس تر ممکن حده یو بشپړ اثر ستاسو مخې ته ږدم، البته په ځینو برخو کې د بې اهمیته بحثونو لنډیز کافي بلل شوی دی.

دغه اثر د کرستینا لیمب یادښتونه دی چې نوموړې کندهار، هرات، جلال آباد او کابل ته د خپلو سفرونولیدلي اورېدلي او خاطرې، پکې را ټول کړي دي، د دغې مشهورې انګرېزۍ ژورنالیستې د دغه اثر په لوستو ماته د اردو ادب د تاریخي داستانونو د ستر لیکوال (الیاس سیتاپوري) دغه خبره ډېره سترګو سترګو ته کیږي چې انسان د پیړیو په اوږدو کې همغه انسان دی، او هر انسان لومړی انسان دی بیا پاچا، ملک، وزیر او یا کوم عادي سړی وي، چې د مینې، کرکې، رخې، کسات او سیا ادری.... احساسات لري.

کله کله صفا انګرېزه شي چې د افغان اولس په تېره د پښتنو په سپکه او بده پسې يې متې را بډ وهلې او د خپلو اسلاقو خبرې د سند او دليل په حيث پرې راوړي چې:

پر مار اعتماد وکړه پر بد لمنې ښځې نه، خو پر بد لمنې ښځه باور وکړه پر افغان نه ((اډيار کپلنګ))

د افغانستان د پخوانيو شاهانو د تاريخ پېښې يې هم زياتره له هغو کتابونو را اخيستې چې يا افغانستان ته د جاسوسۍ په ماموريت راغلي وو او ياله هغو پوځونو سره چې په کابل کې يې شاشجاع پر تخت کينولي و، دلته دا برالا يوه داسې انګرېزه ښکاري چې د لته بند او ميوند خرپونو يې پر زړه داغونه ايښي دي او غواړي دغه داغونه پرې مينځي.

پردې سر بیره د ((د افغانستان یادښتونه)) په دغه اثر کې طالب د جهالت، وحشت او بې رحمۍ د سمبول په حیث معرفي شوی دی، که څه هم زه پردې خبره باور نه لرم چې زیاتره ماته خوړلي یا پړه یاران پرې له ملامتۍ نه ځان ساتې او استدلال پرې کوي چې (تاریخ به قضاوت کوي)، ځکه چې د تاریخ قضاوت زیاتره ډیر مسخره او ړوند وي او د هر وخت قضاوت یې بېل وي.

زه په زغرده د طالب جامد سياست غندم چې هم يې اسلام بدنام كړ او هم يې افغان اولس په لويو غميزو واړاوه.

پردې د تاریخ قضاوت ته اړتیا نشته، ځکه چې که خبره د هغه قضاوت شي بیا به یا ملا داد الله اتل راوزي او یا به د (B52) تر سیوري لاندې یاران پکې اتلان وي او د کرستینا لیمب یادښتونه به هم د تاریخي اسنادو په حیث یو لوی اعتبار لري.

په هر صورت د طالبانوله علم، تکنالوژي او کتاب سره دښمني داسې واقعیتونه دي چې افغانانو د سر پر سترګو لیدلي دي، د دوی (رخون روا او رنګ ناخن ناروا) دریځ هم ډیرو افغانانو ته د فهم وړ نه و، خو په دې اثر کې د هغوی په اړه ډیرې داسې خبرې شته چې د مبالغې مرچ او مالګه ډیر پرې دوړېدلي دي، مثلاً د مزار له نیولو وروسته د هغه ولایت د نوي والي ملا منان نیازي دا فتوی چې (هزاره ګان مسلمانان نه دي!) همدغسې لیکوالې ډېر ځایه طالبان په پښتنو تعبیر کړی دي.

خو پر دې سر بیره په دې اثر کې ډېرې نویې او ناویلې خبرې شته چې یو خاص ارځښت لري، کرستینا لیمب د خپل چاپېریال او ټولنې په ژبه غږېدلې ده او د کلتورو د توپیر پروا نه لري، په زغرده دود کا او هغه کوکاکولایادونه کوي چې (شراب پکې ګډ شوي دي) په مجموع کې د افغان اولس پر خلاف د هغو توطیو یادونه کوي چې پردې پکې بوخت دي. خو پردې برسیره ډیر ځله د ژباړې پر وخت زه پرې پښیمانه شوی هم یم. په دې اړه نور قضاوت پخپله درنو لوستونکیو ته پرېږدم، راځم د ژباړې په باب ځینو ټکیو ته

لومړی دا چې متاسفانه ځينې نومونه داسې دي چې نه مې يې له چا نه سمه بڼه پيدا کړای شوه او نه مې پرې زړه اوبه څښلې لکه د (موټر سايکل سواره ملايان) تر سر ليك لاندې (رت ملا) دغسې تير وتنې په اردو متن کې ډيرې وې چې ځينې مې يې اصلاح کړې لکه خواجه غلتان ولي چې خواجه غطا راغلی، يا عايشه دراني ښوونځی چې په اردو متن کې (هشايي دراني) راغلی دی یا فاطمه مري، چې غالباً ماري ده، همدغسې اردو ژبې لیکوالان د میرویس پر ځای واعظ لیکي په داسې حال کې چې دا دواړه بیل نومونه دي او په افغانانو کې دواړه شته، په پای کې ددغه ستومانوونکي اثر په کمپوز، تصحیح او اوډون کې درانه ورور علي جان سلطاني راسره ستوماني ګاللې چې ډېره مننه ترې کوم.

پردې سربېره زما ګران ورور محمد الله کمال او ګران بچی محمد هارون جان د دې اثر په تصحیح او ترتیب کې شپې را سره روڼې کړې له ستر پروردګار څخه یې استعدادونه غوړېدلي غواړم،

نور دا تاسو او دا د كريستينا ليمب (د د افغانستان يادښتونه).

په درنښت محمد زبير شفيقي د ۱۸۸۳ لمريز کال د وري ۲ مه سردار احمد جان کالوني کرايي کور

د پېل خبرې

دا د ۱۹۸۷ کال دنوامبر دیوه سهارخبره ده، په برمنګهم کې هغه مهال توند باران اوریده اوآسمان په تورو وریځو کې پټ و. زما داوسیدوپه کوټه کې پرغوړیدلی غالي په زرینو کرښو لیکل شوي بلن لیك پروت و، دادپاکستان دپخواني صدراعظمي بي نظیر بوټو دواده بلن کارت و .یوه داسې بلنه چې ماقبو له کړه نودپاکستان اومنځني آسیا ټولي دروازي مي پرمخ پرانیستل شوي.

زه به تل دبي نظير بوټو احسانمنه وم چې ماته يي بلنه راکړه اوديوي نوي اوحيرانوونکي نړۍ دليدو زمينه يي راته برابره کړه.

په هر صورت دلته پريوه حقيقت بايد اعتراف وکړم اودا ضروري بولم، په افغانستان کې چې له ماسره کوم نيك چلند وشو اوافغان مجاهدينو چې په څومره ښه نيت او خلاص زړه په سفر کې زما ملګرتيا وکړه او يوي انګريزي نجلۍ ته يي دننه دسفراجازه ورکړه، پردي له اعتراف پرته دغه کتاب نشوای بشپړيداي.

دافغانستان په څیر زما د کیسې هم نه کوم پیل شته اونه پای . په پښتنو کې له پخوا راسې یو متل دی چې د دې کایناتو د جوړولو نه وروسته چې له الله تعالي سره ډیر کمرونه او ډېرې هسې پاتې شول، نو افغانستان یې تري جوړکړ دي سیمي ته یې څیرینې دانوم کیښود

او ولي ، په دي اړه د مورخينو ترمنځ اختلاف دی. که زه غوا دافغانستان په اړه خپله کيسه پيل کړم نوبايد ماضي ته والره شه اوتيريادونه راوسپړم. کله چې دځواني په موسم کې اويوويشت کا وم له پوهنتون څخه دفلسفي په ځانګه کې نوي فارغه شوي وم. انګلستان په اطرافي سيمو کې مې و زګار وخت تيراوه. يوه ورځ م ځان دپيښور په څير سرحدي سيمه کې وموند، دروډ کپلنګ اشعارو کې ډوبه اودډيزلو لړي رانه ختي ، دلته په يوه غورازه ويګ کې راغلي وم.

په لاسوکې مې يو دروند دجاموبکس نيولي و چې په وړوکي يې ښه په زحمت وم ماپه خپل اندخپل دغه بکس له هر هغه شي څخه ډا کړي و چې دجګړي ديوه ژورنالست لپاره يي اړتيا وه ، دڅه ځنا لپاره مي سترګي پټي کړي اوپه تصورکې ګورم چې په کوم ځاي کې بکس په لاس کې ولاړه يم، دګردونو او دوړو شاته لمر دلويدو په حا

کې دي.

په دي پردي اونابلده چاپيريال کې دريکشاګانو په ګڼه ګوڼه کو يوه انګريزه نجلۍ په يوه بي باوره حالت کې ده اوهغه ريکشا ګار ګوري چې تير اوبير کيږي اود ايف ۱۶ جنګي بمبارد الوتکو رنګ انځورونه پري کښل شويدي، شاوخواته د فقيرانو اوسوالګرو هم ګڼا ګوڼه ده چې دچايولاس غوڅ شويدي اودچا بيا پښه نشته، په هغوې کې ځيني داسې سوالګر هم ور چې مخونه يي جذام خوړلي وو، دچ لويي پګړۍ اود اونو خولې پرسر چې مخې ته يې مختلف دپلورلو شيان ايښي وي

په دوي کې دزياترو په غاړو کې ټوپك داسې ځړيدلي وي لکا

دلندن خلك چې چترۍ ورسره ګرځوي.

په تنګواوپخوانيو کوڅو کې چې دواړو لوريو ته يي دلرګيو دوه پوړه پخواني کورونه وو تيره شوم اوبيا مي يو ريکشا ته لاس ورکړ اوهوټل ته ورسيدم ،داسې ،هوټل ته چې هلته دوسلو اوټوپك سوداګرځي راځي.

ماته يي هلته يو داسې اطاق راکړ چې کړکۍ او دروازې يې پردې نه درلودې،زه پربستره ايښې يوه تکيه ورپريوتم اوتر لې ځنډه مې دمه جوړه کړه شمال لويديځ لوري ته تر تور اسمان لاندې دلوړو او دنګو غرونو يوه لړۍ وه چې دهغو شاته افغانستان پروت دي.

هغه افغانستان چې روسي پوځونو نيولي دي يو وخت دغه ځاي زما په خيال کې له انګلستان څخه په زرګونه ميله لري و اوس زه يوازي څلويښت ميله تري لري وم

که دځمکي په کره کې داسې کوم ځاي وي چې برخليك يي جغرافيې اوموقعيت ليکلې دي نوهغه افغانستان دي چي هلته هيڅ ځواك هم که روس دي او که انګريز ددغه خاورې پر مستعمره کولو ونه توانيد.

افغانستان ديوې داسې تاريخي لاري حيثت لرې چې منځنی، ختيځ منځنې آسيا، دهند نيمه وچه اولرې ختيځ سره نښلوي ،ځکه خودغه ساحه تل دجګړو ميدان او دلويو ځواکونو هديره پاتي شويده افغانان دمارکوپولو، چنګيزخان، لوي سکندر، ګوډتېموراوپرهغوي برسيره دمغلو،سکانو اوايراني فاتحانو اواميرانو داسې يادونه کوي لکه چې همدا اوس اوس تير شوي وي، له ميلاد څخه په څلورمه پيړۍ کې سکندر له ديرش زره پوځ اوپيلانوسره له

دې سیمې نه په دري کالو کې تیر شو. دنولسمې پیړۍ په جریان کې دافغانستان وچي اوپراخي دښتي او غرونو دهغه لویي لوبي لپاره ستیج تیارکړ چې دتزاري روسیې اوبرتانوي امپراتورۍ ترمنځ په سیمه کې دخپلې برترۍ پرسر دجګړی دپیل ټکې شو.

د پیښور ښار يو وخت دافغانستان برخه وه. دافغان واکمن دژمي پلازمينه همدغه ښارو.

دپيښور دښار په هوټل کې شپه دهغو دوو کلونو پيلامه شوه چې په هغوکې هرڅه په بل لوري واوښتل چې تراوسه پورې يي ډير قدر اوعزت و

رخبتونه بدل شول. په مختلفو بڼو دجاموبدلولو اوله افغان مجاهدينو سره دخيبرنه تيريدلو سره ما اجساس کړه چې داهغه زړور اوميړني خلك دي چې ډير دهيراني احساس لري ،پردي سربيره مي دغه خلك وليدل چې دوي يوبل ته لاس وركول اوګلان به يي ټولول.

په دوي کې زياتره داسې وو چې وړوکي هنداره به يي په لاس کې وه او په ساعتونو ساعتونو به دخپلي پزي دننه ويښتانو په غوڅولو بوخت وو.

کله کله دوي له ډيري مبالغي څخه کار اخيست او ديوې روسي هليکوپترې دراغورځولو پرځاي به يې داوو دراغورځولو ادعا کوله بيا هم دوی دشاعرانه روح اومزاج خاوندان دي لکه ايويي چې دافغانستان په لويديځ کې داسماعيل خان ملګري و روسي خوله پرسر دغه چاغ اوپنډ سړي به چې کوټې ته راغي چوپتيا به خپره شوه هغه تماته دخداي پاماني په وخت کې دفارسي ژبي يو شعر ليکلي راکړچي مفه وم يې داسې و

SUL ALL

e the say of the

"که ته ماپه زرو کلونو کې يوځل هم يادنکړې زه به دي هر ساعت زرځله يادوم"

دروسي پوځونو پرخلاف دجګړې په وخت کې سره له دې چې په کنډو کې په ناست وو دشپي په تيارو کې به موسرې دمرميو رڼاګاني ليدلي او توغندي اوګولۍ به موتر سرتيريدي دانارو له تروشو دانوسره به موسبا ناري و ،ددې ټولو خطرناکو تجربو سره سره زه ډيره خوښه اوتازه وم زه ،دعمر په داسې پړاو کې وم چې په سړي کې غير معمولي اعتماد راپيدا کيږي چې تل داګونګوسي درته کوي چې:

دنړۍ هيخ شي ماته زيان نشي رسولي.

له دې سره يو دمينې راښکون و داسې به يې باوري کولم چې زه ددې خلکو سره يم چې ديوه ستر ارمان لپاره قرباني ورکوي ، ځکه چې په انګلستان کې زما وړوکتوب په سري ايالت کې دلندن په جنوب کې تير شويدي، هلته دداسې بې قانوني په باب څوك خوب هم نه ويني او دبغاوت په باب څوك تصور نشي کولي تردې چې هلته خلك دکنسرت او يا تياتر دليدلو نه وروسته دوروستي ريل له تلونه خلك انديښمني وي چې کورته به څنګه ځان رسوي؟

بيا هم افغانستان زما لپاره غير معمولي ارځښت درلود، د داسې خلکو په منځ کې ژوند تيرول چې له دوي سره دهر څه له لاسه ورکولو وروسته هيڅ هم پاتي نه وي ، دايوه داسې ځمکه وه چې خلك يې هوا بويوې درته وايي چې پاس په لوړو غرونو کې سپين اوبي داغه دواوروګلان غوړيږي اوهلته يو دواورويږ هم قدم وهي! هغه خلك چې يوه ښکلي ګل ته يو ساعت پرلپسي کتل ورته دوخت ښايع کولو په مانا نه دي.

المه الدين لوديد

دداسي ځمکي کیسه ده چې هلته دکتابونو پرځاي مشران دعل اصلي سرچینه بولي، هلته چې دکورنۍ اوقبیلې مانا دخلکو ل مجموعې څخه ډیر ه لوړه وي.

کله چې زه له افغانستان څخه بیرته خپل هیواد ته راستنه شو نودلندن کوڅي اوسرکونه دخلکو په ګڼه ګوڼه اومنډو رامنډو ډا وو، ددوی څیرې له حرص اوتمي څخه ځلیدې هغه شیبه افغانستار دیوه ازغي په څیر زمازړه ته راچوخ شو، لکه زما چې له دې وطن سر یښتینې مینه پیدا شوي وي دشمالي لندن دشپي په یوه میلمستی کې چې کله خلک په ډیرو سرسري اوعادي خبرو اترو بوخت وو ماغوښتل دیوه داسې هیواد په باب خبري ورته وکړم چې دهري کورني یو غړی یې یا وژل شوی و اویا یې یوه پښه اویالاس الوتي و مهلته هر ماشوم یو څوک په وژل کیدو لیدلی وو

هلته چې ماته يوه ماشوم دخپل ارمان په باب وويل چې غواړه په يوه رنګين اوښکلي توپ لوبي وکړم

خوچي مادافغانستان په باب خبري پيل کړي نواحساس مي کړه چې دخلکو په ستر ګو کې يوډول ځلاراغله لکه ما چې دداسې فلم کيسه ورته کوله چې له ماپرته چا نه و ليدلي.

په تيرو څوکلونو کې مادجنوبي امريکا څخه تر شمالي امريکا پورې اودجنوبي افريقا څخه داروپا تر جنوب پورې دګرځيدو راګرځيدو فرصت په لاس راووړ. چې زه دنويو کيسو اودوستانو اوسيمو سره آشنا شوم.

بیا هم افغانستان دنیمګړی میني په څیر زما په زړه کې پاتې شو، ماته له افغانستان څخه بلني هم راتلي ا و دخپلو دوستانو

پيغامونه پرلپسي رارسيدل

خوماته داڅومره دخجالت خبره وه چې هیڅکله مي هغو ته ځواب ورنکړ.

هورښتيا کله کله به چې ما تېز اسماني رنګ وليد نوناڅاپی به دمزارشريف د آبي ګنبزو جومات ستر ګو ته را ته و دريد او چې کله به مي داعلي انګورو دخوړلو موقع ومونده نوپه خيالونو کې به کندهار ته ولاړم چې هلته به دځايي خلکو دا دوياړ دعوه وه چې د دوي دانګورو په څير خواږه اوخوندور به په نړي کې ونه مومي کلد کله به دصنوبر دلرګي خوشبويي دهرات په کوڅو کې ګاډي راپه ياد کړي ، زه دافريقا تر لري لري سيمو پورې هم تللي يم دزمبيا په شمالي برخه کې دځليدونکيو ستورو لاتدي پرته وم چې ناڅاپه کلونه کلونه مخکي دسپين غره هغي شپي رايادي شوي چې د آسمانونو ويرې هلته د ټولوخلکو شونډي ورګنډلي وي او په دي چوپه چوپتيا کې يوازې ديوه افغان قوماندان غې آزانګې کولې چې ويل يې چې د آسمان له هرستوري سره يو افغان شهيد آرام او چوپ ويده دي

په پاکستان کې دهر سياسي بدلون اويا پوځي کودتا نه وروسته زه هلته تللي يم، هلته چې دافغانستان دمهاجرينو لپاره په جوړوشو يو کمپونوکي دهيواد څلورمه برخه خلك ميشت وو چې هرځل تر پخوا په پراخه سيمه کې خپريدل ، ما هلته لومړي ځل د يوه نوي ګروپ نوم واوريد چې په عامه اصطلاح يي "طالبان" بلل ،چې مشرى يي ديوه له اسرارو ډك يو سترګي سړي په لاس کې وه، زما افغاني دوستان هم هلته اوسيدل اوهلته د ژوند نه بلکي دوخت په تيرولو مصروف وو. احساساتي اوبا عزمه ځوانان په داسې عمر خوړليو اوچاغو بنيادمانو

بدل شوي وو چې خيتي يي راوتلي وي.

اوسترګۍ يي پرسترګو لګولې وې د روسی پوځونو له وتلو وروسته لويديځ له دوی نه مخ اړولي و.

دهغوی ټولو په زړونو کې له پاکستان سره کرکه مخ پرزياتيدو وه چې دوي هلته په اوسيدو مجبور شوي وو اودخپلو ټولو انديښنو او مصيبتونو پړه يي پرپاکستان ورغورځو له،يو ه پخواني دوست حامد ګيلاني په خوښۍ راته وويل چي په اسلام آباد کې يو نوي ايټالوي رستوران پرايستل شوي دي اوماته يي هلته د ډوډۍ بلنه راکړه

کله چې په اسلام آباد کې هغه رستوران ته ورسیدم نو په میز مي يو سرپرانستي کوکاکولاايښي و حامد ګیلاني راته وویل:

دغه خاص كوكاكولا و خبنه او پخواني يادونه دي را وسپړه، ما هغه كوكاكولا او چت كړ سمدستي و پوهيدم چې حامد په هغې كې سره واين ګډ كړي دي دحامد دعينكو له هندارونه مادهغه او ښكي وليدلې چې له سترګو يي رابهيدلي هغه خپل كوك په لاس كې او چت كړ ويې ويل:

ته مې چې وليدي داسې راته ښكاري چې زړه مې صاف شو ، ستايو ميړه دمى زوي دى دى دنده لرې اوكور هم لري ، زه سلام درته كوم. زه داسې يوڅوك يم چې ټوله ځواني اوژوند مې ديوه داسې ځاي لپاره وقف كړه چې اوس يې هيڅ وجود نشته

۲۰۰۱۵ م دسپتمبر له ۱۱ مې سره هرڅه بدل شول، په نيويارك كې سوداګري نړيوال مركز اوپه واشنګټن كې پنتاګون تر داسې تر هه ګړي يرغل لاندې راغلل چې دنړۍ په تاريخ كې يي تراوسه پورې ساري نه و، له شنه اوصاف آسمان څخه داسې عذاب رانازل شو

چې دسترګو په رپ کې يي هرڅه پرېل مخ واړول زما خپل دوه کلن زوي په غيږ کې و اوپه تلويزيون مي داننداري ليدلي، سياسي اوديپلوماتيكو پند تانو ددې پيښي په اړه خپل تحليلونه وړاندي كول ،اونړيوالو ته يي ددې بدمرغو پيښو عوامل اومسئوولين ورپه ګوته كول. دالوتكو تښتوونكو په باب ددوي ټولو اذهان دمنځني ختيځ لوري ته تلل ، داشتباهي كسانو په لست كې تر هر چا مخكي دعراقي اولس مشر صدام حسين نوم اڅيستل کيدو، خويو بل نوم هم و ،سعودي نژاده ترهه محر اسامه بن لادن چې پرامريکا يي دترهه محري يرغلونو ګواښ کړي و اويوازي څو اوني مخکي يې ويلي وو چې پرامريکا به داسې يرغل وشي چې نړۍ به يې تصور هم نشي کولي،زه دتلويزيون پردې ته ځيروم چې ناڅاپه يي دافغانستان نقشه وښودله داسى راته ښكاره شوه لكه كومه بده اروامي چې دقبر پرسرتيره شوې وي ، څومره چې دتلويزيون پرپرده ددغه هيرشوي هيواد نقشه ښودل كيدله چې دايران، منځني آسيا اوپاكستان ترمنځ پروت دى مابي اختياره دخپل غاړي دطلا يي زنځير په هغه لاکت لاس واهه چې پرسپينو زرو "الله اكبر" دافغانستان په بڼه كښل شوي و ،داتحفه ماته ډير کلونه پخوا دوړو کې ږيري اوځليدونکيو سترګو خاوند قوماندان عبدالحق راكړي وه.مابه له هغه سره تل ګلابي ډوله آيس كريم خوړل . إفغانستان چې ماوروستي ځل ليدلي و له هغونه ١٣ كاله تيرشوي وو په دي موده كې دكابل زياتره برخه په كورنۍ جګړه کې په کنډوالو بدله شوې وه په زرګونوخلك تر اوسه پورې هلته وژل شوي دي.

خلك په عامه ګڼه ګوڼه کې په دار ځړول کیږي دتلویزیون سیټ

دټانکونو تر چینونو لاتدي ماتیږي اوپرسندرو اوساز سرود باندي بشپږ بندیز لګیدلي دي ، په داسې حال کې چې له تیرو څو کالو راسي هلته یوڅاڅکی باران نه دي شوي ، مافکر کاوه چې بیا به کله هغه دآبي ګنبذو ښکلي جومات بیا ووینم چې په مزارشریف کې مي لیدلي و چې سپیني کوتري پکي الوتې آیازه به دهرات د ۱۲۰ ورځنیو تودو بادونو پر اوږو بیا سپره راشم چې هلته دصنوبر دونو خوشبویي احساس کړم؟

آيا بيا به دکندهار دخوندورو انګورو مزه وڅکم ؟ آيا په رښتيا ماغوښتل چې په غرونو او ګړنګونو کې را ايسار نه بخښل کيدونکي وطن ته ولاړه شم چې دوژنو او لوټمار په سبب په خپلو وينو سوردي؟ ياهغه ځمکه غواړم بيا ووينم چې له همغه مهاله مي په ارواکي ژوندې ده.

چې کله زه ډيره وړوکي وم اوله هيڅ شي مي ويره نه درلوده له همغه راسي کله چې ه خپلو خيالونو سره يوازي شم تل داسې چورتونه وهم اوله ځانه دغسي پوښتني کوم.

که کوم وخت مادخپلو پوښتنو ځواب ولید داسې نشي چې زما ټول یادونه چې زمادژوندشتمني اوزیرمه ده رانه ولاړنشي؟ ددې پوښتني ځواب یوازي هماغه کسان ورکولي شي چې خوبونه ویني اوپردي حقیقت هم پوهیږي چې کله خوبونه تیت اوړنګ شي څومره دغم اوخپګان وړوي!!

د طالبانو له خوا ربړول

د انسانانو شر ددوی له مرګه وروسته هم ژوندی پاتې کېږي، خو نیکۍ یې له هډوکو سره ځښېږي. شکسپیر (ژولسزار)

قومانده وركونكي افسر هدايات وركول او د هغه تر لاس لاندې كسان ټول غوږ غوږ وو، هغه په رسا غږ ورته ويل:

تاسو باید د ډیرې بې رحمی اوسخت زړي څخه کار واخلی تردی چې خلك مووویني له ویري په لږزه شي. وژل او ورانول خوهرڅوك کولي شي. دخلکو وږي تږي ساتل هم څه خبره نه ده، زه غواړم چې ستا سو ډله دظلم اوشکنجو داسې نمونه لارې پیدا کړي چې په کار ولویې دتورنوداسي کریږي پورته شي چې کار غان دخپلو ځالو په پریښودلو مجبور کړي .که تصادفي له هغوي نه ګوم یوژوندې پاتې شي نوتر عمره پورې آرام خوب ونکړاي شي.

زه په ویره اولېزه کې ډوبه وم اوداټولي خبري مي اوریدلي دا داکتوبر لومړي شپي ورځي وي او موږ ټول په کویتي کې دمیوو په یوه بڼ کې دیوه لوی میز په شاوخوا کې ناست وو، شپه ورو ورو راخپریده اوپه هوا کې یخنی مخ پرزیاتیدو زموږ شاوخوا ته دمڼو دمیوي په زړه پورې وږم فضا معطره کړي وه ،شاوخوا باغونو ته په ورغلیو لښتیو کې داوبو مترنم آوازپر غوږونو ډیر ښه لګیده دمېز تر شا زما ترڅنګ دحامد کرزي ځوان وراره جمیل کرزي ناست، و.

له ځانه سره يي دري داسې كسان راوستي وو چې غوښتل يي له ماسره خبري وكړي دهغو دري واړو اړيكي له طالبانو سره وې خوزما ټول پام په هغو درې واړو كې يوه ځوان ته وراوښتي و.

هوکې همغه ګلبدين حکمتيار چې په اوومشرانو کې ترټولو زيات بنستپال ګڼل کيږي دملاحسني کورنۍ ترډيره حده شتمنه وه چې په کندهار کې يې ښه ډيره ځمکه او څوکورونه درلودل

دجګړي له پاي ته رسیدو وروسته ددوی کورنې کندهارته بیرته راغله ، خودی په پیښور پوهنتون کې دلوړو زده کړو لپاره پاتې شو هغه خپل ځان دملاحسنی په نامه راوپیژاند خوبیا یې پرشونډو یوه پیکه موسکا راغله اوپه وضاحت یې وویل : له طالبانو سره دیوځای

كيدو له امله مى له نامه سره "ملا" زيات شويدي پردي هيڅكله هم داسې ګومان ونه كړى چې زه كوم مذهبي اويا ديني عالم يم خپلو خبرو ته يي دوام وركړ ويي ويل :

دنورو ډيرو خلکو په څيرزه هم له طالبانو سره په خوښه اورضانه يم يوځاي شوي بلکي د ١٩٩٨ م په پيل کې زه په کويټه کې په يوه کمپني کې دمحاسب په توګه په کار بوخت وم چې دوچي ميوي "بادام اوپسته" کاروبار يي کاوه . همدلته ماته خبر راغي چې زما بابا چې ۸۵ کلن و په کندهار کې طالبانو نيولي دي اوډير يي وهلي اوځورولي دې تردې چې ددې وهلو اوځورنه يي دمرګ امکان هم شته

په يوه شرط دهغه دپريښودلو امكان و چې دده پرځاي ددوي دكورني يو نارينه هغوى ته ورحواله كړاى شي ځكه خو پچه زما په نامه وخته او دغسي دهغه دژوند دژغورلو په خاطر زه مجبور شوم چې كندهار ته ولاړ شم او دهغوي ملكر تيا وكړم.

په دي دوران کې دخليل احمد دکورني ډير نور کسان هم له طالبانو سره يو ځاي شوي وو چې په هغوي کې ځينو ته دا ګواښ شوي وچي که له طالبانو سره ملګرتيا ونکړي نو ځمکه به تري واخلي، ځينو کسانو طالبانو ته دمياشتي شل ډالره رشوت ورکاوه او پرهغوی له ورګډيدو څخه يې ځانونه ساتل ، شل ډالره په دي هيواد کې ډيري پيسي بلل کيدي.

ځکه چې هلته دکلني تنخواه منځني اندازه تردوه سوه ډالرو هم کمه ده طالبانو دځينو کسانو څخه ددوي سره د ملګرتيا په بدل کې پرپيسو برسيره دوه سيټه ډاټسن موټر هم غوښتل چې ددوي دخوښې موټر وو اود وسلو او نشه يي موادو دسوداګرو لخوا به دوي ته دغه موټر دسوغات په توګه ورکول کیدل ،ددې په بدل کې یې هغوي ته دافیمو په کرنه اوبیا یې بهر ته په کاروبار کې پشپړه آزادي ورکړي وه په هغه وخت کې افغانستان په نړۍ کې دافیمودحاصل تر ټولو لوي هیواد و، دروسي پوځونو دلس کلن تیري په وخت کې دافغانستان داوبو لګولو سیستم قصدي ویجاړ کړاي شوي و چې له هغو وروسته په ټول هیواد کې دتریاکو له کړلو پرته بله چاره نه وه ځکه خودافغانستان په جنوب لویدیځو سیمو کې دتریاکو تولید په لویه پیمانه پیل شو.

چې وروسته د دوه زرم کال په جولاي کې طالبانو دکوکنارو کرنه غیر اسلامي وبلله اود افیموپه تولید اوکرنه بندیز ولګید پردي سربیره دافیمو کاروبار ښه په زور اوشور دوام درلود اوپه افغانستان کې جوړ شوي هیروئین ټولي نړي ته په قاچاق وړل کیدل چې له همدي امله دې سیمې ته د "زرین هلال "نوم ورکړای شو.

دافغانستان په پټو پوليسوکي دخليل له شامليدو نه وروسته دده مسئووليت داو چې دشپي په کوڅو اوواټونو کې غله وڅاري ځکه خوپه پيل کې ده داسې ګڼله چې طالبان ګټوره اواغيزمنه فريضه سرته رسوي ځکه چې دده په قول دروسي پوځونو له وتلو وروسته وضعه ډيره عجيبه شوي وه په کندهارکې ځايي سردارانو اوجنګي قوماندانانو هرڅه پلورل اوخوړل يي ،چې په هغوکي د بريښنا او تليفون مزي هم شامل وو ،هغوي به ځواني نجوني اوهلکان ورسره تښتول د خلکو لوټل او دلاري نيول يي ورځني معمول ګرځيدلي و دخمسي وضعي له امله د طالبانو راتګ غنيمت ګنل کيدو موږ ټولو دافکر ګاوه چې په افغانستان کې به دافکر ګاوه چې طالبان نيك اوښه خلك دي چې په افغانستان کې به دافکر ګاوه چې طالبان نيك اوښه خلك دي چې په افغانستان کې به

دفانون واكمني راولي.

دطالبانو په اړه ماداسي خبري په وار وار اوريدلي دي ه که په يو

هول وګورونو هندو کش افغانستان په شمال اوجنوب دوو برخو ويشلي
دي په شمال کې زياتره فارسي ويونکي اوترکي نژاده خلک اوسيږي
خو په جنوب کې اکثريت پښتانه اوسي تاجکان اوهزاره ګان
دافغانستان په غرنيو سيمو کې ژوند کوي، په ۱۹۹۴ م کال دطالبانو
دراپورته کيدو نه پخوا ژبنيو اوقومي اختلافونو افغانستان په وړو
وړو رياستونو ويشلي و، ځکه چې هلته دوسلو ذخيري پريمانه اوله
هر چا سره وي دغه مقامي واکمن اوقومي قوماندانان په دي کې
ډير مشهور وو چې د سترګو په رپ کې خپله وفاداري بدله کړي.

دلته د يوي خبري څرګندونه ضروري ده چې د ۱۹۸۰م لسيزه کې د امريکا اوشوروي اتحاد د پوځي مرستو په نتيجه کې افغانستان د وسلو له درکه دنړۍ تر ټولو مهم هيوادګرځيدلی و اودنړيوالو وسلو په اړه په ۱۹۹۱ کال کې چاپ شوي يوه کتاب کې د شمير نو اواعدادو له درکه افغانستان ته رسيدونکي وسله تر عراق څو ځله زياته وه، په هرصورت دطالبانو رامنځته کولو اود هغوي واك ته رسولو اسباب چې هرڅه وو په دي کې هيڅ شك نشته چې هغوى يي په داسې نيکواوشريفوخلکو تعبيرول چې په اساسي ډول په افغانستان کې دقانون دواکمني اودنظم اوامن د ټينګولو لپاره راغلي دي چې دراتلونکي اقتدار اوواك دساتلو سره هيڅ مينه نه لري....

په همدي ماښام دهوټل په باغ کې د ډوډي لپاره په غوړيدلي ميز زموږ ترمنځ له يوه اوبل سره خبرې اترې کيدې ما مې دخپل ميړه تصوير هغوي ته وروښود چې توري سترګې اوزيتوني رنګ يې

دپرتګالي فاتحانو (مسلماناني) ته ورته دي.

خليل احمدحسني چې تصوير وليد سمدستي يي وويل: داخو د افغانانو په څيردي.

دشنه چاي دچاينکوله راتلو نه مخکې هواښه سړه شوې وه او دهوټل بڼ ورو ورو له خلکو څخه تشيدو.

خوزما اوخلیل ترمنځ لاناویلې خبرې ډیرې وې دپټو پولیسو له خدمت نه پرته هغه څومیاشتې دملا عمر د ساتونکي په توګه هم کار کړي و ملاعمر دطالبانو روحاني رهبرګڼل کیده چې دغلجي قبیلې دیوې ځانګې سره یې اړیکې وې

خليل هم دهمدې قبيلې څخه و ځکه يې دملا عمر دساتونکي په توګه داعتماد وړ باله.

ملاخليل حسني توره لونګۍ پر سر کړه او د کندهار په کوڅو او واټو نو کې به يې ګزمې کولې، خو د ده په زړه کې يوې لويې انديښنې ځاى نيولى و، چې دى يې آرام نه پريښود تر دې چې د ده پر دې انديښنه د طالبانو مشران هم پوهيدل، په ۱۹۸۸ م کال د طالبانو مشرتابه نوي نوي فرمانونه پيل کړل، چې هر يو تر بل ډير انقلابي و دغسې د ملاحسني دنده هم بدليده د مجرمينو او تخريبکارو کسانو د څارنې او پلټنې پر ځاي يې ده ته دا دنده وسپارله چې داسې کسان وييژني او جزا ورکړي چې په ويډيو فلمونه ګوري، سندرې اوري، يا قطعه بازي او سطرنج لوبه کوي، او يا مرغان ساتي په داسې حال کې چې د کوټرو پالنه په کندهار کې له پخوا نه رواج ده، کوټرې داسې روزي چې د نورو پاللې کوټرې تېر باسې او ورسره رايې ولې په دې کې د هغو خلکو وهل او سزا ورکول هم شامل وو، چې ږيرې يې لنډې کړې

وې د چا به چې ږيره تريو موټي کمه وه هغه ته به د سنتو په ترك گولو سزا ورکول کيده ښځو ته سپين بوټونه يا داسې پايزار چې چغ چغ غږ کوي منعه شوې، له کوره د وتو بنديز خو پخوا پرې لګېدلي و، د کاغذ پران په الوزولو هم بنديز لګيدلي و.

د ولي جان د مارکيټ يو دوکان يې په دې ګناه وسوځاوه چې هلته له ماليزيا ياڅخه داسې صابون راوړل شوى و، او پلورل کيدو چې پر هغوي د لمبيدونکې ښځې تصوير انځور شوى و، په يوه بل دوکان کې د جامو مينځلو پوډر ايښى و، چې پر هغو د يوې کورنۍ ښځې او ماشومانو تصويرونه وو.

هغه هم وسوځول شول، پولیسو د خوراکي شیانو هغه پاکټونه هم ضبطول چې د انسان تصویر به پرې چاپ شوي و، د ملاحسني وینا وه چې: موږ عکاسخانې او د ویډیو دوکانونه هم وتړل هیچا هم د سندرو کسټ نشوی پلورلی. یوازې د طالبانو د ترانو پلورلو ته اجازه وه چې د دوی تر ټولو غوره ترانه ویونکي سراجي نومي سړی و، چې رزمې ترانې یې ویلې او خلك یې جهاد ته هڅول.

د هغه يوه ترانه دا وه :

دا د آزادۍ خاوره دا د جګو غرو وطن

دا د زمرو وطن دا د زمرو وطن

او....ا

هغه خپلو خبرو ته دوام ورکړ:

طالبانو پر هر څه بنديزولګاوه يوازينۍ تفريح په عامه ګڼه ګوڼه کې د خلکو په دار ځړول وو ، او يوازيني بې ضرره بوختيدنه ويده کيدل

وو، ما يو ځل له ملاعمر نه وپوښتل چې خلك د خپلې طبيعې د تفريح او ساعت تيرۍ لپاره څه و كړي؟

ځواب يې راکړ چې په باغونو کې دې ګرځي، د ګلانو ننداره دې کوي، خو د وخت ستم ته ګوره چې د دوی د واکمنۍ له پيل سره پينځه کاله اوږده و چکالي راغله او هر څه مړاوي او و چ شول ځکه خو ګلان هم پاتې نه شول.

ما ترې وپوښتل چې طالبانو د منعه شويو شيانو کوم لست جوړ کړي و ،خليل په ځواب کې وويل:

لست نه و ډیر شیان منعه وو، چین موږ پرې خبروو خونوی فرمانونه به را تلل او نوي شیان به منعه کیدل مثلاً خپله لونګۍ سیده تړئ او داسې نور باید چې له لږ ځنډه وروسته وویل: ما ته دې له یادښت کتابچې څخه یوه پاڼه راکړه بیا یې له ما سره د خبرو په ترڅ کې پر هغه پاڼه څه لیکل چې نوې خبره به ور په زړه شوه پکې زیاته به یې کړه ما بیا هغه پر چا و ژباړله چې داسې وه:

١- ټول خلك بايد په جماعت لمونځونه ادا كړي.

۲- هیڅ ښځه له کوره یوازې نشي وتلی، له هغه سره یې باید
 نارینه محرم لکه پلار، ورور او میړه کوم یو وي.

٣-ښځې له نارينه دو كاندارانو څخه سودا نشي رانيولي.

۴- ښځې به خامخا چادري اغوندي.

۵-که د کومې ښځې پندۍ لوڅې وې په درو به وهل کيږي.

۶- ښځې به نه نارينه و، ته لاس ورکوي او نه به ورسره خبرې

کوي.

٧- په عام محضر کې خندل منعه دي، د کومې نامحرمې ښځي غم بايد وانه وريدل شي.

٠٠ ښځې ته د لوړو پوندو پايزار پښو کول يا داسې بوټونه چې چغ چغ او يا کړپ کړپ غږ کوي منعه دي، نامحرم سړی بايد د ښځې د پايزارغږ وانه وري

١٠ - ښځو ته په لوبو کې ګډون او کلبونو ته تلل منع دي.

۱۱- له کم رنګه نیلي او ژیړ وجامو پرته د جنسي میلان پیدا کوونکې رنګینې شوخې جامې اغوستل منعه دي

۱۲- ځلیدونکې جامې باید د چادري لاندې هم نه وي اغوستل وي.

١٣-ښځې به په عامه ګڼه ګوڼه اوسيند کې جامې نه مينځي.

۱۴-ښځې به د خپلو کورونو برنډو ته هم نه راوزي ، د هر کور هندارې بايد رنګ شي چې له بهرنه کومه ښځه ښکاره نشي.

١٥- موسيقي اوريدل سخت منعه دي.

۱۶- د تلویزیون اجازه نشته.

۱۷-قطعه بازي منعه دي.

۱۸-سطرنج لوبه منعه ده.

19- كاغذ پران الوزول منع دي.

۲۰ د مرغانو پالنه منع دي، که چا داسې وکړل بنديان به شي او مرغان به يې ووژل شي.

۲۱: د ږيرې خرېيلو او يا لنډولو اجازه نشته د ږيري شرعي اندازه يو موټۍ ده، له دې وړه به ږيره ونه ګڼل شي.

۲۲: ټول خلك دې اسلامي جامې اغوندي، خولۍ پرسر ول ضروري دي د جوړ شوي کميس اغوستلو اجازه نشته

s: ۲۳ د غير اسلامي كتابونو ساتونكي او يا ^{مح}رځوونكي ته به سزا وركول كېږي.

تصويرونه لري، ۲۴: داسې کتابونه منعه دي، چې

كتابونه به په كورو كې څوك نه ساتي

۲۵: ټول خلك بايد اسلامي نومونه كېږدي

۲۶: نامسلمان خلك دې په خپلو جامو يوه ژيړه پټه وګنډي چې

وپيژندل شي.

٢٧: ټول لوبغاړي بايد خپلې پښې او متې پټې وساتي.

۲۸: هیڅ کوڅه او یا ځای به د ښځې په نامه نه نوموړل کیږي، که چیرته داسې نومونه وي هغه دې بدل کړای شي.

۲۹: ټول طالبان دې پګړۍ تړي.

. ٣. که کومه لوبه کیږي خلك به چك چك نه کوي، او نه به نارې

وهي، يوازي الله اكبر به وايي:

خليل وويل چې په بنيادي ډول هر ډول خوښي غير قانوني وګرځول شوه، که به څوك د كومې خوښۍ په نمانځلو! ونيول شول نو په داسي لښتو به مو وهل چې په اوبو کې به ايښودل شوې وې ځکه چې هغه به د چاقو په څير په غوښه کې ننوتلې او کوټه به په وينو سره شوه، هډوکې به يې هم ځپل

موږ د ځورولو ډيرې طريقې درلودې يوه يې له هغو نه دا وه چې سړى په مو سر په څيړۍ را ځړاوه او همغسې به مو ويده كاوه، ځينې به مو په ستنو كلك تړل، كله كله به چې د هغوي د ملا تير مات شو نو ډوډۍ به مو لرې ورته كيښوده چې په سينه وروښوئيږي، دا به پخپله لوي عذاب و بيا به مو دغه راپور خپل قوماندان ته وركاوه، چې په عذاب وركولو كې خپل كمال وروښيو، ما يو ځل د كندهار په يوه جيل كې د بنديانو وهل وليدل، دومره يې ووهل چې دانه ښكاريده چې جامې يې درلودې كه لغړ وو چې بي سده به شول، موږ به يې پر پرونو مالګه وموښله چې چيغې وكړي، او دغه چيغې په تر لرې ځايه اوريدل كيدې.

د طالبانو دې وحشت په خلکو کې داسې ويره خوره کړه چې داسې ښکاريدله چې ټول خلك يو د بل جاسوسي کوي. د ملا حسني د وينا سره سم چې ويل يې : موږ به چې د شپې په ګزمه راووتو نو ځايي خلك به راغلل او شيطاني به يې كوله چې څوك ويديو ګوري. څوك سندرې اوري او اوس چيرته د قمار او يا فلم ليدو مجلس توددي.

ملا خليل وروسته هرات ته واستول شو. هرات ښکلی ښار دی، چې ښځې يې په ودونو کې ډيره په زړه پورې، نڅا او اتن کوي، نجونې يې ښوونځيو ته تلې، چې طالبانو هرات ونيو د نجونو ښوونځي يې وتړل چې بيا يو سل او پنځوس ښځې راووتې او د هرات په ښار کې يې مظاهره وکړه. ملاعمر چې پرې خبر شو له غوسې تور شين شو، او ملاحسني يې هرات ته واستاوه او امر يې ورته وکړ، چې ټول احساسات يې پرې مړه کړه، ځکه چې يو هغوي فارسي ويله دوهم دا چې شيعه کان دي، طالبان سني مسلمانان دي.

دوي چې ولاړل په شپې ګرځيدو يې بنديز ولګاوه او هراتيان يې ډير وځورول.

بله ډله چې ډېر د ځور او عذاب حقدار ګڼل کیدل هزاره ګان وو، چې د هیواد ۱۹ فیصده اوسیدونکي دي. "دغه شمیر نې ټولې تقریبي دي او تر اوسه حقیقي شمیر نه نه ده شوی"

هزاره ګان زیاتره د هیواد په شاړو مرکزی برخو، کابل مزار شریف او هرات کې اوسیږي.

فارسي وايي او شيعه ګان دي. د دوی پلن مخونه او چيتې پڼې دي آسيايي نسل دي، دوي د چنګيز خان او د مغولو د جګړه مار نسل څخه دي چي په ١٢٢١ – ١٢٢٢ م پورې يې دغه سيمې تر پښو لاندې کړې، چنګيز خان د ښار آبادول نه خوښيدل او چې څومره يې توان و، ښارونه يې ويجاړ کړل ځکه چې د ده په خيال د ښارونو د جوړيدو په سبب دده په سوونو ورشوګانې له منځه تللې د بلخ، باميان هرات اوغزني ښارونه يې وران کړل يوازې د باميان څلی يې پريښود، ځکه چې پر هغو به وروختل او دښمن به يې ترې څاره.

په بلخ کې يې داسې عام قتل وکړ، چې يو سيلاني وايې چې له سپيو پرته هلته هيڅ هم ژوندي پاتې نه شول.

هزاره نسل داسې ګڼي چې دوي، ځوانان شي باید د پښتنو واکمنو خدمت وکړي او هر ډول ظلم یې وزغمي.

په ۱۸۳۹ م کې د ستکاټلند يوه ځوان الکساندر يو کتاب (د بخارا سفر نامه) ليکلی چې ډير شهرت يې ګټلی دی، دی يې د دوست محمد دربار ته د يوه سوداګري پروګرام په پلاوي کې استولی و، خو اصل هدف دا و و چې روسانې د جنوب تودو اوبو ته د رسيدو لپاره څه

پرومرامونه تر لاس لاندې نيولي دي، ځکه چې روسي واکمن له لوي پيتر څخه دغه خوبونه ويني.

په دي سفر نامه کې د هزاره خلکو په باب ليکي چې دا ډير ځپل شوي خلك دي، په افغانستان کې ميشتو نورو قومونو ډير ځورولي دي له دوى څخه يوازې د لرګو ماتولو څارويو پالنه بار وړو، او نورو دې ته ورته کارونو کې کار اخلي چې بيا يې د غلامانو په څېر پلوري دغه خلك د رخت د تر لاسه کولو لپاره خپل اولادونه هم پلوري.

پر دوی بد وخت د انګریزانو تر سیوري لاندې د عبدالرحمن خان واکمني وه چې د ۱۸۹۰ په لسیزه کې یې دې قوم په زرګونو تنه ووژل او په زرګونو نور یې د غلامانو په څیر کابل ته بوتلل چې کله تاجکان چې هغوی هم لږ کي واقتدار ته ورسیدل دوی هم هزاره ګان ونه بښل په ۱۹۹۳ کې د احمد شاه مسعود کسانو په کابل کې په هزاره میشتو سیمو کې نژدې تر زرو تنو پوری ووژل د ښځو، بوډاګانو او ماشومانو سرونه یې غوڅ کړل او په څاګانو کې یې وغورځول

د هغوی لاسونه او پښې يې سپيانو ته واچول او پر ښځو يې په پراخه پيمانه جنسي تيري وکړ

خود طالبانو په وخت کې له هزاره و سره د ظلم انتها و شوه، هغوی د هیواد دغه ستره شیعه ټولنه چې نژدې پینځه ملیونه دي، ملحد او زندیق وبلل، د هزارو ښځې چې ځلیدونکې جامې اغوندي او د لوړو پوندو پایزار په پښوکوي د سرو او سپینو زرود ګاڼي استعمال بکې عام دئ، او بهر ته لوڅ مخې راوتې چې پردې د دوی غوسه ورته اوپاریده.

د ۱۹۹۷ م په اګست کې چې د کابل له نيولو وروسته طالبان د مزار شریف په نیولو کې ناکام شول نو د دوی ځواکونو هزاره جات **کلابند کړ، پر هغوي څلور واړه لارې بند**ې شوې، چې د هغې له امله د هندوکش په لمن کې ل لوږي د لس لکه تنو د مرګ ويره پيدا شوه بهر نیو مرستندویو تنظیمونو مثلاً آکسفیم Oxfam او نورو پردی سخت احتجاج وکړ دوي ته يې وويل چې په مرکزي برخو لکه باميان، غور، وردګو او غزني کې کښتونه د وچکالۍ له امله وچ شوي دي، هلته خلكو له لوږې واښه وخوړل كه اوس لارې خلاصي نه شي نو دا خلك له به لوږې مړه شي خو پر دوي يې هيڅ اغيزه ونه کړه، تر څو دوي مزار شريف ونه نيو دغه كلابندي يې مانه نه كړه بالاخره په مزار كې د دوستم پلویان دوی ته ورواښتل او دوستم ازبکستان ته وتښتیدسپینی جندې پورته شوي او مزار شريف طالبانو ته تسليم شو طالبانو، د تيركال ناكامي په بدل كې ډيرې وينې تويې كړې، سپينې جنډې پرې ځړيدلې ډاټسن به په ښار کې په کوڅو کې ګرځيدل چې پر سر يې نصب ماشیندارونه یې دومره ګولۍ واورولې چې په سرکونو او كوڅوكي د تشو توليوا نبارونه جوړشول د يوه عيني ګواه په وينا دغو موټرود واده په ورا روانې ښځې تر ټايرونو لاندې کړې يو ماشوم هلك چې ډوډۍ او دال يې پلورل او يو بوډا چې په ميچن يې غنم اوړه کول، هم د هغوی تر موټر لاندې شول د ټولې ورځې وژلو او ګوليو اورولو وروسته د دوی يو ځل بيا هزاره قوم ته پام شو، کور په کور تالاشي شوه او د ځوانۍ منګ ته رسیدلي هلکان یې ټول له نارینه و، سره راونيول او ويې وژل هغوي يې پر مخونو او خصيو کې ويشتلي وو دتفصیل لپاره د ۱۹۹۸ م د نومبر میاشتې د بشر د حقوقو کمسیون راپورو ګوري "

د مزار شریف نوي والي ملا منان نیازي چې د کابل د والي په حیث یې په برالا اعدامونو ډیر شهرت ګټلی و ، اعلان وکړ چې "هزاره قوم مسلمانان نه دی" له دې سره خلکو ته د دوی د وژلو او د دوی په ښځو د تیری جواز په لاس ورغی، شیعه ناروغان یې په ټیل وهلو له روغتون څخه راوایستل او ملانیازي تر پینځو ورځو پورې خلکو ته د دوی د مړیو د پورته کولو اجازه ورنکړه چې کوڅه ډبوسپیو یې مړي وخوړل او وداړل.

تر دې يو کال پخوا جنرال دوستم همدغسې سلوك له طالبانو سره کړي و"

نور په زرګونو کسان يې په هغو کانتينرونو کې بنديان کړل، چې د سړې جګړې پر مهال افغانستان ته وسلې پکې راوړل شوې وې، په هغو کې يې خلك په زور ننه ويستل چې د ډيرو ساه بنده شوه او پکې مړه شول، او نور يې د جنوب جيلونو ته راوړل له هغو نه يې څو کانتينرونه هرات ته راوړل، چې ملاحسني او د ده کسان يې پر څارنه وګومارل شول هغه دغه معامله بد ترينې پيښې وبللې او تفصيل يې داسې بيان کړ:

یوه ورځ هرات ته ورسیدم چې پخوانۍ زیاتې روسي لارۍ (کاماز موټرونه) هرات ته را ورسیدل، هغه له مزار څخه کندهار ته روان وو، اوسپنیز کانتینرونه بار وو، چې په زرګونو بندیان پکې وو تقریباً څلورنیم سوه پکې ښځې او ماشومان وو، چې نارینه یې ټول وژل شوي وو، لاد تودوخې موسم وء، دغه لارۍ دوې ورځې په چوك کې سره لمر

ته ولاړې وې، ماشومانو اوبه غوښتې او چيغې يې وهلې خو موږ ته امرشوی و، چې بايد هيڅ هم ورنکړو، موږ هغوی د متيازو او نور حاجت لپاره هم بهر ته نه پريښودل د هغو کريږې مې اوس هم په غوږو کې کړنګيږي.

هغوی دکانتینر اوسپنیزدیوالونه په سوکانو او څپړو وهل اوله موږ نه یې غوښتل چې بهر ته یې پریږدو، ورو ورو د دوی کریږې خپ شوې په دې وخت کې تودوخه بهر ۴۰ درجی سانتي ګراد وه، معلومه نه ده چې دننه به څومره وه که سره تبۍ او تنور ورته ووایو بیځایه نه ده خامخا به هغوی ټول مړه شوي وي.

عجیب تصادف دئ، په دې ماسپښین له خلیل سره تر ملاقات مخکې زه د کویټې په اطراف کې د کیرانې ګڼې آبادۍ ته تللی وم، خام کورونه او څو دوکانونه دي، خبره شوم چې هزاره ګان مهاجرین دلته اوسي په کلي کې دننه یو د خام غولي جومات دئ، چې چت نه لري په هغو کې ۳۲-۳۰ وږی ماشومان او ښځې راټول وو، هغوی رنګینې خو خیرنې او زړې جامې درلودې، د هغوی په لیدو وپوهیدم چې دوی ډیر ویریدلی دي.

څو تنه بوډا نارينه هم پکې وو، هغوی ماته وويل چې باميان ته نژدی په يوه کلي کې اوسيدل چې له شل ورځې مزله وروسته دلته را ورسيدل لږ لاره يې په يوه لاری کې مزل کړی و، او نور پلي راغلي وو. د دوی کلي د طالبانو په لاس د بودا د لويو لويو مجسمو د نړولو له امله ډيرشهرت وموند. که څه هم نړۍ پر دې احتجاج وکړ، خو چې طالبانو څه غوښتل ويې کړل اسما د شپږو زامنو مور ته وويل:

موږ کور او کلی د دې لپاره پریښودل چې څه مو نه درلودل، چې ویې خورو هغې ځلیدونکي ګلابي کمیس اغوستي و، او سورګلدوزی شال یې پر سرو.

درې لورانې او درې زامن يې درلودل هغوى بړستنې، نغرى او نور د اړتيا وړ شيان هيڅ نه درلودل، يوازې د اوريدلو لپاره يې ډيرې کيسې درلودې، چې څه ډول يې خپل نارينه وليدل چې طالبانو ژوندي وسوځول څه ډول يې کور ورته وران کړ، څه ډول يې د ښځو عزتونه لوټ کړل او نارينه يې د ګازرو امومولۍ په څير ټوټه ټوټه کړل.

اسما او زامن له احساساتو پرته په ستومانه او سره لهجه را سره خبرې کولې ويل يې:

زما ميره يې هغه وخت وواژه چې موږ تيښنه كوله.

طالبان پر اسونو سپاره راپسې راغلل، څرنګه چې زما ميړه سامان ورسره را اخيستي و، ځکه خو تر ټولو وروسته را روان و، هغه په يوه ګولۍ ولګيد چې ځاى پر ځاى مړ شو. زما ميړه کروند ګر و، غنم يې کرل خو د باران د نه اوريدوله امله غنم شنه نه شول،

زموږ په کلي کې يې يوه حامله ښځه په کوټه کې ايساره کړه، او اور يې ورواچاوه د هغې اولادونو کريږې وهلې هغوى ماشومان د اوسپنې په راډو وهل او ويې وژل او سترګې يې پرې وايستلې ما دوى د يوه داسې سمڅې په الوزولو وليدل چې دوه سوه کسان دننه پکې پټ وو، ما مې د خپلو ماشومانو خولې په لاسونو بندې کړې چې چيغې يې پورته نشي.

په دې ډول دوی په يوه مياشت کې درې زره کسه ووژل.

زما په مخومان چې په دې کې هیڅ مبالغه نه وه، نړۍ پر دې هر څه ډیره وروسته خبره شوه، غالباً هغه مهال خپره شوه چې مهاجرینو پاکستان ته رارسیدل پیل شول خو د انساني حقوقو اړوند تنظیمونو د شمیرنو او سروې له مخې د ۱۹۹۸ م تر اګست پورې له وسلې ایښودو وروسته له څلورو تر شپږ زرو تنو خلك طالبانو ووژل.

يوې ښځي پري ګل چې تورې سترګې يې وې، زه يې تر مټ کش کړم او پام مې يې ور واړاوه راته ويې ويل:

زموږ په کلي کې دري سوه تنه ووژل شول، هغوي زما ميړه په کور کې بندي کړ،او اور يې ورواچاوه ما دننه کورته د تيښتي هڅه وکړه.

چې ډیره یې ووهلم بیا مې درې زامن او درې لورانې وږې شول ماله خلکو څخه ډو ډۍ وغوښته او هغوی مې ماړه کړل هغوی هر کور ته اور واچاوه پر فصلونو یې کیمیاوي مواد وشیندل، او ویې سوځول ځکه خو له هیچا سره د خوراك لپاره هیڅ هم پاتې نه شول، موږ په کمرونو کې راشنه کیدونکي شینلی او بوټي خوړل، ما مې د خپل یوه زوی د پلورلو هڅه هم وکړه، مګر چا به پیرلی و؟ نه چا، سره د څه شي د رانیولو هیڅ هم نه وو، پاتې زما په ګومان هغه تر دیرشو کالو د لږ عمر وه، سره له دې چې له ما نه تر لسو کالو زیاته کشره وه، خو زما د مور پر ځلی ښکاریده بیا یې په خپلو وچو کلکو لاسونو زما ګوتې ونیوې، او په سلګیو شوه ویې ویل: موږ هیڅ ګناه نه ده کړې، یوازې ونیوې، او په سلګیو شوه ویې ویل: موږ هیڅ ګناه نه ده کړې، یوازې غوښتل مو چې ژوندي وو، لومړی یې وږي کړو بیایې و وژلو هیڅوك مو مرستې ته رانه غلل.

د داسې کيسو په اوريدو به کله کله دومره وويريدم چې زړه به مي غوښتل د يادښت کتابچه مې بنده کړم، او وتښتم په پاکستان کې

تر دیرشو لکو تنو زیات مهاجرین دي د داسې کیسو خاوندان یو دو نه دي ډیر دي، کله کله به ځان راته یو طفیلی چینجی ښکاره شو، چې ویروونکې کیسې له دی مهاجرونه زبیښم او په زرګونو میله لري یې په اخبارونو کې بیرته را قی کوم

په داسې حال کې چې مرکه کوونکيو ته له هغو نه هيڅ ګټه نه رسيده، زما سره د دې پوښتنې هيڅ څواب نه د. چې نړيوالو ولې له دوی سره مرسته ونکړه؟

په ۱۹۸۰ م لسیزه کې چې زه لومړی ځا، پاکستان ته راغلم، هغه مهال مې له ډیرو مهاجرو سره مرکې وکړې کله کله به مې شپې هم د دوی په کمپول کې تیرولې، هغه وخت افغانانو دیوولس کلونو جګړې غم او دول ګاله او دوی روسانو نه پرلیسې ماتې هم درکولې، د دوی په سترګو کې بیا هم د امید څرکونه وو. اوس د جګړې ۲۳ کاله تیر شوي وو، دوي په خیلو کې یو بل وژل او د اساني احساساتو څخه ټول له یوې مخې محروم شوي وو.

ما چې د دوی او د دوی د بچیانو محرومي او لوږه لیده نو په زرګونو میله لرې مې خپل زوی سترګو ته و درید چې هر ډول راحتونه ورته تیار وو

ما خو د دوی محرومۍ ته ځواب نه شوای ویلی خو له نژدې دوکان نه مې څو بورۍ اوړه او ډوډۍ او څو کمپلې دوی ته راخیستلې، چې د دوی په سبرګو کې د مننې او احسان نخښو زما د جرم احساس نور هم زیات کړ ځکه چې پر یې خوددوی چاره نه کیده... د مېلا عمر په باب هغه ماته دډیرو خبرو په ترڅ کې داهم وویل چې ده نیات د

چې ده زیاتره اسامه بن لادن هم لیدلی دی چې دملاعمر کورته

دتوروښيښو په يوه تور لنډکروڼر کې راتلو او اوه اته نور موټروندېد بدرګه ورسره وو خليل احمد راته وويل چې داسامه بن لادن سره راغلي ساتونکي زياتره دلوړوقدونو خاوندان سوډانيان ښکاريدل چې چنګ ويښتان يې درلودل ، دهغوي ټولو سره به دامريکا يې ساتونکيو په څير په لاسوکي دمخابري سيټونه وو. کله کله به هغه په ارزګان کې دملاعمرکورته تلو چې هلته به يي له اسامه سره يوځاى دمرغانو اوکبانو ښکار کاوه.

ملا عمر ډیر له اسرارو ډك دئ، هغه تر اوسه پورې يوازې دوه ځله كابل ته تللی دئ، په ارزګان كې زیږیدلی خو كندهار يې خپل ټاټوبۍ باله او همدلته اوسیده، له لویدیځو خبریالاتو سره یې تر اوسه پورې مركه نه ده كړې په دولتي دفترونو كې یې كوم تصویر نه و راځړیدلی په اخبارونو كې چې د ده په باب كوم مطلب خپور شویدی، په هغو كې د ده هغه تت تصویر ورسره خپور شوی دی، چې په كندهار كې د تلویزیون له كامرې څخه اخیستل شوي دي. دا په ۱۹۹۶ م كال كې د طالبانو یوه ځانګړی غونډه وه چې په هغو كې ملا عمر د حضرت كې د طالبانو یوه ځانګړی غونډه وه چې په هغو كې ملا عمر د حضرت محمد صلی الله علیه وسلم مباركه خرقه په لاسو كې نیولې ده، په همدې غونډه كې دی د امیرالمومنین او د اسلام د لوی سالار په نامه همدې غونډه كې دی د امیرالمومنین او د اسلام د لوی سالار په نامه اعلان شو. دغه مباركه خرقه "عبا" تر شپیتو كلونو زیاته موده وروسته لومړی ځل عام محضر په راوایستل شوه.

د ملاعمر په باب يوازې دومره خبره معلومه شوې ده، چې دی تر ۱۹۹۴ کال پورې په يوه کلي کې امام و. دا يو خټين کلي دي، چې له کندهار څخه په موټر کې د يو ساعت په فاصله پروت دي. په دې وخت کې نژدې څلويښت کلن و ۽ . تر يوه موټي زياته ږيره او توره لونګۍ يې پر سروله.

د ده يو سترګه په ۱۹۸۰م لسيزه کې روسي توغندې په چا ودنه کې له منځه تللې او بله يې په ډير زحمت ژغورل شوې ده.

که نه هغه به ټپ ړوند شوی و ، څو ورځې وړاندې ، زما د يوه آشنا دوست هوټل ته راغئ او ماته يې خپ وويل چې د ملاعمر يو اصلی تصوير ورسره دی ، بيا يې يو پاکټ راته ونيو ، خپ يې ځکه راته وويل چې په هوټل کې د آی اس آی څو تنه ليدل کيدل.

ما چې پاکټ پرانيست ومې ليدل چې يو پاسپورت ساپز تور او سپين تصوير پکې و، چې ملاعمر پګړۍ پر سراودواړه سترګې يې روغې جوړې وې

ملاخلیل د ملاعمرد څیرې (بڼي با باب ښه وضاحت ونه کړاي شو، د هغه وینا وه چې:

هغه نورمال انسان دی، منځنی قد، بدن یې لږ غوښن، یوه سترګه یې مصنوعي ده، چې شین رنګ لري، بیا یې له لږ ځنډ وروسته وویل: ملا عمر دوهم خلیفه حضرت عمر "رضی الله عنه" خپل ځانته د عمل نمونه اواید یال ګڼي چې ډیر ساده ژوند یې درلود، له هغه سره به یوازې یو کمیس او یو څادر و، هغه خپل یوه زوی ته په ګناه د مرګ سزا ورکړې وه " د حضرت عمر فاروق په باب خوتر اوسه ما داس روایت نه دی اوریدلی، او نه مې لوستي دي چې خپل زوی ته یې دې په کومه ګناه د مرګ سزا ورکړې وي پښتو ژباړن") د شپې مهال به په نښار کې ګرځیده چې پر خلکو څارنه وکړي، همدغسې به ملا عمر په ښار کې ګرځیده چې پر خلکو څارنه وکړي، همدغسې به ملا عمر

هم پر خپل ګوډ مات موټر سايکل د شپې په واټونو او کوڅو کې ګرځيده تر څو دا معلومه کړي چې خلك د طالبانو په باب څه وايي. ملاحسني وويل:

که څه هم ملا عمر د ساده ژوند خوښولو دعوه کوله خو عملاً داسې نه دی، هغه یوه کیسه یاده کړه چې، هغه به خپل ډوډی پخوونکي تل پردې رټلو چې ولې غوښه ورته پخوي په داسې حال کې چې د جګړې په محاذ مجاهدین ترې محروم دي، خو د دې ګواښو او رټلو سره سره به یې هغه ډوډۍ خوړله

هغه د جنګي ترانو د اوريدو ډير شوقي دي. اود عربي نسل آسونه

يې ډير خوښيږي،

یې هغه سپریږي او د خپل کور په انګړ کې یې راګرځوي، یو ځل هغه دا هم وویل چې ملاعمر یوازې خپل نوم لیکلی شي، او لاسلیك کولی شي، نور سم سیده نالوستی دی.

ما ته يوه خبره څو ورځې وړاندې د كندهار د روغتون رئيس جنرال اسحق وكړه، هغه پخوا په افغان پوځ كې جنرال و، او د ملاعمر علاج يې هم كړى دئ. هغه ويل چې ملاعمر ته نژدې يو توغندى ولګيد او وچاوه يدچې د هغو څو چرې د ده په سر كې ماغزوته ننوتې ځكه به يې تل پر سر درد و

له دى خوږو دخلاصۍ لاره يې دا وه چې په خپل موټر كې په سپور شو او هغه به يې چا لان كړ، چې تر څو به د موټرو انجن شو، ر اوزوږ دوام درلود دى به آراميده په دې وخت كې به يې له چا سره نه ليدل د دې دورې په وخت كې به يې له چاسره كڼله چې د ورې په وخت كې به يې چې خوبونه ليدل نو ده به داسې ګڼله چې دا واكمن ده ته څه شيان ورښيي.

او په ډيره شانداره ماڼۍ کې يې ژوند کاوه چې د ژوند هر ډول آسانتياوې ورته تيارې وې.

دملاعمر اواسامه ترمنځ د ډيرې ژورې دوستى په ليدو هغه دي نتيجې ته ورسيدچي اصل کنترول د طالبانو نه بلکي داسامه بن لادن په لاس کې دى موږ به چې واوريدل چې امريکا له ملاعمر نه اسامه غواړي چې بايد په لاس يي ورکړي نوډير به موسره وخندل ، امريکا يو ليوني قوم دي ، افغانستان داسې هيواد نه دي چې دترهه ګري سرپرستي اوپالنه کوي، برخلاف داسې يو هيواد دي چې تر هه ګري چلوي ځکه خو که اسامه بن لادن وغواړي ملاعمر امريکا يانو ته سپارلي شي خوملا عمردا واك نه لري چې هغه کله اسامه امريکا يانو ته وسپاري.

خليل احمد حسني له طالبانو سره دتيرو کړيو وختونو يادونه راسپړل ناڅاپه يي له طالبانو څخه د تيښتي د لاري په باب بحث راواخيست اوويي ويل: موږ ته يي دجګړي ليکي ته دتلو امروکړ چې دلته ماته د تيښتي فرصت په لاس راغي موږ ټول ۶۲ تنه وو چې دکابل په شمال کې بګرام تر وتلو امر راته شوي و

هلته دشمالي اتحاد پوځونو پرموږ حمله راوړه.

اوموږ تقریباً له ماتي سره مخ شوو زما ډیر ملګري په دي جګړه کې ووژل شول ،موږ په دي هم نه پوهیدو چې څوك له چا سره جنګیږي

؟ وړاندي او وروسته تونده جګړه روانه وه چې په پاي کې زموږ قوماندان موږ پريښودو اوپه موټر کي له هغه ځايه وتښېيده ځکه موږ ته هم لاره خلاصه شوه او ټوله شپه پلي روان وو اوله هغي سيمي نه يو ډول په راوتلو بريالي شوو ،بيا هم زه په ټوله لاره کې ويريدم چې ونه نيول شم زما داويره پرځاي وه څوتنه عربان په مخه راغلل چې غوښتل يې په دي وپوهيږي چې زه ولي تښتم؟

تر دوو ورځو پورې هغو موږ بنديان وساتلو او دويم ځلي يي همدغه محاذ ته راواستلو، يوه شپه زه په خپل محاذ كې په ګزمه بوخت وم و،مي ليدل چې دپسونو او وزو څخه ډكه يوه لارۍ دشمال اتحادله سيمي څخه راغله ماورټوپ كړل اوپه دي موټر كې سپورشوم ځان مي كابل ته ورساوه له كابل څخه كندهار ته راغلم دلته يي زه ونيولم اواته ورځي بندي وم چې ډول ډول پوښتني يي رانه وكړي ،خودخپلو څو تنو خپلوانو په منځګړتوب چې په طالبانو كې مخور او دواك خاوندان وو ماته له كندهار څخه كويټي ته دراتلو زمينه برابره شوه، له طالبانو څخه تر را تښتيدو وروسته ملا خليل احمد حسن په كويټه كې له خپلي ميرمني اولورسره ژوند كاوه اوپه څه كار پسي ګرځيده ، په داسې حال كې چې ده داويل چې طالبان هسي په نامه ګرځيده ، په داسې حال كې چې ده داويل چې طالبان هسي په نامه پاتي دي بيا هم پرخپل ځان ډير ويريده اوزه پردي ډيره حيرانه وم چې پاتي دي بيا هم پرخپل ځان ډير ويريده اوزه پردي ډيره حيرانه وم چې

هغه ويل:

زه غواړم خلك وپوهوم چي له مانه ډيربدكارشوى دى. چې تلافي او جبران يې پرهمدې كيداى شي چې زه ټول نړيوال ددغو خلكو په اصلي څيروخبر كړم.

موټرسايكل سواره ملايان

د نورو جګړو پر خلاف د افغانانو جګړې له پای ته رسېدو وروسته جنجالي شي . (سر اولف کیرو)

په افغانستان کې سفر داسې دی لکه ته چې دتیتو پرکو شیانو په منځ کې لاره وباسې د خلیل احمد کیسه دده له اټکل څخه زیاته ماته مهمه وه ،ځکه چې دهغي له اوریدو وروسته ما په خپل ذهن کې دافغانستان یوتیاره تصویر وکښلو، ځکه خو به چې هغه کله کندهار یاداوه نوزما دماغ کې به سمدستي د قافلو پخواني لاري اودسویو ټانکونو اوپه بمباریو کې ډنګوکورونو یوه داسې نقشه انځور شوه چې دکوم ورك او هیرشوي تمدن کنډوالو ته ورته وه چې له هغه ښار سره به ییلېتوپیر درلود چې لوي سکندرله میلاد څخه کې دلیدو لپاره نورهم ډیر شیان وو، لومړي ځلي کندهار ته سفر کې دلیدو لپاره نورهم ډیر شیان وو، لومړي ځلي کندهار ته سفر میله یوه ملاسره په موټر سیکل سپره تر سره کړ چې په هغي کې زه وپوهیدم چې دا دنړۍ ترټولو وپجاړ ځاې دې هر لوري ته وچ واښه په وچه اوبې اوبوځمکه راشنه شوي وو له لرې لیدل کیدونکي ډېرین غرونه لړ سره وزمه ښکاریدل.

مامي پرسريوه لونګي تړلي وه چې په دښته کې دراپورته شويو گردونو او دوړو نه يي په امان ساتلي وم دکندهار ددښتو شمال درمره تودوي چې د کندهار د اوسيدونکيو په وينا چې کب په ورغو

ىكې ورته ونيسي كباب به يي كړي.

۱۹۸۸ م کال خبره ده چې دافغانستان دوهم لوي ښار يعني کندهار ته سفرله ستونزو او خطرونو څخه ډك و، دنړي له ګوټ ګوټ څخه راغلي دخپرونو خبر يالان دپيښور په يوه فايف سټار Fivestar هوټل کې ځاي پرځاي وو اوله همغه ځايه يي دافغانستان دجګړې خبرونه خپلو خپرونو ته استول پردي علاوه له روسانو سره په جګړه بوخت د اوو لويو جهادي ګوندونو مرکزي دفترونه هم په همدغه هوټل کې وو چې دهغوي په مرسته افغانستان ته ننوتل ډير ګوران نه وو.

بیا هم داهرڅه ماته ډیر بدل وو، زه یوه ځوانه دپردي هیواد نجلي وم اوپه داسې هیواد کې وم چې ښځه دطلااوځمکي په څیر شخصي ملکیت ګڼل کیږي.

يعني "ښځه ، ځمکه اوزر" چې ښځه تر اوو پردو دننه ساتي، زه دخپل کم عمر اوبي تجربګي له امله په دي نظر وم چې له خلکو سره دکيدو نکيو بي عدالتيو په باب چې زه څه وليکم نونړۍ به بدله کړم خو داحقيقت مي هير کړي و چې زه پخپله دهمدغو بي انصافيو يوه برخه يم ځکه له خپلو مسووليتونو څخه لري کيداي نشم.

تراوسه مي چې دافغانانو په باب خه معلومات درلودل. هغه درو ه يا رډکپلنګ او دنولسمي پيړي په اوږدو کې دافغانانو په باب ليکل شويو ليکنوڅخه ووچي انګريزانو ليکلي وز، په دي ليکنو کې ترټولو مخکي دماونټ اسټورټ انفسټن وي چې نوموړي په ١٨٠٩م کال دبرتانوي هند په استازيتوب دافغانستان له پاچا سره کتلي وو دافغانانو په باب ده خپل خيال داسې بيا کړي وو چې:

په هغو خلکو کې چې کومي بدي لیدل کیږي په هغو کې حرص، هوس لوټماري ،دکسات اخستلو جذبه کینه اوحسد اوخپلسري په ځانګړي ډول دیادوني وړدي دافغانانو دښیګڼو په باب نوموړي لیکي:

هغوي پرآز ادي مين ، ددوستانو وفادار، تر لاس لاندي خلكو باندي مهر بانه ، كمينه، ميلمه پال ، زړور، ميړني ، زياركښ، دزغم خاوندان اوهوښيار دي.

کندهار ته ددې لپاره هم ولاړم چې دانونم زما ډير خوښ و، لوي سکندر ډيري فتحي کړي وي له مقدونيې تر هندوستانه پورې په دي اوږده لاره اوډيرو برياوو کې يي دډيرو ښارونو بنيادونه هم ايښي وو. چې زياتره يي دنامه مختلفي بڼي دي خودکندهار دښار په نامه کې ماته يو حيرانوونکي راښکون دي، ددې ښار دنامه له اوريدوسره ماته ديوه مانوس ځاي تصور دهن ته راشي.

کندهار! په حقیقت کې داهغه ځاي دي چې دافغانستان تاریخ تري پیل شویدي دافغانستان دلومړي پاچا احمد شاه ا بدالي قبر هم په همدي ښار کې دي چې په دي جګړه ځپلي ښار کې یو آرام ځاي ګڼل کیږي.

دمزار په زينوکي دامساوو په مرسته روان نارينه او دجګړي له امله کونډي شوي خيرات ټولوي، او دهغو ظلم اوستم کيسي کوي چې افغانستان يي له جوړيدو وروسته پرلپسي ترنخښه اوګوزارونو لاتدي دي ، او دهغو بنياد ديوه وژل شوي پاچا پرخزانه ولاړ دي چې د "کوه نور" مشهور الماس هم په هغو کې شامل و

دهغه غمي په باب دامشهوره وه چې بيه يې ديوي ورځي لپاره

دې**ولي** نړۍ دخلکو لګښت پوره کولي شي.

نن هغه غمي دبرتانيي په شاهي تاج کې ايښي دي او دنورو غميو اوجواهرو سره دلندن په برج کې خوندي دي چې ۲۴ ساعته يي کلکه ساتنه کيږي.

په هر صورت دي ښکلي اوځليدونکي غمي ته کوم هندو دي پيړي پخوا داښيرا کړي وه چې له هر چا سره دغه غمي وي پرټو له نړۍ به حکومت کوي خوکه هغه کوم نارينه وي نوډير به ورته شوم وي."

دکندهار دسفر بل سبب داو چې په پیښور کې زما ملاقات له یوه داسې چاسره وشو چې له احمد شاه ابدالي سره یي نسبي اړیکي درلودي اوکندهاری و، چې نوم یي خامد کرزی دی هغه دشمله په یوه شخصي ښوونځي کې زده کړې کړې او د ډیلي له پوهنتون څخه یي په سیاست کې ماستري ترلاسه کړي ده دهغه عمر ددیر شو کلونو په شاوخوا کې و او دهندوستاني انګریزي اخبارونو په څیر په پخواني انګریزي لهجه یي خبري کولي، ماچي تر اوسه پورې له څومره انګریزي لهجه یي خبري کولي، ماچي تر اوسه پورې له څومره کسانو سره لیدلي وو حامد کرزي په هغو ټولو کې بل ډول و ، هغه دڅر مني واسکټ اوپتلون اغوستي وو خواکټونه اوتګ یي کټ مټ شاهانه و.

كرزي په داسې يوه ښار كې چې هيڅ نارينه بې وسلې نه گرځيده په ډيره نرمه اوشريفانه لهجه پرخبرو عادت و هغه د انګريزي له كلا سيكي ادب سره ډيره مينه درلوده له ماسره يي دخبرو اترو پيل دانګريزي ادب اوموسيقي په اړه و

په خبرو اترو کې به يي هغه مهال يو روحاني اغيز راپيدا شو چې

کله به يي دکندهار پرباغونو ، چينو، څلويښت ډوله انګورو اودسرو دانو لرونکيو انارو په باب يادونه کوله ده به ويل چې دا دومره مزه دار او خوندور دي چې ايراني شهزاد ګيو به له دي پرته بل څه نه خوړل اودميني شاعرانو به په خپلو عشقي غزلو کې ستايل حامد کرزي په زړه کې پردي ډير خپه و چې افغان جهاد کومي مثبتي نتيجي ته له رسيدو پرته پاي وموند، دهغه نظر داو چې دافغانستان راتلونکې دجهاد په قوماندانانو اوقبايلي سردارانو پورې تړلي ده، دکابل دځوان قوماندان عبدالحق هم همدا نظر و چې دپيښور پوهنتون ته نژدي په ټاون کې يي زما له هستوګنځي څخه دوي کوڅي وړاندي هستوګنځي و زه به تل هلته ورتلم اوله عبدالحق څخه به مي غوښتل چې له خپلومجاهدينو سره مي کابل ته واستوي زما په ځواب کې به هغه ويل چې:

ته نجلي يي ، داستا كار نه دي زه قوماندان يم ، جګړه مي دنده ده او درهبرانو چې كوم كار دي هغوي پري پوهيږي ، خواوس داسې ښكاري چې د دوي مسئووليت ته هم موږ اوږه وركړو. هغه به په ډيره غوسه خپله مصنوعي پښه "۱ له خپله ځايه و ښويوله او ويل به يى:

^{ُ -} دكابل په يوه جګړه كې په ۱۹۸۷ م كال ديوه ماين دچاودنې له امله دهغه يوه پښه الوتي وه.

موږ خپل ارمان ته لومړي هم وفادار وو اواوس هم، خوکه دغه مشران خپل اختلاف شاته نه کړي او سره يو نشي نوموږ دخپل هيواد بربادي نشو ليداي.

يوه ورځ حامد كرزي ماته ديوه آزاد ګروپ په باب خبره وكړه چې دملا يانو جبهه "يي بلله او دكندهار په اطرافو كې په جګړه بوخت وو حامد له هغو خلكو سره دليدولپاره روان و ، ماته يىهم بلنه راكړه چې ورسره ولاړه شم، راته ويل يي ته بايد خامخا كندهار ته ولاړ ه شي ، اصلي افغانستان همغه دي ما له دي خبري سره دهغه په څيره كې ژورې ليكي ليدلى.

كندهار ته دتلو لاره موله كويتي تيريدله چې دبلوچستان مركز دي اوهلته دقانون دواكمني هيڅ نخښه نشته دښار په شاوخوا كې په وړوكيو څپروكي ناست صرافان تاته دنړۍ په هره سكه پيسي درېدلوي هلته له زيرې اوزعفرانو سره دوكانداران وريښمين ټوكران هم پلوري.

نارينه داسې جامې اغوندي چې ګريوان يې خامك او وړوكي و وړو كې هينداري پري ګنډل شوي وى او د ډيرو لوړو پوندو درلودونكي څپلي په پښوكړي وي.

په هغه وخت کې هلته يوازي يو هوټل و چې CnewLundeis نوميده چې يقينا دانګريزانو په وخت کې جوړ شوي و ،ځکه چې دکويتي په چونۍ کې و، دهغه شنه چمن ته به دي چې کتل نودا به دي احساسوله چې دلته به يو وخت طاووسان هم ګرځيدلي لونځيدلي وي ،دهوټل کوټۍ ښايي له ۱۹۴۷ م څخه راپه دي خوا نه وي جارو شوي

دکمود د اوبو پرتنۍ به دي چې ګوته کیښوده اوبه به کوټې ته راغلې، درڼا لپاره يي يو داسې څراغ ايښي و چې پلك يي نه درلود اولوڅ مزي به يي سره وپيچل اود برښنا په ساکت کې به يي ورومنډل.

د سپين رنگ ، شنو سترګو اوسرو ويښتانوله امله ماته ډيره ګرانه وه چې ديوه افغان "چريك " په بڼه ځان جوړ کړم په تيرو ورخو کې ديوي مهاجري افغاني ميرمني په بڼه تللي وم ، زما مخ اوبدن په چادري کې پټ و کله کله به يي يو ماشوم هم راسره ملګري کړ چې زه به يي تر ګوته ونيولم اوروان به و چې څوك راباندي شکمن نشي

بيا هم دملايانو دجبهي يوګروپ ته ښايي داډيره خندوونکي واي چې په کندهارکې کومه ښځه له هغوی سره ليدل شوي واي.

ځکه مي داځل د سفر له ملګريو افغان مجاهدينو سره دنارينه و په جامه کې دتلو تکل وکړ ،يعني پرکميس اوپرتوګ برسيره مي يوه درنه پګړۍ پرسروتړله اويو خړ کندهاري څادر مې په بي پروايې پر اوږو واچاوه چې څنډي يي په خامك ګنډل شوي وي زما سره پر حامد کرزي برسيره دکندهار دلومړي ليکي يو قوماندان عبدالرزاق اونور مجاهدين هم وو، عبدالرزاق ته به يي "دهوايي ډګر قاتل " وايه ځکه چې هغه په هوايي ډګر کې دروس پرالوتکو ډير بريالي بريدونه کړي وو او ډيرې الوتکې يې ويجاړې کړې وې. پردې سربيره دتورو سترګو اوتورې ګڼې ډيرې خاوند قوماندان: رت ملا" هم زموږ ملګري و، دشپي په تياره کې موږ دخواج" دري څخه تيريدو. زموږ ملګري و، دشپي په تياره کې موږ دخواج" دري څخه تيريدو. زموږ مانځور ته به داسې لارۍ موټر تيريدل چې زړه راښکونکې طبيعې منظرې او ياکومه ښکلې پيغله به پرې انځور شوې وه موږ دغه وخت

په قبائيلي سيمه کې ووچې په عام ډول "علاقه غير" هم ورته ويل کيږي ،په هغو ويجاړو اوبې اوبو سيمو کې چې کوم کاروبار په رښتيا ډير پرمختګ کړي دي نوهغه قاچاق اويرغمل نيول دي.

زموږ دمزله په بهير کې په دره خوجك کې دريل کرښه اوهغه تونل هم غځیدلی و چې انګریزانو جوړکړي اودرې میله اوږدو . دغه تونل په جنوبي آسيا کې تر ټولو اوږددي چې بل ساري نه لري، دپاکستان پرپینځه کېز کلدارو نوټ هم ددې تونل تصویر شته، کله چې موږ دبلوچستان له سرحده تير شوو اوافغانستان ته ننوتلو شپه ترنيمايي اوښتي وه مجاهدينو دسپين بولدك دبيا نيولو لپاره زور اچولي و، دهغوي دتوپونو اوتوغنديو لمبو زموږ ښه هرکلي وكړ چيرته چې موږ شپه تيره كړه هلته په يوه ديوال راځړيدلي جنتري كي دمولوي خالص تت تصوير ښكاريده .يونس خالص دبنسټ پالو احساساتي مشرانو له ډلي څخه شميرل کيدو چې عمريي اويا کاله و، هغه له يوي شپاړس كلني پيغلي سره واده كړي و اونوموړي دافغانستان دشاهي رژيم له كلكو مخالفينو څخه دى دلته دحامد كرزي ډير دروند او شاندار هركلي وشو. هرڅوك په ډير درناوي او عزت ورسره مخ كيدل. دخوراك لپاره يو لوي دسترخوان تيار شوي و چې ډير زيات خلك پكي شريك شول ،عبدالرزاق چې پخپله هم ديو نس خالص دګوند سړي و د ډوډۍ په وخت کې يي موږ ته وويل:

دلته دګوندونو څخه ځانګړي مطلب نه وي، څوك چې موږ ته وسلې راکړي موږ له همغه سره ملګر تيا كوو، دپيښور كوم مشر ته څه مجال شته چې دلته راشي!

دوهمه ورځ سهار وختي موږ په دښتو کې خپل مزل پيل کړ،

زموږ تر ګامونو لاندي دعربو ددښتو هغه ريګونه نه وو چې يو وخت ډګروال تي اې لارنس په اوږدو لاروپکي سفرو نه کړي وو

دافغانستان بي اوبو ډېرينې دښتې ، هغه خړ بي سراوسامانه ميدانونه دي چې دلمر تودې وړانګې راغبر ګوى دلته هغه کلي وو چې جګړو ويجاړ کړي وو چې استعمال شوي وسله پکي ويجاړه تيت اوپرك پرته وه ،له داسې يوه کلي څخه چې تيريدو موږ له خپلو خپلو موټرونو څخه راووتو ، ويجاړ کلي کې څلورو خواو ته وګرځيدو او دويرانيو ننداره مووکړه ، هلته موږ يو ويجاړ روغتون ، يو ښوونځي اوجيل هم وليدل چې وداني يې کنډوالې شوې وې هغه ټول په روسي بمباري کې ويجاړ شوي وو پر دړنګ شوي ښوونځي پر ديوال پر سکاره ديوي هايکوپتري تصوير کښل شوي وچي پر ديوال پر سکاره ديوي هايکوپتري تصوير کښل شوي وچي پر ښکاريده چې اورېي اخستي اوويجاړ شوي و . زه پرهغه ټانګ هې کيناستم اوتصويرونه مې واخيستل .

په همدې شيبه کې مي وليدل چې دوه په خيرنوجامو کې افغاني ماشومان له يوې کندوالې څخه راووتل هغوی دواړو لاس تر لاس نيولي وو او مخونه يي په ګردونو او دوړو کې پټ وو داسې ښکاريدل چې په دي کلي کې يوازې همدغه دوه ماشومان ژوند ي پاتې دي. هغوی دواړه له لوږې بې سيکه شوي وو او له موږ نه يي دخوراك لپاره څه شې غوښتل زه په دي سوچونو کې سرګردانه وم فکرمي کاوه چې هغوې مي له لاسه دبسکټو نو ډبلي وتښتاوه اوپه ډير فکرمي کاوه چې هغوې مي له لاسه دبسکټو نو ډبلي وتښتاوه اوپه ډير ه بې صسري يې دسترګو په رپ کې هغه و نغړل ، هلته هرلوري ته باروتي مينونه ايښودل شوي وو ځکه خوموږ يو دبل پرپله پل ايښودو باروتي مينونه ايښودل شوي وو ځکه خوموږ يو دبل پرپله پل ايښودو

او وړاندي تلو خوتوند شمال لګیده چې کله کله به یي دپښو خاپونه ورك کړل اوهر لوري ته به یي ګردونه او دوړي راپورته کړي .

زما جامي ، غوږونه ، اومخ ټول په ګردونو کې پټ شول، دتوند شمال دي څپيړو په وار وار زما اوږ ده ويښتان پرمخ راغوړول چي ما بهبيا لري او نژدي هيڅ نشواي ليداي

تودوخه ترڅلويښتو درجو سانتي ګراډ پورې رسيدلي وه اوله ډيرې تندې زما پرسردرد راغې، په همدې وخت کې "رت ملا" راښکاره شو.

داوبو پرځاي يي ماته په لاس کې يو غرنې ګل نيولې و اولې په شرمنده لهجه يي راته وويل:

دادي پد ويښتانو کې وتومېه!

ماګل دخپلوغوږو نو شاته تینګ کړ او هغه بې اختیاره په خندا شو دنورو مجاهدینو په څیر هغه هم غرنی ګل په لاسوکې دکوم ملګري سره لاس په لاس هلته قدم واهه. چې کله ماتري پوښتنه وکړه چی له دغه ګلانو سره ستاولي دومره مینه ده؟

هغه په غمجنه لهجه ځواب راکړ چې داځکه چې دغه ګلان پرامن او ښکلا برسیره دهغو ټولو شیانو نمونه دي چې موږ له لاسه ورکړي دي زموږ وروستي منزل دعبدالرزاق پټ دروزنې مرکز او مدرسه وه چې په خنجراب دره کې وه، دلویو غرونو لاندې یې یوه لویه ډبره په باروتو الوزولې وه او دننوتلو لاره یي جوړه کړي وه. زه چې دننه ورغلم ومې لیدل چې یو ساتونکې پرمیزناست دي اومخې ته یې دتلیفون پخوانی تك تور سیټ ایښې دی، عبدالرزاق راته وویل چې دغه

تليفون دروسانو څخه دمخابرې له نورسامان سره په لاس راغلی دي

ددی په مرسته زموږ دغه ساتونکي دغرونو په سرونو کې له مجاهدینو سره اړیکي ساتي او ددښمن دهر ډول حرکت خبر راکوي . هلته زموږ کسان دالوتکو ویشتو نکو وسلو سره شته . دعبدالرزاق له دغه پټ مرکز اودیني مدرسي نه په یوه وخت کې دڅو هدفونو لیاره کار اخیستل کیده ، ځکه خود "ملایانوجبهی" کسان دآرام لیاره همدلته راتلل دغه مرکز یو کال مخکې هغه مهال جوړشوی و چې پخوا نی مرکز په درې ورځو پرلیسي بمبارۍ کې روسی میک الولکو پریل مخ واړاوه ، چې په هغو کې علایانو دجبهی پرټولو وسلو اومهماتو مخ واړاوه ، چې په هغو کې علایانو دجبهی پرټولو وسلو اومهماتو برسیره پنځوس تنه مجاهدینو هم ساګاني حق ته وسپارلي . څلویښتو روسي الوتکو پرموږ دري زره بمونه وغورځول.

داهلته يوه تن راته رويل خو ما دافغانانو دعادت له مخې دايوه مبالغه وبلله ځکه چې دوی هر څه له لسو سره دضربولو شوقيان دي هغه زياته کړه:

يوازې همغه يوه ورځ داسې وه چې موږ لمونځ هم پکي ونه کړاي شو.

لمونځ اوعبادت دهغو روز نیزو مرکزونو مهم فرایض ګڼل کیدل، دعبدالرزاق په دي مرکزکې اتیا تنه مجاهدین او ۴۰ تنه شاګردان وو، دشاګردانو عمرونه له اتو تر اتلس کلونو پورې وو.

عبدالرزاق ماته هغه ديني مدرسه هم راوښودله چې دقرآن اوعربي ژبې زده کړې پکي کيدې

موږ دقرائت يوه ټولګي ته ورغلو ، هلته زده کوونکي ناست وو، مخي اوشاته زنګيدل او دقرآن په تلاوت بوخت وو عبدالرزاق له کويتې څخه يو څه کتابونه هم ورسره راوړي وو چې سپين ږيري

استاذ ته يي وروسپارل.

حامد راته وویل چې په دي مدرسوکې دقرآن دتلاوت په وخت کې چې دغه زده کوونکي مخې اوشاته زنګیږي دایې داسې عادت شي چې بیا په ژوند ځان نشي ترې ژغورلی کاشکي زه پوهیداي چې دغه زده کوونکي به وروسته دطالبانو په بڼه راښکاره شي ، ما په خپلو ورځنیو یادښتونو کې ولیکل دمحمد جان طالب عمر یوازي اته کلونه دی ددیني زده کړو نه وروسته هغه دازده کوي چې بي ایم ۱۲ توغندي ویشتونکي څه ډول ډکیږي.

وروسته بيا موږ ددې زده كوونكيو دهستوګنې ځاى ته ولاړو ، چتونه يي په وښو اووچو ځانګو پټ كړي وو چې هوا پكې وچليږي او دننه تودوخه نه وي، يو وړوكې هلك په دروازه كې ناست و اودكلاشينكوف ميل يي پاكولو هرلوري ته وسله خوره وره پرته وه. عبدالرزاق راته وويل:

زموږ سره ۳۵ آرپي جې RPG 7 دوه څلویښت میله MM 88 توپکونه او اوه الوتکي ویشتونکې داشکې شته دي .پردي RR سربیره دشپږوسټنګر میزائیلو څخه دوه ورسره پاتي وو چې په ۱۹۸۷ م کال یي تر لاسه کړي وو او اوس یي ۲۴ ساعته ډیره کلکه څارنه تري کوله البته دتصویرونو اخیستلو لپاره به یي کله کله پراوږو کیښودل ، په ۱۹۸۶ - ۱۹۸۷ م کلونو کې امریکا نهه سوه فیره دغه توغندي چې په حرارت پسې درومي افغان مجاهدینو ته وسپارل چې له روسي پوځونو سره په جګړه بوخت وو ،دغو توغندیو دشوروي اتحاد دفضایي برلاسي په ختمولو اودجګړي دپلي په اړولو کې ډیر مهم رول ولوهاوه، خو وروسته بیا دهغو توغندیو څخه زیات

شمير په ايران وپلورل شول چې بيادامريكا سي آى اې بيرته له مجاهدينو څخه دهغو درانيولو هڅې وكړې خوتر دې مهاله ډيره ناوخته شوي وه اوسټنګر له ايران څخه ترانګولا اوالجزاير پورې رسيدلي وو.

دغه روزنيز كمپ دعبدالرزاق يوه نژدې ملګرې غازي محمد ګل چلاوه چې خپل عمريې ۲۸ كاله ښودلو. خواصلاً به لږ تر لږه اته ديرش كلن و، هغه ماته ويل چې غوښتل يي ملا شي اوپه كوم كلي كې په مدرسه كې ديني تدريس ته دوام وركړي، خو هغه پرافغانستان د روسي پوځ له راكيوتلو وروسته دجهاد له ليكو سره ملګري شو. په ١٩٨٨ م كال روسانو ونيو اوكابل ته نژدي بدنام دڅرخي پله جيل . ته يي واچاوه چې په ختيځ جرمني كې روزل شويو دخاد غړيو اداره كاوه ،او هغه مهال لس زره افغانان سياسي مخالفين پكي بنديان وو اوهغه غازي محمد ګل څلوركاله په څرخي پله جيل كې بندي و اوهغه د بنديانو په تبادله كې هغه وخت را خوشي شو چې كله عبدالرزاق د افغان حكومت يو مهم قوماندانان ونيو په داسې حال كې چې ډير لږ دافغان حكومت يو مهم قوماندانان ونيو په داسې حال كې چې ډير لږ خلك دڅرخي پله له جيل څخه ژوندي راوتلي دي

ځکه مې وغوښتل چې له محمد ګل څخه دهغه جيل د شپو ورځو دژوندانه په اړه پوښتني وکړم. هغه ماته کيسه پيل کړه.

چې کله به روسي پوځونو ته سخت زيان واوښت موږ به ډير زر پري خبريدو په داسې وختونو کې به دوی يوشمير بنديان ورسره بوتلل دهغوی نه به يي ټوله وينه و کښله اوبيا به يې په ګوليو وويشتل.

هغه د ډيرو وحشيانه سزاګانو اوځورنو په باب هم کيسې وکړې، چې روسانو به دغوبنديانو ته ورکولي. کله کله به دوی پزې ، غوږونه، غاښونه اړتناسلي غړي له برښنا سره تړل ، همدغه سبب دي چې زه اوس دمردی نه لویدلي یم کله کله به یې دبوتلو پرټوټو درولو اوپه ونو پورې به یې تړلو، اوبیا به یې ډیږې ورځې همغسي پریښودو تردي چې زموږ دپښوزخمونه به خوړین اوخوساشول او چینجي به یې وکړل، کله به یې په خوراك کې جلاب اویا بل داسې شي راکړل چې دهغي له امله به سخت اسهال شوو بیا به یې په یوه وړوکي خونه کې بند کړو چې موږ به تر ډیرو ورځو پورې به یې په یوه وړوکي خونه کې بند کړو چې موږ به تر ډیرو ورځو پورې په یې په یوه وړوکي خونه کې بند کړو چې موږ به تر ډیرو ورځو پورې د چټلي، بدبویي اوګندګي زغمله ، کله کله به یې نیمه شپه زموږ د چانوم واخیست اووبه پوهیدو چې ددوی وروستۍ شیبې رارسیدلې د چانوم واخیست اووبه پوهیدو چې ددوی وروستۍ شیبې رارسیدلې دي ،ځکه به موږ ټولو په یوه غږ له هغه سره خداي پاماني کوله.

ددغو خبرو اترو په وخت کې فضا ډیره غمجنه اوله خپګانه ډکه شوي وه ،په کوټه کې چوپه چوپتیا وه ښې شیبې همدغسې چوپي تیري شوې لږ ځنډ وروسته ماچوپتیا ماته کړه او دمرکز دنورو برخو دلیدو هیله مچې وکړه.

هلته يو وړوکې درملتون هم و چې دزخمونو دتړلو لپاره څو بنداژونه او د اسپرين ګوليو يو ډبلي پکي وو ،يو ډاکتر ديوه افغان مجاهد ټپي ورون مينځلو ، چې ډيره وينه تري بهيد له، دتکليف اودرد سره هغه افغان مجاهد چوپ و اوهر څه يي په خپلو سترګو ليدل.

ددرملتون ترڅنګ يو تنور هم و چې سري سکروټي پکې بلي وي اوهلته څو تنو افغاني زلميانو دتنور پر ديوالونو ډوډۍ وهله څو نورو هلکانو په وړوکي سيند کې جامي مينځلي چې له هغوڅخه سور دوينو رنګ په اوبو کې له ورايه ښکاريدو، هلته نژدي څو وزي

اوپسونه هم څريدل ، د مرکز شاوخوا په ځمکه کې يې بينډۍ کړلې وي دمڼو څو ونې مي هم وليدې چې مطلب تر ي دادي چې دخوراك، څښاك په برخه کې دغه کمپ نژدي پخپله پوره دى په مرکز کې داوسيدو اصول ډير سخت وو چې په هغو کې يو داو چې هلکان مذهبي اوديني زيات تعليم بايد وکړي له مرکز څخه چې څوك بهرته درومي جامې يي ښي پلټل کيږي تر څو په پټه دوسلو اومرميو دوړو مخنيوى وکړي که څوك پردې ونيول شول ډيره سخته سزا ورکوي، په هغه مهال وسله پلورونکي ديوې کنځلې اوپيغور په مانا و . ځکه چې ډيرو قوماندانانو چې دروس په مقابل کې دجهاد لپاره کومي وسلي تر لاسه کولې دهغو په پلورلو يي ډير دولت ټول کړې و ،پردې سربيره دې قوماندانانو دلږو وسلو دترلاسه کولو په بدل کې د ډيرو وسلو دې قوماندانانو دلږو وسلو دترلاسه کولو په بدل کې د ډيرو وسلو تسليمولو سندونه لاسليکول چې په انعام کې يي دوي ته ډير رشوتونه ورکول کيدل غازي محمد ګل ماته وويل:

موږ دنورو افغاني ډلو سره ډير توپيرلرو ځکه چې هغوى نه يوازې دمرستې په پيسو کې درغلي اوخيانت کوي بلکې وسلي اوکار توس هم پر ايرانيانو پلوري هغه له مانه وپوښتل.آيا ددې سپيڅلي جهاد څخه همدغه مقصد دى؟

... هغه ماته داهم وویل چې دکلي زیات کسان زموږ درملتون ته د دوا او درمل لپاره راځي ځکه چې په پنځو س میله مربع ساحه کې دازموږ درملتون یوازینی طبي مرکز دي چې دوي ورته رسیداي شي بهردي علاوه زیات کسان دا هیله لري چې زامن یي د دیني زده کړو لپاره دلته دې مرکزته راواستوي، ځکه چې دلته دهستوګنی اوخوراك مخښاك هیڅ بدل اوفیس نه تري اخیستل کیږي.

داښايي لومړي ځل و چې مادداسي مجاهدينو يوګروپ ليدلو چې خلکو ته يي تعليم هم ورکاوه او لمبي مرستې يي هم ورسره کولي کله چې موږ له مرکزي دروازې څخه راووتو نو يولس کلن هلك مووليد چې پرلپسي څوارلس ساعته يي مزل کړی و ستړي ستومانه راورسيد هغه دروسانو پر خلاف دافغان جهاد له ليکو سره ديوځاي کيدو لپاره راغلې و

دغه لس كلن هلك هلك دويري كسات اوغم دګډو وډو احساساتو په ترڅ كې وويل:

پلار مي روسانو وواژه ، زه مې له مور نه پټ دلته راغلم، اوس به درسونه ووايم چې کله دټوپك وړوشم بيا به له روسانو سره جګړه وکړم اودخپل پلار بدل به واخلم چې له مرکزنه راووتو خرمانيام و دغونډيو په منځ کې په هسکوټيټولارو مودموترو څراغونه ګل کړي وو، ځکه چې روسانو مينونه روسي الوتکو موږ نښه کولای شوای په توله سيمه کې روسانو مينونه ايښي وو.

ځکه خو دوه زړورکسان زموږ دجيپ په مخکې پلي روان وو چې موږ له مينونوڅخه خبرکړي، په هغوې پسې زموږ جيپ تقريباً په ښوييدو روان و، په افغانستان کې په هغو مينونونو دګام ايښودلو اودوژل کيدو اويا ټپي کيدو تجربه ډيره دردوونکي وه. په هغو کې داسې ماينونه هم وو چې مجاهدينو ټوپ وهونکي مينونه نوم پري ايښي و چې له خپله ځايه به يي ټوپ وواهه اود انسان تناسلي غړي به يي ورسره والوزول، ځيني ماينونه يي دلويو دشيانو په څير هم جوړ په يې وو چې ماشومان يې سمدستي دراپورته کولو هڅه وکړي په هغو کې زياتره وزرلرونکي وو چې له جيټ او يا هليکوپترو څخه به

پرسيمه غورځول کيدل چې هدف ترې دخلکو وژل نه بلکې معيوبول اوفلجول وو ،ترڅو دوه دري تنه هغه ورسره پورنه کړي اوپه دي ډول د مجاهدينو دافرادو ځواك كم اوكمزوري كړي.

هیچاته داسهي معلومات نه و چې ددغو ماینونو شمیر څومره دي؟ دامریکا د رسمي شمیرنې له مخې دغه شمیرترلس ملیونو زیات و . چاته ددې ماینونو ځاي هم معلوم نه و ، ځکه چې دجګړي دټولو اصولو پرخلاف له روسانو سره دهغوی دغوړید هیڅ نقشه نه وه.

ماپه پیښور کې ډیر هغه کسان لیدلي وو چې ددغو ماینونو په واسطه معیوب شوي وو. دچامټي اودچا پښي غوڅي شوي وي، دچا سترګي نه وي دچا کولمي بهرته راوتلي وي. پردي سربیره مادپیښور په بازارونو اودمهاجرینو په کمپونو کې زیاتره داسې کسان لیدلي ووچي په ټککونو تلل. دغه ټولې ننداري چې رایادي شي له ویري مي سلګۍ واخلي، اوپه چور تونو کې شم چې په کومه ځمکه موږ هغه مهال ګامونه ایښي وو هغه هم له ماینونو څخه ډکه وه ا وترکوم آسمان لاندي چې هغه مهال موږ وو امکان لري دبي شمیره ستوریو په منځ کې یي کومه روسي میګ الوتکه هم وي.

هغه مهال دشپي دوي نيمي بجې وې چې موږ خپل منزل ته ورسيدو، يو وخت دغه ځاي پرګڼو باغونو پټه يوه ښکلي دره وه چې دکندهار لهښار څخه يوازي پنځلس (۱۵) کيلومتره لري پرته ده.

هوكي! هماغه كندهار چې لوي سكندر له خپلو ديرش زره پوځ اوپيلانو سره هلته پړاو اچولي و او اوس د روسانو پرخلاف دافغاني مقاومت په يوه مهم مركز بدل شوي و

زه په مزله کې ډيره ستړي شوي وم، له څلورو لوريو دګوليو غږ

ونه را تلل هلته نژدي دسيند دڅپو په بهيرکې خدای خبر دی څه جادو و چې دخويونو دنيا ته يي يوړم

سهار موچي دانار پردانو مالګه پاشله اوسبا ناری مو کاوه ومې لیدل ټوله سیمه پرېمباري ړنګه بنګه شویده.

اوځاي ځاې لوې لوې سوري جوړ شوي وو چې په منځ منځ کې يې دمجاهدينو قبرونه وو . چې د ډېرو وړوکي وړوکي ټوټي پري ايښې وي او سرونو ته يې شنې جنډۍ رپيدلې، هلته به دروسي توپخانې اوټانکونو ډزې اوبمباري تل دوام درلود کله کله به دومره توندي ډزي وي چې دهغو څخه راپورته شويو ګردونو به موږ ټول پټ کړو، بيا هم هيڅ يوه مجاهد هغه لوري ته څه ځانګړي پام نه کاوه ،حامد راته ويل چې دده دماشومتوب په وختونو کې دغه سيمه دتفريح او ميلو لپاره يوه ډيره په زړه پورې سيمه وه اود توتوشاتوت زردالو، انارو انځيرو اوشفتالو ډيري وني پکي وي خواوس يې نوم او نخښه نه ده پاتې اوشفتالو ډيري وني پکي وي خواوس يې نوم او نخښه نه ده پاتې شوې دجګړې په بهير کې فصلونه تباه شوي وو اويا پروخت چې نه وو راټول شوي ټول تويي شوي او خوساشوي وو

روسانو دسيمي كاريزونه اوداوبولګولو سيستم هم له منځه وړى و تر څو افغان مجاهدين دوي ته په هغو كښتونو كې پټ نشي اوغلچكي حملې پرې ونكړي.

دغه وخت په فضا کې دماشينونو غږ اوچت شو او زيات شمير کسان چې پګړۍ يې تړلي وي پرموټرسايکلونو سپاره راغلل دمنځنيو پيړيو هغه ږيرور خلك مي چې پر يا ما هاموټر سايکلونو سپاره وليدل داراته يوه نمونه اوعجيبه تجربه وه بي اختياره مي وخندل، حامد يي له ځايه راجګ شو اودهغوي له يوه پنډ سړي سره يې غيږه ورکړه

رن ملا وپيژانده چې تيره ورځ له موږ څخه بيل شوي و اواوس يي له خپلو ملګريو مجاهدينو سره راغلي و پرموټر سايکل يوه اوبل لوري نه په تلو راتلو کې ډيره آسانتيا ده، روسي الوتکي يي هم زرنشي ليداي خوکه کومه لويه سپارلي وي نوډير په آساني يي نښه کولي

رن ملا دموټر سايکل پر ار ځښت خبري وکړي وي ويل:

چې کله دروسي ټانګونو په ډزو کې لږ ځنډ راغي موږ ټول ددې موږ سايکلونو پر شا سيټونو سپاره شوو اوله هغه ځايه راووتو په دښتو کې پرهغو موټرسايکلونو سپريدل اوپورته پورته غورځيدل داسې ښکاريدل لکه دا چې پرکوم جنګ جوړي شوي نندارې وې او هرلوري ته له دوړو ډکې کندي وې ماتردې وړاندي په افغانستان کې داسې ننداره نه وه ليدلي ما په رت ملا پسي په موټر سايکل ځان ښه تنداره نه وه ليدلي ما په رت ملا پسي په موټر سايکل ځان ښه ننګ کړی و او پرلپسې مې چيغي وهلي: تاسو دخداي پريښتي باست، تاسو دخداي پريښتي باست، تاسو دخداي پريښتي باست، خو رت ملا پردي الفاظو نه پوهيده، موږ دواړه بي اختياره په خندا شو و.

په دي موده کې زما دسرپگړۍ ړنګه شوه چې مخ مي پکي پټ شو، له ښه ډير مزله وروسته موږ د کندهار - هرات له لاري سره موازي د النوو په کومه سيمه کې چې موږ وو هغه بشپړه دمجاهدينو تر واك لاي وه، آبي ګونبزي ته مخامخ چې دروسانوله بمباري څخه روغه باتي وه او اوس هلته دوی مرکز جوړ کړی ود سرك سره جوخت يي يو د بوال راتاو کړي و چې په هغو کې يي ويجاړ شوي موټر او ټانګونه راټول کړي وو چې دهغو ټول شمير ۸۲ و ،پرسرك سفر له خطره خالې نه و.ځکه چې دوسي هليکوپترو هروخت موږ ليداي او نخښه

کولاي شوو ځکه خو موږ سرك پريښود اودانارو په باغونو کې دننه مو دمز له اراده و کړه ، چې يو څه خوندي لاره وه، بالاخره موږ هغه سيمې ته ورسيدو چې دافغان مجاهدينو اوروسي پوځونو ترمنځ سخته جې پکې شوي وه او اوس بلکل له خلکوتشه وه اويوازي جنګيالي مجاهدين پکي پاتي وو ،موږ چې په کومه چوکۍ کې هستوګنه غوره کوله هغه يوه کورته وړته و چې مخي ته يي و ړوکي بڼ هم و چې سره اوارغواني ګلان پکي غوړيدلي وو ددغه مرکز دقوماندان نوم بورجان "و هغوي دروسي پراشوټ څخه د دستر خوان کار اخيست اوشين چای او څه ايشيدلي خواړه يې په مخ کې راته کيښودل هغه پخوا دافغانستان په پوځ کې افسر و خواوس يي يوه ديني مدرسه اداره پخوا دافغانستان په پوځ کې افسر و خواوس يې يوه ديني مدرسه اداره کوله دخپلو ملګريو ملارباني اوعبدالرزاق سره يوځاي دجهاد له ليکو سره يوځاي دجهاد له ليکو سره يوځاي دجهاد له ليکو سره يو ځاي شو.

بورجان راته وويل:

موږ لومړی نوي (۹۰)کسان وو خواوس یوازې اته تنه ژوندي پاتي یو، دانه شم درته ویلي چې موږ له کومو کو مو مصیبتونو سره مخ شوي یو بورجان راته وویل چې موږ دمولوي محمدنبي محمدي په ګوند حرکت انقلاب اسلامي کې شامل شوو،ځکه چې په پوځي لحاظ په پیل کې دغه ګوندتر نورو ټولو ځواکمن و. په پیل کې له موږ سره یوازي څو دره یي ټوپك وو،خو وروسته موډیري وسلي اوټوپکونه ونیول اودغه لړۍ پسي پر اخه شوه . موږ لومړني مجاهدین وو چې سنګرونه مو وکیندل اوله روسانو سره مومقابله وکړه ، ځکه چې دغه سیمه دچریکي جګړو لپاره مناسبه نه ده په ۱۹۸۲ کال دحرکت نه بیل شوو او دمولوي یونس خالص ګوند ته ورغلوچي ښې وسلې

اوجبه خانه تر لاسه کړو.

دملا يانو جبهه عبدالرزاق جوړه كړه، دا راز ماته بورجان وويل او زياته يي كړه:

هغه محلي قوماندانان په مختلفو برخو کې وګومارل چې دهمدغه هدف لپاره يي دنده ورسپارلي وه اوټول خرڅ پرڅ يې ده پرغاړه درلود، تردي چې اوس له موږ سره دوه زره مجاهدين دي چې په ارغنداب ،زابل او ملاجت کې يي جهاد ته دوام ورکړ ،ماله بورجان څخه دقوماندي داساسي بنيادونو په باب پوښتنه وکړه هغه په ځواب کې راته وويل چې زموږ سره مخابروي سيستم نه و قومانده مودليك په واسطه ورکوله که زموږ سره مخابري واي هم دښمني ته به افشا وې اوموږ پرهغو قومانده نشوای ورکولی په عام ډول موږ په ګهه پر دښمن حمله کوو هر محلي قوماندان له ځانه سره پنځه يالس تنه راولي بيا دغنميت مال هم ټول په خپلو منځو نو کې ويشو، که څه بنجال اوجګړه راپيښه شي نومحلي سپين روبي اوياعلما يې دځايي دستور او رواج سره سم حل کوي

خوکه هغه هم ناکام شي بياځانګړي اسلامي محکمه ورته جوړيږي اومعامله ورته وړاندي کيږي. ددغې ځانګړې محکمې مشر يو مولوي صاحب دي.

يوشی چې ماهلته احساس کړل داوو چې هغه خلك ټول له پاکستان څخه خوشاله نه وو، په تيره له هغو ليډرانو څخه چې په پېښور کې وو ټول ناراضه وو ، دافغان مجاهدينو لپاره دمرستو زياته برخه دهغوی جيبونو ته لويږي بورجان ويل چې په کويټه کې زموږ د تېږي مجاهدينو لپاره يوازي دوه روغتونونه دي چې موږ په دوو

ورځو کې هلته رسيږو خو په پيښورکې بيا په سلګونو داسې روغتونونه شته

دبورجان په وينادوی دافغان اولس اوښاريانو ملاتې هم تر شادرلود، پردي سربيره هم د دوي مجاهدين له لوږې او تندې سره لاس اوګريوان وو، دهغه په قول يوځل شوروي پوځونو ډيري درني ډزي اوبمباري کوله او موږيي په منځ کې را ايسار کړي وو تر دري اونيو پورې موږيوازي انګور خوړل او ګوزاره مو پري کوله خواوس چې وچه ډوډۍ پاتي شې موږيې دسختو ورځو لپاره ساتو دتير کال ديخنۍ په موسم کې تر ۱۸۲ ورځو پورې کلابند وو چې همدغه وچه ډوډۍ موخوراك وه او ژوند مو پري کاوه

دبورجان په دغه مرکز کې يوه اونۍ پاتي شوو، ماته له چوکۍ نه دوتلو اوشاوخوا ته ګرځيدو هيڅ اجازه نه وه ځکه چې پردي يي پوهولي وم چې ملايانو دمرکز لپاره به داد ډير خجالت اورسوايي خبره وي چې که نور جهادي مرکزونه خبر شول چې موږ دلته يوه لويديځواله نجلي ته راوستلي ده.

که دا ووايم مبالغه به نه وي چې دوي پر دي خبره د روسي پوځونو له حملي څخه زياته انديښنه اوويره درلوده ،زما ناڅاپه له خپلي پګړي سره کرکه پيدا شوه چې په ډيرتوند اوګرم لمرکي به مي پرسر درنه شوه او ويښتان به يي په خولو کې راته لانده خيشته کړل .خوزه مجبور ه وم چې تل يي پرسرکړم اوهمدا راته امر شوي و . هغوي به تل راته ويل:

په ياډ لره چې ته يوکندهاري زلمي يې زه په دې جمله کې پر پټو هغو ټولو خطرونو پوهيدم چې ديوه کندهاري ځوان کيدو په صورت

كي ورسره لاس او كريوان كيدم.

ځکه چې په افغانستان غوندي هيواد کې داکومه غير معمولي خبره نه ګڼل کيده يو ماسپښن دموټر سايکل غږ اوچت شو.

معلومه شوه چې دراغلي سړي نوم احسان الله دي او دپوپلزيو دقوم څخه و، هلته ټولو هغه ته خان اويا آغا خان کاکا ويل، هغه تندي تريو کړ ماته يي وکتل ويي ويل:

زه دصالح محمد خان زوي يم چې په ۱۹۵۶ م کې يي دښځو دآزادي پرخلاف مظاهره کړي وه اودسمينار تالار نه علاوه يي يو دنجونو ښوونځې هم سوځولی وو.

دخپل پلار دپاي په باب يي راته وويل:

کمونستانو هغه ونیو ولایت ته یي یووړ. پر سریي په ډبرو وریشت اوویي واژه دبورجان په مرکز کې چې یوه اوني پاتي شوم ماهیڅ کار نه درلود، ځکه خو به دمرکز وړوکي باغ ته ولاړم اوخپل ورځني یادښتونه مي لیکل اوزما ښي اوکین لوري ته به ګولۍ او توغندي اوریدل چې دبورجان کسان به دخپلو وسلو دپاکولو او دپزو دننه ویښتانو دصفا کولو اویا دګلانوله سیل څخه وزګار وو مابه ورسره روغبړ کاوه په هغوی کې چې څوك لوستي وو زیا تره به یي قرآن تلاوت کاوه دتیر ځل په څیر ماداځل هیڅوك هم دتر یاکو په څکولو ونه لیدل.

خودنصوارو اچول عام وو، ماته یی یو کلاشنکوف لرونکی ساتونکی هم راکړی و چې نولس کلن ساده زلمکی و اوعبدالواسع نومیده ،کله به چې زه دغسل په خونه کې وم هغه به یي پردروازه پهره کوله، ماته یې هلته یوه بستره هم راکړي وه چې ډیر دخوند خوبونه

مي پري کول، خو وروسته راته معلومه شوه چې په کومه بستره زه خواږه خوبونه غوروم هغه يي دمرميو پر صندوق غوړولمي ده.

رت ملا چیرته کومه مرغی نیولی وه هغه یی په تارتړلی وه او په بن کې یی خوشی کړی وه چې هر وخت به یی ټوپونه وهل اولږ لږ به الوتله ، کله کله به مستوافغانانو له یو بل سره شرطونه وهل چې مرغی به تر کومه ځایه ټوپ ووهي اوبیا به یی مرغۍ ته نژدې په کلاشینکوف په نوې وکړې.

یوه ورځ بورجان موږ ته وویل چې پرهوایي ډګر دحملي لپاره ځو او سهار وختي باید روان شو، بیا هم چې تر څو روانیدو ښه وخت تیر شوي و، موږ ټول شل تنه وو چې پرموټر سایکلونو دهوایي ډګرپه لوري وخوځیدو، زه په رت ملا پسي سپره وم اوپرلپسي مي هڅه کوله چې توازن وساتم ځکه چې مادځان اوهغه تر منځ څه فاصله ساتله، که دهغه له بدن سره مي بدن لګیدلي واي ښایي هغه ناراضه شوي واي ،ډیر ځایه زه هسي له غورځیدو بچ شوم بالاخره مود بورجان مرکز پریښود اودجوارو دفصل په منځ کې تیریدو، هلته شنه فصلونه ډیر ښه لګیدل ناڅاپه مي دکښتونو په منځ کې پریوه تراکتور سترګې ولګیدي چې چلوونکي یې مړه شوي و،مړیله تراکتور څخه را ځړیدلي وو اوسږي اوکولمي یي راوتلي وي.

او س موږ دشاه توتو له ونو څخه ډکې يوي سيمې ته رسيدلي وو موږ هلته په يوه لويه کنده کې چي د توتانو په څانګوکي پټه وه خپل موټر سايکلونه پريښودل او درت ملا په لاسوکي دقرآن کريم په سيوري کې په منډو منډو هغو ځندقونو ته ورسيدوچي مجاهدينود ښار څلورو خواوو ته کيندلي وو، له هغه ځايه لږ وړاندې غونډۍ

ښكاريدلي چې له هغونه وړاندي هوايي ډګرو.

څو تنو مجاهدينو له کندي څخه وړاندي د مميزو دجوړولو په يوه برج کې مورچل ونيو او دهوايي ډګر په لوري يي توغندي و توغول چې هدف يي دکومي الوتکي او يا ټانکر له منځه وړل وو ، خو زما په ګومان د فاصلې د زباتوالي له امله ددې امکان نه و.

دغه وخت مي يوه لويه كريږه واورېده اودرت ملا په څيره كې دانديښني اوچور تونو كرښې جوړې شوې هغه زه پرځمكه وغورځولم اوخپل دروند بدن يي راباندي واچاوه اوپټه يي كړم، دغو نډيو له شانه دوه روسي ټانكونه راښكاره شول اوزموږ په لور وړاندې راتلل ، بيا يوه زوروره چاودنه وشوه چې دهغو ټانكونو دتوپ دګولۍ وه دسترګو په رپ كې زموږ شاته دانګورو وچولوهغه برج راولويد اوپرځاي يي يوازي دوړي او دو دونه پورته كيدل ، له پاسه د يوو او خاورو باران پيل شو عبدالواسع زه تر مټ ونيولم اوپه كنده كې يوه خوندي ځاي ته يي بوتلم له څلورو لوريو څخه د ټپي مجاهدينو زګيروي اوكريږي اوريدل كيدي خوموږ له هغوي سره هيڅ مرسته نشواى كولى، ځكه چې له خندق څخه دسر پورته كولو معنا مرګئ وه.

تر دوو ورځو پورې پرلپسي موږ په دې خندقونو کې ايسار وو روسي ټانکونو دېيرته تلو هيڅ اراده نه درلوده، دټپيانو دزګيرويو اوچيغوغږونه نورنه راتلل اوڅلورولوريو ته ويروونکې چوپتياخپره وه...

موږد خوراك څښاك لپاره هيڅ نه درلودل. ماته مې خپله ژبه پنډه غوندې ښكاريده په خندق كې خړې اوبه ولاړې وې ځينې كسانو په لپو لپو وڅښلې، د اوبو پر مخ مړو مچانو لاببو وهله لږ ځنډ وروسته ما هم

هغه خړې اوبه و څښلې چې د خاورو خوند پکې و .مانه په اسلام آباد کې د يوه برتانوي دپلومان نصيحت را ياد شو چې ويلې يې وو:

تاسو چې د هرڅه لپاره افغانستان ته ځي نو خپل ګيلاس درسره يوسئ که نه يوه ناروغي په مخامخا در پورې ونښلي

لې ځنډ وروسته " رت ملا " په خوښۍ په خپلو لاسو کې څه شی راوښودل دا په هغو خټو کې چونګاښ " کني کبر" و ، ما چې وليد چيغه مې له خولې وو ته خو ده په مزه په خوله کړ او د هډوکو کړ چار يې او چت شو چې ويې ژووه او په مزه مزه يې وخوړ دا مې چې وليدل هغو نورو هم له خړو اوبو څخه نور چنګاښونه راوايستل او ويې ژوول ځکه چې ټول له دوو ورځو راپه دې خوا ويې وو.

بالاخره دوهمه ورځ تانکونه ولاړل. ځکه چې هغوی ګومان کاوه چې موږ ټول مړه شوي يو، موږ په ښوييدو او رغړيدو د شاه توتو تر ونو لاندي خپلو موټر سايکلونوته ورسيدو او چې مرکز ته ورسيدو ښه په مړه خيټه مو خوراك او څښاك و کړ او شين چاى مو ور پسې و څښه.

ما راديو روښانه کړه او لږځند وروسته مې د بي بي سي نړيوال سرويس ته ستن برابره کړه.

لویي ارمسټر انګ پخپل درانه غږ اناونس ورکاوه چې What **the wonderful world " وټ دی ونډ رفل ورلډ "

موږ چې څه ځنډ وړاندې له کومې پیښې نه بیرته ورګرځیدلي وو، دا د هغو شیبو څخه یوه وه چي انسان یې هیڅکله نشي هیرولئ ما چې ځان بیا ژوندی لیده ډیره خوښه وم په همدې احساس کې مې له عبدالواسع نه وپوښتل چې آیا کله ویریدلئ یې؟ هغه په نه! سر وخوځاوه او ویې ویل:

دا زموږ د کورنۍ لپاره ډيره د بې عزتۍ خبره ده له ويرې چې څوك وتښتي د مسلمانانو دستور دا دى، چې دهغه مړئ نه ښخوى، هغه به رسوا او له جنته محروم وي:

هغه شپه زموږ له رخصتيدو نه مخکې وروستۍ د شپې ډوډۍ وه، موږ د غوښې پولاو وخوړ او له کاشوغې پرته مو په لاسو وخوړ، سبا ته پاکستان ته له تلو مخکې مې وليدل چې هغه د باغ مرغۍ ورکه شوې وه.

زه چې د جګړې د راپورونو تيارولو لپاره څومره ځلې افغانستان ته تللې يم، هر ځل پردې ښه پوهيدلې يم، چې هلته ډيري رښتينۍ کيسې شته ما ته دا رښتيانۍ کيسې په وړو وړو ټوټو په لاس راتلې، بشپړ تصوير يې يو ځل په لاس نه راتلو ما به په پيښور کې دغه وړې ټوټې سره نښلولې چې هلته به د خوراك او هر ډول عياشۍ لپاره هر څه ډير وو، خو چې زه به بيا پيښور ته ستنه شوم، او هر څه به راورسيدل د يو ډول ځوروونکې تشي احساس به مې کاوه چې د دې تشې د لرې کولو لپاره به مې بيا دننه تلو لپاره تياري کاوه په دې ډول د جګړې د چاپيريال د واقعيتونو موندل ماته يوه نشه غوندې شول او ډيره کلکه د دې نشې عادي شوم.

زما د دغه کیفیت نه چې خبر شوي و، یوه عمر خوړلي ژورنالست په نصیحت راته وویل چې دا د بهرني ایدیټر او ژورنالست اصلي دنده نه ده، چې ځان په داسې خطرونو کې وغورځوي ما یې چې خبره واوریده ومې خندل او د قاچاقي ودګا سره مې ورته نصیحت هم تر ستونې تیر کړل موږ په ودکاته "ګوربا چوف" ویل او چې کله به مو نشه زیاته شوه بیا به په نیمه شپه کې د پرل کانټینینټال د لامبو حوض

ته ورولويدو د هوټل چارواکی به له غوسې نه غومبيدل او لکه مار اوښتل به آيا دا وړوکی حقيقت و، چي د شليدليو جامو او پلاستيکي بوټونو خاوندانو مجاهدينو په مار کول ټوپکو د روسي پوځونو ټانکونو او الوتکو ته په وار وار ماته ورکړې وه؟

دا واقعيت و، او په رښتيا چي ډير لوړ و.

خو دا هرڅه د جلال آباد د جګړې نه وړاندې خبرې دي.

د جلال اباد خبره بیله وه، هغه مهال ۱۹۸۹ کال په مارچ کې روسانو له افغانستان څخه خپل پوځونه بشپړ ایستلي وو، پر مجاهدینو چي ډیر کلونه یې چریکي جګړې کړې وې د افشارو چې اوس باید جلال آباد ونیسي او دا ثابته کړي چې هغه ساتلی شي

يوه امريكايي دپلومات په خپل اونيز بريفنگ كې ويلي وو، چې اوس هغه مهال راسيدلى دئ، چې يا كب ونيول شي او يا د چنگ تارغوڅ كړاى شي او موږ پوهيږو چي جګړه به لا دوام وكړي او كابل بايد ونيول شي.

خو تر کابل د غرونو دیوال را چار پیروی او نیول یې آسانه نه دي، ځکه خو د شاهی کورنۍ د ژمی پلازمینه " جلال اباد " غوره شو، ځکه چې د پاکستان له سرحد څخه ۵۸ میله لرې پروت دی، او د وسلو او باروتو وررسول آسانه دي. په پیښور کې نور هیڅ خبره پټه او راز نه وه، د هرډول اوازو او پروپاګند په منځ کې پر اصلي خبره ټول پوهیدل چې د هرډول اوازو او پروپاګند په منځ کې پر اصلي خبره ټول پوهیدل چې د هرډول اوازو هر پووپاګند په منځ کې پر اصلي خبره ټول پوهیدل چې د موږ د و موږ پوځې پاکستاني چارواکو پر مشوره کار روان دئ، ځکه خو موږ ژورنالستانو هر یو غوښتل چې تر بل مخکې ځان جلال آباد ته ورسوي زه یو ماښام په اسلام آباد کې وم چې ټیلیفون راغئ چې " معامله زه یو ماښام په اسلام آباد کې وم چې ټیلیفون راغئ چې " معامله تیاره ده" ما سمدستي خپل د مجاهدینو جامې کمیس او پرتوګ

واغوستل پوتاشیم پرمنګنیټ می له خاورو سره ګډ کړل او پر خپل او پر خپل پوستکي مې وموښل چې غنم رنګې شم، ویښتان مې په پکول کې پټ پوستکي مې وموښال " پټو " مې واغوست او تلو ته تیاره شوم.

دره وخته ما د "وار جنګیز کلب" د غړیتوب ټول شرطونه پوره تر دې وخته ما د "وار جنګیز کلب" د غړیتوب ټول شرطونه پوره کړي وو، او غړیتوب مې یې تر لاسه کړی و، زما سره امریکا یي پوځي غالدار جاکټ هم و، یوه وړ وکې غوټه هم را سره وه او په سوزوکې موټر کې کیناستم د اوښانو او پر وسلو بار لاریو موټرونو کې مې لاره وایستله او د پیښور په لور روانه شوم تر څو له هغو چیریکانو سره ملګرې شم چې د یو ځایي سفر لپاره مې ورسره خبره کړې وه، خو هغوي دا بد خبر را واوراوه چې آی اس آی لاره تړلې ده، او کوم خبریال ته دننه تلو اجازه نه ورکوي.

قوماندان زما دوست و . هغه دې خطر نه هم تيارو چې په قاچاقی ډول مې له سرحده واړوي . زه سمدستي له هغوي سره د جيب په شاتني برخه کې کيناستم او د تورخم په لور وخوځيدو د خيبر تر درې پورې نرۍ غرني ۲۵ ميله لاره وه چې ځای ځای د خيبر د مليشو نښانونه او پرغونه لګيدلي وو ، چې برتانوي تاريخ ښه ترې خبردئ.

غرونه شار وو، خو ډیر لوړ نه وو، د غرونو په اوږو او ډډه په تیره شوی له خطرونو ډکه لاړه سفر راته له کیفه ډك او زړه وړونکي و، ماته په برتانوي تاریخ کې لیکل شوی هغه ناکام سفرونه را په یاد شول چي په برتانوي تاریخ کې لیکل شوی وو، انګریزی پوځ په لومړی یرغل کې تر دې ځابه پر مختګ کړی و، او په ۱۸۴۲ کې مې ناکام شوي و، په ۱۸۷۸ کې مې ناکام شوي و، په ۱۸۷۸ کې لا بیا وړاندې شول، چي بیا یې هم ماته وخوړه هغوي هر ځل یوازې له دغې درې څخه د تیرویدو سل سل تنه پوځیان له لاسه ورکړل دغه د

دره له همغه وخته تر ننه د ویني تویونکي افریدي قوم په وال کې د چي په قاچاق او بي اعتمادی کې مشهور دي. هغوي انګریزي پوځ ته زیات تاوان رسولی دی " د انګریزي قوم له دې خبریالې څخه دا پوښتنه کیدای شي، چې برتانیي د کوم سپیڅلي هدف په خاطر پر افغانستان حمله کړي و ده، چی افریدي اولس باید د دوي د هیلو په تول پوره ختلی وای؟" (ژبارن)

دانګریزي مړیو قبرونه اوس په دره کي په یوه څوکه کې د یوه جومات تر څنګ دي.

تورخم ته نژدې د آي ايس آي زيات پوځيان وو.

يو افسر شاته راغی او د لاسي څراغ په رڼا کې يې موږ ته وکتل ما ځپل سر ښکته واچاوه او چي څومره ممکن و . مخ می پټ کړی و ، هغه پر دې بدمحومانه شو او زه يې ورکش کړم له موټر څخه يې ښکته کړم راته ويې ويل:

ته مجاهد نه يې كومه برتانوي يې

بس بيا زما ملكري مجاهدين له پولى واوښتل او ولاړل

زه يې د پوليسو په موټر کې بيرته پيښور ته را ورسولم، له ډيرې غوسې په اور کې سوځيدم.

جلال آباد ته د تلو هڅه مې ناکامه شوه چې ډیره یې وځورولم، خو چې په پیښور کې مې دا ولیدل چې که زه ولاړه نه شوم نور خبریالان هم نه دې تللي لږ بیرته آرامه شوم، مشهورو خبریالاتو د هوټل په دهلیزونو کې قدم واهه له ترجمانانو سره یې ګپ شپ کاوه او هغوي ته یې د ډالرو بنډلونه ورښکاره کول آی اس آی مجاهدینو ته صفا ویلې

وو، چې که له کوم چا سره خبريال پيدا شو نو دوه زره ډالره به جريمه کړاي شي ځکه خو خبريالاتو هم د تلو له هڅو لاس واخيست.

خوما داسې په آسانۍ ماته نه منله د شپې مې د څو تنو دوستانو سره اړيکې ټينګې کړې له هغوي څخه مې وغوښتل چې له سرحده د نيريدو څه لاره وسنجوي، اصل مساله دا وه چي زه زر هلته ورسيږم که نه پلې او يا له قاچاقبرانو سره پر خرو سپره د غرونو په لاره تګ راته آسانه و.

خو په هغوي ډيره ناوخته کيده.

ما ته خپل دوست اعظم را په یاد شو چې څو امبولانسونه ورسوه وو، او له افغانستان څخه به یې تپیان پکې راوړل ما په یوه موټر کې پڼسفر کولای شوای هغه دې خطر ته ځان چمتو کړ. د موټر د منځه یې بو سیټ لري کړ. زه یې په هغه تش ځای کې کینولم هغه زما پر کیښودل،موږ سهار وختي روان شوو. د دوی امبولانسونو په کار ون کې زه په وروستي امبولانس کې پټه شوې وم، له پیښور څخه د خیبر درازو د پرانستل کیدو غږ واورید ساه مې وئیوه موږ ته یې لاژه راکړه بوازې وروستی موټر یې سو سري ولیده ؤه چې تو کومو کمپلو لاتدې پڼه شوې وم، په هغو یې میکروب وژونکي دوا هم پاشلې وه، چې بد بوی پڼه افغانستان کې له امبولانس څکه خو چې زه د ورځې په رڼا کې په بلانې وې

د امبولاتسونو ډريوران د خپل پلان پر کاميابۍ ډير خوښ وو او په خندايي راته ويل:

د قاچاق د مخنیوي چارواکی مو څنګه تیر ایستل؟ له سرحده چې تیر شوو زموږ اندیښنه لرې شوه.

زه د سپين غره په غرونو اولمنو کې د صنوبر او څيړيو په وږمو کې خوماره وم، او تر ډيره حده يې د ميکروب وژونکي دوا بد بويې هم ورکه کړه،

موږ په يوه پراخ ميدان کې ناست وو، چې په لومړني امبولانس کې راغلی يوه تنکی زلمی چې نعيم نوميده د نارنج ګل راکړ او ويې ويل: مور مې ويل چې له جګړې څخه مخکې به د نارنج پر ګل مشاهری کيدې او شاعرانو به د دی ګل د رنګ او بوی په ستاينه کې شعرونه ويل.

هغه راته وويل چې په روغتيا يې كميټه كې كار كوي او غواړي په عمدي ډګر كې پرمختګ وكړي

د هغه پلار او مشر ورور په جګړه کې شهیدان شوي وو، ځکه خو د خپلې مور او خویندو نفقه او پالنه د ده پر اوږو وه

خو د زړه هیله یې دا ده چې مجاهد شي.

ما ته د هغه په خبرو کې غیر معمولي څه نه ښکاریدل ځکه چې په دې خاوره کې د مجاهد کیدو لپاره په درجنونو سببونه شته دي.

له دې ځایه د نارنجو او سنترو باغونه لري وو، خو ما بیا هم د افغانستان د ښاړونو او باغونو وږمې بویولی شوای د ډاکتر ویلیم برایدن مشهور روغني تصویر مې په یاد و، چې پر خپل ستومانه آس نیم ژواندی ځوړند د کلا درو زې ته رارسیدلی و، هغه په ۱۸۴۲ کال د

کابل څخه د راتښتيدونکي ۱۶۰۰۰ کسيز پوځ يو تن و، چې يوازې ژوندی پاتې شوی و، ۱۳ دی، ډاکټر برايډن د اکبر خان په امر ژوندی پريښودل شوی و، اکبرخان وزير محمد اکبر خان د پخواني واکمن دوست محمد خان زوی و، چې هغه انګريزانو له واکه لري کړی و، ډاکټر برايډن په خپل راپور کې د دې عامې وژنې ډيره دردوونکي انځور ګري کړې ده او ليکلی يې دي چي د دوی په کاروان کې انګريزي افسران او هغوی بال بچ په تنګو او واورينو درو کې د افغانانو په ډزو کې ووژل شول، د وژل شويو کسانو شمير دومره زيات افغانانو په ډزو کې ووژل شول، د وژل شويو کسانو شمير دومره زيات يرغل کاوه په لته بند کې په تنګو دروکې موټرونه د مړيو په ککريو او هډوکو تيريدل.

دغو درو ډیر مرګونه لیدلي دي، زه په یوه څوکه ناسته وم او له لرې مې د الوتکو غړمبهار او د ټانکونو او توغندیو دربهار اوریده او په فضا کې مې د دودونو لوخړې هم لیدې چې پورته کیدې او خپریدې زما بدن له هیجان او احساساتو څخه میږي میږي شو زه به کله کله له داسې حالت سره مخ کیدم او ورسره آشنا وم.

موږ تر لږځنډه په غازي آباد کې د مجاهدینو په هغو خامو کوټو کې ایسار شوو چې له جلال آباده شل میله لرې وې یو یو ګیلاس شین چای مو له ګوړې سره وخوړ، په سلګونو ځوانان چې کلاشینکوفونه یې په غاړو کې وو، او سترګې یې تورې کړې وې، جګړی ته د تلو په انتظار ګرځیدل راګرځیدل، هغوی چا نوسوار اچولي وو او چا افیم او تمباکو ژوول او په بیا به یې په زوره پر ځمکه تو کړل.

له جبهي څخه ښه څېرونه نه راتلل يوه ورځ وړاندې مجاهدينو د ښار په جنوب ختيځ کې په ثمر خيلو کې د دولت ډيرې مور چې نيولې وي، چې په هغو کې د ثمر خيلو ۱۱ مه فرقه چې خطرناکه فرقه وه هم شامله وه، دا ټول ځايونه دوي د اټکل پر خلاف په اسانۍ نيولي وو، د مجاهدينو د يوه قوماندان په وينا چي موږ ور ورسيدو دوي وتښتيدل څومره چې دجګړې دايره دجلال آباد ترهوايي ډګر پورې پراخيدله له كابل څخه ډيره زياته مرسته ورته راورسيده دافغان حكومت هوايي ځواك چې امريكايانو له كاره لويدلې اوفلج باله، دروسانوله تلو وروسته اوس پخپله افغاني پيلوټانو په ډير مهارت اوزړورتيا د مجاهدينو پرخلاف بمباري كوله اودا ډيره د انديښني خبره وه ، زموږ تر نظر لاندي د دودونو غونډي پورته کیدي دېمونو اوګولیو دچاودنو غِږ ونه هم را تلل زما دامبولانس طبي رضا كار شيرعلي په امبولانس کې پرتۍ ګولۍ راپورته کړي اوويي ويل: تير ځل چې موږ راغلو دغه محولۍ موپرامبولاتس ولګیدي. هغه دامبولاس دشاپر دروازه دګولیو دلګیدو داغونه هم راوښودل هغه له ځنډه راسي چوپ اوپه فکر کې و کله چې موږ دکابل پر سيند له يوه پله څخه تير يدو ناڅاپه دالوتکې دروند غږ اوچت شو چې شيبه پرشيبه رانژدې کيده يوه بمبارد جيټ الوتكه ډيره ټيټه زموږ پرسر تيره شوه ، زموږ امبولاتس په يوه جټكه بريك وواهد موږ ټول تري راښكتد شو ، و او په يوه شيله كې پټ پريوتو داسې ښکاريده چې دوخت حرکت تېم شو زما زړه دومره په زور درزيده چې بهرمې هيڅ غږ نه اوريده ، هغه مهال مادځان دژوند لپاره دعاګاني کولي همدغه شیبه یوه ډیره زوروره چاودنه وشوه اوزموږ شاوخوا ګردونه او دوړي پورته شوي څلور و خواو ته ديوالونه

لوته لوټه شوي وو ،هغه جيټ الوتکه تيره شوي وه څوشيبې چوپه چوپتيا خپره شوه په دي کې يو هر ځايي سپى په ژړا انګولاراورسيد ، اوبيا ناڅاپه له فضا څخه دکلستر بمونو باران شو. دهغو بمونو له چاودني سره پرځمکه دتورو دودونو وريځي شوي اوداسي ښکاريدلي چې زموږ پرلوري راځي دودونه چې لږ کم شول نوګورم چې دمخامخ پر سرك ولاړو دريو امبولاتسونه نو له يوه څخه داور نارنجي لمبي پورته کيږي په څو شيبو کې امبولاتس له يوي زوروري چاودني سره ذره ذره شو، زما غوږ تر شا په ويښتانو کې هغه ګلاب ګل اوس هم و چې يوساعت مخکي نعيم راکړي و ،زه وويريدم خودومره ډيره هم نه هغه وخت مي دايوه خبره په ذهن کې وه چې په يوه لاره محاذ ته ځان ورسوم خوچي پاتي امبولاتسونو بيرته پاکستان ته دتلو اراده وکړه زما په ذهن کې ډه هې په يوه لاره محاذ ته ځان ورسوم خوچي پاتي امبولاتسونو بيرته پاکستان ته دتلو اراده وکړه زما په ذهن کې ډوله چول ډول شکونه راپيدا شول ، شيرعلي دامبولاتسونو دبيرته راګرځولو جواز وړاندي کړ راته ويي ويل:

وضعه دیره خطرناکه ده . موږ باید تل ستا دساتنی پام کړو که نه عظیم به ډیر خپه شي.

ما اعتراض وكړومي ويل:

مګر تاسو خوامبولاتسونه بیرته درسره بیایی! تاسو خود ټپیانو دراوړو لپاره تر ټولو خطرناکوځایونو ته تلاي شي خودوي زما خبري ته هیڅ غوږ ونه نیو اوپه ډیره بیړه موبیرته د پاکستان په لور مزل پیل کړ، خو په امبولات کې دډیر بحث اوجنجال نه وروسته دوي پردې راضي شول چې مادمجاهدینو په کوم مرکز کې کوزه کړي ، هلته ما هر یوه ته دازارۍ پیل کړې چې دمجاهدپنو لومړي محاذ ته مي

ورسوي په دي جريان کې درحيم وردګ ترقوماندي لاندې يوګروپ هغه مرکز ته راورسيد چې ماله هغه سره له پخوا پيژند ګلوي درلوده، دغه کسان دي ته راضي شول چې ماورسره بوزې ، زموږ لومړي پړاو ثمر خيل و چې هلته يو دولتي غونډ مجاهدينو نيولي و پهغونډ کې پوځي افسرانو خپله ډوډي پرميزونو نيمګړي پريښي وه او تښتيدلي وو،دجواروپه پټيوکې دماتو نانځکو په څېرډير مړي شوټ بوټ پرمغي پراته وو ، ديوه مړي ترڅنګ دکوپون سور رنګي کار ت پروت وچې ماراپور ته کړ دجګړې غې شيبه په شيبه رانژدي کيده.

هوايي ډګرته نژدې موږ دمهاجرينو يوه ډله وليده چې پرخروسپاره اوپلي روان وو،دهغوي شمير زرګونو تنو ته رسيده چې زياتره يي ښځې اوماشومان وو اوخپل بې کړی سامان يې په ګنډو اوغوټوکي ورسره را اخيستي و، دډيرو پربدنونو ويني را ماتي وي او ډير سخت تپيان اونيم ژواندي کسان يي په لاسي ګاډيو کې ورسره اخيستي وو. دې نندارو داصلي پيښو څخه پرده پورته کوله، دمغلي دوران يوښار دې يو وخت دماڼيو اوباغونو پرښار مشهور و اوس يي دوه لکه اوسيدونکي دافغان مجاهدينو دتوغنديو اود افغان حکومت دېمباريو اوبمونو څخه دځان ژغورني په هڅو کې سرګردانه وو

زما د دوست قوماندان عبدالحق په څیر نور قوماندانان هم له دې جګړې سره مخالف وو او هغوی دهمدغسې وضعې دراتلو په باب پخوا اټکل کړي و،ځکه خود څو ورځو په ترڅ کې ترلس زرو تنو پورې ووژل شول چې ددې جګړې په دوران کې په یوه ځاي دوژل شویو کسانو داتر ټولو لوي شمیر دي ،ما دغه ټوله وضعه اوپیښي په خپلي دیادښتونو کتابچې کي بیله ناغي لیکلي ، زما سره ډیره لویه کیسه

وه چې نړۍ ته يي واوروم خورېړه داوه چې افغان مهاجرين کومه غربي نجلي وويني سمدستي فکر کوي چې دا ډاکټره ده ځکه خود سرك پرغاړو دپرتوخلکو په هنځ کې راګيره شوم.

يوه ښځه پرته وه او دخپلي وړوکي لورپرحال يي ژړل. دهغي دلور عمر به ښايي اوه کاله و زه چې ورنژدي شوم ښځې دنجلۍ له بدن څخه يو ټوکرلرې کړ.

ياخدايه! ماچي دنجلۍ دغه وضعه وليده وويريدم.

ددغي كم عمره ماشومې خيټه سورۍ شوي وه اوكولمې يي بهر ته راوتلي وي ،په دغه بوږ نوونكي حالت كې ما له نجلۍ څخه سترګې واړولي اوله مورنه مي يي وپوښتل:

پردې څه شوي دي؟

موريي ځواب راکړ:

داداوبو راوړو لپاره تللې وه چې يو توغندي راغي اوپري ولګيد بيا يې په زاړيو ته ورته لهجه زياته کړه:

مهرباني وکړه دادې په جیپ کې پیښورته درسره بوځه، که دلته مړه شوه زه به دا غم ونه زغملي شم اوزاره چاودي به شم ،پلار یې پخوا وژل شوي دې ورور یې دوی ورځې راسې له جنګه نه دی راغلی موږ مور اولور دلته یوازي پاتي یو.

دخدای لپاره پرموږ ورحمیږه ، مرسته راسره وکړه.

مادغه ټولي خبرې په خپله کتابچه کې ولیکلي اومخکي تیره شوم ،ماغوښتل دجګړي میدان ته ولاړه شم خود داحقیقت مي هیرکړي و چې جګړه خو زموږ څلورو خواو ته روانه وه هغي ښځي زه دکمیس ترلستوني ونیولم ،په فضا کې تونده خوشبوي خپره وه خودا دنارنج

گلاتو دغوټيو نه وه بلکي دهغو زيړو اوارغواني ګلانووه چې نرګس ورته وايي اوهلته نژدي راپور ته شوي وو اودپيښور په بازار ونو کې زياتره پلورل کيږي، دنرګس دې ګلانو دهيلواوپسرلي پيغامونه راوړي وو. هغي مور يو ځل بيا له مانه هيله وکړه:

دهغي نوم ليلي دي كه ته وغواړي مرسته راسره كولي شي. ماله شله ګي په ډكه لهجه ورته وويل:

افوس چې زه مرسته درسره نشم کولي ځکه چې زه ډاکتره نه يم ،بيا په پجيرو جيپ کې له هغو مجاهدينو سره کيناستم چې له ځنډه يي په ډيره بي صبري زما انتظار کاوه.

موږ له هغه ځايه روان شوو د ټپي ماشومي، مور په حيراني موږ ته کتل اوپه وار وار يي دمرستي لپاره لاس راته پورته کاوه خو همالته رانه پاتي شوه او تري ولاړو ، دهغي ښځې تصوير زما د دهن پر هنداره نقش پاتي شويدي او کله کله په عجيبو او حيرانوونکيو حالتونوکي په ياد راشي.

دمثال په توګه په راك فيلر مركز كې دنصب شوي كرسمس وني لاندي ناڅاپه يوه ځوانه نجلي وينم چې په واورو كې سكي لوبه كوي سريي شالوري ته خم شوي وي اوشني سترګي يي ځليږي اومور يې تيزه راڅرخوي.

په هرصورت ډير زرموږ پردي وپوهيدو چې هلته کوم منظم دجګړي محاذ نشته، بلکي نامنظمي ډلي وي چې هره يوه دخپل ژوند دژغورلو لپاره دبلی دوينو تږي وه هر لوري پربل په تورونو لګولوبوخت و ، قوماندانانو ويل چې دوي خونه غوښتل چې جګړه وشي ځکه چې ډوي نه دداسي جبهه يي جنګ لپاره وسله درلوده اونه

يي دداسي جنگ لپاره ضروري زده کړه اوروزنه درلوده.

جنراًل ضياء الحق دامريكا دكانگرس له غړي چارلي ولسن سره داژمنه كړي وه چي دكرسمس په جشن كې به جلال اباد هغه ته په تحفه كي وركوي. چارلي ولسن به پيښورته ډير تلو راتلو اودكمونستي شوروي اتحاد په وړاندې دجگړي له لويوپلويانو څخه و خو ديوې فضايي پيښي په سبب جنرال ضياالحق ووژل شو ځكه خودژمني دتر سره كولو په باب پرهغه اوس څه ذمه واري نه وه په كابل كې روسي سفير يوري وارنتسوف څومياشتي وروسته ماته وويل چې پر جلال اباد چې افغانانو څومره كولي او باروت استعمال كړل دا ستالين كراد په جگړه كې له استعمال شويو باروتو اوكوليو څخه څلور چنده زيات په جگړه كې دجرمني او روسي پوځونو پرخلاف افغانانو ته داوسلي وه ، ځكه چې دجرمني او روسي پوځونو پرخلاف افغانانو ته داوسلي اوباروت مفت په لاس ورتلل ځكه خويي داسې په خلاص مټ وكارول.

په دغسې وضعه کې موږ ډير په احتياط وړاندې تلو، هره شيبه داخطر موجود و چې موږ چيرته دخپلو کسانودګوليو نخښه نه شو، زه ناڅاپه وپوهيدم چې زما ترڅنګ ناست مجاهد ډير وير يدلی دی

هغه په ځیر بهر څوك څارل چې مایې نظر تعقیب کړ نو دا آي اس آي هغه ډګروال مي ولید چې په پیښور کې مې پیژانده ،رحیم وردګ چې هغه ولید په غوسه شو او دهغه لوري ته ورنژدي شو څه يي ورته وویل اوبیرته راغی

دآي اس آي دغه افسر ماته يوڅه وارخطا او ويريدلي ښکاره شو ځکه مې له رحيم وردګ نه وپوښتل چې دې دګروال ته دې څه وويل: هغه راته ويل:

ماهغه تدوويل چې تاسو تراوسه هيڅ جګړه نه ده ګټلي اوس

په كوم جرئت دلته راغلى يې داسې چاته قومانده وركوې چې تراوسه يي هيڅ جګړه نه ده بايللي؟

په هرصورت ډيري ورځي وروسته ماته دا معلومه شوه چې اسامه بن لادن هم په هغه جګړه کې شريك و اوهغه دمجاهدينو اوبي ګناه ښاريانو په دغسې بې دريغه مرګ ژوبله ډير خپه اووځوريده اوپردې يې فكر وكړ چې په دغه جګړه کې دامريكا يانو دسيسي وي چې دپاکستانيانو په لاس يې عملي کړي ترڅو دجهاد سپيڅلي تصور بدنام کړي.

زما تجربه خو داده چې دجګړې هیڅ اړخ هم ښکلۍ نه شي کیدای ، بلکي دابه ووایم چې دې غوندې بد شکله شی تراوسه مانه دی لیدلی چې زه یې هم په ځینو داسې کړو مجبوره کړي یم چې ډیر مده.

دجګړي اصلي کیسه اوحقیقي داستان له ډزو اوجګړو سره هیځ نیغي اړیکي نه لرې ،بلکي اصلي اړیکي یې له هغو خلکو سره دي چې ترې اغیزمن شوي دی، دا دنعیم اولیلي غوندي بي مرستندویه اوبي کسه خلکو کیسه ده دادهغو لوڼو، زامنو، میندو اوپلرونو داستان دي چې په دي جګړه کې ووژل شول ،معیوب شول اویا دیتیمي او یسیري پرژوند تیرولو اړشول.

زه پوهیږم چې هغه وړوکې بي ګناه ښکلي نجلۍ به ژوندی نه وي پاتې شوې خوکه پام وشي زه هم دهغو مجرم یم ځکه چې پري مي ښوده چې مړه شي اودهغې وضعه مي لیدله.

زه پردی هم پوهیدم چې زه چې هرڅومره لري ولاړه شم دغه پیښې په مي په ذهن کې ژوندۍ پاتې وي اوهیرې به مې نه شي. زه به داهرڅه هیڅکله هم هیرنکړاي شم، تردې وروسته زه بیا افغانستان ته نه ولاړم نړۍ افغانستان استعمال کړ اوبیا یې هیرکړ. دنړۍ دې هیرولو ماته هم یوه پلمه اوجوازپیدا کړ اوس زه هم په دې ګومان وم چې آیا په رښتیا مې افغانستان هیر کړی دی.

حقانيه دارلعلوم

پرنړيوال سوداګري مرکز دتر هرګري يرغل نه يوه اونۍ وروسته زه دکويټي دسټلايټ ټاون ديوه کور په مخه کې ولاړ ه وم

داد حامد کرزي کور و، نړيوالي وضعې ښودله چې افغانستان يوځل بيا دجګېې په غيږ کې راښکيل کيدونکې دی بيا هم زه دراتلونکيو ورځو څخه هيڅ نه ويريدم ، يوازې پردې خپه اوانديښمنه وم چې دماضي شړيدلي مړي به يو ځل بيا رالوڅيږي تردې مهاله ديوې جنګي ژورناليستې په توګه زما ۱۴ کاله تيرشوي وو اوزه له دي حقيقت سره پوره آشنا شوي وم چې جنجالونو ته له لري ګوري نوډيرخطرناك ښکاري مادحامد دکور زنګ وواهه دهغه دکور رنګ کلابي ته ورته نارنجي دی چې څلورو لوريو ته يې لوړ لوړ ديوالونه دريدلي وو ،کلاشينکوف لرونکي قبايلي پهره داران پرې دريدلي وو ،حامدکرزي اوس دپوپلزي قبيلې سردار و چې پرطالبانو برسيره وو ،حامدکرزي اوس دپوپلزي قبيلې سردار و چې پرطالبانو برسيره دالقاعده خلکو هم هغه تر ټولو لوي دښمن باله دسپتمپر د ۱۱ مي دالقاعده خلکو هم هغه تر ټولو لوي دښمن باله دسپتمپر د ۱۱ مي دريې پېښو نه دوه کاله مخکې د ۱۹۹۹ کال دجولاي په ۱۴ مه دحامد کرزي پلار دخپل کور شاته پرسرك ووژل شو هغه پريوه موټر سايکل سپور هغه مهال وواژه چې دماښام له لمانځه وروسته له جومات نه راستون شوی و اوله کوم ګاونډي سره په خبرو اترو بوخت و

دجلال اباد له سفر وروسته زه بيا افغانستان ته نه وم تللي

خوحامد كرزى مې په پاكستان كې څو ځله ليدلى و.

ځکه چې هلته د ډيرو مزبوت پوځ په لاس ديو ه نه يوه صدراعظم وعزل كيدو په مهال زه دخپلي ملكي دندي اومسئووليتونو دترسره كولو لپاره هلته تللي اوراغلي يم. له حامد كرزي سره به مي په ليدو كې په افغانستان كې دتيروشويو شپو ورځو يادونه راسپړل هغه شيبې به مویادولې چې خړې اوبه به موڅښلې اوپه خټو کې به موچینجي لټول ،موږ به ددې يادونو په تازه کولو بي اختياره په خندا شوو.

حامد کرزي به نورو کسانو ته چې دغه کیسي کولي نوډیر به خوښ و، په ځانګړي ډول به يي ماته اشاره وکړه اووبه يي ويل چې دي هم په جهاد کې برخه اخیستي ده ،دجلا ل آباد دسختي حملي له ناكامي نه درې كاله وروسته بالاخره په ۱۹۹۲ كال كې كمونيست

حكومت رانسكور شو.

دمجاهدينو په حکومت کې يي حامد کرزي ته دبهرنيو چارو وزارت دمرستيال دنده وركړه خوهغه زر له وضعې نه زړه توري شو. جهادي مشران يوله بل سره لاس او كريوان شول ، د كلبدين حكمتيار اواحمد شاه مسعود دپوځونو ترمنځ په جګړه کې ۱۹۹۳ میلادي دمي په میاشت کې حامد کرزي له خپلي دندي څخه استعفي وکړه په ۱۹۹۵ م کې يو ماښام په اسلام اباد کې دشپي د ډوډۍ پرمهال حامد راته وويل چې غواړم څه درته ووايم ستاخو به هغه دطالبانو جبهه په ياد وي که نه؟

ماپه هوکي سروته وخوځاوه.

- هوكي ! هماغه پرموټر سيكلونو سپاره ملايان اوس پركندهار واكمني كوي. زه حيرانه شوم ده ته مي وكتل. حامد زياته كړه:

هماغه د موټر سايکلونو خاوندان ملايان اوس طالبان شوي دي ا هغه زما حيراني نوره هم اضافه کړه ويي ويل:

ستابه په يا دوي هغه څنګه نيك خلك وو پردي سربيره وضعه دومره خرابه وه چې ته يې اټكل نشي كولي.

دشپي له ویده کیدو وروسته دا ډاډ نه و چې ژوندي به راجګ شم که نه ،ځکه خواوس ټولې هیلې په همدغو خلکو پورې تړل شویدي.

حامد كرزي نور تفصيلات راته وويل زياته يي كړه چې دطالبانو دجبهي ټول مهم كسان اوس دحكومت دشوري غړي دي اوزه هم اوس له كويتي څخه كندهار ته تللي يم، هلته ددې خلكولپاره چندي اومرستې راټولوم.

افغان قوماندان بورجان چې موږيي مرکز ته ورغللي وو اوس دطالبانو لوي پوځي قوماندان دی چیملابورجان یادیږي چې دهلمند هرات، جلال آباد اوبالاخره کابل له نیولو وروسته اوس هغه دجنرال رومل لقب ګټلی دی.

عبدالرزاق چې دهوايي ډګر دقاتل په نامه مشهور و اوس دملا بورجان مرستيال و اوپه کندهار کې دملاعمر دواکمنې شوري دغړي په توګه خپله دنده سرته رسوي ، ملامحمد رباني چې په ارغنداب کې يي دحامد کرزي ډير تود هرکلي کړی و دملا عمر ښي مټ ګڼل کيده اوډ دوی دکابينې غړي هم و پردې سربيره په افغانستان کې ديوه ولايت دپوځ قوماندان هم و

ملاحسان الله احسان چې يووخت يي زما په ليدو ناخوښي وښودله اوپه ډير وياړيي راته ويلي وو چې پلار مي دښځو د آزادۍ ډير توند مخالفت کړي و اويو دسينما تالار او دنجونو ښوونځي يي سوځولي وو هغه هم اوس د طالبانو د شوري غړي و پردې سربيره رت ملا اوزما ځوان ساتونکي عبدالواسع هم ديوه يوه ګروپ قوماندانان ټاکل شوي وو

تردي وخته پورې چا دطالبانو په باب زيات معلومات نه درلودل، خو وروسته چې څه ماته په لاس راغلل هغه ډير دانديښنې وړ اوپريشانه کوونکي وو، په کندهارکې چې په ۱۹۹۴ اکتوبر کې طالبانو و نيو دنجونو ټول ښوونځي و تړل شول او ټولو ښځو ته يي امر وکړ چې دوي به هيڅ کار نه کوي اوتل به په کور کې اوسي.

په هرات کې هم طالبانو همدغسې اقدامات کړي وو، ددې ټولو حقايقو سره سره حامد کرزي دزړه له اخلاصه باور درلوده چې داټول اقدامات دنظم اوامن راوستلو لپاره کيږي چې وروسته به طالبان جلا وطنه پخوانی پاچا ظاهر شاه خامخا راوبولي هغه ماته ډاډ راکاوه اود ملايانو دجبهي په باب يی راته ويل چې له پخواني پاچا سره يي مينه ده. پردې سربيره حامد کرزي پنځوس زره ډالرهم هغوی ته ورکړل چې دپخواني پاچا زوم سردار عبدالولي د تورخم په سرحد ورکړل چې دپخواني پاچا زوم سردار عبدالولي د تورخم په سرحد کې له دوي سره خبرواترو ته راشي خوله حامد کرزي سره په اسلام آباد کې د شپې دډوډۍ پرمهال له ليدونه يوکال وروسته ملا بورجان اوملا کې د شپې دډوډۍ پرمهال له ليدونه يوکال وروسته ملا بورجان اوملا رباني ډير په مرموز ډول ووژل شول دهغوې دواړو دوژل کيدو په باب عامې آوازې داسې وې چې هغوي يي پردې له مخي لرې کړل چې له پاچا سره يې مينه درلوده.

په هرصورت بورجان هغه وخت ووژل شو چې پرکابل دوروستې بريد په وخت کې دهغه ډاټسن پر يوه ماين وربرابر شو. په ۱۹۹۴ سپټمبر کې دکابل له نيولو وروسته ملا محمد رباني دشپږکسيزې شورا مشر وټاکل شو چې دکابل داداره کولو لپاره جوړه شوې وه ،خوناڅاپه ملا رباني هم ورك شو ، ګومان کيږي چې هغه يي په بازار کې دتيريدو په وخت کې وواژه.

دملارباني دمړينې اوناروغي په باب رښتيا چې ډيرې آوازې وې ، خو هغه ناڅاپي ورك نه شو، په دى اړه ددې يادښتونو دليكوالې معلومات ډير سطحي دي.

ملارباني ظاهر أ دهغي اوږدي ناروغي له امله مړشو چې څوځله يې پټ دتداوي لپاره سعودي او پاکستان ته هم ولاړ ،ويل کيږي چې دسږيو په ناروغي اخته و خودهغه دناروغي په باب ډول ډول شکونه وو اوشته " ژباړن":

اوس ملاعبدالرزاق دملالقب ګټلی واو دادملایانو دموټرسایکل سپرو د ګروپ یوازیني کس و چې ژوندي پاتې و او دطالبانو دشوري غړیتوب یې درلود ،هغه یې د هرات والي وټاکه او له همدي ځایه هغه دجنرال رشیددوستم پرخلاف لویدیځه جبهه پرانیسته په ۱۹۹۷ کال دمي په میاشت کې دمزار شریف په لور دپرمختګ په وخت کې نوموړي دطالبانو قومانده پرغاړه درلوده اوتونده جګړه پیښه شوه اوطالبان له مزار شریف څخه شاتګ ته اړشول اوهمدغه مهال ملا عبدالرزاق مړ شو.

"ملاعبدالزاق بندي شوچې بيرته بيا په مرموزه توګ

له بنده خلاص شو او کندهار ته ورسید، نوموړي تراوسه پورې ژوندی دی "ژباړن"

رد مادخپل پخواني ساتونکي عبدالواسع په باب پوښتنه وکړه راته ويل شول چې دافغان پوليسو ديوه ګروپ مشرټاکل شويدي.

ردين ملا احسان الله احسان يي دافغانستان بانك رئيس وټاكه چې پرهغو برسيره يي ديوه زركسيز وسله وال ګروپ قومانده هم پرغاړه

حامد کرزي له طالبانو څخه هم زړه توری شوی و اواوس يي دسختو مخالفينو له جملي څخه و، دده په وينا چې لومړي پرطالبانو آي اس آي غلبه وکړه چې وروسته ځيني نورعناصر هم له دوي سره ليدل کيدل چې زياتره به چوپ وو،ماهغوي نه پيژندل خوداسي مي احساسوله چې داد اسامه بن لادن غوندي ترهه ګرو له خوا رااستول شوي وو اودابشپړ بدچاري خلك دي اوزما چې څومره توان و ددوي په باب مي نړۍ ته وويل،که کوم څوك په افغانستان کې دپيښيدونکيو حقايقو پرټولو لوړو اوژورو خبرو نوهغه حامد کرزی و هغه پر هغو ټولو حقايقو اوپيښوخبر و چې دسوداګري مرکز دترهګري حملو سبب شوي.

دده د دروازي په مخه کې دمختلفو بوټونو اوڅپليو کتارونو ګواهي ويله چې ډيرنور کسان هم په دي باور کې زما سره همنظره دي. زه يې تاکاوي ته بوتلم چې هلته حامدکرزي دخپل قوم له مشرانو، قوماندانانو اويوه پخواني ښوونکي سره په غولي پلتي وهلې دې اوپه خبرو اترو بوخت وو.

معه ماته سمدستي چاي اوخواږه بادام راوغوښتل، تراوسه پورې

ماحامدکرزي ږيره خرييلي ليده خواوس دده په ليدو يوڅه حيرانه شوم ځکه چې ږيره يي پريښي وه چې نقره يي ويښتانو يي دعمر د ډيروالي ګواهي ويله.

په داسې حال کې چې تراوسه پورې دده عمر ۴۴ کاله و،هغه راته وويل:

زه ډیر اندیښمن اوپریشانه یم ته نور هیڅکله هم له ماسره په تلیفون دخبرو هڅه مه کوه دهغه په لهجه کې خپګان او ګواښ و ... ځکه چې آی اس آی واله تل زما تیلفون کنترولوي بیایي په ډاډمنه لهجه وویل چې زما باور و چې یوه ورځ به دترهرګرۍ دغسي پیښي خامخا کیږي که دوه کاله مخکي په لندن او واشنګټن کې خلکو زموږ خبري اوریدلي واي اوعمل یي پري کړي وای نودومره لوی ځاني زیان به نه و شوی هغه لاسونه په افسوس سره وموښل څوورځې وروسته هغه زه دشپې ډوډۍ ته وروبللم.

داځل يي هم کور له خلکو څخه ډك و دقوم دمشر په حيث په ده زيات فشار و چې واده و کړي ځکه يي تير کال له يوي ډاکترې سره واده کړي و چې دده دمرحوم پلار ديوه دوست لوروه، دهغه مورهم له زوي اونږ ورسره اوسيدله، خودپښتنو دکورنيو رواياتو اورواجونو سره سم چې نجوني هرڅومره دزده کړي او علم خاوندانې وي دنامحرمو خلکو مخې ته نه راځي، په هر صورت د ډوډي پروخت هغه چوپ اوپه چورتونو کې و ډيري خبرې يې ونکړي ماچې دابدلون وليد سمدستي يې پرحقيقت وپوهيدم اودده نوې راپورته شوې وپرې ته مي اشاره وکړه ومي پوښتل:

ته دننه تلولپاره هڅه کوي؟

هغه مې دپوښتنې ځواب رانکړ، له خدای پاماني څخه مخکې مې هغه ته وويل:

که ته درومي ماهم درسره بوزه! هغه په بي پروايې ځواب راکړ

ښه ده وبه ګورو!

ددې ځواب مطلب يې داو چې نه!

مادده دهخولو لپاره وويل:

موره! داځل به هم دتيرځل په څير ډيره مزه وکړي.

خوپه زړه کې مې پر دي باور درلود چې تيرې شوې شيبې هيڅکله بيا نه راګرځي هغه ورځې به بيا هيڅکله هم را ستني نشي ځکه چې داځل موږ له مختلف دښمن يعني طالبالنو سره مقابل وو چې دژوند په باب يي نظر په او طريقه له موږ سره ډيره بدله وه

دوهمه ورځ دهوټل په استقباليه کې ماته يو پيغام ورسيد چې حامدکرزي تيلفون راته کړي و، ځکه مې هغه ته تليفون وکړ. دهغه سکرتر مالك، راته وويل چې هغه کراچي ته تللی دی چې هلته زموږ ورسره هيڅ اړيکي نشته، څو ورځی وروسته می بيا تليفون وکړ، راته ويې ويل چې حامد کرزی په اسلام آباد کې دی هلته هم څه رابطه ورسره نشي کيداي، په هر صورت زه وپوهيدم چې مالك د دروغو ويلو سليقه هم نه لري.

په همدې دوران کې مې واوريدل چې دعبدالحق په قومانده پوځي ګروپونه افغانستان ته دننه تللي دي ترڅوله طالبانو سره وجنګيږي اوس راته معلومه شوه چې کرزي چيرته تللی دی؟ مافکر کاوه چې کله زه له ملا يانو سره په موټر سايکل سپريدم

دجرم احساس می کاوه په داسې حال کې چې ماهغوی ښه خلك ګڼل نوله حامد سره به دغه احساس نورهم زيات وي.

تر دي وروسته په سټلايت فون زموږ تر منځ خبري وشوي ، هغه وخت دی دکندهار په شمال کې په ارزګان کې و چې دملاعمر پلرني ځای دي.

په کويټه کې زما دنور اوسيدو لپاره هيڅ جواز نه و له کابل څخه راته دخپلې افغاني ملګريي فاطمي دوهم ليك رارسيدلي و چې له لومړي ليك څخه يي ډير غموونكي و.

خواوس زه پوهیدم چې پرافغانستان دامریکا د بمباری له پیلیدو سره به هغه ماته کوم لیك راونه لیږلی شي.

پرافغانستان دېمباريو له امله په کويټه کې بلواوې اوفسادونه پيل شول اوله طالبانو سره چې کومو خلکو خواخوږي درلوده بانکونه اوسينما ګاني يي سوځولې . هغوي پرهغه هوټل هم ډېرې واورولې چې دنړۍ له ګوټ ګوټ څخه راغلي ژور نالستان او دملګرو ملتونو کارکوونکې پکي اوسيدل.

په جوماتونو کې ملايانو دامريکا يې اوانګريزي اوسيدونکو دوژلو فتواګاني ورکولي ،يو سهار چې راويښ شو و ، ګورو چې دهوټل پريام دالوتکو ضد توپونه دريدلي دي اوځايي پوليسو موږ کلك را ايسار کړو چې بايد له خپلو کوټو څخه راونه وزو.

ددې مطلب داو چې موږ ټول دننه کښينو اوپه سي ان ان CNN کې دپنتاګون له خوا اخيستل شوي دېمبارۍ فلمونه ووينو دهوټل تالار دآی اس آی له چارواکو څخه ډك و اوکله کله به چې موږ دسرخطر ومانه او له هوټل څخه به يې دوتلو اجازه راکړه. بيا هم دی کسانو

هرځای موږ څارلو اوراپسي به وو ځکه خو نور زموږ په منځ کې خبري انړي بې ماناشوي وي.

يوه ورځ دمهاجرينو په کمپ کې ماله يوې کونډي ښځې سره ولبدل چې يو ولس کلن زوی "عبدل" يي دحقانيه مدرسي زده کوونکې و هغې ماته وويل چې له اته کلنې تر اوسه ماخپل زوي په سينه پورې له دي نيولي او رانه بيل دي. په دې وخت کې يو خرګاډي زموږ له مغي تيرشو چې شنې رنګې مني پکي انبار وې ، ما له دغې کونډې څخه وپوښتل:

عبدل دې مدرسي ته ولې واستاوه؟

هغې تازه مڼو ته اشاره وکړه ځواب يې راکړ:

زما څلوراولادونه دي چې تراوسه يي دمڼو مزه نه ده څکلي، په مدرسه کې داوسيدو اوخوراك څښاك څه فيس نشته، دغسې ديني مدرسې دجهاد له پيل کيدو وروسته دزرګونو په شمير په سرحدي سيو کې جوړې شوي وې چې په خنجراب کې دعبدالرزاق مرکز يي و پراخ شوې شکل و چې هلته دوړوکو اوږدو ميزونو شاته زده ورنکو دقرآن ډله ئيز تلاوت کاوه اوپرې زنګيدل، بيله دې چې دقرآن دي

په هرصورت حقانیه یوازي یوه دیني مدرسه ګڼل سهي نه دي. په هراه هغه دجهاد دپوهنتون په نامه تعبیریږي اوپوره نوم یي "حقانیه

دارالعلوم" دي چې دنورو ديني مدرسو په پرتله يي ډير شهرت ګټلي دې ،دطالبانو مشر ملامحمد عمر همدلته علم زده کړي دی چې د همدي مدرسې لخوا د" ملا" لقب ورکړای شوی دي.

ددغې ديني مدرسې دتعليمي راپور په کتاب کې په ډير و ياړو ليکل شوي دي چې په افغانستان کې دطالبانو له تحريك سره ملګري کسان په سلو کې نوي ددې مدرسي شاګردان دي.

د پاکستان په سرحدي ايالت کې پرته دغه ديني مدرسه دطالبانو دهغو ټولو پاليسيو اصلي سرچينه ده چې دهغې په اړه ماته فاطمې مهدي په خپلو ليکونو کې يادونه کړې وه اوخليل حسيني د کويټي دهوټل په باغ کې دهغو لړزوونکي تفصيلات راته ويلي وو.

په هرصورت زه خبروم چې که کومه ورځ پردې د پوهیدو اړتیا راته پیدا شي چې هغه په موټر سایکلو نوسپریدونکي نیك خویه او دښه مزاج خاوندان ملایان ولې په هیبتناکو بلاو بدل شول چې دنوکانو درنګولو په ګناه دښځو نه ګوتې پري کوي.

یادکاغذ پران غوندي بي ضرره لو به هم ډیره لویه ګناه ګڼې نوپردې مې باوردی چې ددې بدلونو د څرك لګولو لپاره زه باید په حقانیه مدرسه کې شامله شم.

زه چې يوه لويديځواله ښځه يم دا راته ډير ه ګرانه ده چې دنارينه و په داسې مدرسه کې شامله شم چې په هغو کې په پيل کې ماشومانو نه دادرس ورکوي چې له يوې نامسلماني نجلۍ سره خبرې اتري ستره ګناه ده چې سزا يې د دوزخ اوردې دښځو په باب دحقانيي مدرسې دنظرياتو اتکل ددې مدرسې دتر جمان مولانا عديل صديقي له دې وينا څخه په آسانه کيداې شي چې نوموړي فرمايي:

مذهبي اوعصري علومو داثابته کړې چې نارينه په هراړخ کې رښځو برتري لري

ماغوښتل حقانيه دارالعلوم ښه ووينم اوپردي هم زه پوهيدم چې داهرڅه بايد په چوپه خوله او په پټه وکړم دمدرسې مشر سميع الحق يوبنسټپال مولوي دي چې دملاعمر اواسامه بن لادن سره دنژدي اړيکو له امله يې دتر هه ګرۍ پرخلاف دامريکا دجګړې په پلوي دپاکستان پرحکومت توندې نيوکې اواغتراضونه کول په داسې حال کې چې په يوه خاص مجلس کې هغه دامنلې وه چې دپاکستان حکومت ته له دې پرته بله لاره نه وه.

جمهور رئيس بش جنرال مشرف ته ويلي وو چې: " يابه تاسو زموږ پرخلاف وي اويا به راسره ملګري"

په داسې وضعه کې که هغه دامريکا مخالفت کولی نوپرپاکستان به دې جګړه کې له به يېهم بريد کاوه، په هر صورت اوس پاکستان په دې جګړه کې له امريکا سره بشپره ملګرتياکوله مولاتا سميع الحق تر نظارت لاندي نيول شوي و اوهغه له لويديځو خبريالاتو سره خبرې نشواې کولې خو بيا هم دپاکستان درواجي لارو سره سم هغه دخپل مرحوم پلار اودخپلو دوستانو دمرحومو پلرونو ترمنځ دوستانه اړيکي يې وکارولې ،ځکه دوستانو دمرحومو پلرونو ترمنځ دوستانه اړيکي يې وکارولې ،ځکه خوبه کومه ورځ چې هغه له نظربندی څخه خوشې شو ماته په يوه پيغام خوبه کومه ورځ چې هغه له نظربندی څخه خوشې شو ماته په يوه پيغام کې په اسلام آباد کې ديوه آپارتمان نخښه راکړل شوه ماته پردې ټينګار شوی و چې پوره درې نيمې بچې دانګلستان دوخت سره سم ځان ځاي

ته ورسوم چې ددې مطلب داو چې زه باید دوخت پابندي وکړم دوسوم چې ددې مطلب داو چې زه باید دوخت پابندي وکړم داسلام آباد په لیدو سمدستي سړي ته دا په خیال کې وروګرځي چې دایوه مصنوعي دارلخلافه ده چې دایوه مصنوعي دارلخلافه ده چې دایوه مصنوعي دارلخلافه ده چې دایوه

ورکړی دی اويوه يو ناني دودانيو ماهريې نقشه جوړه کړې ده.

دې ښار ودانۍ سپين رنګې دي، دشاړې فضا اوچاپيريال په څير يي کوڅې اوسرکونه بي نومه پريښي دي اود نومونو پرځاي يي پرعددونو اوتوريو پيژند نه کيږي چې له زيرو پوائنټ څخه پيل کيږي اويو پراخ اوسورورسرك دپارلمان تر ماڼۍ پورې تللى دى چې معمولاً دغه سرك تړلى وي.

زموږ لیدنه چې په کوم اپارتمان کې کیدونکي وه هغه دښار په یوه مخ ځوړي برخه یعني چې ۸سکټر کې و، زه هم له خپل ملګري دسنډي ټلیګراف له عکاس سره په ټاکلي وخت ورسیدم ،سره اوسپنیزه جالي داره دروازه زموږ او ددې اپارتمان ترمنځ ولاړه وه دروازې کوم زنګ نه درلود موږ اوسپنیزه دروازه په زوره زوره و ټکوله خوهیڅ ځواب رانغی دروازه کولپ نه و ه موږ لږ انتظار و کړ بیا مې عکاس ملګري دروازه ټیل وهله چې په نتیجه کې یې د دروازې شاته ایښې منبتي وښوییدلې اوبیا تر ټولو پاس خښتي لاندې وغورځیدې موږ وویریدو اوهڅه مو و کړه چې لویدلې خښتي بیرته راپورته کړو په دې وویریدو اوهڅه مو و کړه چې لویدلې خښتي بیرته راپورته کړو په دې لایور راکوز شو او د دروازي دیرانیستلو هڅه یي و کړه چې بیا په یوه در تول دیوال له دروازې سره راپریوت ماسمدستي احساس کړه چې د د خودیوه داسې مولوي لیدو ته راغلي وم چې له لویدیځ سره سخت مخالف دي. داموڅه و کړل موږ خود هغه دکور دیوال وغورځاوه.

له نيكه مرغه سميع الحق داسې يو مولوي دى چې دټوكو مزاج لري. څكه يي سمدستي په خندا كې وويل: دلته خوبهرني ترهه محر رارسيدلي دي"

دهغه په نکريزو سره ږيره يوي اوبلې خوا ته زنګيدله.
او د تورفريم واله عينکو لاندي يي سترګوخندل.
له لويدلي در وازې څخه چې تيريده وي ويل:
دمال تاوان خوهمدې ته وايي:

په ۱۹۸۰ يمه لسيزه کې دجنرال ضياء الحق په وخت کې دسناغړی پاتې شوی دی، که څه هم دده عمر دري شيته کاله و خوآپارتمان يي ډير بي تنبيه اوبې نظمه و کټ مټ لکه ديوه زده کوونکي کوټه دا يوه کوټه وه چې پرغولي يو پتنوس اوڅو چټل لوښي ايښي وو تر څنګ يي يو وړوکې تشناب هم و، ماته راپه ياد شول چې دهغه ځينې دشخصي ژوندانه پټ اړخونه هم ډير مشهور شوي وو چې پرده تورونه لګيدلي وو، خودی هيڅ وارخطا نه و اويوه نارنجي رنګې پرده تورونه لګيدلي وو، خودی هيڅ وارخطا نه و اويوه نارنجي رنګې پرده تورونه لګيدلي وو، خودی هيڅ وارخطا نه و اويوه نارنجي رنګې پرده تورونه لګيدلي وو، خودی هيڅ وارخطا نه و اويوه نارنجي رنګې پرده تورونه لګيدلي وو، خودی هيڅ وارخطا نه و اويوه نارنجي رنګې پرده تورونه لګيدلي وو، خودی هيڅ وارخطا نه و اويوه کې لاندې دپېسي کولا بوتل چې دري برخي ډك و راواخيست اوپه ګيلاسونو کې يې

تشاوه ويې ويل: موږ پخواهم سره ليدلي دي.

موږ پحواهم سره سيدي دي و داسې سړئ چې ماته داخبره ډيره عجيبه ښكاره شوه چې يو داسې سړئ چې حقانيه مدرسه چلوي اوداسامه بن لادن په وينا يي ټول امريكايان واجب القتل بللي دي اوس زموږ هركلى په يوه مشهور امريكا يي شربت سره كوي ،خوپردغو خبرو اوس دفكر كولو وخت نه و شربت سره كوي ،خوپردغو خبرو اوس دفكر كولو وخت نه و نوماپريكړه وكړه وچې له ده سره بايد پر مطلب خبره وكړم اوهغه هم په بوره پام سره چې هغه دپيسي كولا ډك ګيلاس ماته راوړاندي كړ ما

تري وپوښتل: تاسو ته دطالبانو استاذ، لارښوونکی اومشر ویل کیږي ددې مطلب څه دي، ته چې داهرڅه اوري څه احساسوي؟ مولانا سميع الحق ځواب راکړ ويي ويل :

هر استاذ پرخپلو شاګردانو ویاړي، په ځانګړي توګه هغه وخت چې هغوی دنړۍ لوی هیوادونه اوځواکونه سپکوي اوتحقیریې کوي اودهغوی په مخکې له سرټیټولو څخه انکار کوي طالبان خطر ناك خلك نه دي بلکي زه خووایم چې ددوی دسم پیژندلو هڅه نه ده شوي.

که چا طالبان په ریښتیني اواصلي بڼه پیژندل نوهغه سمیع الحق و ،دطالبانو یو لوی شمیر چې له نومونو سره یې حقاني تړلي وو دده له مدرسي څخه وتلي وو لکه مولاتاجلال الدین حقاني دطالبانو لوي قوماندان صدراعظم ، زیاتره وزیران قاضیان، دکابل، کندهار او جلال اباد والیان ټول دحقانیه مدرسی څخه وتلي وو

خومولانا ټينګار کاوه چې زه ددوي استاذيم خوقوماندان يي نه يم ،هغوی ډير وخت زما خبره هم نه مني، زه تل دانصيحت ورته کوم چې ډيره سخته رويه مه کوی بلکي نرمي کوی دساري په توګه ماهغوي دباميانو دبودا د مجسمې له ورانولو څخه هم منعه کړي وو خوهغوی زما ونه منله.

زما په ګومان مولانا سميع الحق دومره بنسټپال نه و، داخبره ټولو ته معلومه ده چې له ملاعمر سره دده منظمې اړيکي وي چې په ۱۹۹۶ م کال يي لومړي ځل ورسره وليدل اوهغه ته يي د حقانيي مدرسې افتخاري ډګري ورکړي وه ،ځکه چې ده هغه دري کلنه دوره نه وه پوره کړې چې د "ملا" دلقب لپاره ضروري وي مولانا اعتراف وکړ ويي ويل:

ملاعمر په شریعت اونورو اسلامي قوانینوکي تل له مانه مشوره

له هغه نه چې تيرشو و موږ د يوه خټين کور دروازې ته و دريد و چې پرسريې په يوه آبي لوحه ليکلي وو: "سوزن طلايي و آموزشګاه زنانه دوزي" يعني ظاهراً دادښځو لپاره د ګنډلو اوګلدوزي دزده کړي ځاي و چې د چارشنبې او هفتې په ورځ ښځو ګنډل پکې زده کول احمد سعيد راته وويل:

موږ داکار وکړ، زه حیرانه شوم او دده خبرې مي اوریدې ، ګنډل او اوبدل رښتیا هم داسې کارونه وو چې ښځو په آزادانه ډول زده کړلای شوای، په دې کې دتلوراتلو آزادي هم وه احمد سعي زیاته کړه چې دطالبانو دبندیزونو په نتیجه کې دادیبانو ،شاعرانو او هنرمندانو پټ نظام جوړ شو، چې دهرات په څیر تاریخي ، کلتوري اوفرهنګي ښار ئي دمقاومت دغورځنګ یومهم مرکز و، چې دخپل کلتور د ساتني اودښځو دزده کړې په خاطر یې دخپل ژوند پرو اهم نه کوله اوپه خطر کې یي غورځولو.

خکه خو چې کله دنجونو ښوونځي و تړل شول او پوهنتون هغوی ته شجر ممنوعه شو نو موږ دګنډلو او اوبدلو په نامه ښځو ته دزده کړي لری پیل کړه، په تیرو پینځو کلونو کې ځوانې نجونې د طالبالنو لخوا په تپل شوي جامه دساده رنګ جامي چادري اوکلکو بوټونو کې دلته داسې راتلي چې په لاسي بکس کې به ورسره دتار، ستن، توکر او بیا تي لاندي کتابچي اوکتابونه پټ وو، که به د طالبالنو چارواکو دوې تالاشي کولې نو دا به ورته څرګنده شوي واي چې د ګنډلو او اوبدلوتر روزني لاندي دي نجونو تر ننه پورې یوه جوړه جامې ګنډلو او اوبدلوتر روزني لاندي دي نجونو اوښځو ته دزده کړي هم نه دي تیارې کړې. دغه کور چې نجونو اوښځو ته دزده کړي بندوبست پکې شوی و دمحمد ناصر رهیاب ملکیت و چې دهرات

پرپوهنتون کې دادب استاذ و، دلته به چې نجوني راننوتي چا د به يې لرې وغورځولې او دتورې تختې شاوخواته به په سطرنه کيناستلې او د محمد ناصر رهياب ليکچر ته به يي غوږ کيښود ې زياتره به د ادبي تنقيد، ښکلا اوفارسي شاعري غوندي "منعه شي

پردې سربيره به دلته دزده کړې لپاره راغليو نجونو ته دنور ژبو دکلاسيك ادب زده کړه هم کيده او د وليم شکسپير، جمس جوايس او دنيبو خوف په باب معلومات ورکول کيدو.

احمد سعید دکور دروازه وټکوله یو وړوکي ماشوم درواز خلاصه کړه اوموږیې یوې اوږدې کوټې ته بوتلو چې کومه کړکی یم نه درلوده اوپر فرش هر لوري ته تکیې ایښې وې، یوه لوري ته ټوره تخته وه پرمیز دچا یو په روغني رنګ جوړ شوي انځور ایښي و، په دیوالي وړوکي شیشه یي الماري کې کتابونه ایښي وو، په هغو کې فارسي انګریزي لغتونه دفارسي شاعري ټولګې او دزهرو په باب په انګلیسي ژبه هم یوکتاب و، په دي وخت کې پروفیسر رهیاب هم هلته راغي او ترخپل تصویر لاندي چې هلته پردیوال راځړیدلی و پرغولی له موږ سره کیناست.

يو تر موز شين چاى اوقندهم راغلل، په داسې حال كې چې داد رمضان مياشت وه.

هغه اوږي پورته وغورځولي وي ويل: زه هيڅکله جومات ته نه ځم هغه په نرمه او شرميدلي لهجه په خبرو عادت وخو چې کله په دده د خوښې روسي شاعرانو په اړه خبرې راغلې دده په لهجه کې په هم يو څه جوش او احساسات ځلېدل هغه د روسي مشهور شاعر الکساندر پوشكين يوه وړوكي مجسمه هم له ځانه سره ساتلي وه چې پټه يې ساتله

اويوازي د درس په وخت کې يي خپلو زده کوونکيو ته ورښودله ؛ ډېوشکين دغه وړوکي محسمه هغه ماته هم راوښودله.

چې کله به پروفيسر رهياب دننه نجونو ته درس ورکاوه نواولادونه به يي بهر ظاهراً په لوبو بوخت وو، خوچي کوم طالب اويا ناپيژندوي به يي وليدل نو ددوي څخه به يو سمدستي کور ته راغي اوپروفيسر به يي خبراوه چې بيا به ده خپل کتابونه ورسره واخيستل اودخپلي مطالعي کوټي ته به ولاړ او دده پرځاي به يي ميرمن و دريده چې په لاس کې به يي کومه نيمه ګنډلي جامه وه او دي به داسې ښوده چې په واکي دغو نجونو ته د ګنډلو او اوبدلو چل ورښيي ، يوازي يوځل داسې وشول چې دوي نژدې وو دطالبانو منګولونه ولو يږي، کيسه داسې وه چې د پروفيسر لور ناروغه شوه اوپر بستره پريوته زوي يي د دول د ورړلوو لپاره بهر ته وتلي و هيڅوك نه وو چې دوي ته خبر ورکړي په دي وخت کې يود توري پګړۍ خاوند طالب ددوي د کور دروازه و ټکوله اوناڅاپه د کور انګړ ته ورننوت.

پروفيسر پروخت دنجونو دزده کړې له کوټې نه راووت اوميرمن يې په منډه هلته ورغله نجونو خپل کتابونه تر تکيو لاندي پټ کړل خوپرفيسر صاحب وپوهيده چې پرتوره تخته يي چې په تباشيرڅه ليکلي وو هغه يي نه دي پاك کړي.

همداسي د الکساندر پوشکين وړوکي مجسمه هم بهر پاتي وه، دې دخپلي مطالعي په کوټه کې دشنه چاي په څښلو بوخت و، لاس يې له ويري داسې لړزيدل چې دچايو پياله په قاب کې کړنګيدله ، له

بده مرغه طالبان دومره جاهل اوبي سواده و چې نه پوهيدل چې داڅه ويني اوپه توره تخته څه ليکلي دي؟ داڅه ويني اوپه توره ،

داحه ويسي رب در په يوه داسې ټولنه کي چې خپلې لور ته زده کړه ډيره خطرناکه و هلته پرديو نجونو ته دګنډلو او بدلو په پلمه زده کړه ډيره خطرناکه و چې دهرات په څلور لاريو کې دبريښنا پرستنو ډير نور کسان هم راځړيداي شواي ما چې پرهمدي فکر وکړ بيا مې له پروفيسر رهياب نه وپوښتل چې دومره لوي خطر دې دڅه لپاره قبول کړی و د هه زما په ځواب کې وويل:

که دطالبانو چا رواکي پردې خبر شوي وای چې موږ دې نجونو ته یوازې زده کړې نه بلکي دادب لوړې زده کړې ورښیو نو خامخا به واجب القتل بلل کېدو خوپه تېرو کلونو کې دښار دآزادۍ لپاره زموږ خلکو دخپل ګران ژوند قرباني ورکړي نوآیا یو ادیب اوپروفیسر داسې قرباني نشي ورکولای؟

رهياب په ځواب کې له مانه دا پوښتنه وکړه هغه خپلو خبرو ته دوام ورکړ.

رموږ ورځني ژوند له بې وسۍ اوتش لاسۍ سره و.خو دکلتوري تش لاسۍ اوفقر زغملو ته چمتونه وو.

که موږ داسې نه وای کړی چې دخپل ښار دعلمي اوادبي تخليقي روح دژوندي ساتلو لپاره موتر اوسه پورې کړي دي نو زموږ غميزه به نوره هم ژوره وای.

دطالبانو له شك اوبد كوماني څخه دځان ساتلو په غرض پروفيسر رهياب دهرات په پوهنتون كې دتدريس پروخت هيڅكله هم دطالبانو برالامخالفت نه دي كړي اوپه چوپه چوپتيا يي خپلو زده ٢

کوونکیو ته درس ورکاوه په داسې حال کې چې طالبانو دده دتدریس له نصاب څخه ډیر شیان ایستلي وو اوپرهغه یې زور راوړي و چې د ادب او شاعرۍ په باب دتدریس پرځای داسلامي کلتور اوشریعت په باب درس ورکړی

په دي برخه کې يي هم پرهغه توند فشار راووړ چې هغه کتابونه پې ولولي چې په جوماتونو کې يې طالبان وايې. د ادبي تيوري مضامين يې په اونۍ کې دوو ساعتونو ته راکم کړل اروپايي ادب يې بلکل ترې ويوست، بل لوري ته يې د اسلامي کلتور مضمون له څلورو ساعتونو څخه ۱۴ ته زيات کړپه دې دوران کې پروفيسر رهياب اوږده کڼه ډيره پريښې وه چې دطالبانو له تلو وروسته يې اوس بيرته پاکه خريلې وه.

په دي ډول داوبدلواوګنډلو دزده کړي په پلمه دنجونو دزده کړې چارې ورو ورو په ښار کې پراخې شوې په تېره دښار په مرکزي برخو کې چې دتلو راتلوآسانتياوې دهنري اوکلتوري ټولنې اړوند و شاعرانو اواديبانو هم په چا دريو کې دنجونو دزده کړو مرکزونو ته ځانونه رسول چې هغوی ته تعليم ورکړي.

ديو نيسيف اداري يوه مامور ماته وويل چې نزدي ۲۹ زره نجونو اوښځودهرات په ولايت کې دطالبانو دواکمني پرمهال په دي لاول په پنه دزده کړو اوتعليم پندوبست کړي و چې کله موږ دبيرته تلو په نيت راپاڅيدو نوپروفيسر رهياب وويل:

هره ټولنه او اولس شاعرانو، ادیبانو اوداستان لیکونکیو ته اړتیا لري، چې دهغه ټولني دخوښیو او غمونو انځورګري وکړي له ادب پرته يوه ټولنه بي روحه وي چې دهغو هیڅ مضبوط بنسټ نه وي که په

افغانستان کې په دومره پراخه پېمانه دسواد اوکلتور خلانه وای نوباور وکړي چې دترهه ګری دغه بوټې به هیڅکله هم دلته ریښي نه واي کړي.

دګنډلود زده کړې په دي مرکز" سوزن طلایی" کې دپرفیسر رهیاب یوه شاګرده زینا کرم زادي هم ماولیده چې ۲۳ کلنه وه احمد سعید حقیقي دهرات د هنري مرکز تر څنګ دعامه کتابتون په ودانی کې له هغي سره زما دلیدو زمینه برابره کړه، هغه له خپلې خورلنې لیلا رازقي سره هلته زما لیدو ته راغله ما داسې ګڼله چې په چادری کې دوی بدصورته څیري هلته راغلي خوچي هغوي دواړو نجونو خپلې خپلې خپلې خوبلې کې دوی بدصورته څیري هلته راغلي خوچي هغوي دواړه نجونو خپلې د پاښکونکې اوښکلې دي.

هغوي تکي سپيني او ډير نظرو ډونکي وي، ما په ډېره حيرانۍ داا فکر کاوه چې يا الهي په دې چادرۍ کې به ښځي يو بل څه ډول سره پيژنې؟

دعامه کتابتون وضعه د هنري مرکز) څخه هم خرابه وه نیم روښانه ویجاړه او ویرانه اوله دي سره ډیره وچه اوسړه ۱ دلته هم بخاري او نغري درك نه و یوه اوږده سپینه کوټه چې یو میز اوڅو کرسۍ درلودې دکوټې له لوړو شین رنګو کړکیو نه دژمي دموسم دونو لغړې څانګې ښکارېدلي.

زینا کرم زادی په خندا له مانه وپوښتل : زموږ کتابتون څنګه درولګید؟ بیا یي پخپله وویل: موږ ورته دکتابونو هدیره وایو. دعامه کتابتون دالماریویوخانې ټولې تشې پرتې وې یوازې دکونې په یوه کونج کې ایښې صندوق کې پنډ پنډ مذهبي کتابونه اېښي وو چې پرپو ستنیویې په طلایي رنګ عنوانونه لیکل شوي وو مادغسې کتابونه پخوا په حقانیه دارالعلوم کې لیدلي وو، پردې سرېږه مې په عام کاغذ چاپ شوي څو انګریزي کتابونه هم ولیدل چې په هغو کې موبي، بك آف دې اسکیمو او څو نور کتابونه وو.

ماله زينا څخه وپوښتل داهرڅه څنګه پېښ شول؟

پخوا له دې چې داځواب راکړي سپين ږيري بوډا چې دکتابتون مامور و او ځان يي ډېر زرحسيني په نامه راوپېژاند ځواب راکړ داهر څه دطالبانو له لاسه!

زه شپېته کلن يم او دلته له ۴۱ کالو راهيسې کار کوم بوډا راته ريل:

دا يو ډېر غوره کتابتون و، دپنځه ويشت زره ټوکو په شاوخوا کې غوره کتابونه پکې وو له ټولې نړۍ څخه دلته مجلې راتلې او ډېر زيات شير کسان يې دلوستلو لپاره راتلل خوتېر کال طالبان راغلل او ټول کتابونه يې ورسره يو پل، هغوى يو ماسپښين په يوه لارې او پيکپ کې راغلل له دوى سره دهرات والي چې دسانسور مشر هم و راغي، ديرش تنه وسله وال کسان ورسره وو ماته يې وويل چې هغه ټول کتابونه به چې د سنيانودعقيدې اومسلك خلاف وې ضبط کړاى شي پردې سربېره هنه کتابونه چې په ايران کې هغه کتابونه چې په ايران کې نوم هغه کتابونه چې د پخواني کمونست حکومت له دوران سره اړوند دې هغه به ټول ضبط کړاي شي نو اوس به کوم کتابونه پاتي کيدل؟

هغوي ټول کتابونه ورسره ټول کړل اويويي وړل . زه ددې کتابتون سرپرست اونګران وم خوزه هم مجبور وم اوهيڅ مي نشو کولي ما لادا کتابونو د بنډلونو په تړلو کې ورسره مرسته هم وکړه ځکه چې که مې مرسته ورسره نه کولي دکلاشينکوف پرکنداغ به يې وهلم بوډا حسيني چې داوويل بي اختياره يي په سترګوکې اوښکې ډنډې شوې اوبيا يې سر وخوځاوه ويې ويل:

بيا موو اورېدل چې دښار په ېوه څنډه کې يې هغه ټول کتابونه وسوځول، دمذهبي کتابونو صندوق ته يي اشاره وکړه اوماته يې وويل، د هغو کتابونو په بدل کې يې داکتابونه موږ ته راوړل چې هيڅوك يې هم نه لولي ځکه چې داټول کتابونه په عربي ژبه ليکل شوي دي چې هېڅوك هم دلته نه پرې پوهيږي بيا ددې کتابونو موضوع هم اسلامې فقه اوشرعي قوانين دي چې سوچه عقيدوي مسايل دي چې عام خلك ورسره دلچسپي نه لري.

دهرات موزيم هم طالبانو نه دى بخښلي او له هغو څخه يي هغه ټولې مجسمې ګلدانۍ اوبوټلونه لري کړي دي چې دلوي سکندر دوخت وو پردي سربېره يې له هغو ځايه پخوانۍ اولرغونې قيمتې او ارڅښتناکې خطي نسبخې هم ټولې کړې.

په هر صورت دغیر دیني اوغیر مذهبي کتابونو څو صندوقونه له طالبانو څخه خوندي پاتې شوي وو چې دهرات کلتوري ټولنې دطالبالنو د راتلو له خبر اورید و سره له هغه ځایه لري کړي وو، هغه صندوقونه یې د موزیم دڅنګ په بڼ کې دیوه پخواني تیاتر په کنډوالو کې خښ کړي وو پردې برسېره یې دځوانانو دیوه مرکز په تاکاوۍ کې هم ددې کتابونو صندوقونه ښځ کړې وو، څېه خو مو بي ډك اوڅو نور انګریزې

کتابونه چې مخکي يي پادونه وشوه په دي ډول خوندي پاتي شوي وو دهرات دموزيم تاريخي او نادري خطي نموني يي پاکستان ته يووړې او ويې پلورلې دطالبانو دحکومت داطلاعات او کلتوروزارت يواستازي د پاکستان په سرحد ايالت کې ګومارل شوي و چې هغه افغانستان ته دنويو کتابونو بهير و دروي خود احمد سعيد حقيقي په وينا طالبان دومره هوښيارنه وو اوموږ موټرو په مختلفو برخو کې پټ ډېر کتابونه راوړل.

زينا د هرات پوهنتون د طب پوهنځي په دوهم کال کې وه چې طالبان راغلل د دې زده کړي نيمګړې پاتې شوې هغې وېل چې مابه تل د ډاکټری خوبونه ليدل، که طالبان نه وای راغلي نو زه به اوس له پوهنځي څخه فارغه شوي وم او د خلکو په خدمت به بوخته وم، په هر صورت که زه خپله ټوله کيسه درته وکړم نوڅو ورځي به دوام وکړي خودابه درته ووايم چې موږ هيڅکله هم دطالبانو تر اغيزي لاندي نه وو بلکي په خپلو خپلو کورونو کې بندياني او بې کاره پاتې شوو لکه غواچې په مږوي وتړي

له نورې نړۍ سره زموږ هېڅ علاقه اواړيکې نه وي بلکې له خپل کور څخه بهر موهم هيڅکله له چا سره څه اړيکې اوارتباط نشوای نيولی نه موراديو اوريداي شوي نه موتلويزيون ليداي شواي او نه موله دوستانو سره ليداي شواي، ډاکټرته د تلو لپاره هم زموږ سره دميړه يا پلارتګ ضروري شوي و چې ډاکټر ته زموږ دناروغي کيفيت ووايي که يوازي تلاي نو په درو به يي وهلو، په هرات کې دغاښونو يوازي يوداکټر و چې دښځوعلاج يي کاوه چې طالبان پرې خبر شول هغوي نه يوازې ډاکټر بندي کړ بلکې ناروغې ښځې يې هم وډبولي.

مونو دغسې کتابتون ته هم نشوای راتلای، ځکه چې طالبانو راڅخه پوښتلې شوای چې ستاسو نجونو له دې کتابونو سره څه دي، موږ بازارته د سودا پېرلو لپاره هم نشوای تلای ځکه چې داکار یوازې نارینه و باید سرته رسولی وای ، له ښځو سره دطالبانو چلن داسې و لکه دوي چې انسانان نه بلکي هسمې ځناور او حیوانات وي

څومره چې زينا ګړيده هومره يي له سترګو دبي رحمي اوبي انصافي پرخلاف اورونه باديدل اوله تودو آهونو څخه يي په سړه هوا کې تاوونه جګيدل، بهر په ونو کې مرغانو غاړي وهلي، دخزان موسم وروستي ژيړې پاڼې دشمال له څپو سره دلته او هلته الوتلې ښکاريدلې ، د ريکشاګانو هارنونو په کوڅوکې يوعجيب شورګډ کړی و زه په حيرانۍ اوتعجب کې په دې چورتونو کې ډوب وم چې داسې ژوند به په واقعي معني څنګه وي؟ چې هرڅه په وړوکو وړو کو ټوټو وويشل شي اوته ديوي وړي جالۍ له سوريو څخه د هغو په ليدو مجبوره کړاي شي. په همدي چورتونو ډوبه وم چې يوه بله پوښتنه را سره پيدا شوه چې دپردې اوچادرۍ په اړه وه.

چادري خو د طالبانو له راتلو نه پخوا هم وه خو يو څو ښځو پرسرکوله تريوه کاله طالبانو په دي اړه هيڅ نه ويل خو وروسته بيا د هغې پرسرولو ډېر ټينګار وکړ چې خامخا دځورېدنې سبب و.

دلته د زينا خور لڼې ليلې ددې په خبرو کې ور ولوېده وې وېل: داسې ښکارېده لکه موږ يې چې کپس کې بندي کړي وو.

لیلي په عمرکې تر زینا کشره وه هغه ګردۍ مردۍ نجلۍ چې ژورو تورو سترګو یې ډیر څه ویل او تر اوسه پورې یې هرڅه په چوپه خوله اورېدل اوکله کله به یې په یوه نیمه خبره کې ځان راوغورځاوه.

زينا دليلي خبره ورغوڅه کړه.

نه داتر کپس هم بد تره ژوند و موږ د ساه ګانو له لارې کاربن داي اکسايد ايستلو خو د پوره اکسيجن دتنفس کولو توان مو په پادرۍ کې نه درلود، ځکه چې چادري بلکل بنده وي او په تازه هوا کې څوك ساه نشي اخيستى، ځکه خو به لږ ځنډ وروسته داسې احساسېدل لکه سږي دي چې چوي اوساه به دي بنده شي، په داسې وخت کې چې لمر ورته مخامخ وي او چادري دې اغوستې وې هيڅ هم نشي ليداى ، سترګې دې نشي ليداى چې پرسر ك ځې نوکېداى شي چې چېرته وغورځېږې

موږ خوهسې ديوه امېد په تکيه ژوندي وو چي دا ښوونځي به يو وخت پرانستل شي او يوه ورځ خو به له دې طالبانو نه بې غمه شو ځکه به د خپل ذهن د بېدار او فعال ساتلو لپاره کله کله دشپې په درې بجو را پاڅېدم او د رياضي فورمولونه به مې حلول، دا هر څه له هر چانه پټ په پټه زما همېشني عادت وګرځېد. داسې مي ګنله چې که درياضي د مسايلو او فورمولونو حل کول پرېږدم نومړه به وم

ځکه مې تل ځان پردې بوخت وساته او دا وېره به را سره پيدا شوه چې که د رياضي دغه فورمولونه ختم شي نو ځان به څه ډول بوخت وساتم دګنډلو په کورس کې زموږ تېريدونکی وخت داسې و چې دا احساس يې را کاوه چې موږ انسانان يو که په پېل کې پردې خبره وای چې طالبان به تر اووکلونو پورې زموږ پرسرسپاره وي نو همغه وخت بي مي ځان وژلي و او مړه به شم.

دګنډلود زده کړي دهغو مرکزونو په باب لیلي لومړی ځل اورېدلي وو. دا هم یوه نوي راټوکېدلي ادیبه وه زه دکلتوري مرکز په

معرفت د استاذ رهیاب نه ښه خبره وم، ځکه خوبهر موږ دابندوېست کړي و، چې هغه زموږ کره راشي او موږ پنځو خورلڼو ته سبق ووايي، که به چا را نه وپوښتل چې دا څوك دى موږ به ځواب وركړ چې زموږ کاکا دی. هغه موږ ته د نړۍ د لويو اديبانو او ليکوالانو په باب معلومات راکول چې په هغو کې ويليم شکسپير، داستا يوسکي، كافكا ، جيمس جوائس او الكساندر شامل وو.

پردې برسېره يې موږ ته د جمالياتو د "ښکلا وو"، د فلسفې په باب هم درس را کاوه په هغو څو ساعتونو کې به موږ ځانونه په يوه بله دنيا كي احساسول.

په دې کې هېڅ شك نشته چې که طالبانو موږ د هغه سبق په جريان كې ليدلي واى نو يوه به هم ژوندۍ نه وه پاتې شوې.

د پروفيسور رهياب د لارښوونې اوتشويق له امله دې ۲۴ کلنې نجلۍ لیلې دوه ناولو نه کښلي وو چې د یوې سوضوع یې د جبري ودونو په باب ده چې عنوان يي "سراب" دي. د بل ناول نوم يې د "نظر له بریده ها خوا " دی په دې ناول کې یې دیوې داسې نجلۍ کیسه کړې ده چې پلار يې په جګړه کې وژل شويدی او اوس د ټولې کورنۍ د ژوند بار د دې پراوږو لوېدلې دي. دغه ناولونه په فارسي ژبه په ډېره پاملرنه او د کاغذ سپماته په پام سره ليکل شوي دي.

ددې ناولونو متن په ډېر نري کاغذ ليکل شوي او په ډېرنري ليك ځکه خو چې دطالبانو په وخت کې دډېر کاغذ ترلاسه کول هم يوه شكمنه مساله وه، ځكه چې كوم كاغذ په لاس كې و په همغو ليكل شويدي. ليلي تردېرشو پورې كيسې هم ليكلې دي چې اووه يې

دکلتوري ټولنې لخوا دکوم نارينه په مستعار نامه خپرې شوې دي چې ددې رښتيني نوم راڅرګند نه شي.

ددې ټولو کیسو موضو عات دطالبانو په وخت کې دښځو د بدې وضعې په باب دي لیلي په خپلو کیسو کې ډول ډول کنایې او استعارې کارولې دي او د طالبانو پرواکمنۍ یې سخت ټکونه کړیدي.

ما د" زيري" په نامه يوه كيسه ليكلې وه چې په هغو كې د روسا په نامه يوه ښځه له ځانه سره د خبرو په حال كې ښودل شوي ده چې ډېره غمجنه او د محروميت احساس كوي دا د خپل يوه نژدې ناروغ خپلوان په خدمت او پالنه كې د زده كړې او تعليم نه پاتې شويده دا خپل وروڼه ويني چې پوهنتون ته درومي په داسې حال كې چې دا په خونه كې د ناروغ خدمت ته بندي ناسته ده.

دغو دواوو نجونو یوازیگ پردیگ خپله غوسه او خپکگان نه خگرکگندولو چیگ پر دوي ولیگ بندیز لکگیدلي و بلکیگ زینا ویل:

هرات د تصوف، علم او ادب د يوه مهم مركز حيثيت ترلاسه كړي و ، تاسو به زموږ د سترې ملكې ګوهر شاد نوم خامخا اوريدلى وي، دا زموږ اساسي مسئووليت دى چې دخپلې ادب پالې او علم دوستې ملكې معنوي ميراث ژوندى وساتو بلكې لا يې وپالو او پراختيا وركړو خو افسوس چې طالبانو زموږ تهذيب او كلتور ته زيات زيان ورساوه.

زينا خپلو خبرو ته دوام ورکړ ويې ويل:

زه يو مثال درته راوړم. څرنګه چې طالبانو ښځې په کورونو کې بندي کړې وې چې هلته يې هيڅ کار نه درلود ځکه خو د سينګاراو ډول سامان ډېرمقبول شو. په داسې حال کې چې طالبانو پردي شيانو کلك بنديز لګولى و. نو زما خورلنې به کړۍ ورځ په سينګاراو ځان

جوړولو بوختې وې خپلو پلرونو او يا ميړونو ته به يې هره ورځ دا فرمايش ورکاوه چې د جامو دګنډلو سامان ورته راوړي چې ځان ته نوې جامي وګنډي، ورو ورو دا لېونتوب دومره عام شو چې له ايران او پاکستان څخه په قاچاق راوړل شوي نوي د سينګار سامان به ورځ په ورځ قيمته کيدل او د هغو د ترلاسه کولو لپاره يوه سيالي پيل شوه له بلي خوا نجونو په کم عمرۍ کې ودونه غوره وبلل ځکه چې هغوي نورکارنه درلود چې پرې بوختې شي. ځينو نجونو په ديارلس کلنۍ ودونو ته تياري وښود زينا په ډېرتعجب دغه خبرې کولې او موږ ته يې ودونو ته تياري وښود زينا په ډېرتعجب دغه خبرې کولې او موږ ته يې د طالبانو د وخت د پابنديو او بنديزونو کيسې کولې...

د طالبانو د وحد د پابىديو او بسديو او لويو بنديز لګيدلى و پرځاى څرنګه چې په هر ډول غونډو او لويو بنديز لګيدلى و بنو ډيرو خلکو سټلايټ ډش آنتنونه او يا تلويزيون بنديز لګيدلى و . نو ډيرو خلکو سټلايټ ډش آنتنونه او يا وي سي آر راونيول چې بهرني پروګرامونه پرې وويني، زموږ په چم ګاونډ کې سره له دې چې له هرو پنځو کورنيو څخه دوې ډيرې زياتې بېوزله دي بيا هم ډش آنتنونه وو ، دغو خلکو د ډش او وي سي آر ، د بېوزله دي بيا هم ډش آنتنونه وو ، دغو خلکو د ډش او وي سي آر ، د تررسه کولو لپاره کله کله لوږې هم تېرې کړې دي، ځکه چې د تفريح تړرولو بله هيڅ لاره نه وه .

په دې کې شك نشته چې پردې ټولو شيانو هم طالبانو ډير سخت بنديزونه لګولي وو او که کله طالبانو دغه خلك دوې سي آر او يا ډش آنتن د پروګرام پرليدو ليدلي واى نو نه يوازې دا چې هغوى ته به يې بدني سزا ورکوله بلکې تلويزيون به يي پر غاړه کې ور اچولى و او په ټول ښار کې به يې راګرځول خو بيا هم دغه لړۍ خلکو په يوه ډول جاړي ساتله زينا دې ته اړم وه چې هرڅه په تفصيل سره راته ووايي ما هم ددې دغه په زړه پورې او عجيبي کيسې ډيرې په مينه او تلوسه اوريدې ...

ویدیو فلمونه ډیر په پټه او غلي راوړل کیدل. چې شمیر یې ډیر لږو. کله کله به په هغو امریکایي فلمونه مثلاً ټا یټانیك هم راغلي وو چې په ټولو کورونو کې خلکو ولیدل چې د هغو د لیدو نه وروسته خلکو د هغو د جامو او وېښتانو د موډ تقلید پیل کړ همدارنګه په پټه دټایټانیك د فلم سندري هم خلکو اوریدلي او د ښار ډیرو ځوانانو نجونو د فلم پرځوان اتل "لیونارډو ډي کیپریو" زړونه بایللي وو.

نارینه و سره له دې چې د طالبانو له ویرې اوږدې ږیرې پریښې وې خو هیله یې درلوده چې ورسره ویښتان د هغه په څیر جوړکړی په هرصورت ډیرو خلکو دا خوښول چې هندي فلمونه وګوري ځکه چې زیاتره امریکا یي فلمونه د ظلم او وژنو له نندارو ډك دی څرنګه چې بدني ځورول او وژل تړل دلته ورځني معمول و او داسي نندارې په ښار کې هره ورځ په عامه توګه لیدل کیدای شوای ځکه خو د خلکو له داسې فلمونو سره مینه پاتې نه شوه او ترې ستړي شول د دې پرخلاف د داسې فلمونو پاي ډیر په زړه پورې او خوشا لوونکي وي.

چې په هغوکې بالاخره مظلوم اوځپل شوی خلک بريالي او سرلوړې ښکار وي د دې فلمونو په ليدو به موږ ډيره خوښي احساسوله ته د هغو خلکو پر وضعه ډيره ښه پوهيداي شي چې په کور کې بنديان وي او په وار وار د يو ډول فلمونو په ليدو مجبور شوي وي. زموږ تنکيو ځوانانو او آن وړوکو وړوکو هلکانو هندې ژبه زده کړې ده. او په آسانۍ پرې غږيدای شي د ټولو هندي فلمي لوبغاړو او نجونو نومونه يې ياد دي، خو افسوس چې له خپل تاريخ او اتلانو څخه هيڅ خبر نه دی.

زما په نظر خو زموږ نوي نسل کله په ناپامی د بهزاد اوملکې ګوهر شاد نوم نه دی اوریدلی زینا دا په ډیره غمجنه لهجه راته وویل.

ماته دا ډيره د حيرانۍ وړ وه چې په هرات کې زياتو خلکو څه ډول د طالبانو له قانون څخه سرغړونه کوله

لیلي زما دحیراني لري کولو لپاره په وضاحت کې وویل: که یو دول وګوري د افغانستان د نورو برخو په پرتله دلته داسې کول ډیر ګران نه وو ځکه چې دلته له طالبانو څخه کرکه دومره زیاته وه چې هیڅوك هم په هیڅ قیمت دی ته چمتو نه وو چې له هغوي سره همکاري وکړي.

ځکه خو زموږ دغه له قانون څخه سرغړونه وکړه وړه دوي ته افشا نه شول نه په موږ کې څوك داسې وو چې زموږ په باره کې طالبانو ته خبر ورکړي همدغسې طالبان سمدستې پېژندل کېدل ځکه چې ژبه او جامې يې له موږ سره بيل وو ليلي زما حيراني تر ډيره حده لرې کړه د هرات د نوي والي اسماعيل خان په باب دا ذهنيت عام و چې غواړي زر تر زره د ښځو د زده کړي لړې بيا پېل کړې

ځکه خو ما له زينا نه وپوښتل چې که پوهنتون پيل شي نو دا به د طب په پوهنځي کې خپل تعليم ته دوام ورکړي که څنګه زينا سو وخوځاوه او ويې ويل، نه طالبانو د پوهنتون ټول اسناد له منځه وړې دي زما د زده کړي له لاسه وتلي وخت بيرته نه را ګرځي اوس به موبه هر څه له سره پيلوو پردې سر بيره زما عمر اوس ۲۴ کاله ته رسيدلی دی نوزه به څنګه ډاکتره شم او د خپلو خلکو علاج به کوم؟ چې په دي تيرو

کلونو کین حس اروا ډېره پټې شوې ده،

بو ټېخوړلي ډاکتر به خپل ناروغان څه ډول روغ کړي؟
ما چې له هغو دوو زړورو او با همته نجونو څخه خدای پاماني
اخيسته ډيره خپه شوم، هغوي په يوه نژدي هوټل کي د شپي د ډوډۍ
بانه راکړه چي په هغو کي د هرات دکلتوري ټولنې لومړي پرانستې
غونډه هم شوې ده چې يوازې ښځو پکې ګډون کړی و هغوي دواړو له
مانه بخښنه غوښتله چې ډيرې له ماسره نشي ايساريدای او مايې په

زيناً له ير په خپګان سر وخوځاوه ويې ويل:

كورونو كي ميلمنه كولى هم نشي.

طالبانو تر دې حده زموږ رواجونه اوکلتور بدل کړی دي. يو وخت و چي موږ به په خپل کور کي دبهرنيانو په ميلمه کولو وياړ کاوه.

خو اوس وضعه داسې ده چې که زما پلار خبر شي چې زه دلته ستا د ليدو لپاره راغلى وم نو ډير به خپه شي ډيره موده نه کيږي چي طالبان له دې ځايه تللي دي څوك خبر دي چي سبا ته به دلته څه کېږي! هغوى دواړو خپلې چادرۍ ورسره واخيستي او له سر تر پښو پکې پټې شوې او له کتابتون څخه ووتلې ماته يې چې خداى پامان ويل د دواړو په غږونو کې د ژور خپګان نښې وي ما ايراني نجونې هم ليدلي دي چې چست کوټونه اغوستي او ويښتان يې په دسمال کې پټ کړى وي چې چست کوټونه اغوستي او ويښتان يې په دسمال کې پټ کړى وي يا هم ډيرې په سترګو ښې لګيږي، بلکې خاص جنسي راښکون هم پکې وي خو دغه د عجيبي او غريبې ټوپي دارې چادرى چې هغو پکې وي خو دغه د عجيبي او غريبې ټوپي دارې چادرى چې هغو نېونو واغوستي ماته ډکوم داسې چا د ذهن اختراع ښکاره شوه چې د دهنې په اند ښځه له يوه ذليل او ټيټ مخلوق پرته بل څه نه ده، زه

دکتابتون په دروازه کې ودریدم او لیلي او زینا ته مې کتل چې روانې وې د هغوي دواړو اوږې لږ خمې راته ښکاره شوې او داسې مې ګڼله چې د دوی دواړو شخصیت د تیارو په تل کي ورك شوي دي لږ ځڼه وروسته دوي د نورو چادریو په ګڼه ګوڼه ور ننوتې چې نوریي مانه پیژندل ګران شول.

ناصر خفاش چې دطالبانوپرخلاف يې شعرونه ليکلي وو ما لومړی ځل هماغه دکلتوري ټولنې د شپې په ډوډي کي د هغهنوم واوريد چې په هغو کې زينا او ليلي د ګډون بلنه راکړې وه.

هغه هلته نه و خو هر چا له مآنه پوښتنه کوله چې تا ليدلى دى که نه؟ هغه يو شاعر و خو ما يې چې په هغه غونډه کې د خلکو لخوا يادونه وليده داسې مې ګڼله چې د طالبانو په مقابل کې د مقاومت د تحريك د يوه اتل حيثيت لري د هغه د كور پته هم عجيبه اوله اسرارو چکه وه:

تاسو داوښانو د طبيلې کوڅې ته ورشي هلته چې د هغه د کور پوښتنه له هر چا نه وکړئ درته وبه يې ښيي بله ورځ ما د اوښانو د طبيلې دکوڅې پوښتنه کوله او يوه داسې ځاي ته ورسېدم چې پوځې هډې ته د تللې لارې شاته د خامو خټو کورونه او وچ لښتي وو، تر دې مخکې له ښايسته مزله څخه وروسته چې کله د مني لمر په لويديځ افق کې ډوبيدو ته چمتو کيدو ما له خلکو څخه د ناصر خفاش دکود پوښتنې پېل کړې. يوسړي چې دخپل کور پ پربام د ډش آنتن پرتينګولو بوخت و ماته يې يوه لوري ته د تلو اشاره وکړه خو يوه بل تن بيله پوښتنې يوه بل لوري ته د تلو اشاره وکړه ، وروسته وپوهبدم بيله پوښتنې يوه دايره کې راګرځيدم هغه سړي پرخپل خره د وښو دومره

ري بارتړلي و چې د خره يوازې سر او لکۍ د بار نه راوتلي وو، ناڅاپه په ماپسې را روانو ماشومانو د يوې سرې رنګي دروازې مخې ته په لوړ غږ چيغې پيل کړي.

دکور له پاسني پوړ څخه دکوم چا دګواښ او غوسې ډك غږ راغي او ټول ماشومان وتښتيدل

يو وړوکی ماشوم راغی دروازه یې خلاصه کړه او ماته یې په زینو کې د پاس ختلو اشاره و کړه پاس یې زه یوې اوږدې کوټې ته بوتلم چې دکړکۍ له هندارو نه یې د هرات مشهور منار ښکاریدو. دکوټې په بل اړخ کې پر دیوال یو طلایي رنګه ښکلی ساعت را ځړېده چې معمولاً په چینایي رستورانونو کې رواج وي . دکوټې دننه له دیوالونو څخه تر چت پورې دکتابونو المارۍ وې چې زیاتره یې د فارسي ژبې وو

په هغو کې د سعدي بوستان او ګلستان د فردوسي رزمیه شهکار (شاهنامه) د مولانا یي روم او حافظ شیرازي د اشعارو مجموعې وې دکوټې په منځ کې بخارۍ بله وه چې دودونه ترې ختل او نژدې پلتې وهلې ناست کس ناصر خفاش و، ما چې ولید لومړي ډیره مایوسه شوم، هغه د ټیټ قد ګردې مردې سړی و چې د ږیرې رنګ یې نصواري و، ګنجې سریې د بدن په نسبت ډېر لوی و او په هېڅ ډول ماته اتل نه ښکاریدو.

د دې پرخلاف ماته دې يو فقير مشر به مجذوب غوندې سړی ښکاره شو چې عموماً د صوفيانو په زيارتونو او خانقاو کې ښکاري. وروسته راته معلومه شوه چې د ده عمر ايله" ۵۵" کاله دی په داسې حال کې چې ماته ډير عمر خوړلی ښکاريدو، د غسې له مخکينی خبر پر ته يې زما معذرت ته هېڅ پروا ونه کړه او ماته يې

پرخپل ځای دکیناستلو ست وکړ، په کیڼ لاس یې چې زما د ویزن کارت واخیست او پر لوستلو یې پیل وکړ نو دده پر پراخ تندي مې کږې لیکې ښې لیدې چې جوړیدلې. په ښي لاس کې یې تسبیح وې چې په خوله یې له څه زمزمه کولو سره یوه یوه دانه شاته اړوله.

ناڅاپه يي وويل: نهه نوي!

دالله تعالى نهه نوي مباركو نومونو لپاره!

دا يې وويل اوتسبيح يې كيښودې ګوا كي دا يوه اشاره وه چې دي نور زما خبرو اوريدو ته چمتو دى ځكه ما ترې وپوښتل:

د طالبانو په وخت کې د يوه شاعر په حيث ژوند به خامخا تاس ته له ستونزو ډك و

د هغه ځواب د هرات د کلتوري مرکز د رئيس احمد سعيد حقيقي له ځواب سره ډير ورته و خو داسې مې احساس کړه چې د دواړو تر منځ څه خپګان راغلی وي، يوازي ترطالبانو پورې اړونده نه ده پردې ښار له طالبانو څخه پخوا هم دغسې عذابونه راغلي دي.

یوازې د تیموریانو دوران داسې و چې زموږ شعر او ادب تو دوونیمو سوو کلونو پورې په امن او سکون کې زما نه لیدلي او ه ښکلا او مینې سندرې یې ویلې دي، له هغه زمانې څخه وروسته بس زموږ شعر اوادب د غم او ویر ترجمان پاتې شوی دی، بیا هم د روسې پوځونو له یرغل څخه پخوا دلته تیاتر کتابتونونه او زیات شاعران وو، چې د یوې محتاطې اندازې له مخې د هرات په ښار کې تر زرو تنو پورې پوهان، ادیبان او شاعران وو، چې له هغو څخه یې زیاتو ښار پر پورې پوهان، ادیبان او شاعران وو، چې له هغو څخه یې زیاتو ښار پر پورې پوهان، ادیبان او شاعران وو، چې له هغو څخه یې زیاتو ښار پر پورې پوهان، ادیبان او شاعران وو، چې له هغو څخه یې زیاتو ښار پر راهیسې د فارسي شاعرۍ موضوع یوازي پر جګړې او جنجال پودې

محدوده پاتې ده چې شپږ اووه کاله پخوا د طالبانو د واکمنۍ پر وخت د شعري او ادبي هڅې په پټو حرکتونو بدلې شوې او که طالبانو د دغه وخت کوم شعر او نظم لوستی وای نو شاعر او لیکوال به یې خامخا په دار ځړولی وای د هماغې چلن پایله ده چې زموږ ډېرو شاعرانو وطن پرېښود او ولاړل چې څوك پاتې دي هغوی ډېر وویرېدل.

ما ترې وپوښتل

تا ولي هيواد پرينښود او ونه وتلې؟

زما پلار عراق ته تللی و او زما ماشومتوب همالته تېر شوی دی بیاله ۱۹۷۹ - ۱۹۸۶ پورې په ایران کې وم. ځکه خو نور د هجرت او پردیسۍ له ژوند څخه بیزار یم. کوم خلك چې دلته دي د دوي سره مرسته زه خپله دنده بولم دغه وخت چا دکوټې دروازه وټکوله چې ناصرخفاش ښه ورسره اندیښمن شو خو چې د خپل زوي غږیې واورید بعر ته ډاډه شو راته ویې ویل:

زما زوي چې بهرنيان وويني ډېر ورته خوښيږي هلك پښې لوڅې كوتې ته را ننوت او ډير په احتياط يې يو طلايي رنګه پتنوس پر قالينه كيښود په پتنوس كي له شيدو پرته د چايو دوې پيالې او پهيوه قنداني كې بوره وه د دروازې له ټك ټك سره د ناصرانديښمن كيدل بلكل پر ځاى وو ځكه چې هغه يې په هرات كې د دايمي اوسيدو له پريكړې وروسته اووه ځله بندي كړى و.

دخپل اتل او د شاهنامي د ليکوال فردوسي په څير دی هم يو شاعر او په هرات کې د هستوګنو شيعه مذهبو يو غوره غړي و چې د شيعه ګانو په يوه ښوونځي کې يې د ښو ونکي دنده درلود. چې د فرودوسي يادونه راغله نو دا کيسه به مو هم اوريدلي وي چې د ده

تخلیقي شاهکار د ایراني قوم پالو په منځ کي د" انجیل" په نامه یادیږي د دغه اثر په بشپړولو کې فردوسي د خپل عمر ۳۵ کلونه ولګول په ۱۰۱۰ م. کې چې فردوسي بیا د غزنوي سلطان محمود حضور ته وړاندې کړه چې هغه وخت یې پر خراسان حکومت کاوه.

د فردوسي زياته تمه وه چې سلطان محمود به د دې په بدل كې ډير ستر انعام وركړي د فردوسي د تمې پر خلاف سلطان محمود هغه ته دومره لږ انعام وركړ چې فردوسي هغه سپك وګاڼه او يوه مقامې حمام خدمتګار ته يې حواله كړ او پخپله يې غلي ژوند غوره كړ د سلطان محمود پرخلاف او غندنه كې يې نظمونه ليكل پېل كړل د ډېرو كلونو نه وروسته سلطان له فردوسي سره خپل بد سلوك احساس كړ او پرې پيښيمانه شو د دې په جبيره كې يې د شپيته زره اشعارو په بدل كې شپېته زره د يناره پراوښانو بار كړل او د فردوسي كلي ته يې ور واستول چې دغه اوښان له يوې دروازې څخه د دوي كلي ته ورننوتل له واستول چې دغه اوښان له يوې دروازې څخه د دوي كلي ته ورننوتل له يلي دروازي څخه د هغه جنازه راووته.

د طالبانو پرخلاف د ناصرخفاش اصلي وسله شاعري وه، د هغه په قول چې اوس په بدني لحاظ هغه مزبوت سړى نه يم بلكې يو وړوكې سړى يم چې زړه مې هم سم كار نه كوي، ځكه خو ما په دې جګړه كې يوازې د خپلو نظمونو په واسطه ګډون كولاى شواى د ماسپښين تردرې بجو پورې به زه دښوونځي له سبقونو او درسونو څخه وزګارشوم.

او دې کوټې ته په راغلم او تر ماښام پورې په مې دغسې شعرونه اد کله کله به د خاورو تیل په لاس راغلل نو څراغ به مې بل لېکل، چې

ې او خپل کار ته به مې دوام ورکړ. . ناصر خفاش نېکمرغه و چې خپله کوټه يې درلوده چې په هغو کې به آرام ناست و او د طالبانو پر خلاف به یې شعرونه لیکل د ده ې. دکورنورغړي په لانديني پوړ کې اوسېدل او د افغانانو د رواج سره سم زياتره کورنۍ د ډوډۍ ، سات تيرۍ او د خوب لپاره له يوې خونې کار اللي كله به چې ما كوم نظم وليكه دوستانو به مې سمدستي له هغه نه نور وليکل بيا به يې د هغو فوتوکاپي ايستلې او په دې ډول به يې په ظکو کې خپرول په هغو نظمونو او اشعارو کې تر ټولو زيات مشهور هغه نظم و چې ما د طالبانو د امر با لمعروف او نهې عن المنکر وزارت په اړوند ليکلې و چې د هغو د جوړولو هدف د افغان اولس د اخلاقو او عادتونو اصلاح ښودل شوي و. د دې وزارت اړوند کسان به ونمانځه پر وخت سرکونو اوکوڅو ته را ووتل دوکانداران به يې پر زوره مجبورول چې خپل دوکانونه ونړي او د څارويو په څېر به يې ډله ډله د

جومات په لور ورسره په ټېل وهلو بېول

دکوم چا به چې ږيره تر موټي لنډه وه هغه به يې وهلو. هغه تنکيو ځوانانو ته چې د سر ويښتان به يې لږ اوږده وو سختې

سزاګانې ورکولې زما په ناقص نظر خو دا هغه اسلام نه و چې زموږ خواره او درانه پیغمبر اکرم صلي الله علیه وسلم یې تلقین کړی و. ځکه خو ما د طالبانو د هغه غير اسلامي اقداماتو په باب يو

طنزيه د غندني شعر ووايه چي په هغو کي دغه لاندي بينونه هم شامل

وور دكتاب ليكوالي كرستيناليمب دشاعرفارسي شعر په انګريزي اړولي و چي دهغو مطلب ژباړه داسي وه:

و دښارپه کوڅو اوواټونو کي

ګرځي راګرځي... ستاسو د پولیستو کسان، او موږ ته د نیکي لاره

ښيی!

دوي به زموږ اخلاق څنګه اصلاح کړي ؟؟! دوي خو پخپله په کومه ورشو کي تر ډيره څريدونکو د اوږدو ليکو در لودونکو خرو په څير... د حرص او تمي ګوډي دي "

د ښار وړو وړو هلکانو زما د نظم دغه بندونه ياد کړي وو.

ځکه خو به چي دوي د هغه وزارت کسان ولیدل نو د شانه به يي د نظم دغه بندونه په زوره زوره ویل او بیا به وتښتیدل، پولیس به پردي چورتونو کي سر ګر دانه وو چې دا دوي ته چا ورښودلي دي.

خو اصلي سړی يې هيڅ ونه موندلو، داسې وبوله چې زما دې نظم د طالبانو پر خلاف د يوې ملي ترانې حيثيت درلود ناصر خفاش د طالبانو پرخلاف خپل احساسات څرګندول:

زياتره وختونه به دوي پرما شك كاوه خو لاس يې ځكه را باندي اوچت نه كړ چې هيڅ ثبوت يې لاس كې نه و

دا يي وويل او په خندا له ځايه جګ شو د کوټي بل کونج ته ولاړ د لرګيو ظاهري ديوال يې لرې کړ چې تر شايې د کتابونو په الماري کې د خپلو نظمونو پاڼې او يو لوى د تلويزيون سيټ ايښي و.

هغهراته وويل:

کوم شعرونه چي د ډيرو حساسو موضوعاتو په باب ليکل شوي وو هغه به مې د دې چراغ د بالټيو نه لاندې ايښودل بيا يې د څراغ

بالته په بل مخ واړولي له منځه يې څو غونج اومروړلي کاغذونه راوايستل

طالبان دلته راغلي وو خو هيڅ يې لاسته ورنغلل. چې کله به دلته راغلل ما به ورته وويل چي زه په دې ورځو کي خپل زيات وخت. په خپل کتاب "خطاب" مصروف يم چي دامام سجاد د دعاګانو ټولګه ده او زه يې په ژباړه بوخت يم

چې له تيرو پنځلس کلونو راسې پرې کار کوم له بده مرغه زموږ زياتره خلك د ليك لوست څخه بې برخې دي ځکه خوما په ډول ډول لارو هڅه کړې چې خپل اشعار اونظمونه دوي ته ورسوم

د ملاعمر امير المومنين د دعوې په اړه مې يو ډېر توند طنزيه شعر ليکلی پر هغو برسيره مې د ملاعمر څلور مجسمې جوړې کړې او د دې نظم يو يو بيت مې د هرې مجسمې لاندې وليکله او د ګرزېنديز په وخت کې مې د ښار په څلورو څلور لارو کې کيښودي.

په هغه شپه طالبانو د ښار ټولو شاعرانو په شمول ټول د غاښو نو ډاکټران هم ونيول ځکه چي د ملا عمر د مجسمې په جوړولو کې چې له کوم فن اوکمال نه کار اخيستل شوی و طالبان په دې کي پر غاښو جوړوونکو بدګومانه وو، ځکه چې هغوي له داسې ځانګړي خميرې او پلاستر څخه زيات کار اخلي د شپې په دوو بجو هغوي زما کورته راغلل ما سوګندونه وخوړل چې مجسمو لاندي ليکل شوي شعرونه په ماپوري هيڅ اړه نه لري که مې له دروغو څخه کار نه وای اخيستې او رښتيا رښتيا مي ورته ويلي نو نن به تاته د دې داستان د اورولو لپاره زه ژوندې نه وای پر دې سربيره هغو ظالمانو تر پخو مياشتو پورې زه په خپل کور کي نظر بند کړم

چې په دې موده کې يې د لاس په ګوتو په لښتو وهلم، چې د ليکلو توان له لاسه ورکړم ناصر خفاش بيا ماته خپلي د لاسونو ګوتې راوښودي چي ډيرې کلکې ښکاريدې او پړسيدلې هم وې هغه خپلو خبرو ته دوام ورکړ ويې ويل:

زه اصلاً ډير ډارن او بې همته سړي يم تير شپږ کاله مې يوه شپه هم آرام او آسوده خوب نه دي کړي.

چې کله به مې پر سرك دكوم موټر د تيريدو غږ واوريد خولې به راباندې ماتې شوې اوله دې ويرې به لړزېدم چې طالبان مې د نيولو لپاره راغلل.

د ناصرخفاش په تندي او څیره کې د ویرې او اندیښنې نښې ښکاریدې... له ناصر خفاش سره د دې اوږدو خبرو اترو په ترڅ کې چې د ماښام تیاري څه وخت خپرې شوې پرې ونه پوهیدم شپه ورو ورو راتله او د تیارو له امله مې له ناصر سره د خبرو اترو په پام د یادښتونو لیکل راته ګران شول خفاش په زوره خپل زوي ته چیغه وکړه چې سمدستي هغه د خاورو تېلو څراغ راوړ او ماته یې نژدي پر غولي کېښود له څراغ څخه یو تت مخصوص غږ ختلو او د هغو په تته رڼا کې شاوخوا ماحول ډېر له اسرارو ډك او هیبتناك شو، د چراغ په رپیدونکې رڼا کې د ناصر خفاش لوى سر د داسې کونګ په څېر پیدونکې رڼا کې د ناصر خفاش لوى سر د داسې کونګ په څېر شکاریدو چې د خپل ښکار په لټه کې وي، د نړۍ په زیاترو هیوادونو او تمدنونوکې " کونګ " دحکمت او پوهې سمبول ګڼل کېږي په لوېدیځه نړۍ کې هغه ډېر هوښیار مرغه بلل کېږي خو په افغانستان او پدیځه نړۍ کې هغه ډېر هوښیار مرغه بلل کېږي خو په افغانستان د څرګندولو په نامه د بېرم غوښه پرې خوړل کېږي، ناڅاپه له یوې نژدې

کوڅې څخه د اتومات وسلې ډزې پيل شوې، ما فکر وکړ چې په دې ټپه تياره کې بېرته د هوټل لور ته تلل هوښياري ده که نه؟ زه لا په همدې مساله کې په چورت کې وم چې د خفاش غږ اوچت شو: زه ډېر غوښ شوم چې د طالبانو شوم دوران تېر شو.

چې هغه دا خبره وکړه زه د بېرته تلو لپاره جګه شوم. هغه راته وويل:

ما دا نظم د طالبانو د بېرته تلو په خوښۍ کې ويلي دي چې سر ليك يې و "خدايي توره" چې يو بيت يې څه داسې و:

ظالمان وشرئ ... او پتنګان له بنده خوشي کړئ.

د هرات ښار د هغو لوړو فشارونو تر سيوري او واك لاندې ښكاري چې زه يې د ليدو لپاره يوه اونۍ پخوا ورغلى وم هغه سهار مهال چې هلته هيڅ ګردونه او دوړې نه وې، يوه اونۍ وروسته بيا يو داسې سهار راغئ ځكه زه د هغو منارونو د ليدو لپاره ولاړم چې له ښاره ووتم ځان مې په يوه پراخه اواره سيمه كې وموند، دغه لوړ لوړ منارونه مې مخې ته ولاړ وو

چې کله د هغو په لور ورغلم ګامونه مې ډير ګړندي وو. زه وپوهيدم چې درابرت بايرن د دې خبرې مطلب څه و چې ليکلي يې وو:

د هغو منارونو په لور پر سرك چې تلم ناڅاپي دا احساس را سره پيدا شو چې كومې تجربې چې را باندې تېرې شوې په الفاظو نورو خلكو ته د دې رسول هيڅ امكان نه لري

چې اوس د هغو سوځيدليو ونو خنډونه او تنې پرځمکه پاتې دي دغه پنځه منارونه هم ماته همدغسې ښکاريدل چې له لرې واټن څخه معلوميدل.

له مختلفو اړخونو څخه ځوړند ځوړند ۱ تيموري دوران د عروج د وختونو نښانې چې د مدرسو، جوماتونو، مزارونو او منارونو په بڼه وي چې په شاوخوا کې يې شل ديرش منارونه ډير ښکلي نقشونه پکې کينل شوي وو، او د ديوالونو، محرابونو او پلونو په واسطه چې برونزي دروازې يې درلودې يو له بل سره نښلول شوې وو، دا هر څه په برونزي دروازې يې درلودې يو له بل سره نښلول شوې وو، دا هر څه په ۱۴۱۷ م کې ملکې ګوهر شاد جوړ کړي وو.

افسوس او سل ځله افسوس چې اوس د هغو سترو منارونو څخه يوازې څو د هغه مهال پر شان او شوکت د ګواهۍ لپاره پاتې وو، او پس چې د مغلي پاچا ظهيرالدين بابر څخه د انګريزانو د لويې لوبې تر لوبغاړو پورې چې هر چا دا منارونه ليدلي دي ټولويې د غير معمولي ښکلا ستاينې کړې دې خو د عبادتخانو، مدرسو، کتابتونونو نخښې له منځه تللې دي چې اوس يې د کنډوالو نخښي هم نشته اوس هلته يوه خښته هم نشته چې چا ته هغه ځايونه ور په ياد کړي يوازې دغه پينځه منارونه د هغه تير شوي دوران د شان او دېدېې د يادونو تازه پينځه منارونه د هغه تير شوي دوران د شان او دېدېې د يادونو تازه کولو لپاره پاتې دي چې د دې سترې غميزې د سترګو ليدلي شاهدان بللي شي.

د هغو منارونو شاوخوا ته په ځمکه کي د ونو ایښودلو هڅې شوې دي خو ناکامي شوې، اوس د دغې لارې دواړو غاړو ته د خطر څخه د خبر دارې لپاره دا تختې لګیدلې چې پر لیکل شوي دي چې ^د باروتي مینونو څخه هوښیار اوسي

خولکه رابرټ بايرن چې په خپل کتاب کې کښلی دي چې د هغه شاندار مهال ټولې نخښې به هيڅکله هم له نظره پناه نشي. د نيموريانو د واکمنۍ او دبدبه او جلال چې مخ پر زوال شو د هغو اساسي سبب دا و چې ۱۴۴۷ کال د شاهرخ له وفات څخه وروسته د هغه زامنو او لمسيانو يوازې دا زده کړي وو، چې د حسن او ښکلا او بې مخې قدر بايد تر هر څه زيات کړل و، ټول په عيش او عشرت کې ډوب شول د ښځو او شرابو په خوندونو کې ورك شول د پاچهۍ او واکمنۍ څخه يې پروا او بي نيازه شول.

د ازبكانو څخه بې پروا شول او شپه او ورځ په مستۍ او عياشۍ كې ډوب وو، ځكه خو په ۱۵۰۶ م كال چې كله ظهير الدين بابر له خپلو ورونو او عزيزانو سره د ليدو لپاره هرات ته ورغى له خپلو وروڼو څخه يې ګيله وكړه چې:

تاسو کری شپه په شرابو څښلو بوخت وی ځکه زما لیدو ته هم رانغلي! نو د دې وضعې هماغه نتیجه شوه چې اټکل یې کیده یو کال وروسته ازبکانو د هرات پرکلا ډیره تونده حمله وکړه، خو ډیر زر ایرانیانو له هغوي نه کلا بیرته ونیوله او تر ۱۷۴۹ م پورې یې دلته واکمني درلوده تر دې وروسته تر ټولو لومړی پښتانه پاچا احمد شاه ابدالي تر نهو میاشتو پورې ښارکلابند کړی و، بالاخره یې ایرانیانو ته ماتې ورکړه، ازبکانو او ایرانیانو د تېموري دورې هغه آثار او وداني لوټ کړل خو د دغو اثارو او ودانیو د بر بادۍ او له منځه وړو اصلي پره د انګریزانو پر اوږو ده په ۱۸۸۵ م کال روسانو پر افغانستان یرغل وکړ او شمالي افغانستان یې ونیو چې له هغو وروسته هره شیبه پر وکړ او شمالي افغانستان یې ونیو چې له هغو وروسته هره شیبه پر هرات د روسانو د یرغل او حملې امکان و، چې پر هند د حملې لپاره هرات د روسانو د یرغل او حملې امکان و، چې پر هند د حملې لپاره

خپله لاره پرانيزي برتانوي افسرانو چې د افغان پاچا عبدالرحمن خان د مشاورينو دنده درلوده پرې ټينګار کاوه چې د ښار شمال لوري ته ټولې ودانۍ چې امکان لري روسي يرغلګرانو ته د ډال حيثيت ولري، بايد ويجاړې کړاى شي.

په دې اړه رابرت بايرن پخپل کتاب کي ليکي:

دا په پينځلسمه پيړۍ کې د اسلامي طريقې د معماري هغه ستر يادګارونه وو، چې په تيرو څلورو پيړيو کې د وحشي يرغلګرو څخه خوندي پاتې وو، انګريزي کمشنرانو په مخکې د ټولو په وړاندې رانسكوراو ويجاړ كړل، خو روسانو پر هرات هيڅ حمله ونه كړه يوازي نه منارونه او يو زيارت له انګريزانو څخه روغ پاتې شول چې دوه په ۱۹۳۳ کال کې درابر ت بايرن له راتلو مخکې زلزلې وران کړي وو. په اوو پاتې ګوډو ماتو منارونو چې د ګلانو د پاڼو او نورو شيانو کومې مینا کارۍ او انځورګرۍ شویدي د هغو په ستاینه رابرت بایرن د خپل قلم ټول زور لګولي دي، هغه يې د چايو پر پيالو د چيني لوښو د جوړ وونکيو ماهرو نقاشانو سره يو شان بللي دي. يو وخت داسې و، چې د هرات اوسيدونکي به د سيل او تفريح لپاره دلته راتلل او په لاسونو کې به يې د خوږ آوازه مرغانو کپسو نه نيولي وو، او د دې منارونو تر سيوري لاندې به په چکر وهلو بوخت وو، خو اوس هرڅه ويجاړ شوي دي کښتونه شاړ دي هلته يو کوټې په خاورو او ريګونو کې رغړي او ګردونه يې اوچت کړي دي، د لمر وړانګو او د توند شمال پرڅپو برسيره د ډزو او ګوليو اوريدو له امله دغه پاتې منارونه هم د رالويدو حالت ته نژدې شوي دي، شاوخوا ته په رېګونو او خاورو کې ژېړې نیلې او شنې د چینې ټوټې او د ځلیدونکې فېروزې پر خچې د دغو میناتوري منارونو د تللي عظمت داستانونه وایي.

حد د دې پاتې منارونو څخه لومړۍ او تر ټولو يوازې منار مزار لوري د دې پاتې منار مزار لوري

ته د لارې په مخه کې دی.
دا د هغو غبرګو منارونو څخه يو دی چې د نورو په پرتله سورور او لوی دی، په هغو کې دوی دريڅې او برنډې هم دي چې د کلکو ډېرو څخه جوړې شويدي منار د هغو له بيخه پيل شوی دی، او ماته يو لوی شوری هم پکې ښکاره شو چې د کوترو يوې جوړې ځاله پکې کړی وه، سوری هم پکې ښکاره شو چې د منار په خښتو کې شوي کيندنې چې نژدې ورغلم ومې ليدل چې د منار په خښتو کې شوي کيندنې داسې وې لکه غمي چې پکې لګيدلي وي، خو چې کله رابر ت بايرن داسې وې لکه غمي چې پکې لګيدلي وي، خو چې کله رابر ت بايرن هغه منارونه ليدلې د هغو د غميو رنګ اسماني و، چې د ګلونو د پاڼو انځورونه هم په کې کښل شوي وو. د منارونو ښکتنۍ برخه د سپينو انځورونه هم په کې کښل شوي وو. د منارونو ښکتنۍ برخه د سپينو مرمرو نه جوړه وه، پر تندي يې د ړنګو شويو ليکنو نخښې پاتې دي چې اوس هلته د يوې انساني کوپړۍ سپين تصوير دی چې د ماين

پاکۍ کومې موسسې.لګولې دي. او د خطر نښان دی. خوډ رابرت بايرن په نظر دغه منار د نورو منارونو په پرتله ښکلې

خوډ رابرت بايرن په نظر دعه مسار د حورو د و ، چې د دغه نه و ، هغه پر دې ځاي دوه نور منارونه هم ليدلي وو ، چې د دغه لومړنی منار نه ډير ښکلی او ښايسته وو چې يو يې په ١٩٧١ م کال کې د روسي زلزله کې رانسکور شوې و ، او بل يې په ١٩٧٩ م کال کې د روسي بمبارۍ په نتيجه کې ويجاړ شو په ميدان کې د وړوکې ګنبزې لرونکي بمبارۍ په نتيجه کې ويجاړ شو په ميدان کې د وړوکې ګنبزې لرونکي ودانۍ د ملکې ګوهر شاد مزار دی" چې يو وخت دا هلته د مدرسو په ودانۍ د ملکې ګوهر شاد مزار دی" چې يو وخت دا هلته د مدرسو په منځکې و . نور څلور منارونه د يوې بلې مدرسې برخه وو ، چې وروستي تيموري واکمن سلطان حسين با يقرا جوړ کړی وو.

هغو منارونه باید پر یوه و چه ویاله جوړ شوي پله ورتیره شوې وای هلته د پله پر سر په یوه وړوکې تبنځ کې مالتې پلورلې نژدې مې هلته یو زنځ وهلی کانتینر ولید چې هټې ترې جوړه شوې وه یو وخت په دې کې وسله ذخیره شوې وه، چې بیا طالبانو جنګي بندیان پکې ساتل له یوه ډالر څخه په لږ بیه ماله هغه تبنځ واله نه یوه ډکه کڅوړه مالتي واخستې چې له خوراك سره د هغو مزه هم وګورو

له هرات نه درابرت بايرن له راستنيدو څخه وروسته چې دغه منارونه روغ پاتې وو، د شوروي پوځونو له يرغل څخه هم روغ پاتې شوي وو، د ښار دغه برخه به کله د روس پوځونو په لاس کې وه، اوکله بيا د مجاهدينو روسي پوځيانو دلته څو ځايه ماينونه هم ښخ کړي وو. چې د اسماعيل خان پرکسانو ښار ته د تلو لاره بنده کړې زه چې کله په ۱۹۸۹ کال کې تر دې پخوا هرات ته راغلي وم، په هغه وخت کې د **جومات کنډوالې** د جګړې ډګر وي او زه هغو ته نژدې هم نشوای ورتللي په داسې حال کې چې روسانو په ۱۹۷۹ کال يوازې يو منار له منځه وړي و، خو پر دې منارونو د پرلپسې ډزو له امله د هغو د نقاشي شوي وړې وړې ټوټې د اوښکو په څير پر ځمکه توئيدلې، د وچې ويالې پر سرله پله چې تيره شوم هغه جګ ميدان ته ورسيدم چې د ملکې ګوهر شاد مدرسه پکې وه، دغسې مدرسې به خامخا د حقانيه مدرسي څخه توپير درلود په دې اړه يو روايت دي وايي چې ملکې ګوهر شاد له خپلو دوو سوو پيغلو خورلڼو سره د مدرسې دکلتو لپاره تشریف را ووړاو ټولو زده کوونکیو ته امر وشو چې له مدرسې نه راووزي، ټول زده کوونکي ولاړل يوازې يو تن په خپله کوټه کې په درانه خوب ويده پاتې شو. كله چې هغه سترګې وغړولې وې ليدل چې يوه ډېره ښکلې پيغله يې په کوټه کې ده کله چې دغه پيغله خپلو نورو خوړلنو ته ورغله د هغې د جامو او وضعې حالت ټوله کيسه رسوا کړه ملکې چې دا وليدل حکم يې وکړ چې دا ټولي دوه سوه پيغلي د مدرسې له زده کوونکيو سره نکاح وکړي، چې بيا ملکې خپلې هرې خورلنې ته دکوټې، بسترې او نورو اړتياو بندوبست وکړ

په تیرو وختونو کې د هرات خلك د نثر پر ځاى پر شعر غږېدل دا ما ته د مزار سپین ږیري منجور وویل چې ناڅاپي را پیدا شو او نیغ مى مخې ته و درید

د هغه په لاس کې ډيرې کيلۍ ګانې وې هغه راته ويل:

په دي مدرسي کې د علم حاصلولو لپاره له ترکیې ،ایران او هندوستان نه شاګردان راتلل په دغه مزار کې څلور قبرونه وو . چې ټول یې د عجیب تیز شنه رنګي مرمر ډبرو څخه جوړ شوي وو ، زه حیرانه شوم چې دغه شنه مرمر به د کومه شوی وي ؟

په منځ کې يې د ملکې لوي مزار دی چې د خپل مېړه له وفات وروسته يې د څو کلونو خواريو ته وروسته خپل ګران لمسئ پر تخت کيناوه ملکه ګوهر شاد تر اتيا کلونو ډير عمر تېر کړی دی. چې بيا د تيمور کوم کړوسی هغه ووژله د دې د قبر پر تخته ليکلي دي" بلقيس زما ن!" چې هدف ترې ملکه سبا ده درې نور قبرونه د ملکې د زامنو دي په د وي کې يو هغه نازولی شهزاده دی چې د ملکې مدرسه يې په يوه لوی کتابتون ښکلې کړه او چراغونه او قنديلونه يې پکې وځړول يوه لوی کتابتون ښکلې کړه او چراغونه او قنديلونه يې پکې وځړول نوموړي د خپلې مور له مړينې څخه ډېر پخوا د ډيرو شراب څښلو له املامي شو د مزار د ديوال له کړکۍ نه پاس يو لوی سوري و د د زيارت

بوډا منجور راته وويل چې دا د روسي پوځونو د بمبارۍ له امله شوې دي بيا يې د زيارت دننه قبرونو ته اشاره وکړه ويې ويل:

دغه خلك له مرګه وروسته آرام او راحت ته اړتيا لري خو زما په وطن كې د مړو قدر نور څوك نه كوي.

دا یې وویل او په نا امیدۍ یې سر وخوځاوه او زه وپوهیدم چې دا د هغو ګوتو په شمیر افغانانو څخه یو دی چې ما ورسره لیدلي دي، له هغوی سره ټوپك او وسله نشته هغه په ډیره نا امیدی ماته وویل: دلته اوس د حسن او ښکلا درناوی هم څوك نه کوي.

د زیارت د یوه بل دېوال سره د موزایک ډول ډول رنګونو وړوکې ټوټې خورې ورې پرتې وې چې په هغو کې د هر رنګ ګرانبیه ډېرو ټوتې هم وې زه دا هره ورځ را ټولوم او ساتم یې چې یوه ورځ به دا بیرته په دغو منارونو کې ولګول شي او د هر ات ورك شوى تاریخ به بیرته راوګرځي....

ور پسې يې زياته کړه:

بيا هم ويريږم چې زه د ژوند وروستيو پوړيو ته رسيدلي يم، خو دا کار به لاوخت وغواړي:

له منارونو څخه ماتې شوې او را لویدلې رنګارنګ ټوټې زما دګوتو له نوکانو څخه لویې نه وې ځکه خو د هغو بیرته را ټولولو او موزایك ترې جوړولو سوال نه پیدا کیده

بهرنيان د ملکې ګوهر شاد مقبرې ته ډير لږ راځي ځکه خو بوډا منجور هڅه کوله چې ماته ډير څه ووايي له زيارت نه چې را ووتو يوې نيغې او هوارې لار ته برابر شوو چې د مقبرې ګنبزه له هغه ځايه ښه صفا ليدل کيده له دې ځايه ليدونکي منظره ډيره په زړه پورې او

ښكلى وه مخامخ د كلا و داني هم ښكاريدله زړه مې غوښتل چې تر څه ځنډه همدلته كښينم او پر دې زړه وړونكې نندارې سترګې خوږې كړم خو بوډا منجور ناڅا په ورك شو او پر بام د يوه سوري له لارې د زيارت د ګنبزي دننه ورننوتلى و هغه غوښتل چې ماته د ګنبزي دننه برخه را وښي، د ګنبزې دننه او بهر چتونو تر منځ ډيره لږ فاصله پريښودل شوې وه ځكه خو زه د ګنبزي دننه په خا پوړو وګرځيدم او لاسونه مې لګول

: . : .

دگيلاسونو راز

په افغانستان يا انګلستان کې کوم يو غوره دی؟

دغه پوښتنه هغه مهال زما په ذهن کې را وګرځېده چې زه د هرات د کلا به هغه لويه مناره دريدلې وم چې پراخه هواره سيمه ترې ښکاريدله چې يو وخت د چنګيزخان ځنګلي اسونه پکې زغليدلي وو، د کلالوړو او دنګو ديوا لونو به په تيرو اوو پيړيو کې خدای خبر دی څو ځله د سمندر د ياغي څپو په څير يرغلګر پوځونه ليدلي وي، چې د آسونو له پښو به بې ګردونه پورته کیدل او کله به یې کلابنده کړه ما د تصور پر پرده هغه سارايي مغل ليدل چې پر نيزيې د ايراني حمله راوړونکيو سرونه ټومبلي وو د حيرانۍ ځای دا دي چې ما په خپل ژوند کې لومړي ځل مړي چې چيرته وليد نو هغه په افغانستان کې و دا د روسي پوځونو درې په وينو لمبيدلی مړي وو، چې جلال آباد ته نژدې پړمخې پراته وو، د هغوي پښې داسې ور غونجې شوې وې، لکه په ځمکه کې چې ښخې شوي وي دغه منظره مې چې وليده ډيره وارخطا شوم ځکه چې زه په انګلستان کې زیږیدلي او لویه شوې وم او د مرګ له ویروونکیو نندارو څخه یې تل لرې ساتلم خو افغانستان یو داسې هیواد دی چې هلته مرګ له پامه نشي غورځیدای ما هلته داسې مړې هم وليدل چې كولمې يې راوتلې وې يا د ټانك د ګولۍ لګیدو سره سخت ټپیان شوي او مړه شوي وو، داسې مړي مې هم وليدل چې په ماينونو الوتي وو، بيا مې داسې کسان هم ليدل چې د ملايا له تبې څخه په لړزيدل يا سل د مرګ غيږې ته رسولي وو.

بلکې دوې ورځې پخوا مې له هرات څخه بهر په يوه کمپ کې وليدل چې وړوکي ماشومان يې ښخول چې له لوږې او يخني څخه مړه شړي وو، د هغوى وړوکي او معصوم بدنونه د لرګيو په څېر وچ او کلك شوي وو،ځکه خو زه د يونيسف ددې راپور په لوستلو هيڅ حيرانه نه شوم چې د افغان ماشومانو له دريو نه دوو د خپلو دوستانو او خپلوانو مرګونه او مړي ليدلي دي د دغه راپور په يوه مخ کې د يوه افغان ماشوم په لاس په پنسل کښل شوي د يوې نجلۍ تصوير چاپ دې ويښتان يې ګډوډ او يو لاس يې له بدن څخه بيل لرې پروت دې رپر تصوير دا کرښې ليکلې دي چې

ا زه له توغنديو څخه ډيره کرکه کوم ځکه چې پرهغو د افغان ماشومانو لاسونه او پښې غوڅې شوې دي"

لکه پخوا چې ما ویلي افغانستان د مرګونو هیواد دي خو دا هم واقعیت دئ. چې د پیریانو په دې هیواد کې ښایي داسې ځایونه لږ وي چې د هرات د کلا په څیر د مرګونو شاهد وي، موږ دکلا پهره دار ته یوه جعلي لیك ور ووړ چې دکلا دننه جیل ووینو، موږ ویلي پهره دار به هغه ونه لوستی شي کلا د اسماعیل خان د کسانو په واك کې ده چې هغو د فلسطینیانو په څیر له برګو د سمالونو نه پیژندل کیږي چې پر سرونو یې تړلي وي اسماعیل خان هم پر سرهمدغسې دسمال تړلی موږ څارنه کوله ځکه چې دوی پر موږ شك کاوه چې د برتانوي پټې زموږ څارنه کوله ځکه چې دوی پر موږ شك کاوه چې د برتانوي پټې ایجنسۍ کسان یو او دلته د معلوماتو ټولولو لپاره راغلي یو.

موږ د يوه لوي ماشيندار تر څنګ ودريدو چې پر ميل يې سپين او ګلابي پلاستيکي ګلان په يوه مزي تړل شوي وو

دا پوښتنه مې يو ځل بيا په ذهن کې را وګرځيده چې په انګلستان او افغانستان کې کوم يو غوره دی؟ دا ځل دا پوښتنه يوه پهره دار له مانه وکړه ما سر ښکته اچولی هغه مې ځواب ته انتظار کاوه ما ورته وويل: افغانستان ډېر ښکلی هيواد دی دلته ډير ښکلي غرونه دي خلك يې ډير ميلمه پال او د ښه چلن خاوندان دي ښکلی موسم لري، خو انګلستان يوپرمختللی هېواددی، هلته پاخه سرکونه بريښنا، مکتبونه، روغتونونه، کتابتونونه ريل ګاډي، د څښلو پاکې اوبه او ډير د خوراك شيان شته ما ليدل چې پر دغه افغان مجاهد زما خبرو هيڅ اغيزه ونکړه رانه وې پوښتل:

په انګلستان کې جګړې هم شته؟

زموږ خلك معمولاً جګړه نه كوي زما مطلب دا دى چې موږ له يوې خپلمنځۍ جګړې څخه تېر شوي يو، خو د هغو هم درې نيم سوه كلونه كيږي، له هغې وروسته د برتانيې خلك له يو بل سره ډېر په مينه، خوښۍ او امن كې اوسېږي هغه راته وويل: كه څوك ستا د ميړه ټوپك ترې پټ كړي په و الله چې ستالميړه به خامخا له هغه سره جګړه وكړي د ده اشاره اصلاً جسټن لورې ته وه چې د كلا په ښكتنۍ برخه كې ولاړ و او تصويرونه ينې اخستل چې هلته دوى منعه كړى وو، زه ښه پوهيدم چې د دې دليل راوړل راته ګران دي چې جسټن زما يو عكاس ملګرى دى، زما ميړه نه دى ځكه مې ځواب وركړ.

زما له مېړه سره ټوپك نشته، زما ځواب يې چې واوريد هغوى ټول هك پك شول. بيا يې سرونه خوځول يو بل ته يې ويل: د دوی له ميړه سره توپك نشته.

د دوی ټولو سره نوي کلاشینکوفونه وو ، چې پر اوږو یې راځړیدل پر ټټر یې د څرمني کمر بندونه وو چې له کارتوسو ډك وو په هغوی کې بوازې له یو تن سره کلا شینکوف نه و ، د هغه یوه روسي خولي پر سر وه، او راکټ لاتچر یې په لاس کې نیولی و ، چې په وار وار به یې پر غولي وواهه زما له ویرې ساه خولې ته راغلې وه ، لاتچر واله له مانه پوښتنه وکړه چې میړه دې ټوپك نه لري نو بیا ستا ساتنه څنګه کوي؟ مابې ویرې په جرئت ځواب ورکې:

زه مې ځان ساتلو ته اړتيا نه لرم. زما ميړه، ښه پوهيږي چې زه د تورن اسماعيل په پناه کې يم. تر يوه حده دا خبره سمه هم وه، موږ چې چا هرات ته را وستلو هغه هم د اسماعيل خان سړى و، د توغندې خاوند زما پر دې ځواب ډير ډاډه شو او لږ شاته شو چې زه د کلا له منار څخه ښکته سيل وکړم او تصويرونه واخلم.

د هرات کلا هم ډیره عجیبه جوړه شوې ده دننه ډیره پراخه او سوروره ده دننه یې د د یوالونو پلنوالی ښه لیدای شي چې له بهر څخه یې اټکل ګران دی موږ ناڅاپي او ناخبره د دې کلا دروازې ته رسیدلي وو، تر دې مخکې موږ د هرات په زاړه ښار کې په کوڅو کې سرګردانه وو، او هسې به ګرځیدو را ګرځیدو د زاړه ښار دوکانونه د بریښنا د قاچاقي سامان څخه ډك دی، چې هلته په ناپیږندل شویو نومونو د هغو پلودل او پیرل دوام لري له دوکانونو پرته خلك پر خرو او باسیکلونو سپاره ښکاري چې په هغه بازار کې ګرځي راګرځي

د کلا تر دیوال لاندې د یوه وړوکي خندق پر غاړه چې ګنده او بوینې اوبه پکې راتوئیږي یوه تن پښې ځړولي وې او ناست و، د هغه څلورو خواو ته د استعمال شویو جامو انبارونه وو او ها ته یې وویل چې تاته به په هرات کې د ایټالیې جوړ شوي ښکلي بالاپوښونه او روسي له پرو جوړه شوې خولۍ، او د سره اردو له کمر بندونو سره هر څه پیدا شي خو اوس ما هلته د پاکستاني تکې څخه جوړ کمیس، پرتوګ او پلاستیکي چپلکې لیدې له یوه دوکانداره سره د مختلفو پایزارونو انبارو چې جوړه نه وي، یوه یوه وې ما ترې وپوښتل چې تادا یوه ولې یوازې ایښي ده هغه ځواب راکړ چې دا د هغوکسانو لپاره دي چې یوه پښه یې له منځه تللې وي

چې دهرات کلا ته ورننوزي دهغو د ديوالونو پر پلنوالي او غټوالي سړي ښه پوهيداي شي

ځکه خو ما په تصور کې د دې ننداره کوله چې څرنګه به شاهرخ میرزا به ۱۴۰۵ م کال کې په اوو زرو تنو مزدورانو دغه کلا بیا جوړوله، پر دې سر بیره دې کلا او د کلا لویو او پراخو برجونو د تیموریانو امپراتوري له ایرانیانو او ازبکو له یرغل څخه ونه ساتلای شوه په ۱۸۱۳۷ م کال د نګو- افغان د تاریخ نمونه پیښه هم دلته وشوه.

د لويې لوبې يو ځوان انګريزي کردار ۲۶ کلن بريدمن ايلډريډ پوټينګر چې د بنګال له غونډ سره يې تړاو درلود د هرات د دې کلا پر دفاعي چارو وګومارل شو پوټيزګر د خپل مخ ويښتانو پوستکي رنګ بدل کړ، او د يوه ديندار سړي په بڼه يې چې هرات ښار ته د ننوتلو هڅه وکړه ويې ليدل چې د ماتو او لويدليو مورچلونو د بيرته رغونې

کار ډیر چټك روان دی او په ښار کې دا آوازه توده وه چې ایراني پوځ پخپله د شاه په قومانده د حملې په نیت راخوځیدلي دي، پوټیزګر چې دغه وضعه ولیده افغان واکمن یار محمد ته یې وړاندیز وکړ چې څه خدمت ورته وکړي نوموړی ده ته د دې کلا د دفاع مسوولیت وسپاره ترڅو له خپلو نویو پوځي حربو څخه کار واخلي ایراني پوځ او د هغو د روسي مشاورینو چې مشر یې یو روسی جنرال کاونټ سیمونچ و، به کله مقابله وکړي.

ايراني پوځ او د هغوى روسي سلاكارانو تر څو مياشتو پورې هرات كلابند كړى و، تر دې چې ۱۸۳۸ كال تر سپتمبر پورې په ښار كې خوراكي شيان ډير كم شول تر دې چې د هرات اوسيدونكيو خپل اسونه حلال كړل چې غوښې يي وخوري او د خپلو كورونو ورونه يې مات كړل چې اور پري بل كړي دا يوازي پوټنگر و چې افغانانو ته يي حوصله وركوله او له تسليميدو يې ايسارول بالاخره ايرانيانو چې كله واوريدل چې انگريزي پوځونه هرات ته د ننوتلو په حال كي دي د ښار او كلا كلابندي يي پريښوده اوبيرته ولاړل وايي چې دايراني پوځونو له تلو وروسته په كلا كي دهغو مړيو له امله چې ښخ شوي نه وو تر لس ميلوپوري دشړيدليو مړيو بو يو نه احساسيدل اوس هم هلته هغه ليده بدوي احساسيږي خوبيا هم دا كلا له دومره جګړو او مرګ ژوبلي ليدو وروسته هم دافغانستان دنورو دغسي كلا گانو څخه ډيره ليدو وروسته هم دافغانستان دنورو دغسي كلا گانو څخه ډيره روغه پاتي ده هوكي ا دكلا په منځ كي كنډوالي شته چې دهغو په ليدو داسي ښكاري لكه دچار كور چې كيندل شوي وي

خواوس وضعه داسي ده چي که زما پلارخبر شي چي زه دلته ستا دليدو لپاره راغلي وم نوډير به خپه شي. ډيره موده نه کيږي چي طالبان له دي ځايه تللي دي څوك خبردي چي سبا ته به دلته څه کيږي! يوه ساتونکي راته وويل چې دا د ماينونو له امله دى زه اوس په هغه کوڅه کې روانه وم چې يوه لوري ته يې محرابي تاخچې جوړې وې چې د وسلو صندوقونه پکې ايښودل شوي وو.

د هغو په ليدو په اسانئ دا اټکل کيدای شوای چې طالبان څومره په وار خطايي له هغه ځايه تښتيدلي وو، زه چې له دې کوڅې نه ووتم په يوه برج کې جوړ مورچل ته ورسيدم له هغه ځايه مې لاندې په يوه څلور لارې کې څو کسان را ټول وليدل چې ښه شور او زوږ يې پورته . کيدو

ما له ساتونكي څخه وپوښتل:

دا خلك څه كوي؟

دغه خلك ه گۍ جنگوي پر دې پخوا طالبانو بنديز لگولي وً. دا ته څه وايې؟ ه گۍ څرنګه جنګوي ؟ ما خو تر اوسه دانه وو اوريدلي.

لومړی ه کی جوش کوي بیا دوه کسان خپلې خپلې ه کۍ له یو بل سره جنګوي چې د کوم یوه ه کۍ به زر ما ته شي خلك په روغه پاتي کیدونکي ه کۍ شرطونه لګوي. دا ډیر مزه داره لوبه ده وسله وال ساتونکي په تفصیل راته وویل زه وپوهیدم چې دا لوبه په یو داسې ښار کې د غذا د ضایع کولو سبب ده چې له پخوا نه د غذا د کمبود سره مخ دي.

وسله والساتونكي په معصوميت رانه وپوښتل؛

آيا په انګلستان کې پر دې لويه بنديز لګيدلي دي؟ ما په ځواب کې ورته وويل:

بنديز خو نه دي پرې لګيدلي خو هلته چا ته داسې لويه په خيال کې نه ده ورتېره شوې.

هغه سړي چې راکټ لاتچر يې په لاس کې و، تر اوسه پورې په چوپه خوله زموږ خبرو ته غوږ ايښي و، بيا يې په ډېره تلوسه راته وويل: نو د دې مطلب دا دی چې د انګلستان خلک يوازې د سات تيرۍ لپاره هم يو له بل سره جګړه نه کوي!

د هغه سړي له پوښتنې سره مې ناڅا په هغه بلوا وې او وهل او ماتول سترګو ته و دريدل چې د فوټبال د لوبو په وخت کې کېږي له دې سره مې هغه شرابيان هم په سترګو کې را وګرځېدل چې په ځانګړي ډول د هفتې په شپه ټپريدلي زنګيدلي په جګړو او کريږو له شرابخانو نه راووزي او د خلکو خوبونه نا آراموي ما فکر کاوه چې آيا دغه خلك هم يوازې د سات تيرۍ لپاره له خلکو سره جګړې کوي؟

په افغانستان کې جګړه او جنجال د هغوي د ژوند يوه ضروري برخه ده ځکه خو که پردې هېواد کوم بهرنۍ يرغل ونه کړي هم هلته د وژلو او جګړو لړې دوام لري. په ځانګړې توګه دا د پښتنو ځانګړتيا ده د يوه پښتو متل سره سم په ښار کې په امن اوسه خو په غرونو کې ياغي ژوند کوه.

په ۱۹۶۲ م کال کې د افغانستان د تاريخ يوه ماهر لويې دوپري د افغانستان د جنوب ختيځ ولايت پکتيا د يوه کلي د وضعې په باب ليکلي چې د يوې بلې قبيلې ونې يې

غلاکړې وې کوي، پر دې د دواړو قبيلو تر منځ خونړۍ جګړه ونښته چې په يوه اونۍ کې د دې کلي په سلګونو کسان ووژل شول.

د ساتونكيو نه يوه تن وويل:

زموږ بنيادي مساله جګړه ده.ځکه خو په هر څه جګړه کوو. "افغانان د جګړي نړيوال ااتلان دي" معلومه ده ځې له دې سره نه موافق کېدل ګران دي په داسې حال کې چې هغه ټول افغانان چې ما ورسره ليدلي دي ماته يې همدغه ويلي دي چې دوې له جګړي څخه بيزار شوي دي خو زما په فکر دغه خلك د يوه قوم په حيث کله کله د لويو او ساعت تيرۍ لپاره هم سره جنګيږي همدغه سبب دى چې د دوي ټول تاريخي او لرغوني داستانونه پر جګړو او مقابلو راڅرخي بلکې د دوي د شغل او ارام فرصتونه هم په جګړو کې ضايع کيږي ځکه خو دغه د جګړو او جنګونو فطري جذبه يوازې تر چرګانو جنګولو مارغانو جنګولو عيږ بازي او بزکشي پورې محدوده نه ده" بزکشي چې مارغانو پولو هم ورته ويلی شي د يوې وزې او يا په يو وخت کې د د افغانانو پولو هم ورته ويلی شي د يوې وزې او يا په يو وخت کې د د وسي بنديانو سر پکي د توپ پر ځاي کار يدلو."

بلکې ظاهر بې ضرره ه کۍ جنگول" هم اصلاً د دې جذبې يو بې ضرره مثال دی همدغسې کاغذ پران الوزول هم اتفاقاً داسې يو شغل دی طالبانو پر هغو هم بنديز لګولی و، له دې څخه تاسو د طالبانو د هني حالت او رواني کيفيت اټکل کولی شی. ځکه خو چې که کومې ورځې د طالبانو دوران پای ته رسيدلی و، ټول آسمان له رنګارنګ کاغذ پرانونو څخه ډك و چې له کاغذونو يا پلاستيك څخه به جوړ شوي وو.

دا ټول وړو وړو هلکانو د خپلو کورونو له بامونو څخه الوزول.

په هر صورت ما به چې دغه کاغذ پرانونو لیدل چې لکۍ نه لري او الوزي نو ډیره به حیرانه شوم، او ډیر زیات به مې لیدل چې د بریښنا په مزیو او یاونو کې نښتې دي زما د پوښتنې په ځواب کې یې راته وویل چې د کاغذ پرانونو الوزولو څخه دا هدف نه دی چې هسې یې والوزوه او په هوا کې غوټې ورکوه او بیا یې بیرته پورته کړه بلکې دا هم په خپلو کې د جنګولو لپاره الوزول کېږي ګوا کي کاغذ پران الوزول هم په افغانستان کې د جګړې یو ډول دی.

دکاغذ پران د الوزولو او له بل سره یې د جنګولو لپاره داسې تار جوړېږي چې د ښیښو له پرخچو او د وریژو له اوړو څخه یو مرکب تیاریږي او تارونه پرې لړي چې د کوم لوري دغه تار ډیر کلك جوړ شوي وي د مقابل لوري له کاغذ پران مزي غوځوي او راغورځوي یې.

هغه ماشومان چې په افغانستان کې لوی شوي دي. او يا هغه غلويشت لکه ماشومان چې د مهاجرت په کمپونو کې زيږيرلي دي هغوي ټولو ته جګړه يو تش نوم او يا نافهمه خيال نه دی، بلکې د ورځني ژوند يوه نه بيليدونکې برخه ده ان تر دې چې د لومړنيو ښوونځيو د زده کړې په نصاب کې د يوه پنځه کلن ماشوم لپاره د حساب د ورزده کولو لپاره د منې او مالتې د تصوير پر ځاي د لاسي بم او ټوپك دکار توس له تصوير څخه کار اخيستل کيږي که وګورو نو دغه جنګي حالت د ماشوم د زيږيدو له ورځې پيل کيږي ځکه خو چې کوم ماشوم زيږيږي نو د ماشوم خپلوان ټوپك را واخلي او د هغوي کور ته ورځي او د ماشوم له زيږيدو سره د ټوپکو ډزونه کوي که زيږيدلې ته ورځي او د ماشوم له زيږيدو سره د ټوپکو ډزونه کوي که زيږيدلې ماشوم نجلي وي نو پر هغې له پينځو څخه تر اوو ډزې کيږي که ماشوم هلك و، نو د هغه لپاره بيا ۱۴ يا تر هغو زياتې ډزې کېږي د پښتني

رسم او رواج سره سم تر ټولو لومړۍ د زیږیدلي ماشوم پر زانګو د هغه پلار ټوپك راځړوي ځکه خو ما افغاني ماشومان هیڅکله هم دکاوباي، سرو هندوانو او یا د پولیس او غله په لوبو بوخت نه دي لیدلي چې معمولاً په لویدیځ کې ماشومان دغه لوبې کوي په فلسطین او افریقا یې کمپونو کې هم ماشومان په همدغو لوبو بوخت لیدلي دي چې په عمومي ډول یې د لویدیځ ماشومان خوښوي د دین سبب دا دی چې په کوم عمر هغو ماشومانو ته د لوبو لپاره پلاستیکي تومانچې او ټوپك ورکوي په همغه عمر افغاني ماشومان اصلي ټوپك غاړې ته اچوي او لوبې پرې کوي. او پلرونه یې د نښې ویشتل ور زده کوي.

په افغانستان کې تل د وسلو او مرميو ډيرې پرېمانه ذخيرې وي، خو مجاهدينو ته د امريکا يې مرستو له رسيدو سره چې افغان حکومت ته هماغه مهال روسانو وسلې برابرولې د وسلو او کارتوسو شمير په اتيا يمه لسيزه کې ډير زيات شوي کومو خلکو ته چې وسلې نه رسيدې هغوی له مچلو غزي او غولکې نه کار اخيست.

د کلا دننه په ګرځیدو را ګرځیدو کې ناڅاپه له ما سره د مرګونو او وینو توئیدو احساس پیدا شو له کلا څخه د ښار د منظرې له لیدو څخه دا ښکاریدله چې د روسي الوتکو له لورې د درنې بمبارۍ له امله ښار سخت زیانمن شوي دي او هر لوري ته کندې کندې سرکونه او کنډواله ودانۍ پرتې لیدل کېدې لومړی روسانو په کسات کې ښار تباه کړ وروسته یې ښار ته د مجاهدینو د مخنیوی لپاره سختې بمبارۍ وکړي.

د ښار د ځينو ودانيو په بيا رغونه کې يې د ملکې ګوهر شاد د جومات پخوانۍ خښتې هم کار ولې دي.

پر دې سر بیره بیا هم د ښار زیاته برخه د هیرو شیما غوندې تصویر ښکاري پر هغوی برسېره د امریکایانو له نویو بمباریو سره د نظامي مرکزونو تر څنګ نوې کنډوالۍ هم زیاتې شوې وې له ښاره بهر په هوارو سیمو کې خوټول کلي د روسي بمباریو له امله په ځمکه برابر شویدي چې د هغوی په باب تر اوسه پورې څوك خبر نه دی له دې هوارې سیمې او ړنګوکلیو نه وړاندې هغه رنګ رنګ غرونه دي چې د اسماعیل خان زړورکسان به ور وختل او د روسي پوځونو پر خلاف يې د پیشو او موږ ك خونړۍ لوبه توده ساتلې وه.

د کلا څخه موږ لاندې د زاړه ښار وړوکې وړوکې کورونه او په دیوالونو کې را ایسار غولي لیدل پر دې ښار چې کوم عذاب را نازل شوی و، هغو ته په نظر سره د عادي ژوندانه بهیر دلته ډېر خندني ښکارېدو چیرته به وړوکي هلکان له کوم څاه نه په اوبو را ایستلو بوخت وو، او چېرته بیا بوډاګان د کوم کور پر بام د غالیو په سولولو او ګونځې اېستلو بوخت ښکارېدل تر څو هغه غالۍ ګرانېیه او پخوانۍ تابتې کړای شي هلته یوه ماشوم سپی پر ډېرو ویشتلو او ویې ځغلاوه یو شمیر کسان هسې ېې هدفه په لاره کې ولاړ وو.

چې دا د منځنۍ آسيا يو معمول دی چې د هغو په ليدو سړی دا ګومان کوي چې هغوی لکه چې د چا انتظار کوي خو حقيقت دا دئ چې هغوي هسې ولاړ وي.

د سلطان حميدي د مشهورې كارخانې د پيژندګلو پر تخته ليكل شوي وو، چې دلته لاسي صنايع او د تاريخي نادرو شيانو غونې پيدا كيږي. د لوحې سره په آبي رنګ يوه نقشه هم كښل شوې ده چې د هغو

له مخې دغه شيان د جامع جومات د شمالي کونج له دوکان څخه ترلاسه کېدای شي هغه دوکان ته رسېدل ګران نه وو

جامع جومات د هرات د مشهورو مذهبي مرکزونو له جملې څخ**ه** يو دي چې هلته د جمعې د لمانځه لپاره ټول ښار راځي ځکه خو غالباً دا د "جمعې جومات" په نامه يادېږي د هرات خلك له تېرو اتو پيړيو را په دې خوا په دې جومات کې را ټولېږي پر دې سربېره په ښارکې د مهمو پېښو د اعلان لپاره مثلاً د نوې واکمنۍ د اعلان لپاره او يا جګړې ته د پوځ د استولو او د هغوي د حوصلو او مورال د لوړولو لپاره هم همدغه جومات غوره کېږي د دغه جومات ټول ديوالونه په نيلي رنګ کاشيو پوښل شوي دي چې پر هغو په طلايي او سپين رنګ **ګلونه انځ**ور شوي دي جومات ته د ننوتلو لپاره يوه ښکلي محرابي دروازه لګېدلې ده موږ بوټونه هغه بوډا ته پرېښودل چې د جومات په دروازه کې د بوټونه مخې انبار او د سکويو ډېلي يې مخې ته ايښې وو. يوه پراخ او سورور غولي ته ورننوتو چې پاس شين آسمان ترې ښکاري د جومات د مرمر ډېرو غولي د واورې په څېړ يخ و، په داسې حال کې چې ما تودې جرابې په پښو کړې وې، په افغانستان کې يوازې شتمن کسان جرابې په پښو کوي، ځکه خو ما چې د جومات دننه پر يخ غولي خلکو لوڅې پښې ليدل ډېره خپه شوم.

د جومات دننه دروازې ته نژدې په يوه پلاستيکي چوکاټ کې يوه درې فټه سوروره او اوږده اوسپنيزه تخته ټينګه وه چې تور الفاظ پکې کيندل شوي وو، ويل کيږي چې دا امير تيمور دلته لګولې وه بيدو کنيڼ لوري ته په يوه لويه خونه کې د سلطان غياث الدين قبر دی چې په ۱۲۰۰ م کال يې دغه جومات جوړ کړی و، د مرمر ډبرو يوه تخته تر

زنګنو د لویدیځ لوري دیوال سره سمه غځیدلې ده پر هغو یو تن خپله مصنوعي پښه لري کړې وه، او کلاشینکوف یې تر څنګ و، او پړمخې پروت و استراحت یې کاوه زه پر دې حیرانه شوم چې جومات ته دننه د پایزار راوړل منعه وو، خود وسلې په راوړو هېڅ اعتراض نه و، دغه مهال ډېره یخني وه او نور په جومات کې پاته کیدل راته نا شوني وو، ځکه ډېره زر تر سرك راتېره شوم چې د سلطان حمیدي دوکان ته ورشم اولې له یخنۍ څخه ځان وژغورم.

د دوکان هندارې ډېرې بدې خيرنې وې تر دې چې دننه په دوکان کې ايښي شيان هيڅ نه ښکاريدل زه ښايي لومړنۍ بهرنۍ سيلانۍ وم چې له ډېرې مودې وروسته دلته راغلي وم.

خو چې په دوکان کې مې سترګې ورو ورو له تتې رڼا سره بلدې شوې او شاوخوا ته مې وکتل دوکان په رښتيا چې د اله دين غار راته ښکاره شو چې هر شی پکې وو، پخوانی ماډل انګريزی لاسي ټوپك . د لرګي څخه جوړه شوې د سيتار په څېرد موسيقۍ آله د طنبورې تر څنګ را ځړېده پر طنبوره د پيل دغاښ منظمې نقاشۍ شوې وې اوږدې ازبکۍ چپنې، ځلېدونکې وريښمينه چادرۍ او زمرد... دا هر څه د اله دين په دغه غار کې وو، پر دې سر بېره د هندارې په يوه لوی کابين کې منځنۍ آسياد سيمې په باختر کې د پيدا کيدونکيو زمريانو سرونه له میچو څخه جوړ شوي کټوۍ چې عجيبې ليکنې پرې شوې وې چيتې، پيتې او کږې وږې سکې چې د يوناني يا رومي دوران وې د پيمتې په طريقه دغوزانو له لرګي څخه د پيلانو د غاښ په واسطه بدمت په طريقه دغوزانو له لرګي څخه د پيلانو د غاښ په واسطه بلمت په طريقه دغوزانو له لرګي څخه د پيلانو د غاښ په واسطه بلمت په طريقه دغوزانو له لرګي څخه د پيلانو د غاښ په واسطه ايراني مهرونه او وړوکي لاس انځورونه، د سپينو زرو په قاب کې

روسي جيبي ساعتونه چې دي دا له دين غار ته د انغاني فاتحانو د مالونو ګودام ويل ډير مناسب دي.

د دوکان له کړکيو سره د تختو يو صندوق ايښودل شوي و چې په هغو کې د مومو شمعې، ګلدانۍ قابونه، د مرغانو دکپس لپاره پيالې عجيبې رنګارنګ پيالې، ګيلاسونه پيمانې او جامونه! ما غوښتل چې د شپږو پيالو درجن واخلم چې ټولي يو له بل سره ورته نه وي يو له بله يي په جګوالي او پنډوالي کې ډير توپير درلود. پيالې په ګردونو کې پتې وې، ځکه خو چې ما راواخيستې او له دروازې سره مې د لمر په رڼا کې په خپل لستوني پاکې کړې داسې ښکارېده لکه د ذري يې چې پکې ايساري کړي وي ما يو خوښ کړي ګيلاس په لاس کې نيولي و، پې له شانه په نړي غږ را باندي وشو:

آيا ته د دې ګيلاس له رازه خبره يې؟

چې شاته مې مخ ور واړاوه يو کمزوري بوډا سړی ولاړ و، چې سپينې جامې يې اغوستې وې او ږيره يې هم سپينه و د هغه مخ ګونځې نه درلودې.

خو کمزوريو شنو سترګو يې د تيرو شويو وختونو داستانونه ويل همدغه سلطان حميدي وددې مغازې خاوند،ما په حيرانۍ ترې وپوښتل: ګيلاس راز! څه راز دی؟

يو وخت موږ د ټول افغانستان لپاره ګيلاسونه تيارول تر ايرانه زموږ د ګيلاسونو شهرت ورسيد، پاچاهانو او ملکو ټولو د حميدي په ګيلاسونو کې اوبه څښلي دي. په دې ټوله سيمه کې د ګيلاسونو تر ټولو لويه فابريکه زموږ وه سلطان حميدي دا وويل او بيا يې ديوال ته اشاره وکړه چې پرهغو هغه مډالونه اوسندونه په چوکاټونوکې

راځړیدلي وو، چې په تهران، استنبول او کراچۍ کې په جوړو شویو نندار تونونو کې دوي ته ورکړل شوي وو.

ما ترې وپوښتل:

نوبيا څه وشول؟

جګړې او لوټمار هرڅه برباد کړل چې ستا څلورو لوريو ته د جګړي ديوان په اټن ګډ وي نو ګيلاسونه به څوك جوړ کړاي شي؟ څوك به يې وپيري؟

چې د خلکو سر پناه ترې واخستل شي او د هغوي ماشومان د خوړلو لپاره ډوډۍ نه لري په داسې وضعه کې څوك د ګيلاسونو د پېرلو په فكر كې كېداى شي؟

سلطان حميدي سر وخوځاوه او د دروازې په لورروان شو خو ډېر زر بيرته را وګرځيد لکه بهر د لمر رڼا يې چې سترګې سوځولې وي، بيا يې خبري پېل کړي:

زما په بد نصيبه وطن کې هر ښکلي او ښايسته شي برباد شوي دي څلورو لوريو ته وګرځه را وګرځه وې ګوره دا يو ډير ښکلي ښار و چې په شاعري، انځورګرۍ او صنوبر ونو له امله يې په ټوله نړۍ کې شهرت درلود، دغه ښار بهرنيو سيلانيانو ته د جنت په څېر و، هر لوري ته شنه کښتونه او سمسور باغونه وو، دوکانونه د انارو، انګورو او زردالو له ډول ډول ميوو څخه ډك وو، خو اوس فصلونه وچ او باغونه مړاوي شوي دي اوس دا ښار د ژوند نه بلکې د مرګ ښار دې سلطان حميدي دا وويل او بيرته يې مخ واړاوه ما فکر کاوه چې له دوکان خند بهر ته درومي خو هغه د دوکان دننه برخې ته ولاړ يوه د ميز پله يې خلاصه کړه په هغو کې يې د اخبار په کاغذ کې د لرګيو څخه جوړيو د

پنسلونو ډېلي را ويوست او ماته يې ونيو هغو ته د تيز لاجوردي رنګي آب ورکړ شوي و، د هغو په منځ کې د هرات د کلا انځور و، او څلورو رر لوريو ته يې سره ګلابونه د ستوريو په څير انځور شوي وو، چې د وړوکيوحاشيو طلايي نقشو نه پرې کښل شوي وو او د تيموريانو د دوري د انځور ګري او ... یادیې تازه کاوه پر دغه پنسل بکس چې څومره بيه ليکل شوې وه هغه په افغانستان کې لږ تر لږه د شپږو تنخوا وو، برابره وه او خامخا دا زما له اټكل څخه ډير لوړ و، خو ماته د هغو رانیول هیڅ ګران نه وو، ځکه خو د داسې نمونه او ښکلي شي په لاس ته راوړو کې مې چنې وهل هم مناسب ونه بلل ځکه مې د هغه پنسل بكس سره سره هغه شپږ ګيلاسونه هم راونيول چې سلطان حميدي په يوه قطي کې د وچو وښو په منځ کې داسې په احتياط کيښودل لکه دا چي د ښيښې ګيلاسونه نه بلکې د پيشو پيشنګوري وي. ما چي د افغاني نوټونو لوي لوي بنډلونه شميرل له حميدي نه مې وپوښتل:

تا د څه راز خبره کوله.

موږ دهر ګیلاس جوړولو ته ځانګړې پاملرنه کوله او د هر ګیلاس د جوړولو پر وخت به مو يوه خاصه مصري ويله او د هغه په اروا به مو ورپوکړه.

تا وليدل چې په المارۍ کې دننه هغه ګيلاسونه دي چې د ګردونو ذرې ډيرې پکې را ټولې شوې دي کله چې زما مشر زوي رحيم په ۱۹۷۹ کال کې د روسي پوځونو لخوا شهید شو نویو ګیلاس مې د خيل اروانتاد زري په اروا جوړ کړ.

وروسته چې لکه د چا ورور ، زوى او يا ګاوندى د روسي پوځونو په لاس شهید کیدو نو د هغو په نامه به مویو ګیلاس جوړاوه خو تر ډیره سرنه ممکنه نه وه چې دغه لړې ته دوام ورکړو، ودې لیدل چې موږ مره زیات ګیلاسونه د شهیدانو په نامه جوړ کړل، خو څرنګه چې د شهیدانو شمیر له سلګونو څخه زرګونو ته ورسید نو موږ خپل دغه رابت ته دوام ورنکړای شو.

لومړي د دې ګيلاس هيڅ خريدار نه و.

وروسته بيا ورو ورو د خلکو راتګ هم بند شو موږ غمي ميده کړلاو د دې ګيلاسونو په رنګولو کې موکار ترې واخست ته يې ليداى شي د غميو ذرې په دې ګيلاسونو کې کاريدلي دي ... خو اوس د دې ګيلاسونو د پېړلو لپاره هيڅوك هم نه راځي دوي د خپل خريدار انتظار باسي د سلطان حميدي د ګيلاسونو راز همدغه دي.

چې کله موږ موافق هوټل ته ورسيدو نوايوبې د هوتل په رستوران کې زموږ په انتظار و هغه سپين رنګي کميس او پرتوګ اغوستي وو چې خامك ګلان پرې جوړ شوي وو يو د اونو واسکټ هم اغوستي و

له حامد کرزي نه وروسته ما دغه ځانګړتيا په ايوبي کې ليده چې هر څومره ګردونه او دوړې به وي، د دوي ښه جامه يې نشوای خرابولی په هر صورت چې زه وپوهيدم چې دی څو ساعته همدلته زموږ په انتظار کې ناست دي نو په لړزه شوم ما ورته وويل چې لږ تر لږه خو به دې موږ ته احوال راکړي و چې ته راغلی يې.

هغه د پخوا په څېر زما د الفاظو په ادا کولو وموسکل ځکه چې ما په دري ژبه د پخوا په څير تري وپوښتل:

حالت چطور است!

ايوبي په شاعرانه لهجه ويل:

نه نه، هیڅ خبره نه ده زه خو دلته ستاسو په خدمت کې یم که زه
یوه ورځ هم دلته تاسو ته انتظار وکړم نو ماته به د یوې شیبې نه زیان
نه وي بلکې که تر یوې اونۍ پورې درته انتظار وکړم هم دا به راته یو
ویاړ وي که تاسو وغواړئ، نو تر یوې میاشتې پورې به هم انتظار درته
وکړم.

بيا يو ځل جدي غوندي شو ويي ويل:

خو اوس بايد د تورن اسماعيل خان د ليدو لپاره ورشو هغه به زموږ انتظار كوي.

موږ سمدستي له رستوران څخه راووتو او په يوه تکسي کې د ونو په منځ کې يوه کورته ورسيدو ... له وسله والو ساتونکيو سره تر لږځنډه خبرو اترو وروسته يوه لوى دوه پوړه کورته په زينو د ورختلو اجازه را کړل شوه، له تکسي نه چې را ووتم ما دا کور وپيژانده دا د افغان بهر نيو چارو وزارت و داني وه چې د مليمستون کار يې ترې اخيست.

په ۱۹۸۹ کال کې چې د ډاکتر نجیب الله د حکومت په دوران کې لومړی ځل زه هرات ته راغلم همدلته اوسیدلی وم زما ښه یادیږي د دې ماڼۍ د مخې د انارو په بڼ کې هر ماښام د قمري غاړې اورېدل کیدی هغه ونه لکه څنګه چې وه پرخپل ځای ولاړه وه، نجیب الله د حکومت په وخت کې هغه لومړي ځل و، چې ژورنالستانو ته یې له مجاهدینو سره د سفرونو نه وروسته د جګړې د بل لوري د واقعیتونو د معلومولو لپاره اجازه ورکړې وه چې دوي ته ورشي په هغه سفر کې زه د کاناډا له یوه داسې ژورنالست سره مخ شوم چې د ده په قول "دریمې نړۍ" ته یې د سفر فرصت نه و موندلی چې کله به هغه دریمه نړۍ یادوله نو د علت په توریو په یې زور را ووړ او ډیر په یې کش کول.

چې د دې الفاظو له يادونې سره به يې سترګې هم ډېرې رډې شوې د هغه سره يوه لويه کڅوړه وه چې په هغو کې د اوبو د صفا کولو فلترونه او د ويټامين ګولۍ وې، د افغانستان له محلي خوړو څخه يې توره تيښته وه ځکه يې يو ځل د غوښې د قورمې په يوه کاسه کې ماته څو وړوکې چينجې را وښودل چې ما قورمه ترې را اخيستې او خوړلې وه.

دکاناډا دغه ژورنالیست به چې افغاني ماشومان په چټلو اوبو کې په لامبو ولیدل نو ډیر به وویریدو دې به هغه شنې پټې ته په نژدې ورتلو ډیر ویریده چې د حکومت او افغان مجاهدینو ترمنځ بیلوونکي بریدوو او ما به تل هیله درلوده چې هلته ورشم.

د دې پايلې دا شوي چې پوره يوه اونۍ موږ دواړه يو له بل څخه مرور او سره په جنجال کې وو، ځکه خو د دې ښار په باب ما ډېر لږ معلومات تر لاسه کړای شول ما يوازې د غاليو په بازار کې له ځايي اوسيدونکيو سره چې خبرې اترې وکړې هغه مهال دومره وپوهيدم چې دا ښار په ويره او ترهه کې ډوب دي په ۱۹۸۹ م کال د افغان حکومت او مجاهدينو تر منځ جګړه دومره تونده وه چې موږ په هرات کې بند پاتي شوو او تر ډيرو ورځو پورې وضعه همدغسې وه چې وروسته يې موږ په يوه ټانګ کې تر هوايي ډګره ورسولو، په دې ترڅ کې موږ ښه خنل د صنوبر په ونو کې پټ شوي وو ځکه چې يو توغندې زموږ ټانګ کې تير شو په داسې حال کې چې هوايي ډګر ته په تللې لاره په نه په بر نژدې تير شو په داسې حال کې چې هوايي ډګر ته په تللې لاره په بله برخه کې تونده جګړه روانه وه د هرات يوه پخواني والي په ښار کې بله برخه کې تونده جګړه روانه وه د هرات يوه پخواني والي په ښار کې د مسنوبر ۳۲ زره نيالګي ايښي وو.

دا د ۱۹۴۰ کلونو خبره ده هغه فکر کاوه چې کله مسافر له هرات څخه وزي نو د صنوبر وږمې به د ښار تر څنډو ورسره وي پددې ډول به هغه هرات تل يادوي.

اوس يې د هغو ونو څخه ډيرې وهلې دې خو زما باور دی چې د صنوبر وږمې به هغه ورځې بيا راولي.

بالاخره هغه مهال موږ پر دې بريالي شوو چې خپلې الوتکې ته ورسيږو دا يوه پخوانۍ الوتکه وه، چې د هوا سړولو بندوبست پکې نه و، ځکه خو چې ورننوتو داسې مو احساسوله لکه کوم تنور ته چې ورننوتي وو د الوتکې پر زياترو کرسيو د لرګو تابوتونه ايښودل شوي وو.

په هغوکې د افغاني پوځيانو مړي هم وو، چې کابل ته يې وړل ځکه خو ډير مسافر مجبور وو، چې په الوتکه کې ولاړ سفر وکړي، تر الوتو مخکې موږ په الوتکه کې دننه څو ساعته بنديان وو ځکه چې څلورو خواو ته مو درنه جګړه روانه وه په الوتکه کې دننه په خپ او توده هوا کې چې د مړيو ډډوزې پورته شوې نو د زغم نه ووتې...

یوه لوري ته زما په ذهن کې د تیرو پیښو فلم چلیده له بله پلوه مې فکر کاوه چې آیا رښتیا اسماعیل خان په هرات کې شته او یا به موږ په دې و دانۍ کې کرۍ شپه د ده د راتلو انتظار کوو، ځکه چې دا په افغانستان کې ډېره معمولي خبره ده. نا څاپه ایوبي په ټیټ غږ راته وویل:

تورن اسماعیل را ورسید.

يو پيکپ ډاټسن چې تورې هندارې يې وې او په مخه کې يې لوي اوسپنيز پمپر لګېدلي و په غړمباله دروازې را تير شو په دې پسې دوه نور پیکپونه له مجاهدینوڅخه ډك وو ،چې پرسرونو یي برګ دسمالونه نور پیکپونه له مجاهدینوڅخه ډك وو ،چې پرسرونو یي برګ دسمالونه نړلي وو او خپل ټوپکونه یې د سرك دواړو لوریو ته اړولي وو . چې تر درشل راننوتل بهرنۍ دروازه وتړل شوه او له لومړنۍ ډاټسن څخه اسماعیل خان راووت

د افغان مجاهدينو هغه قوماندان چې افسانوي شهرت يې ګټلې دي او داسې يې وګڼه چې د ده کسانو په هغه ورځ چې مخکې مي ياده کړه په هوايي ميدان کې موږ نژدې وژلي وو

هغه چې له موټر څخه را ووت ما سمدستي وپيژانده ځکه چې د ده يو پوستر چې دی پر اس سپور دی د هرات پر ښار برسيره په دوبۍ کې پر هغو جيپانو هم ډير نښلول شوي دي چې مجاهدينو له طالبانو څخه نيولي دي په هغه پوستر کې دې د چارلس ولسن سينما يې لوبغاړي په څير ښکاري په شخصي ژوند کې هم چې اوس د ده ږيره ډېره سپينه شوې ده او په سترګوکې يې پخوانۍ ځلا او راښکون نه دی، پاتې د يوه فلمي لوبغاړي د شخصيت پوښ يې په شاوخوا کې دی، پاتې د يوه فلمي لوبغاړي د شخصيت پوښ يې په شاوخوا کې وي هغه له ايوبي سره ډير تاوده ستړي مشي وکړه.

او بيا يې په خندا ماته ښه راغلاست ووايه او ګړندي وړاندي تير شو.

موږ په هغه پسې ورغلو او ودانۍ ته دننه ننوتو موږ يې د څنګ يوې کوټي ته بوتلو او هلته کيناستلو لږ ځنډ وروسته يوه تن په پتنوس کې د هيل داره خوږ بويه چاى او په قابونو کې بادام راوړل لږ ځنډ وروسته همغه سړي د چاي نورې پيالې راوړې دغسې ما څلور پيالې وروسته همغه سړي د چاي نورې پيالې راوړې دغسې ما څلور پيالې چاي وڅښلو او په فکر کې راغلل چې اسماعيل خان به را سره وګوري که نه همدغسې په چاي څښلو به مو ځواب کړي .خو لږ ځنډه وروسته

اسماعیل خان پخپله کوټې ته تشریف راوړ لومړۍ یې بخښنه وغوښته چې موږ یې دومره زیات انتظار و کړ بیا یې بلنه راکړه چې پاس پوړته ولاړ شو او له ده سره د شپې ډوډۍ یو ځاي وخورو.

د ډوډۍ د ميزونو لورې ته چې روان شو اسماعيل خان راته وويل. ته به د أوأة په وخت کيگ له مانه پوشگتنيگ نه کوي.

د ډوډي ميز په يوه ښکلي ګلدار ټوکر پوښلی و، پر هغو د چرګ د غوښې سرې شوې ټوټې، پلو او د مړزانو کباب په بيلا بيلو قابونو کې ايښې وو.

د تېرې يوې اوني په بهير کې موږ د خوراك دومره ډېر شيان نه وو ليدلي.

اسماعیل خان د ډوډۍ د میز په یوه سرکې پرکرسۍ ناست و، تر څنګ یې حاجي میر و چې په جنوب لویدیځ کې د ده پوځي قوماندان دی او اسماعیل خان ته به یې د طالبانو په باب تازه راپورونه ورکول چې په کندهار کې پردې خبرې اترې ورسره روانې وې چې وسلې کیږدي.

کندهارد طالبانو وروستی مرکز پاتې و، او دوي ویریدل چې طالبان هلته له وسلو غورځولو وروسته د هرات په لور مخه نه کړی.

د اسماعیل خان ښي لاس ته نوي ټاکل شوي د مدرسو مشر ناست و. چې د ښځو د زده کړې پر موضوع بحث روان و، او پر دې هم بحث روان و، چې نجونې او هلکان باید بیل بیل زده کړې ته دوام ورکړي که څنګه؟

په افغانستان کې چې د مقاومت څومره مشران را پورته شوي دي اسماعيل خان په هغوي کې يو بيل او ځانګړي شخصيت لري. د هغه په باب يوه مشهوره او په زړه پورې كيسه ويل كېږي چې يوه روسي جنرال ده ته ليك را واستاوه چې په هغو كې ده ته ګواښ شوي و چې له منځه به يې يوسي، په ليك كې راغلي چې موږ پخوا هم ډير لوټماران له منځه وړي دي ځكه خو پر دې بايد پوره باور ولري چې ستا پاى به هم د هغوى په څېر وي لكه د ازبك لوټمار ابراهيم بيك چې و هغه چې د شلمي پيړۍ په لومړيوكې د روسانو سره مقاومت كړي و خو ماته يې

روسي چنرال اندشكن ته چې اسماعيل خان كوم ځواب وركړ هغه مم واورئ:

روسانو! واورئ چې تاسو له او يا کاله تيريدو وروسته هم ابراهيم بيك هير نه كړ او د دوو سوو كلونو په تېرېدو وروسته هم د اسماعيل خان نوم هېر نكړي

د چرګ د ورون دخوړلو په وخت کې د هغه ښوروا را څخيدله او د اسماعيل خان په ږيره کې جذبيدله او ما د خيال په نظر هغه ډاډ او خوند ليده چې اسماعيل خان به روسي جنرال ته د خپل قاصد په لاس ورليږلی وي او ده به په خپل زړه کې احساساوه.

په افغانستان کې هغه ټول جنګ سالاران چې د دې جګړې په دوران کې يې ډيرې شتمنې پيدا کړې په دوي کې د مرحوم قوماندان احمد شاه مسعود نه پرته اسماعيل خان يوازيني سړی دی چې پر لمن يې کوم داغ او تور نشته، آن چې د ځينو ژورنالستانو په وينا په ۱۵۴ کلنۍ کې هم د هغه په څيره کې د ماشوم په څېر معصومه موسکا ليدای شي.

دوستم سره ډير ورد رکي کې د وستم سره د مينې او نږدې توب اړيکې د هراتيانو او ازېکو ترمنځ هسې هم د مينې او نږدې توب اړيکې شته او اسماعيل خان له جنرال دوستم سره په شمالي اتحاد کې شامل شو او له طالبانو سره جنګيدلي هم دی خو دوی دواړه بيا يو بل هيڅ نه خوښوي، اسماعيل خان وايي چې د طالبانو په لاس د ده په نيولو کې جنرال دوستم پخواني پهلوان و

هغه د نڅاګرو او شرابو تږی او مینه وال دی، د هغه قدتر شپږو فټو زیات دی او ورمیږ یې په نشت شمیر دی، د هغه په څېره کې د غوسې کرښې وې او داسې ښکاري چې د ډوډۍ له خوړلو وروسته څو تنه وژل د دغه سړی شغل او عادت دی د هغه په باب دا خبره مشهوره ده چې خپل دښمنان به یې تر ټانګونو لاتدې کول ازبکان وایې چې د هغه کړسنده خندا دومره هیبتناکه او ویروونکې ده چې سړی له ویرې وژلی هم شي. د مزار شریف د والي په حیث هغه په خپل کورکې ډیرطاووسان پاللي دي هغه به ځانته د "شمالي افغانستان پاچا" وایه او د بلخ هوایي شرکت په نامه یې خپله هوایي کرښه پېل کړي وه، د بلخ هوایي شرکت په نامه او ځان ښودلو شوق نه لري، تاسو هغه ظالم او بې رحمه بللی شئ خو په ۱۹۹۲ کال کې د کمونستي حکومت له رانسکوریدو وروسته د هرات د والي په حیث په دریوکلونو

نفاهم او جوړ جاړي له لارې ستونزې حل کړي، ځکه خو د ده له ذات سره د داسې وحشيانه وژنو او چور تالان کيسې نه دي تړلې چې جنرال دوستم ته منسوبې دي.

د ځواك او اقتدار پالنه په هر حال د ده يوه لويه كمزورې ده همدغه سبب دى چې دې ځانته د "جنوب لويديځ افغانستان امير" نوم خوښوي هلته چې د ده په پنځو ولايتونو واكمني وه.

د ده دا هم ډير خوښېږي چې خپل پيروان يې دې په لوړو القابو ياد کړى تر دې چې د ده د رسمي تصوير څخه لاندي دغه الفاظ ليکلي دي:

د زړورتيا، شجاعت او تقوي اعلي نمونه هرکال يې د يوه پوځي رسم ګذشت بندوبست کاوه چې په هغو کې به د ده مجاهدين پراوښانو سپاره او په سټنګر او نورو توغنديو مسلح تيريدل او لاتچرونه به يې ښودل د خاصو الوتکو څخه به په پاراشوټ کې پوځيان د خلکو په منځ کې را کوزيدل او د ژوندې مار د سر ژوولو ننداره به يې ښودله.

جنرال دوستم چې د ډاکتر نجیب الله د واکمنۍ په وخت کې د روسانو سره اوږه پراوږه د مجاهدینو پرخلاف جنګیدلی و، او له خپلو شلو زرو تنو ازبك ملیشو سره یې په جلال آباد، ګردیز او خوست کې په ډیره بې رحمۍ د مجاهدینو له عامې وژنې وروسته له ځینو ډلو سره تفاهم او له ځینو نورو سره یې خیانت کړی دی.

پر اسماعیل خان د دې پر خلاف داسې د وفادارۍ بدلولو تورونه نشته، اسماعیل خان د افغان پوځ د یوه تورن په حیث هغه مهال را څرګند شو چې د پوځي مشاورینو پر خلاف یې په ۱۹۷۹ کال کې د هغه پوځ پر خلاف د پاڅون مشر شو،

چې ښار ته راوتلی وو، او دوکاندارانو ته یې دا امرکاوه چې پر دوکانونو یې باید سره بیرغونه او د نور محمد تره کي تصویرونه ټینګ کړي، هماغه و، چې د دې پر خلاف د هرات اوسیدونکیو پاڅون وکړ او یوه پاریدلې ډله دمظاهري په بڼه په ښار کې را وګرځېده او د کمونستي ګوند د مرکزي دفتر وداني ته ورسیده روسي مشاورین او د هغوي د کورنۍ غړي یې را وایستل او ویې ډېول

روسانو افغان پوځ ته د ډزو امر ورکړ خو اسماعیل خان او د هغه کسانو پرګڼه ګوڼه له ډزونه انکار وکړ او دغرونو په لور وتښتیدل هلته یې خپل ملګري را ټول او تنظیم کړل او د مقاومت تیارۍ یې پیل کړې، له دې سره یې له برهان الدین رباني سره هم اړیکې ټینګې کړې، چې په پیښور کې د اوو لویو مشرانو څخه یو و، او د اسماعیل خان په څیر تاجك او دري ژبې و پر دې سر بیره یې د وسلو او پوځي اړتیاو لپاره د هغه مهال له ایراني حکومت سره هم سر وخوځاوه.

ورو ورو دغه د ديرش تنو ډله په پنځو زرو بدله شوه. چې د امير حمزه فرقي نوم يې ورباندي کېښود.

دا په سوچه پوځي شکل زوزل کیدل دغه فرقه په پنځو غونډونو ویشل شوې وه چې په هریوه کې دوه سوه تنه تنظیم وو.

چې بياغونډو نه هم په پنځه ويشت کسيزو ټولګيوويشل شوې وو. ترکومه چې په افغانستان کې د روسانو واکمني وه تقريباً دواړه لوري له يو ډول خنډ سره مخ وو.

د هرات کلا د روسانو په لاس کي وه، خو د شني پټۍ د موجوديت له امله د ښار زياتره برخې روسانو ته منعه شوې سيمې وې روسانو لهٔ دې سره هيڅ دلچسپي نه درلوده چې ځکه چې هغوي هر افغان خپل دښمن باله دورځې به دغو روسي پوځیانو په کلیواو فصلونو کې ماینونه ایښودل او بمباري به یې کولې او د شپې به بیرته خپلو بارکونو ته را ستنیدل او سرکونه به د اسماعیل خان دکسانو په واك کې وو، دغه وضعه دومره خطرناکه او له زغمه وتلې وه چې نژدې پنځلس لکه تنه چې د هرات د ټول نفوس لس فیصده وو له لویدیځ افغانستان څخه ایران ته په تیښته او پناه وړو مجبور شول.

په ۱۹۹۲ کال د روسانو له وتلو نه دوه کاله وروسته اسماعیل خان هرات ښار ونیو، او لوموړی ځل یې ځان د لویدیځ افغانستان (د افغانستان جنوب لویدیځي حوزې) امیر وباله زده کړه د ده په اساسي پروګرامونو کې شامله ده، هغه د هرات د اوسیدونکیو د بې وسلې کولو لړه هم پېل کړه، چې هرات د نور افغانستان د فساد ځپلیو سیمو څخه په امن او آرامۍ کې ثابت کړی خو د ده په باب دا نظر عام شو چې یوکمزوری واکمن دی او حکومت یې په خپلوان پالنی او رشوتونو غوندې اداري فسادونو ککړ شو چې په ټولو مهمو کرسیو یې د خپلې کورنۍ غړي ټاکلي وو، د دې پایلې دا شوې چې له هراته به هره لارې کې تیریده نو دري سوه ډالره ګمرکي محصول یې باید ادا کړي وای.

چې دا په افغانستان غوندې وروسته پا**تې هېواد کې د يوه مامو**ر د کلنۍ معاش سره برابر دي.

د ۱۹۹۵ تر مارچ پورې طالبانو د جنوب لویدیځو دوو ولایتونو "
فراه او نیمروز" پر نیولو بریالي شول له هغه ځایه یې د هرات په جنوب
کې د روسي پوځونو د هوایي ډګر او پوځي هډې "شینډنډ" په لور
پرمختګ پیل کړ، خو د اسماعیل خان جنګیالیي د هغه وخت د دفاع
وزیر احمد شاه مسعود په ملاتړ د طالبانو د بریدونو په شنډولو کې

بريالي شول، ځکه چې د احمد شاه مسعود له لوري د طالبانو د لومړيو جنګي کرښو د بمبارد لپاره له کابل څخه الوتکې ورغلې، د طالبانو د شاتګ يو اساسي سبب دا هم و، چې له هغوی سره د خوراك څښاك او دواو کمبود و، چې له هغو پرته يې د افغانستان په دښتو کې جګړي ته دوام نشو ورکولي د طالبانو ماتې اسماعيل خان ډېر پر ځان باوري کې

تر دې چې څو مياشتې وروسته يې د جنوب لوري ته د طالبانو د مهم مرکز کندهار په لور پرمختګ پيل کړ، هلته طالبان هم له ماتې وروسته لاس تر زنين نه وو ناست، او د اوړي د تودوخې په ټول موسم کې يې د پاکستان پوځي استخباراتو د آي اس آي ، په مرسته پر بيا تنظيم او روزنه بوخت وو.

د دوی شمیر هم تر پخوا څو چنده زیات شوي و او د پاکستان د دیني مدرسو څخه په زرګونو تنه د خپلې خوښۍ سرتیري د دوي سره یو ځاي شول.

جنرال دوستم هم په دې وخت کې يو ځل بيا خپل لوري واړاوه او پر هرات يې بمباري پېل کړې وې ځکه خونه يوازې دا چې د اسماعيل خان کسانو ماته وخوړه بلکې طالبانو هغوی په بشپړ ډول تېښتې ته اړکړل، چې بالاخره هغوي له ښاره وتښتيدل او غرونو ته يې پناه يووړه او يا ايران ته واوښتل.

په جنوبي افغانستان کې د اسماعيل خان پوځي قوماندان يو اوږد اسويلي وکيښ او له خپلې کرسۍ څخه جګ شو په عذرمنه لهجه يې وويل چې زه په يوه پټ ماموريت چيرته روان يم.

ما فکر کاوه چې دغه خلك خو يو ځل بيا پر کندهار د حملي په فکر کې نه وي؟ اسماعیل خان په چوپه خوله یوه مڼه را واخسته او په خوړلو یې پېل وکړ، د مڼې له خوړلو وروسته یې قاب وړاندې کړ او ټول پام یې مانه را واړاوه ما ترې وپوښتل.

ستا په نظر طالبانو پر هرات څه اغیزې پریښې دي؟

زما د پوښتني په ځواب کې اسماعيل خان ډير په خپګان سر وخوځاوه او ويې ويل:

دطالبانو په وخت کې د دې ځاي د خلکو ژوند له يوې غميزې څخه کم نه و ته به د لوږې بې وسۍ او کاختي او نوري دي ته ورته ستونزو يوه چاره وکړي، خو له يوه نا لوستي او جاهل سره ګوزاره ډېره ګرانه ده.

موږ د داسې جاهلانو او بې سوادو په لاس اسيران شوي وو ، اړ د هرات د اوسيدونکيو لپاره تر دې لوي عذاب نشته.

اسماعیل خان نور پوره په خبرو راغی.... هرات د نور افغانستان څخه ډېرتوپیر لري

د دې ځاي تاريخي آثار او يادګارونه پر دې ګواه دي چې دغه ښار د علم، ساينس اوکلتور له درکه ډير بډاي دي.

په همدې خاطر د دې ځای خلك ډېر با شعوره او پوه دي طالبان پر دې حقیقت ښه پوه وو چې د هرات اوسېدونکي د دوي څخه ډېره کړکه کوي او د لیونتوب تر حده یې مخالفت کوي.

طالبان پر دې هم پوهیدل چې دهرات اولس تر ټولو رومبی د روسانو پر خلاف پاڅون وکړ او راپورته شول، ځکه خودطالبانو پرخلاف هم پاڅون کولې شي هغوي هره شیبه له همدې وېره درلوده چې دهمدې وېرې د قابو کولو لپاره یې د هراتي اولس په ویرولو او ځورولو لاس

پورې کړ ترڅو هغوي وويروي چې د دوي پر خلاف پاڅون وند کړي خو دا د طالبانو اشتباه وه.

طالبانو مومان کاوه چې د خلکو په وژلو او په عامه څلور لاري کې د مړيو په را ځړولو خلك وويروي، ښايي لږ کومه اونۍ داسې تېره شوې وي چې په هغو کې به د بريښنا پر پايو د کوم هراتي مړى نه و راځړول شوى پردې سربېره به هره ورځ پر ديوالونو نوي شعارونه ليکل شوي وو چې په هغو کې به " مرك بر طالبان" او " زموږ نجوني پريږدئ چې ښوونځيو ته ولاړي شي " او دې ته ورته شعارونه ليکل شوي وو پر دې سر بېره په هره شپه د نويو شعرونو او نظمونو د ويشلو لړې به هم دوام درلود د نورو ولايتونو پرخلاف چې ډېر خلك يې په پټه کې له دوام درلود د نورو ولايتونو پرخلاف چې ډېر خلك يې په پټه کې له طالبانو سره ملكري شوي وو، دهرات خلكو له هغوي څخه لمن را نغښتې وه.

اسماعیل خان په تفصیل سره د هرات د خلکو د ستونزو په باب معلومات را کړل، د طالبانو پر خلاف به د خلکو د تنظیم په چارو به یو کال لګېدلی چې په دوکه یې اسماعیل خان ونیوه د ده په وینا د جنرال دوستم مرستیال جنرال عبدالملك ده ته دوکه ورکړه، د ده لهجه ډېره ترخه شوه ویل یې:

د دوستم په څیر جنرال عبدالملك هم لومړۍ د ډاکتر نجیب الله سره و، چې بیا د ډېرو پیسو په تمه له مجاهدینو سره ملګری شو ویل کېږي چې هغه ته یې دوولس ملیون ډالره ورکړي وو، زه مزار شریف ته تللی وم چې له جنرال دوستم سره یو ځاي د طالبانو پر خلاف کوم شریك مورچل پرانیزو جنرال ملك هم دغه مهال هرات ته را ورسید او ماته یې احوال را کړ چې له تاسو سره د یوه سبا ناري پرسر د لیدو هیله لرم، زه

ورسره موافق وم خو له جنرال مالك سره چې كوم كسان راغلي وو، هغه نول طالبان وو، هغوي پر ما وسلې را واړولې ويې نيولم. او بيا يې په كندهار كې جېل ته واچولم.

وروسته یې بیا جنرال ملك هم ونیوه خوهغه ترې وتښتید او نړکیې ته یې پناه یووړه ما چې دا واوریدل سمدستې مې ملا احمد حسیني را یاد شو چې د کویتې د یوه هوټل په بڼ کې مې ورسره لیده کاته شوې وو، او ما ته یې په کندهار کې د طالبانو د ظلمونو او خلکو ربروړلو زړه بوږنوونکې کیسې کړې وې ما له اسماعیل خان څخه د کندهار د جېل پوښتنه وکړه هغه راته وویل:

په بدني لحاظ يې ماته لاس هم نه دى راوړي او هيڅ يې ېورولې نه يم خو په لاسونو او پښو كې يې زنځيرونه را اچولي وو. كله كله به يې په غاړه كې هم زنځيرونه را واچول همدغسې يې درې كاله زه په يوه ځانګړې كوټه كې اچولى وم. هلته هيڅ ډول اسانتياوې نه وې. همدارنګه ما نه كوم كتاب لوستى شواى او نه مې راديو اوريداى شواى نه مې خوك ملاقات او ليدو ته راتلاى شواي. هره ورځ به يې ماته يوه ټوټه ډوډى د خوراك لپاره راكوله چې مړ نه شم، په كومه كوټه كې يې چې زه بندي كړى وم، دومره وړوكې وه چې كله به يې زنځيرونه رانه لرې كړل يوازې درې ګامه مې پكې اخيستې شواى. له هيچا سره مې د خبرو كولو اجازه نه درلوده آن تر دې چې له هغو كسانو سره مو هم دا اجازه نه درلوده چې زموږ پر څارنې ګومارل شوي وو.

اسماعیل خان د طالبانو د ظلم او ستم کیسې را ته کولې زیاته یې کره:

ما دوه ځله هڅه و کړه چې د هغې کوټې په غولي کې سوري و کړم تر څو د تیښتې لاره پیدا کړم خو ناکام شوم، د څارونکیو له ډلې څخه دوه تنه پخواني مجاهدین وو، هغوي له ما سره د مرستې وړاندیز و کړ، ځکه چې هغوي هم د روسانو پر خلاف په جهاد کې برخه اخیستې وه.

هغوي دواړه د کندهار او پښتانه وو زه پر دې زړه نا زړه وم، چې پر دوي اعتماد وکړم که نه خو هغوي ډېرد اخلاص خاوندان وو، د هغوي څخه يو تن چې حکمت الله نومېده د يوه نوميالي افغان مجاهد زوي و، هغه په ايران کې زما له زوي مير واعظ " ښايي ميرويس وي ژباړن" سره ارتباط ونيو او ورته ويې ويل چې د يوه لنډ کروزر بندوېست وکړي تر څو مياشتو پورې دوي زما او دوو تنو نورو قوماندانانو د تښتولو پلان جوړاوه.

بالاخره هغه ورځ راغله د ۱۹۹۹ کال د مارچ په دوهمه لومړی هغو ساتونکيو زما زنځيرونه پرانستل او سهار وختي په څلورو بجو چې ټول په درانه خوب ويده وو، هغوي راغلل زموږ د کوټې زنځير يې خلاص کړ او پر غولي يې د جامو يوه غوټه کيښوده چې داسې وښيي چې ګواکي موږ په بسترو کې، ويده يو بيا دوي موږ له کوټو څخه را وويستو او هغه لنډ کروزر ته يې را وستو چې د موټرونو درولو په پارك کې دريدلي و دا هر څه ديوه فلم په څير ښکاريدل موږ ګام پرګام په دي ويره کي وو چې څوك موونه ويني اوبيرته جيل ته ولاړ نشو په موټر کې دحکمت الله پلار زموږ انتظار کاوه.

هغه موږ ته توري غټي غټي پګړي راکړي چې پرسريي وتړو او دطالبانو په څير ښکاره شو. په لنډ کروزر کي موږ تر ډېره وخته پورې

معدلته انتظار كاوه ترڅو لمر راوخيزي او د رحمت الله ماموريت او دنده تر سره شي.

هغه يې خپلو ملګرو ته وويل چې په تازه هوا کې د قدم وهلو لياره ځم او بيا راغي له موږ سره په موټر کې کيناست، د موټر مخي ته سبين بيرغ ټينګ شوي و ، چې ګواکي دا د طالبانو موټر دي، په دي ډول موږ له ټولو پهرو څخه په آسانۍ را تير شوو خو دوي ناڅاپه د موټر مخه د مارکو دښتې په لور وګرځوله چې له هغې څخه تر تيريدو وروسته موږ ايران ته اوښتي شواي خو سرحد ته مو سمه لاره هيره کړې وه او په دښته کې ګرد را څرخيدو تر دې چې په مزله کې را باندې ماښام شو، بالاخره مو په دښته کې يو شپون وليد هغه را ته وويل چې سرحد ته تللي سمه لاره ورته معلومه ده خو په دې وخت كې زموږ موټر پريوه ټانگ ضد مين ور برابر شو موټر ټوټه شو خو له نيکه مرغه موږ ټول له مرګه بچ شوو خو د مين د چاودني له امله زما او حکمت الله پښې ماتې شوې، موټر بشپړ له منځه تللي و او موږ بله چاره نه درلوده او په مارکو دښته کې پراته وو زګيروي او اسويلې مو اوچت وو په هر صورت د حکمت الله پلار يوې او بلې خوا ته وګرځيد او داسې کسان یې را پیدا کړل چې زموږ مرسته یې کولای شوای، ناڅاپه هغه زما کسان ولیدل، هغوي راغلل او زموږ سره یې مرسته وکړه په دې ډول موږ دوهمه ورځ د شپې په لسو بجو ايران ته ورسيدو يعنې د جېل له خونې څخه تر ايران پورې پوره دوې ورځې پر موږ تېرې شوې. ٠

حکمت الله چې لوي خطر پر سر واخیست د هغوي د کورنۍ نورو ځینو غړیو یې قیمت ادا کړ د دوي ډیر خپلوان طالبانو ونیول چې په هغو کې یې د یوه نوکان وویستل او د بل یې سترګې ړندې کړې.

تقریباً له یوه کال پلان جوړولو وروسته اسماعیل خان د طالبانو پر خلاف د نویو حملو لپاره افغانستان ته بیرته راغی، خو ډیرې بریاوي یې ونه ګټلې چې د هغو یو سبب دا و چې دا کمالاتو په برابرولو کې له ستونزو سره مخ وو، د ده په وینا هیچا هم زموږ مرستې ته زړه نه کاوه د یوې یوې ګولۍ د تر لاسه کولو لپاره هم له ستونزو سره مخ وو.

خو په نړيوال سوداګري مرکز له ترهه ګرۍ حملې وروسته هر څه بدل شول، د امريکا يي الوتکو د پرلپسې بمباريو له امله طالبان له هراته په وتلو مجبور شول او د دوي ډېر پوځي موټر او ټانکونه له منځه ولاړل بالاخره طالبان بېله دې چې يو ډز وکړي له هراته وتښتيدل دوهمه ورځ اسماعيل خان له خپلو کسانو سره هرات ته ننوت خو دا ښکاره وه چې هغه غوښتل له طالبانو سره وجنګيږي او هغوي د تل لپاره له منځه يوسي.

خو د ده په وينا طالبانو ماته نه ده خوړلي بلکې د مجاهدينو په څېر ټول خپلو خپلو کورونو او سيمو ته ستانه شول، خو د زړه له تله به طالبان وي او سبا ته به بيا په کوم بل نامه راشي.

اسماعیل خان له شپږ کاله بند او جلا وطنۍ تېرولو وروسته په دې، چورتونو کې ډوب و چې که یو ځل بیا د هرات والي شو، نو کوم کوم کارونه په کوي ما ترې وپوښتل چې څد اراده لري؟

هغه په ځواب کې راته وويل:

لکه چې ودي ليده زما ښار په کنډوالو بدل شوي دي، خو موږ يوازې له داسې مسايلو سره لاس او ګريوان نه يو چې ظاهراً ښکاري يا مو تر سترګو کېږي زموږ ماشومانو او ځوانانو له جګړي پرته بل هیڅ نه دي لیدلي،
که خو زما د ښار یو دیرش کلن ځوان د دیرش کلنۍ اوږدې جګړې له
امله نا لوستي او بې سواده پاتې شو او له جګړې او جنجال پر ته په هیڅ
نه پوهیږي د روسانو او طالبانو په راتلو کرکه او ظلم زموږ د ورځنۍ
محاورې او ژبې برخه وګرځیده موږ بایدد مینې، دېستۍ او خواخوږۍ
الفاظ بیا په ژبه کې را شامل کړو د دغو الفاظو در ناوې باید را
ژوندي کړو په نرم غږ اود خوا خوږي په لهجه د اسماعیل خان دغو
خبرو ډیره اغیزه درلوده خو ده د افغانستان له نوي حکومت څخه نا
د ملګریو او پلویانو یوه لویه غونډه جوړه شوه چې اسماعیل خان ته یې
د ملګریو او پلویانو یوه لویه غونډه جوړه شوه چې اسماعیل خان ته یې
د کورکې په تیرو وختونو کې هم د نولسمې پیړۍ په دوران کې په هرات او
ورکې په تیرو وختونو کې هم د نولسمې پیړۍ په دوران کې په هرات او
کابل کې د یونې کورنۍ د دوو غړیو واکمني وه چې دواړه یو د بل
سخت دښمنان وو د دلته ما فکر کاوه چې آیا تاریخ بیا تکرارېږي؟

اسماعیل خان خپل زوي میر واعظ (میرویس) د استخباراتو ریئس ټاکلی و . او په موافق هوټل کې یوه ږیرور سړي ویل چې یو رومی بانجانو پلورونکی یې د پولیسو قوماندان او یو ېې تجربې سړی یې د روغتون ریئس ټاکلی دی. یوازې پر دې چې دغه دواړه ښه مجاهدین وو .

د يوه صوفي (خواجه غلتان) پر زيارت چې د هرات په ښار کې به ګرځيدو را ګرځيدو يو ړوند سړى ناست و او څه سندره يې زمزمه کوله، هلته ما دوه کوچني هلکان وليدل چې د مارانو د نيولو هڅې يې كولې او ما د ذهن پر پرده د اسماعيل خان كسان ليدل چې پر خپلو غاښونو د ژونديو مارانو پوست وېاسي.

څو شپې وروسته زه په موافق رستوران کې ناسته وم چې ناڅاپه ډزې وشوې، وروسته بيا توپونه هم وغوړمبيدل، چراغونه هم مړه شول هر چا بام ته منډه واخيسته، اسمان په سرو ګوليو روښانه شو او په داشکو ډزې پېل شوې، يوه بوډا جارو کش ماته وويل دننه ولاړه شه، دننه ولاړه شه ۱.

په هرات کې امن هره شیبه کډوډېدای شوای موږ فکرکاوه چې ښایي طالبان بیا راغلي وي خو بیا معلومه شوه چې دا دې خوښۍ ډزې دي، خو پر دې هیڅوك هم نه پوهیدل چې د کومې خوښۍ؟

اوازې وې چې اسماعیل خان ملا عمر نیولی دی او هرات ته یې راوستی، اسامه بن لادن په توره بوړه کې وژل شوی دی، اسماعیل کندهار نیولی دی.

سبا ته ايوبي راغى هغه راته وويل چې طالبانو په كندهاركې وسلې كېښودې او هغه ډزې له كندهار څخه د را خوشي كيدو په خوشالۍ كې وې، ايوبي نن تر پخوا دېر جدي وه زه يې يوې ګوهې ته بوتلم او راته ويې ويل:

میرمن کریستینا زه غواړم ستا پر سټلایت تلیفون په مشهد کې د نپلې میرمنې احوال واخلم چې ماشوم یې زږېدلي که نه.

ما په حيرانۍ ورته وکتل هغه ماته داسې يادونه نه وه کړې چې د ميرمنې يې د زيږون وخت دي، ترې ومې پوښتل:

د زيږيدو وخت يې کوم و؟

- په کومه ورځ چې موږ له ښاره را روان شو.

دا د دوولسو ورځو مخکې خبره ده، ما ورته وويل چې ولې د مخکې نه ويل چې زه خبره وايي هرات ته به مې نه واي راوستي وروسته راته معلومه شوه چې د هغه دوې ميرمنې او اووه بچيان يې لري، ځکه يې د بل ماشوم زيږيدل ورته په زړه پورې نه وه، که يې چې مشهد ته تليفون وکړ معلومه شوه چې لور يې زيږيدلې هغه راته وويل زه به ستا دا نيکي هيره نکړم چې ستا په تليفون مې دا زيري واوريد، يبا يې راته وويل چې نوم به ستا پرې کيږدم خو لومړۍ برخه نه ځکه دا ډير نا اشنا دي.

ايوبي راته وويل چې زه له خپل قومندان سره ډيره مينه لرم هغه يو ښه انسان او انډيوال دى، خو په کال کې شپژ لکه افغانۍ چې ايله ملسل ډالره کيږي زما د دوه ميرمنو او اتو بچيانو لپاره کافي نه منه راته وويل يو ځل مې له اسماعيل خان نه وغوښتل چې د لبانو څخه د نيول شويو موټرو څخه يو راکړي هغه ځواب راکړ چې خکله پر دې فکر مه کوه که زه تاته يو موټر درکړم نو نورو ته هم يد يو يو موټر ورکړم.

ايوبي راته وويل چې نور بوډا شوى يم اوس هيڅ راسره پاتې نه بي، خو زموږ كورنۍ غريبه نه وه څو كاله پخوا زما پلار چې يو عالم و ماته يې يو موټر سايكل اختى وه خو چې اسماعيل خان خبر شو ور وې غوښتم او راته ويې ويل پر دې موټر سايكل زما د دوه زرو كسانو لپاره تياريږي او هغه يې بيا رانه واخيست.

ايوبي بيا خپله كيسه راته وكړه چې څه ډول يې په اويايمه لسيزه كې چې ايله شپاړلس كلن و د شرعياتو پوهنځى لوست او د جمعيت اسلامي سره يې اړيكې پيل شوې او بيا په ١٩٧٨ كې د اسماعيل خان

تر قوماندې لاندې په چيريکي ګروپونو کې شامل شو سبا ته زه کابل ته د تلو لپاره رواديدم چې ايوبي راغي او کږو وږو کرښو يو ليك راکړ په

هغه کې يې ليکي و:

د روحاني ځواکونوخاوندې زما د سفر انډيوالې ميرمن کريسټينا؛ هیله کوم چې په پوره روغتیا او کامیابۍ سفرونه دوام وکړي خداى دې تا له خپلو دوستانو سره په امان كې وساتي كه د كله په ياد شوم ماته پردې پته ليك راواستوه مشهد ريهايشكاي الحاج شيخ محمد ايوب شريف نزد برف خانه زه به تا هيره نه كړم خو ته به ما هير کړې که څه هم زه به خدای ته دعا کوم چې ستا په ياد پاتې شم که ته زر كاله زما په باب فكر ونكړې زه به په هر ساعت كې زر ځله تا يادوم دغه ليك په فارسي ليكل شوى وه چې كله ماته وژباړل شو نو له سترګو مې اوښکې ورته تويې کړې زه به د ايوبي پر شونډو شريفانه موسکا او په څيره کې د خپګان نښې هيڅکله هيرې نه کړم.

زه له ايوبي سره د هواي ډګر ته په ټيکسي کې سپره شوم په يوه کنډ او کپر سرك د ختيځ لور ته روان شؤ د يوولسمې پېړۍ مشهور صوفي شاعر خواجه عبدالله انصاري د مزار تر څنګ تير شوو چې د غونډيو لارې ته ورسېدو موټر چلونکي لږ ناکراره غوندې شو اوبي ته يې څه وويل چې ما وانه وريدل بيا مې ناڅاپه په زرګونو واړه واړه بيراغونه رپيدل او د سترګو تر څاره غزځيدلي وه، زه وپوهيدم چې دا د هراتيانو ډله ايز قبرونه دي چې په ۱۹۷۹ م کال د روسانو په بمبارۍ کې شهیدان شوي دي، د ځینو کسانو په وینا د دوی شمیر ۲۰و، خو اسماعيل خان المراته وويل.

بد رنگه طاووس

له هرات څخه د آريانا هوايي شرکت د انتونوف الوتکې په واسطه کابل ته راورسيدو، چې کابل ته راغلم وپوهيدم چې دلته مې په راتلو کې بيړه وکړه، له ډير زحمت او ځنډ وروسته الوتکه کيسناستلو ته چمتو شوه، چې ومې ليدل داسې راته ښکاريدله لکه چا چې د کابل ټولرنګونه ترې تراشلي او لوټلي وي، هر لوري ته د ټيټو بامونو وړوکي او خټين کورونه ښکاريدل.

او داسې ښکاريدل لکه په غرونو کې د کوترو ځالې چې يو له بل سره نښتې وې، ونې ډيرې پخوا د سونګ لپاره غوڅې شوې وې، د دسمبر آسمان د خړې کوترې په څير ښکاريدو، خړ پړ او غمجن لکه له اوږدې مودې چې د واورې اورولو په انتظار وي.

که کوم څوك پر خره او يا قاطره سپور په اوږدو غرنيو لارو دلته
راغلى واي، او يا هم په دې ستړيو او هسكو ټيټو لارو يا په كوم موټر
كې راغلى واى نو زما په ګومان به يې دلته د آرام ساه ايستلې وه، او د
كابل دغه رنګ الوتي مكعب ته ورته كورونه به هم ډير ورته په زړه
پورې وو، په الوتكه كې كابل ته راتلل يوه بيله تجربه ده پر زغل ليكه
الوتكه ډيره ګړندۍ روانه وه او بيا په يوه خاص ځاي كې ناڅاپي له
يوې جټكې سره ودريده ځكه چې د كابل پر هوايي ډګر ډيرې بمبارۍ
يوې جټكې سره ودريده ځكه چې د كابل پر هوايي ډګر ډيرې بمبارۍ

شوې وې او زغل ليکه او نور ميدان ډير کندې کندې شوې و، څلورو لوريو ته د ويجاړو شويو الوتکو او هليکوپترو تنې ښکاريدلې. داسې ښکار يده لکه تاس چې دکې د خو

داسې ښکاريده لکه تاسو چې دکومې غموونکې ډرامې له پيل او مينځ ليدو پرته ناڅا پې د پاي نندارې وګوري.

په تیرو درویشتوکلونو جګړو کې بې شمیره افغانان له کلیو څخه کابل ته راغلي او دلته میشت شوي دي چې د دې لیږد له امله د دې ښار د خلکو شمیر له پینځو لکو څخه تر شلو، یا دیرشو لکو پورې رسیدلې ده، که څه هم د دوي رښتینۍ شمیر له هیچا سره نشته، د افغانستان له کلیوالو سیمو څخه چې کابل ته کومې کورنۍ راغلې دي د خامو خښتو کورونه یې جوړ کړي چې د کابل د ښار ښکلا ته ډیر زیان رسولی دی، اوس د هغه ښکلي او زړه وړونکي ښار هیڅ نښه نشته چې ښکلا او حسن یې د مغلي واکمن ظهیر الدین بابر زړه وړی و، او د هغه تر ټولو خوښ ښار و، او د دې ښار پر غونډیو یې ۱۶ ډوله غاټول ګلان لیدلي وو، بابر وصیت کړی و، چې کله مړ شي نو په دې ښار کې دي ښخ شي او هغه کابل د "رڼا ګانو بڼ" دا وه چې ګواکي ښار کې دي ښخ شي او هغه کابل د "رڼا ګانو بڼ" دا وه چې ګواکي خدای یې خپل بخښلي پرښته صفته پاچا ته جوړ کړی و

هوټل هم اوس ويجاړ او بې خونده شوي و. کابل هوټل چې په ۱۹۸۹ کال زه پکې اوسېدلی وم زما کوټه هم په هغه پوړکې وه، چې هلته لس کاله پخوا د امريکا سفير" اډولف ډېس" وژل شوی و.

د امریکا سفیر په ۱۹۷۹ کال کې ماوویستانو دلته را تښتولی و، او په دې هوټل کې یې بندې کړی و، وروسته بیا چې روسي پوځي مشاورینو او د افغان پوځ ګروپونو پر هوټل حمله وکړه د امریکا د سفیر په شمول د ماویستانو د ګروپ څلور تنه هم ووژل شول.

د دهليز په فرش کې د توغندې د لګيدو يو لوي نښان پاتې و، چې فرش يې سوری کړی و، او څومره چې زما يادېږي دغه دهليز هغه مهال تر ډېره حده تياره او وېروونکی و

مهان دې سر بېره زه چې اوس هم هغه مرموز تيلفو نچي را ياد کړم چې يو لاس يې نه و، نو هډونه مې زيږه شي دغه تليفونچي د کابل هوټل د تکسي چلوونکي دنده هم سرته رسوله او يو تور د څرمنې دستکش به يې په لاس و، او په ډير مهارت به يې ټکسي چلاوه.

په هر صورت ما په کابل هوټل کې د او سيدو اراده پرېښوده او مصطفي هوټل ته ولاړم چې مالك يې (واعظ) له يوويشت کلنۍ جلا وطنۍ څخه وروسته نوى له آمريكا نه راستون شوى و. دلته چې راغى وپوهيده چې تر څو طالبان په واك كې وي كوم بهرني سيلاني به په كلونو كلونو كې كابل ته نژدې رانشي، ځكه خو هغه د خپل پلار او نيكه څخه ورپاتې مصطفي هوټل د اسعارو د بدلولو (صرافي) او قيمتي ګاڼو د پلورلو او پيرلو پرمركز بدل كړ.

د هوټل په ودانۍ کې ځاي ځاي د مجاهدينو د توغنديو داغونه او خاپونه شته، مير واعظ د هغو له ترميمولو وروسته هوټل دننه خونو ټول دېوالونه وغورځول او د هغو پرځاى يې ښيښې ولګولې هغه لا پرترميم بوخت و، چې په نيو يارك کې د سوداګرۍ مرکز پر برجونو د ترهه ګرۍ حملې وشوې چې د هغو په نتيجه کې امريکا پر افغانستان درنې هوايي حملې پېل کړې، او په دوو مياشتو کې دننه طالبانو د تېښتې لاره غوره کړه. له طالبانو څخه وروسته کابل ته بهرني ژورنالستان او د مرستندويو ادارو ټيمونه را مات شول او د نړۍ له هر څون څخه خلکو کابل ته مخه وکړه، ځکه خو واعظ پر ښيښو سپين

يې ترې جوړاوه چې په خپلو انځورونوکې يې د حقيقي رنګ په څير وځلوي

د دې سرك په يوه سركې ري ماركيټ دى، چې اسامه بن لادن او د هغه عربو ملګريو به له دې ماركيټ څه سودا را نيوله. دلته تاسو د "جان ويست" تيار كړاى شوي د كبانو غوښې او كيډبرن چاكليټو پورې هر څه تر لاسه كولى شي خو تر دې ځايه چې رارسېږي بايد د افغاني چادري پوښو ښځو او يتيمو ماشومانو د لاسونو څخه چې په سوال يې درته غځولي وي بايد را تېر شي، هغوي د ځان تودولو لپاره په لاسونو كې واړه د سكرو نغري لري چې بهرنيان وويني چيغې كړي ډالري....

په هر صورت د مصطفي هوټل يوه لويه ګټه پخپله د هوټل مالك واعظ و، چې د امريكا په نيو جرسي كې يې تر دوولسيزو ډېر وخت تېر كړي و، او اوس يې د نيو جرسي د اوسيدونكو لهجه انګليسي خبرې كولې ډير زر موږ هغه ته لقب وموندلو او د" كابل فونز" نوم مو ورباندې كېښود. هغه به ډير ګړندى ږغيدو. د لنډ قد خو مزبوټو مټو خاوند دغه زلمى د هاليوود له خاوند ۲۸ كلن ځوان دئ، د تېرې زنې خاوند دغه زلمى د هاليوود له فلمونو سره ډيره مينه لري. او د اندامونو ښكلا پخواني اتل هم پاتې شوى. د كابل هر اوسيدونكي يې ډير ښه پيژني.

د خپل هوټل د ترميم او سنيګار په بآب يې په ذهن کې ډير پلانونه دي غوښتل يې په هوټل کې رستوران، ګرم حمام او د ورزش لپاره جمنازيوم جوړ کړی او دې ته ډير تلولي انتظار کوي چې وضعه بېرته د پخوا په څير آرامه شي او دی يې پخپل هوټل کې د پخوا په څير د شپې نڅا کلب د نايټ کلب، او د شرابو "بار" جوړ کړي.

لهسهاره تر شپې به يې په دفترکې د خلکو بيرو بار و، چې هلته به د ده د سپينې ږېرې خاوند پلار سره چاي څښلو ته راتلل.

د واعظ بوډا پلار به قره قلي خولۍ پر سر او يو کوټ به يې اغوستي و، تل به داسې ښکاريدو لکه بهرته چې د وتلو په حالت کې وي خو عجيبه بيا دا وه چې پر خپل کوچ کې به ناست و، او هيڅ به نه ترې جګيدو هغه دومره لږ خبرې کولې لکه څومره يې چې زوي ډير ژبورو.

واعظ په يوه پراخ او لوي سپين کور کې زيږيدلی و، چې په هغو کې يوه وړکۍ سينما هم وه د دوي کور له دې هوټل څخه ډير لرې نه و. او ماته دا ډيره پټه معلومه شوه چې د دوي د کورني خلك د سوداګری په مالونو وړو راوړو کې بوخت دي د هغه د خولې خبره ده چې په کابل ښار کې د دوي پنځه شپږ لوي جايدادونه شته.

په ۱۹۷۹ کال کې افغانستان ته د روسي پوځونو له راتلو وروسته د دوي کورنۍ له افغانستان څخه امريکا ته ولاړه.

مير واعظ راته وه يل چې روسانو زموږ د کورنۍ ډېر کسان ووژل چې هغوي زما د مور او نياله کورنيو سره اړيکې در لودې، هغوي زما ماما هم وواژه چې په مختلفو ولايتونو کې يې د والي دنده تر سره کړې وه. په هغوي کې يو په افغان پوځ کې د جنرال رتبې ته رسيدلی و. په ۱۹۹۱ کال د مير واعظ پلار له امريکا څخه بيرته افغانستان ته راستون شو د وخت له اولسمشر ډاکتر نجيب الله سره يې وکتل، چې بيا يې د دوي د کورنۍ ټولې شتمنۍ بېرته ورته وسپارلې په هغو کې بيا يې د دوي د کورنۍ ټولې شتمنۍ بېرته ورته وسپارلې په هغو کې مصطفي هوټل هم شامل و، په هغوي پسې مجاهدين راغلل او هغوي هم ډېره تباهي راوسته، ځکه د ده پلار بېرته امريکا ته ولاړ او بالاخره په

۲۰۰۱ کال کې د دوبي په موسم کې واعظ پريکړه وکړه چې په نيو ۶۰۰۱ کې له خپلو وروڼو سره شريك کار وبار وپلوري او بيرته کابل ته ۶۰۰۱ معلومه نه راشي د کلتورونو ټکر دومره توند و چې هيڅ لوري ته دا معلومه نه شوه چې ده ته چا ډير زيان رسولي دي.

واعظ بوه ورخ راته وويل:

كرستينا! ته له ما سره په كابل كې چكرته تياره يي؟

مادشهزاده دموټر بندوبست کړی دی ، زه له دې سره ګراج ته ولام چې هلته یوه تن د ۱۹۶۸ م ماډل سپین شیورلیټ صافي کاوه ماته دا ګرانه وه چې په افغانستان کې په سرلوڅي موټر کې له چکر څخه ډډه وکړم، واعظ خوښ شو دموټر دروازه یې بیرته کړه ما ټکری پرسر راخپور کړ او تورې عینکې مې پرسترګو کړې اوپه پیکه زیږدنګي څرمنه پوښل شوي سیټ کیناستم، دغه موټر دولي عهد نه بلکې دهغه دورور شهزاده نادر و چې دمصطفی پلار و چې په روم کې ماورسره لیدلي وو. هغه ډیر غوره موټرونه راټول کړي وو چې داهم یو له هغه سره یو "ټندربرډ" موټر هم و چې واعظ یي اوس د درك لګولو هڅه کوله.

واعظ دموټر دچالاتولولپاره کیلي تاوکړه ماته یې وویل: داښایې په شپږ اوه زره ډالره راته تمام شي موټر پټ پټ کړل بیا وخوځید، واعظ دموټر و دپیرلو اوپلورلو کاروباري و ځکه یې همغه رګ رابیدار شو ماته یې وویل:

دا شپږسلنډره موټر دي ، ځکه خو دماشوم په څیر پرپرکوي چې کله دکابل په کنده ، کنده سرکونو روان شوو هرچا په موږ پسې راکتل، داسې کسانو چې پګړۍ یې تړلې وې اوزموږ دلیدو هڅې یې کولې له بایسکلونوڅخه وغورځیدل ماشومانو راپسې منډې وهلې ،دوکانداران راپسې راووتل اوزموږ په لوري یې اشارې کولې، آسمان شین و یخني تر هډوکو تیریده موږ چې له کومو خلکو څخه تیریدو لاسونه موورته خوځول هغه مهال ماداسې ګڼله لکه زه چې دکابل ملکه وم.

واعظ له يوه ټوپكوال څخه چې دموټر مخې ته راغۍ ځان بې كړ ګيله يې وكړه:

دلته هیڅ قانون اواصول نشته هغه ټوپکوال دوزو اوپسونو یوه رمه تر سرك اړو له اوپه خټو اوخاورو کي لت پت و ددې وضعې له زغملو پرته بله لاره نه وه زیږرنګی ټیکسیان، آبي رنګې ریکشاوې او تورودولتي موټرو د سوالګرو او پګړیو واله خلکو په منځ کې لاره ایستله اووړاندې تلل چې واعظ یوځاي په یوه څلورلاري کې غلط لوري ته وګرځید، نومامې خندا راقابو نکړاي شوه، پردي دترافیکو سیاهي حیران اواندیښمن شو، هغه یو سپر کوټ اوپیك والاخو له پرسرکړې وه او ودریږه! اوولاړشه لوحې یې په لاس کې وې سپاهي پرسرکړې وه او ودریږه! اوولاړشه لوحې یې په لاس کې وې سپاهي چې شورلیټ ولید حیران شو بیا یې لاسونه تاوده تاوده راته پورته کړل واعظ وویل:

داټول ماپيژني، ټول زما تنخواه خوري.

چې موږ کله د کابل له سینده تیریدو دی چوپ شو اوخوله اوپزه یې په دسمال پټ کړل چې له بدبویې ځان وژغوري ، موږ دجنوبي اولویدیځ ښار له غرونو را وګرځیدو اود ښار منځ ته راغلو چې دلته باید له سینده تیر شوي واي،زړه موغوښتل چې کاشکي په سرخلاصي موټر کې نه وای ، له سینده ډیر بدبوی راجګیدو، ما مې دخپلې ساه

داېسارو لوهڅه وکړه د سينداوېه وچې شوې وې اوځلکو خاورې خځلې داېسارو لوهڅه وکړه د سينداوېه وچې شوې وې اوځلکو خاورې خځلې هانه انبارولې ، يو وخت دلته شنې ځليدونکې اوبه جهيدلې او دواړو لوريو ته يي باغونه وو.

ټولواك با بر ته يي دلته يوه د ډبرو چوتره جوړه كړې وه چې پرهغو
په ناست و او شراب به يي څښل او د زړه وړونكيو منظرو سيل به يي
كاوه،خواوس دغه حسن مړ اوى شوى دئ، دباغونو چمن وچ شوئ دئ
اوونې يې غوڅې شوې دي ، دسيند پرغاړه د كباړيانو دوكانونه جوړ
دي، موږ چې له هغه ځايه تيريدو په كراچيو كې هلكانو رنګه رنګه
شربتونه پلورل چې په ښيښه يي بوتلونوكې وو ، چې پرسر به يې د ډبرو
تختې ايښي وې او اوبه به يې خړې وې ، يقينا دا دسيند خړې اوبه
وې ، ځينې كسان د زړوكاليو انباكونو ته ناست وو ، په ځينو غرفو كې
كمپلې ايښې وې ، په يوه دوكان كې هګۍ خرڅيدې ددوى ټولو په
منځ كې سوالګرو شوټ لاسونه په سوال نيولي اوګرځيدل، دځينو
منځ كې سوالګرو شوټ لاسونه په سوال نيولي اوګرځيدل، دځينو
محروم وو .

ننسي هيچ دوپرې چې په ۱۹۷۶ م کال کې دکابل کومه نقشه انځور کړې ده، هغه زماد ورځني يادښت په کتابچه کې وه، هغې ليکلي وو چې دايو داسې ښار دی چې ډير ګړندی پراخيږي، هلته له بازارونو سره دنګې دنګې ودانۍ دي. لارې يې پراخه دي چې خلك پرې تير اوبير ګرځي، ماشومان په ښکليو جاموکې په لوبو بوخت وي په لنډو جامو کې نجونې ښوونځيو ته ځي، ښکلي څيرې ډيرې ښکاري. ترافيك پکې روان او په منډودي دهغه ستاينې په پرتله نن کابل ډير بدل دی، په دې کې دنويو ښارونو هيڅ نښه نشته، ددې پرخلاف

دسلكونوكلونو پخواني ښار ښكاري البته دژيړو ټيكسيانو اونورو کابل کې داوسپنې په تمه دېريښنا پايې اود سرکونو لوحې وړل شوې ۔.. ې ټې ټې په چادريو کې يو مصيبت ښکاريدلې اودنجونو ښونځي دي، ښځې په چادريو کې

زما په ياد دي چې کله ۱۲ کاله پخوازه کابل ښار ته راغلې وم نو په فضا کې خوښي خپره وه، په داسې حال کې چې هغه مهال هم کابل

جګړي ځپلي ښارو.

هغه وخت دجون میاشت وه چې دو دونومیاشت ګڼل کیږي ، ګلان غوړيدلي وو او فضا دهغو پروږمو خوږ بويه وه، دکابل سيند دويلې شوي واورې پراوبو تر مورګو ډك بهيده زه دپوهنتون په "چاي خوري" كې لمرته ناسته وم او" آئيس كريم" مې خوړ، دلوړو پوندولرونكي بوټونه په پښو مستې ښځې زما مخې ته ناستې وې،ځينو يې خپل ويښتان طلايي رنګ کړي وو. يوې نجلۍ پتلون اوکميس اغوستي وو زه ديوه دولتي منصبدار په کور کې په يوه ميلمستيا کې وهم نڅیدم، هلته مشهورې سندرغاړې وجیهې دسېګریټو د دو دونو په منځ کې ګیتار غږاوه، دجګړې آثار چې مالیدل هغه داوو چې زیات شمير نارينه اوښځې مې په پوځې جاموکې ليدلې ، د الوتکو کړسهار به هم کله کله اوچت شو پردې سرپيره هر سهار به ډوډۍ پخوونکيو ته اوږده اوږده کتارونه ولاړوو چې هرې کورنۍ ته به دورځې پنځه پنځه ډوډۍ ورکول کيدې ، په ښار کې هر لوري ته په ونو کې لوډ سپيکرونه لګيدلي وو چې په هغو کې به پرموسيقي اوسندرو برسيره سباسي تبصري هم خپريدې ، كله كله به دميني اومحبت سندرې هم اوريدل كيدي.

اوس عصري اوفيشني ښځې اوګلان نه وو ، يوازې ښکلې څيرې ېانې وې چې ښار ته يې يو څه رنګيني ورېخښله په کابل کې دټولو ز مرونو خلك اوسيږي ، دلته د عقابي پزو خاوندان پښتانه تر ستر ګو كېږي. چې وريښمينې لونګۍ يې تړلې اويا يي په زر تارو ګنډلې كندهارۍ خولې پرسروي قره قولي پرسردشدلو څيرو خاوندان تا جكان ، تورنجن بلو أن او دغتو غتو توروستر هو خاوندان تر كمنان، ديږي دپوست خولۍ پرسر ازبك ، او دشمال دغرنيوسيمو مزبوتو بدنونو رډو سترګو خاوندان تر سترګو کیږي. چې دهغوی په باب ویل کیږي چې داد سكندر اولاده ده . پردې سربيره په ښار كې خوسا اوشړيدلې ميوې اوزړې جامې پلورونکي خلك هم شته، زياتره خلك داسې ښكاريدل لکه چې دچاانتظارکوي، هغوی خپل پرتوګونه تر ګونډو ورېډوهلي وو اود سرك پر غاړو به ناست وو، تقريباً ټولو خلكو په غاړو اويا ملا د څرمنی کمر بندونه تړلي وو.چې په هغو کې به برچې اومرمۍ وې.

داسې ښکاریدل چې دوی ځواکمن خلك وو. دافغانستان په سونزمنه وضعه کې کمزوري په وړوکي عمر کې مري.

يعني دلته د زور دبقا اصول حاكم ښكاري يوې ډلې ددوه كسانو دلويې ننداره کو له چې هغوي دکوك دېوتلونو دسرونو په واسطه کو له، يوې بلې ډلې يو سړی را ايسار کړی و چې ديوه جنګي چرګ مښوکه اوپنجې يې دوی ته ورښودلې اوغوښتل يې چې چوګ پر _م

وپلوري، دغه خلك يو له بله لږ لري وو.

دډيرو کلونو جګړو اودمختلفو قومونو عامې وژنې ددوی څير;

مړاوې کړې وې او په شکونو اوبدګومانيوکې يې اچولې وو.

زموږ موټر د دار لامان ماڼۍ لوري ته ورغلې سړك پريوه غوړيدلې قالينه تير شو چې زړه شي اوساده بهر نيان پرې وغوليږي اود لرغونو آثارو په نامه يې وپيري كوم وخت چې موږ پرقالينه تير شوو ديخنې دموسم لمرپه لويدو و، بايرن په خپل كتاب Road to Oxiona د آمولاره كې دارالامان سرك دنړۍ ډيرښكلي سرك بللي و.

چې څلور میله اوږد اودلویې لارې په څیر سوروردی دسرك دواړو خواوته دسپیدارو ونې ولاړې وې.

اوس دهغو ونو اودهغو په مخکې دبهیدونکیو لښتیونوم اونښه نشته چې پرغاړو یي شنې مرغې وې، په دوهمه نړیواله جګړه کې چې دډریسډن دبربا دیو کوم تصویر ونه مالیدلي دي. ددې سیمې بربادی او کنډوالې ترهغو هم زیاتې وې چې څومره سترګو څارکاوه یوه داسې ودانۍ نه وه چې هغه د له لوټماراو جګړې نه خوندي پاتې وي ، هر لوري ته ویراني اوبربادي وه،

دځينو ودانيو مخکينۍ برخې اوس هم ولاړې وې چې په هغوکې يوه ديونان هغه عبادتځاي ته ورته وه چې يوازې پرستنو ولاړ دی خوپه دې ودانۍ کې توغنديو اوتوپونو په سلګونو سوري جوړ کړي دي دکوم فلم دنندارې په څير ددې ماڼيو شاته هيڅ شئ نشته.

مادافغانستان دبربادۍ اوخرابۍ په باب ډیر څه اوریدلي وو، دهغو تصویرونه مې هم لیدلي وو، خو چې کله مې پخپله ولیدل دماښام دغه تیارې ډیرې راته ویروونکې اووحشتناکې شوې، تیر ځل زه کابل ته داسې مهال راغلې وم چې دروسانو دوروستیو پوځونو له وتلو څخه څلور میاشتې تیرې شوې وې ،هغه وخت دښار هیڅ

شی نه وو ویجاړشوي ځکه چې دکابل ښار طبیعي ساتونکي یعني شاوخوا غرونه یې لانه وو چیړلي، له دې څخه معلومیده چې دروسانو دی سلط په وخت کې مجاهدینو دې ښار ته زیان نشوای رسولی. له دې پرته چې هوایي ډګر ته نژدې یې یو څوتوغندي راویشتلي وو. دارلامان سرك په پیل کې یوه لوري ته یو لوی کانکریټي "سمنټي" ګیراج دی. مادروسي سفیر یوري وارنتسوف سره همدلته مرکه وکرین دی پخوا دبهرنیو چارو وزارت مرستیال و او ویل کیدل چې په کې تر ټولو ځواکمن سړی دی.

کې تر ټولو خواکمن سړی دی.

اوس مې دهغو کانکريټي ودانۍ په لټه کې هر لوري تهسترگي واړولې ، خو دښوونځي کلتوري مرکز اوداورلګيتو کارخانې په څير هغه څلور ديوالي او دننه کانکيټې ګيراج ته ورته و دانۍ هرڅه تباه شوي وو. داټولې بربادۍ مجاهدينو راوړې وې چې په ۱۹۹۲ م کال يي کابل ونيو، او بيا يو له بل سره په جګړو کيوتل، په پيل کې ټول دېدمرغو هزاره قومونو پرخلاف جنګيدل بيا دپخوانۍ دښمنۍ پراساس دحکمتيار اومسعود ترمنځ جګړې ونښتي.

دابربادۍ هغو وسلو راوړي وې چې امريکا ، برتانيي اوسعودې عربو دوي ته ورکړي وې

واعظ په چوپه خو له تر يو كيلو متر پورې موټر چلاوه. دالومړى ځل و چې ما هغه چوپ ليده هغه ټول پام موټر چلولوته اړولي و او يو څه پريشانه ښكاريده، په هغه پلن سرك موټرونه هم نه وو، خو ډير اشتباهي كسان ګرځيدل راګرځيدل زه له يخنۍ څخه په لړ زيدو شوم د ماښام تيارې چې خپرې شوې يخني هم ورسره زياته شوه.

هغه په بيره موټر په يوه کږ ليچي کې راوګرځاوه ويې ويل:

زما ګومان نه کیږي چې ځوانان به بیرته راشي دلته له کنډوالو پرته نورڅه پاتې دي، دلته کار نشته په امریکا کې زما په څیر خلك پرته نورڅه پاتې دي، دلته کار نشته په امریکا کې زما په څیر خلك خوښ دي هغه هلکان چې له شپږو کلونو راسي کار کوي اوس ښه خوښ دي هغه هلکان چې له شپږو کلونو راسي کار کوي اوس ښه ماموریتونه لري هغوی ولې هغه هرڅه پریږدي اوبیرته راشي؟

دلته دماشومانو لپاره ښوونځي نشته، ته به دلته دمياشتي چې دلته دماشومانو لپاره ښوونځي هم ډيرې زياتې وي نوسل ډالره به وګټې ، دماشومانو لپاره ښوونځي هم نشته. مابه په نيوجرسي کې دماليي له ادا کولو وروسته هم څلويښت - پنځوس زره ډالر ګټل ، هلته چې تاسو کورته ستنيږي نوبرګر اوياپيزه درسره وړاى شئ سينما ته يې هم درسره وړاى شئ

اوياپيره درسره رړ کې کې کان مينځې اونل پر انيزې نوتودې اوبه چې په تشناب کې ځان مينځې اونل پر انيزې نوتودې اوبه تيزې راووزي وطن ته بيرته راتلل ښه دي خودومره هم ښه نه دي

سيزې راووري و ص حبير حرار الله و چې: ښاغلي دوپرې زما په لار ښوده کتابچه کې مشوره راکړې وه چې: ښکلې کلاوې. شنه اوسمسور فصلونه اوسپينې وريځې ګوره خودلته چې ماڅه وليدل کنډوالې وې اود دوو هډوکو سره ککرۍ " دخطر نښې" چې د ماينونو ځايونه ښېي.

له واعظ سره چې ماڅه ولیدل ډیره یې خپه او بیزاره کړم ځکه مې یوازې ټکسي ونیو او بیرته د دارلامان دسرك په لور ولاړم، داځل مې غوښتل چې ټول سرك ووینم ، د دارلامان معنى د" امن ځای" ده،سرك د پاچا امان الله ماڼۍ ته ورغلى دي چې دادهغه خپله شاهي ماڼۍ وه اوخلك یې دلویدیځوالو دجاموپه اغوستو مجبور ول.

له دريو نه دوې برخې سرك زه ځاى ځاى دريدم اوتصويرونه مې اخيستل ، له هغه ځايه لرې دارلامان ماڼۍ ښكاريدله چې په هر كونج كې يې برجونه جوړوو

اسمان سرمه يي اوبې روحه ښکاريدو اودماني شاته رنګ غرونه توريدل اوويروونکي ښکاره کيدل دا ځل هم پردغه سرك ګڼه ګوڼه نه وه ،يوازې ديوې معيوبينو دکرسۍ دعرابو غېراتلو،چې يوه له دواړو پښو محروم سړي په خپلو لاسوچلوله، ناڅاپه يوښځه چې آبي چادري يې پرسروه اويو وړوکی ماشوم يې تر لاس نيولی و راپيدا شوه چې هغې زما په تورواوسپينو تصويرونو کې يوڅه رنګ واچاوه هغه زما مخې ته ودريده ،چا دري يې له سره لرې کړه دسپوږ مۍ په څير مخ يې ښکاره شو ،عمر به يي څلويښتو نه نژدې و.

هغې په انګریزي ماته دغرمې د ډوډۍ بلنه راکړه ویې ویل: مهرباني وکړه کورته راسره ولاړه شه،زما ګور دسرك پورې غاړې ته دی.

ماځواب ورکړ چې متاسفانه زه بل چیرته روانه یم، دا دانګریزانو د معذرت طریقه ده په داسې یوه ښار کې چې دټیلیفون اسانتیا هم نه وي داسې بلنه منل بې خطره نه وي

هغې وويل:

په خیر راغلې! موږ چې په خپل هیواد کې برتانوي خلك وینو خوښیږو ، په تیره ښځي چې وینو ، الله دې تاسو وساتي.

دټکسی چلوونکي هارن وواهه اوزه يې رابيداره کړم هغې پخوا راته ويلي وو چې په دې سرك زه لوټ اويا وژل کيدای هم شم، زه په تيکسي کې کيناستم اوبيرته روان شووښځه اوماشوم پرسرك ولاړوو اوموږ ته يې راکتل

خوچې کله مې وروکتل نوم اونښه يې نه وه. زما دچلوونکي نوم يعقوب و اوهغه سوچه کابلي و. ماونټ سټوارټ انفسټن په ۱۰- ۱۸۰۰ م پورې دې سيمي ته سفر کړی و ، هغه لومړنی انګريز دی چې ددې ځای احوال يې بيان کړی هغه ليکلي :

دافغانستان نوم څنګه راپيدا شو، په دې اړه په پوره باور څوك څه نشي ويلى ددې ځاى خلك وايي چې دوى دساول پاچا دلمسي " افغاون" اولاده ده برتانوي سفير سرالكزاندر برنس ددې ښار سره مينه درلوده په ۱۸۴۱م كې پرافغانستان دبرتانوي واكمنۍ دمخالفينو لخوا هغه ټوټه كړاى شو.

هغه لیکلی چې غالباً دنوح "ع" دوه زامن هابیل اوقابیل دافغان نسل نیکونه دی "(هابیل اوقابیل دحضرت آدم "ع" زامن وو. ژباړن") چې کله ددوی پرسترښار دنوم ایښودو وخت راغی نو په هیڅ نامه اتفاق ونه شو چې بیا ددوي دواړو د نومونو یوه یوه برخه راواخیستل شوه اوقا-بل نوم یې کیښود.

دپخواني کابل زياته برخه بابر جوړه کړې وه چې په ۱۵۰۴ م کې يې دغه ښارنيولئ و تر ۱۵۲۵ م پورې دکابل دسيند په جنوب کې ديوې غونډۍ پرسر جوړې کلا بالاحصار کې به هغه اوسيده په

دې موده کې هغه شاعري کوله.

باغونه يې کيښودل ، اوډير کورني بغاوتونه يې وځپل چې په هغو کې دده دناسکه نيابغاوت هم شامل و چې وځپل شو ،تردې وروسته هغه پر ډيلي حمله وکړه اود سترې مغلي امپراتورۍ بنسټ پې کيښود،بابر کابل ډير غوره سوداګري ښار وباله اوويل يې چې ددې ښار هوا او اوبه دنړۍ تر ټولو غوره اوبه اوهوا دي،چې دلته واوره نه اوريږي خودوه ساعته وروسته داسې ځای ته رسيږې چې واوره پکې نه ويلي کيږي.

هغه به ويل: دكابل هوا ډيره غوره ده.

کابل په ۱۷۷۶ م کې دتيمور شاه دپاچاهي په وخت کې پلازمينه شو، دی دافغانستان د لومړي پاچا احمد شاه ابدالي دوهم زوی و.

اودي يې پرخپل ځاى ناستي ټاكلى و تيمور دكندهاري قومونو څخه سخت خپه و ځكه چې هغوى دده له پاچاهۍ سره يې مخالفت كړى و، ځكه خوهغه له كندهار څخه كابل ته وليږديد . دهغه پاچهي ټو له موده دبغاو تونو په ځپلو كې تيره شوه . داسې ښكاري چې هغه له خپلو تجربو څخه هيڅ سبق زده نكړ . ځكه چې ۲۳ زامن يې وزيږول اوده يو هم پرخپل ځاى ونه ټاكلو، پايله يې داشوه چې دغه هلكان بيا يو له بل سره په جګړه شول اويو دبل ويني يې تويولې، دځينو يې سترګي وايستلي، ځينې يې د بالاحصار په كلاكې بنديان كړل ، تر دې چې دوى دخپل پلار پرقبر مزار هم جوړنكر.

دالکزاندر برنس دوژل کیدو سره سم د برتانیې یوپوځ افغانستان ته ننوت چې ۱۸۴۲ م کې جلال آباد ته دتیښتې په وخت کې دهغو زرګونو برتانوي پوځیانو او ددوی دکورنیو دعامې وژنې بدل واخلي،

دغه افسران ددوست محمد دزوی اکبر په مشری په حمله کې ووژل شول ځکه چې برتانیې دوست محمد لرې کړ اوشاه شجاع یې دګوډاګي پاچاپه توګه پرتخت کیناوه په اپریل کې یې شاشجاع دخپلې ماڼۍ ددیوالونه بهر وواژه چې بیا په ښا رکې عامه وژنه پیل شوه.

دتيمورشاه نه وروسته دده دزامنو په کورنۍ جګړه کې شاشجاع هم شامل و عچې لومړی ځل ۹-۱۸۰۳ پوري پاچا و برتانوي سفير ماونت سټوارټ انفسټن دده دژمي پلازمينې پيښور کې دده دربار ته ورغلی و و ده دربار په باب ويلي و و د

هغه په ګاڼو کي پټ و دومره ګاڼې اوطلاوي يې اچولې وې چې موږ ګومان کاوه دده سره دغميو خزانه ده. (۱)

د هغه په ملاپورې به د غميو کڅوړه تړلې وه دزمردو په يوه بازو بند کې د"کوه نور" غمئ ځليده، دهغه تاج ډير ښکلي اوشاندارو چې ځلا او ښکلايې په الفاظو کې نشي بيا نيداې.

ددغه دبدېې اوشان سره بد مرغه شهزاده خپل ورور شامحمود له تخته محروم کړ چې وروسته بيا دشاه محمود تخت هم چپه کړای شو، شاه شجاع په هند کې دجلاوطنۍ ۳۰ کلونه تيرکړل چې بيا دسکانواوېرتانيې په مرسته بيرته تخت په لاس

ورغئ(١)

هغه زرینی اوله غمیو ډکې جامې اغوستې او په یوه سپین اس سپور بیرته راستون شو خودافغان اولس دهغه بیرته راستنیدل خوښ نه شول ځکه خو دده دواکمنۍ دساتنې لپاره هندي پوځ په کابل کې میشت شو پوځ پردې پوهیده چې ډیره موده به دلته پاتې شي ځکه یې مورچلونه جوړکړل اوخپلي میرمني او اولادونه یې هم را

وغوښتل"،ويل کيږي چې له ځايي ښځو سره هم دهغوې اړيکې ټينګي شوي وې هغو دښوشرابو اوخدمتګارانو بندوبست هم وکړ شوقي ډرامې به يې جوړولې، دواورې پرمخ سکې اودښکار شوق به يې هم پوره کول.

دشاشجاع وژل کیدو معنا داوه چې دبرتانیې وقار تر ګواښ لادي شو دبرتانيي دتاريخ تر ټولوسترې عامي وژنې اولس ډير په غوسه اوغمجن کړ ځکه خوتر سپتمبر پورې په افغانستان پلازمينه کې بيرته دانګريزانو بيرغ ورپول شو برتانوي پوځ دخيبر له لاري كابل ته ورسید اوخپل بدن یې واخیست برتانوي پوځ د ۱۵ مې پیړۍ يادګار سرپټ بازار وسوځاوه سيلانيانو ويل چې چارچته بازار ښکلي ځای وء. دپراخ بازار سره څلور چته لارې وې په منځ کې يې يوه فواره وه، دا دمنځنۍ آسيا څلور لارې وه چې دلته له شمال څخه دچين وريسم اوكاغذ، له ختيځ څخه دهندوستان مصالي ، غمي اوخوږبويه لرګي او له لويديځ لوري څخه دايران اوترکيې ښيښې ، لوښي اوشراب او له هر لوري غلامان دلته راتلل پلورل اوپيرل كيدل ، برتانوي پوځيانو داهر څه تباه اوبر باد کړل اوښار ته يې اور واچاوه، دا دومره ويروونکي اوروء چې د برتانوي پوځونو دوتلو نه دوې ورځې وروسته هم بليده اولمبي يې تر لرې لرې ځايونو ليدل کيدې ،دتيرې تجربي په رڼا کې داځل انګريزي پوځ هلته پاتې نه شو په راتلونکي کال ۱۸۴۳ م کې دوست محمد په چوپه چوپتيا تخت ونيو، او انګريزانو ته یې وویل چې زه دلرګې څمڅه یم چې هر لوري ته مې واړوي زه هیڅ نه په زحمت کيږم دوژنو او لوټمار اوله افغانانو سره له دلومړۍ جګړې نه وروسته چې دبې شميره خلكو وينې پكې تويې شوې، برتانوي

پوځونو افغانستان هماغسې پريښود په کوم ډول يې چې ليدلئ و. دبرتانيې اوافغانستان ترمنځ ددوهمې جګړي سِبب دانګلستان ويکتور يا او دروس زار ترمنځ دښمني وه ځکه چې روسيې په خپلو

پوځې نقشو کې دخپلو جنوبي، بريدونو له ښودلو څخه ډوه کوله.

دغه جګړه په ۱۸۷۸ م کې پیښه شوه چې کله افغانانو دروس پرخلاف په جګړه کې له ګډون څخه ډډه وکړه اویا یې دروسي پلاوي په بدل کې دانګریزي پلاوي له منلو څخه ډډه وکړه ،پردې وضعه برتانیه په غوسه شوه او ۳۵ زره پوځونو یې خیبردره ، جلال آباد اوکندهار ونیول چې له همدې امله افغانستان خپل دریځ بدل کړ ، د املام کال په جولای کې سرلویي کیوناري پرپیل سپور کابل ته ننو تو اودهغه دساتنې لپاره د "ګایډز کیو لري" پنځه تنه هندي سرتیري

دی له برنس وروسته په کابل کې لومړی سفیر و شپږ اونۍ وروسته یې دی هم وواژه ،دی هغه وخت ووژل شو چې په بالاحصار کې دننه پر برتانوي سفارتخانه باغي افغانانو حمله وکړه ،یوه ورځ وړاندې هغه تیلګرام استولی و ، چې « هرڅه سم دي " دکابل والي په ویاړ دهغه سر په ټول ښار کې ګرځولی و .

یوه میاشت وروسته دجنرال فرید رك را برټس په مشرۍ پوځ بالاحصار ته ننوت ، دجنرال په وینا پرغولي وینې وې ، او دډبرو سكرو په انبار كې دانسانانو هډوكي راووتل ، ده يو څیړندوی كمیسیون وټاكه اوهغه چا ته يې چې مخبري وكړي انعامونه هم اعلان كړل ، ددې فرصت څخه ډیرو افغانانو د خپلو دښمنیو په ګټلو كې ګټه واخیسته چې ددې په نتیجه كې په سلګونو افغاني سردارانو

ته دښار وال په شمول دکلا دننه په ميدان کې پانسي ورکړل شوه، دهمدې پسرلي په موسم کې انګريزانو کلا ورانه کړه اوجنرال رابرټسن وويل:

دابه زمور دبدل اخيستودځواك هميشني يادګاروي.

بيا انګريزانو تخت اوتاج د دوست محمد خان لمسي عبدالرحمن خان ته وسپاره، خولا جګړه پای ته نه وه رسيدلې، دعبدالرحمن خان دتره زوي ايوب خان چې د هرات والي و ، پريکړه وکړه چې افغانستان له انګريزي اجنټانو څخه پاك کړي اوتخت ونيسي. هغه پرکندهار حمله وکړه اوهلته يې يوه وړه پوځي چونۍ ونيو له، دکندهار په لويديځ کې دميوند په دښته کې برتانيې په اسيا کې تر ټولو بده ماته وخوړه چې په هغو کې يې زرتنه پوځيان ووژل شول.

یوځل بیا جنرال رابرټسن دبدل لپاره خپل پوځونه راټول کړل او له کابل څخه یې پرمختګ پیل کړ، دخپل مورال داوچتولو لپاره هغه په لاره کې دشمپاین شرابو غوړپونه کول او دده لس زره پوځ د ایوب خان پر پوځونو بری وموند دده یوازې ۳۵ تنه پوځیان ووژل شول.

له افغانستان څخه دېرتانيې وروستي پوځونه د ۱۸۸۱ م په اپريل کې له کندهار څخه ووتل هيواد يې عبدالرحمن خان ته پريښود، هغه دې ته تيري سياست انګريزانو ته وسپاري، ددې په بدل کې ده دېهرني تيري" په وړاندې له انګريزانو څخه دپوځې مرستې غوښتنه و کړه هغه دېرتانيې ترسحر لاندې راغې اوله برتانوي سفيرانو څخه به يې تل ديوې ښځي د درلودو د سبب پوښتنې کولې بالاخره هغه دې نتيجي ته ورسيد چې په توده او نمجنه هوا کې برتانوې نارينه يوازي ديوې ښځي د ساتنې وړوي.

هغه په خپلو حيرانوونکيو دژوندخاطر وکې کښلي دي: دپاچا په څير زما ژوند دګلونو په فرش نه دي تير شوي.

زماډير خونړي جنګونه له خپلوخپلوانو له خپلوخلکو سره او له خپل رعيت سره شوي دي ،ما په خپله يوويشت کلنه واکمنۍ کې دغير پښتنو ترڅلويښتو زيات بغاوتونه ډير په بې رحمې اوسخت زړي ځپلي دي اوښې عامې وژنې مې وکړي ځکه خوهغه ته" پولادي امير" ويل کيدل ، دپاچا داسنادو مسوول ته ويلې وو چې که دې په حساب کتاب کې څه ټګي راووته نولاس به دې غوڅوم.

دده سزاګانې دومره سختې وې چې کله يو دواده خاوند سړى اويوه ميروښه ښځه وتښتيدل اوبيا يې راونيول اوده ته يې راوستل امير سړى ته وويل چې داښځه دې ډيره خوښه ده نو ستاشوه اوتاته به يې درکوم، بيا يې ښځه په جوش اوبوکې دومره وخوټو له چې ښوروا ترې جوړه شوه اودغه سړي يې په خوړلو مجبور کړ او وروسته يې بيا هغه غرغره کړ ددې سزا هدف داو چې دغه سړى نه يوازې په دې دنيا بلکې په آخر ت کې هم په عذاب کې وي ځکه چې انسان خوړونکې جنت ته نشى ننوتلې

دعبدالرحمن خان لمسي امان الله خان ته دنوي پلازميني جوړول په ذهن کې ورو ګرځيدل هغه ۱۹۱۹ م کې هغه مهال پاچا شو چې پلار يې جبيب الله خان په جلال آباد کې دښکار په وخت کې چا وواژه هغه په ۲۸-۱۹۲۷ مې کې ډيلي ، تهران اواروپا ته سفرونه وکړل چې په هغو کې دخپل هيواد په وروسته پاتې والي پوه شو اوکلکه اراده يې وکړه چې هيواد يې پرمختګ وکړي.

ده دنوې پلازمينې دجوړولوکار دڼړانسې اوجرمني دودانيو

جوړولو ماهر ينو ته وسپاره چې دغه پلازمينه دومره شانداره وې چې يو يادګار پاتې شي.

ده دوزیرانو او مخور و لپاره شاندارې ماڼۍ داروپا په څیر جوړې کړې دپارلمان لپاره یې په باغونو کې دارلامان جوړ کړ، جرمني انجنیر انو له ښار سره د دارلامان دنښلو لو لپاره دوړوکي ریل پلټۍ وغځولې.

په دي شپږميله لنډه پټلۍ دورځي درې ځلې ريل تلو راتلو، په افغانستان کې دايوازينۍ دريل کرښه وه. شاه امان الله دنوې پلازمينې پرجوړولو ډاډه نه وء.

ځکه يې دبابر دخوښو ځايونو له جملې څخه يو دپغمان دغره په لمنه کې د "شمله" په څير دتفريح ځاې لپاره وټاکه ،هلته يې دسويس په څير ډنډونه او دالاتونو او دايټاليې په څير ماڼۍ جوړې کړې په لارو کې يې دصنوبر ونې کښينولې.

دموزیك لپاره یې چوترې جوړې كړې یو بشپړ تیاتر ، یو تك سور جومات، او دفتحې دیاد ګار په توګه یې یوه محرابې دروازه " طاق ظفر" او دپیلانو كتار مجسمې جوړې كړې.

ډير کلونه وروسته روس افغانستان ونيو، په دې موده کې پغمان اودارلامان دجګړې ډګر شول. پغمان، دجهادي مشرانو له جملې څخه دسياف مرکز و دغه ښار ګوټي له يوې مخې پربل مخ واوښت.

څلويښت زره اوسيدونکي يې ترې ولاړل يوازې پينځه کورنۍ هلته پاتې شوې، دارلامان هم کله ديو چا په واك کې و، او کله دبل، که څه هم دارلامان ودانۍ پاتې شوه خويوازې سوځيدلي چمبريې. کړکۍ يې ورانې شوې ديوالونه يې په توغنديو سوري سوري

شول او ګنېزه يې هم زيانمندشوه.

ددې برباد شوي سرك بلې غاړې ته دكابل موزيم دى چې د دروازې پر سريې اوس هم دپرانيستل کيدو اوتړل کيدو وختونه ليکل شوي وي، دهغو لويديځه برخه ويجاړه شويده، بام يې را لويدلي دي پرځمکه هر لوري ته دګوليو تشی تولۍ پرتې ^{دي ، زه} چې کله هلته ورغلم نو دروازه يې تړلې وه هغه مهال درې کسان راغلل ديوه سپينه ږيره وه له بڼې څخه نيك بنيادم ښكاريده چې خپه و.

هغه يوكريمې شال اغوستي و ، ويې ويل چې دي عرفان مسعودي ددې موزيم مسوول دی چې زما ورسره په دې خبره شوې وه چې موزيم را وښي.

هغه پرخپله ملاكي بنديوه زنځير څخه يوه اوږده كلي راواخيسته او ويې ويل:

زموږ موزيم دنړۍ له لويو موزيمونو څخه و، بيايې دروازه خلاصه کړه اوزياته يې کړه.

زموږ سره دمنځنۍ آسيا دلاسي کارونو نادرې نمونې وې خواوس يې ته پخپله ليدای شې چې دغه ستر موزيم په يوه ستره غميزه بدل شوی دی.

مسعودي چې دروازه خلاصه کړه ماته يې دننه ورتلو اشاره وکړه دا دننه تالار و ، چې يوه زينه پکي وه چې پاس ختلې وه دزينې دواړو لوريو ته چوترې وې چې اوس تشې وې ،ښي لوري ته دالماريو اسکلیټونه پراته وو پریوې چوترې هم څه کباړ پروت ښکاریدو په ديوال يو تور او سپين تصوير راځړيدلي و، چې دکنداهارا دوخت ديوه پوځي، دمجسمې تصوير و ، چې ډير اغيز منوونکي و ،. هغه يوه تصوير ته اشاره وكړه ويي ويل: دا ددوهمې پيړۍ دستر پاچا كنيشكا دمجسمې تصويردي.

هغه ديوې بلې تشې چوترې المارۍ ته اشاره وکړه ويې ويل: هغه کشن شهزادګۍ ده، په هغه المارۍ کې د ډبرو دوه لوی لوی مرغان وو چې تابه هيڅ نه ووليدلي هغه زما اوستا په اندازه لوی لوی وو دا هغه مهال تراشل شوي ووچې ژول سيزار په روم واکمني کو له او

هون دچين امپراتورو

ماترې وپوښتل: نوڅه وشول؟

هغه سوړ اسويلئ وکيښ ويې ويل:

دطالبانو داطلاعات اوکلتور وزیر قدرت الله جمال دیوه پلاوي په مشری په فبروري کې دلته راغی له هغه سره د امربا لمعروف او نهی عن المنکر دوزارت لیکلی اجازه لیك و د زه دلته نه وم.

هغه مهال دموزیم دریاست دمرستیالی له دندی څخه ګوښه شوش وم ځکه چې کله طالبان واکمن شول زه وپوهیدم چې داڅنګه خلك دي ماپخپلو سترګو دخپل تاریخ ویجاړیدل نشواي لیدای ځکه خو په کور کې کیناستم ماددې پرواهم نه کو له چې دخوراك لپاره مې څه نه درلودل زموږ یو کارکوونکی خلیل الله دلته و ،هغوی هرڅه پخپلو سترګو ولیدل.

دتورجاكټ خاوند يوه تن وويل:

هغوي شپاړس کسان وو وسله وال ساتونکي به ورسره وو هغوی په څوټکانو او تبرونو د مجسمو په ماتولو لاس پورې کړ پردې ډير خوښ وو اودماشومانو په څير يې خندل.

هغه دکنیشکا پاچا دمجسمی تصویر ته اشاره وکړه او زیاندیې کړه:

داطلاعات او کلتور وزیرچې په قام پوپلزي و ۱۰ د کنیشکا مجسمه یې په خپله ماته کړه ، داډیره لویه وه اوماتول یې ګران وو هغه پرخپل پټو مجسمه وتړ له اوراکش یې کړه پرځمکه یې راوغورځو له اوبیایې په تبرو نو ماته ماته کړه ، وروسته بیا تر درې میاشتو پورې هره ورځ هغوی راتلل اومجسمې یې ماتولې تر دې چې ټولې یې ماتې کړې ځینې مجسمې دمرمرو ډبرو څخه جوړې وې دهغوی دماتولو لپاره یې لوې لوی هغه څټکونه راوړل چې په غرونوکې دډبروماتولو لپاره کارترې اخلي.

دلته دمجسمو ماتولو څخه څو اونۍ وروسته هغوی دباميانو دبودامجسمې هم په بمونو والوزولې

ماترې وپوښتل:

چې تاهغوي په دې ورانولو اوماتولو وليدل څه دې ورته وويل؟ هغه وويل:

موږ مزدوران يو يوازې دماتولو سيل موکاوه ځکه چې اعتراض کول ډيرې خطرناك وو دا امر ملاعمر کړى و چې په راديوكې يې اعلان هم وكړ هيچا اعتراض نشواى كولى په والله چې موږ يوازې دومره كولى شواى چې ټوټي راټولې كړو اوخوندي يې وساتو.

موږ پرزينو وختو، دډبرې له يوه لوی بوتل څخه تير شوو لاندي يوه اوږده کوڅه وه چې ټولې کړکۍ يې ماتې شوې وې او دډيرويې چتونه هم نه وو

مسعودي وويل: يوازي طالبانو داتباه نه كړ، دغه سيمه دشمال

ناوالی اوحکمتیار دکسانو ترمنځ دجګړې میدان هم و دلته اوسیدل پیر خطرناك وو په ۱۹۹۳ کې دلته یو توغندی راپریووت چې ټوله سیمه یې وسوځوله موږ دډیرو شیانو په ژغورلو بریالي شوو ډیر نه پیدا کیدونکي آثار موپه بکسونو کي ځای پرځای کړل دجګړه مارو توماندانانو له لوټ څخه دساتنې په خاطر مودرانه کلپونه ور واچول.

بيا موداوسپنودروازې ورته كيښودې خوبيا هم هغوى راورسيدل اوډير لوى لوى شيان يې يوړل چې دانسان له قد څخه هم لوي وو

موږ اوروچې دموزیم آثار په اسلام آباد، پاریس، لندن اوامریکا کې پلورل کیږي، زموږ دپخواني آثارو یوه ماهر دنیویارك په موزیم (میټروپولیټن) کې یولاسي صنعت لیدلی و ، چې نندارې ته ایښودل شوی و ، خوموږ څه کولي شوای دطالبانو تر راتلو پورې موږ له ا ویا فیصده آثارو څخه محروم شوي وو . هغه راته وویل چې کار کړی دی ماترې وپوښتل چې ستا څه شی ډیر خوښ

هغه ماته دهغه پلار په څير وکتل چې ترې وپوښتل شي چې دخپلو بچيانو څخه دې تر ټولو دګران نوم واخله بيا يې وويل:

زموږ سره ډیر شیان وو ، دماقبل تاریخ ځینې سامانونه وو چې له بدخشان څخه لاسته راغلي وو ، پنځلس زره کاله پخوانۍ تختې وې چې څه پرې لیکل شوي وو اوله غزني څخه لاسته راغلې وې ، دنړۍ دسکوله ډیرې لویې زیرمې څخه یوه زموږ سره و چې په هغوکې دیونان دلومړی پیړۍ دسپینوزروسکې هم وې دهندوستان دپیلانودغاښونو په ټوټو ښکلی شوی زین، داسکندریې دښیښې لوښي ، دګوتم بد مجسمې دوینس دیوی مجسمه اود "پکړیا" طلا ،

داټول ډير خاص اوځانګړي شيان وو.

په ۱۹۹۶ کې دطالبانو له راتګ سره سم انځور ګري ا ډبرو څخه دژوندي شيانو بوتان جوړول بت پرستي اوغير اسلا اعلان شول ددوی داپريکړه دموزيم لپاره ډيره بربادي راوړه مسعو وويل:

داډير بد وخت و ، ځنې شيان موږ د جګړه مارو قوماندانانو څ وژغول او داطلاعات او کلتور و زارت په تاکاويو کې مو ايښي د خوچې طالبان راغلل دانسانې څيرو اوځناورو پرخلاف نظر په راوړه ځکه يې هغه ټول شيان له منځه يووړل راشه تاته يې دروښيم

دموزيم په ليدو ترپنځه دقيقو هم كم وخت ولګيد، دا شاه اه الله جوړ كړى و ۽ يو وخت په دې كې يولك قلمه نادرې نمونې و الله جوړ كړى و ۽ يو وخت په دې كې يولك قلمه نادرې نمونې و الله مختلفو دورو اوجګړه مارانو سره يې تړاو درلود او په پيړ پيړيو دافغانستان په سيمه كې تير شوي اواوسيدلي وو ده ګرانېيه شيانوڅخه چې تر اوسه پورې څه شيان پاتې دى، په هغو كه دنولسمې پيړۍ دمرمرو ډېرو يوه دروازه، دهلمند پنډه اوني تكه، يو كندهارى بوتل دى، چې پرهغو څه كږې وږې اوماتې ليكنې د ، طالبانو ګومان كاوه چې دا اسلامي جملي دي ځكه يې له ماتوا تير شول،ماتر ې وپوښتل چې دطالبانو له تيښتې وروسته چې كې تير شول،ماتر ې وپوښتل چې دطالبانو له تيښتې وروسته چې كې تادابربادي وليده نوڅه احساس دي كاوه، هغه په بې وسي راته وويل

مامې اوښکې راتم نکړای شوې د اډیر ګرانبیه موزیم و پې اوس هیڅ پکې پاتي نشول ، بیشکه هنرمن چې څه شی جوړوي هغ ډیر ګرانبیه وي، دهنرپخواني شیان خو بیرته تر لاسه کېولاي نشو هغ زیاته کړه: هغوی غوښتل چې زموږ هیواد هیڅ تاریخ اوبڼه ونه لري ددې
زمه وار پاکستان دي، پاکستان فکر کاوه چې موږ افغانستان نیولی
دی هغوی د خپلو ګوډاګیانو (طالبانو) په لاس زموږ د تاریخ او کلتور
دله منځه وړو هڅې وکړې، ځکه چې دوی نه کوم تاریخ لري او نه
کلتور! طالبانو ته پاکستان دا حکم کړی و، زما په نظرخو چې هغوی
کومه بربادي راوسته دا یو نړیوال جرم دی، چې باید سزا یې ورکړای
شه

هغه د دروازې په لور چې نوې جوړه شوې، ولاړ زه ورپسې وم. هغه د خپلې ملا څخه يوه بله کلۍ راوايسته او د زير مې د خونې دروازه يې خلاصه کړه.

بيا يې وويل:

اوس اصل موزيم دلته دي؟په غولي او الماريو کې ېې شميره صندوقونه چې تابوتونو ته ورته وو ، ښکاريدل په دې صندوقونو کې د مختلفو ماتو شويو مجسمو ټوټې وې، څو ټوټې دومره نويې وې چې لاس او مخ يې ښکاره کيدل خو زياتره ټوټې ډيرې وړوکې وې، داسې ښکاريدې لکه پر هغوی چې بلدوزر ګرځيدلی وي، په ځينو صندوقونو کې تور او سپين تصويرونه وو ، په هغو کې د موزيم خپل کتاب هم و ، په هغه کتاب کې په موزيم کې د ايښودل شويو لرغونو آثارو تصويرونه وو . د زرګونو کلونو تاريخ د څو ږيرورو کسانو له لاسه په تبرونو ټوك ټوك شو.

د هغوى هدف كلتوري عام قتل و. خليل الله په فخر راته وويل: دا هغه ټوټي دي چې موږ وژغورلای شوې، موږ دا له طالبانو څخه پټې وساتلې اوس به موږ هڅه وکړو چې دا بیرته سره ترمیم کړو.

د لارښود کتاب په يوه مخ کې د مرمر ډېرو يوې بګۍ تصوير و، چې دوو اسونو کشوله هغه يوه ګاډي وال (کوچوان)، چلوله، پر هغو د لمر د رب النوع سوريا "نښان جوړ شوی و، چې په پينځمه پيړۍ کې د برهمنانو د درمسال برخه و.

زه پر دې ونه پوهيدم چې ټوټې به بيرته څرنګه سره ونښلوي خو چې د خليل الله سترګو ته مې و کتل څه مې ونه ويلاي شواي.

هغه زما په پوښتنه وپوهيده ويې ويل:

زموږ سره تصویرونه او اسناد شته او یو نسکو هم را سره د مرستې ژمنه کړې ده.

موږ بیرته د دروازې لوري ته روان شوو، ما د سعودي نوم لاس پر خپله اوږه احساس کړ زما له سترګو اوښکې بهیدلې فکر مې کاوه چې په دې هیواد کې چې ما کومې وژنې او لوټمار ولیده له هغو وروسته پر ماتو لوښو او مجسمو اوښکې تو یول بې عقلي ده.

هغه وويل:

د موزيم په باب مايوسي مه كوه، موږ يې بيرته رغولاى شو. ته پوهيږې چې ۲۳ كاله جګړې ډيره اوږده موده وه، يو څوك خامخا وژل شويدي، زما خپل ورور چې ډير ښكلى او مزبوت ځوان و، د توغنديي په بريدكې فلج شو.

دايې يو معمولي مثال دي، كيدا شي چې موږ خپله ماضي وركه كړې وي، خو اوس راتلونكې ارځښت لري.

ته پوهیږې چې موږ د څو شیانو په خوندي کولو کې بریالي شوي وو ، اوس ویل کیږي چې امن ټینګ شوی دی.

خو موږ هر چاته آن تردې چې وزيرانو ته هم دا نشو ويلي چې هغه شيان موږ چيرته ايښي دي، که هغوي پوښتنه وکړي ورته وايو چې" تر آسمان لاندې" پخوا چې کومو کسانو توغندې توغول، په هغو کې ځينې کسان اوس حکومت چلوي.

په دروازه کې چې مسعودي ما ته خدای پاماني ویله یو لاس یې پر غوږ کیښود او ویې ویل:

تا څه واوريدل!

ما مې پخپلو غوږونو زور راوړ په غرونو کې مې د توپونو د ډذو غږ واوريد، بيا مې احساس کړه چې د سرك په پورې غاړه د ماڼۍ په باغونو کې کوم مرغه غاړې کوي.

مسعودي وموسكل:

له کلونو راسې په دې ښار کې کوم مرغه نه دی لیدل شوی. زه لا هلك وم دلته ډیرې ونې وې، د توتانو، اکاسي او ولوونې وې، سپیدا رونه وو، او ښار د دغو ونو په وږمو کې خوږ بویه و لومړی روسانو هغه ونې غوڅې کړې چې مجاهدین پکي مورچل ونه نیسي، بیا عامو خلکو د خسو لپاره هغه ووهلې نو بیا به د مرغیو لپاره کوم ځای پیدا شوی و.

هغه د موزيم په کنډوالو کې ورك شو.

په دې سهار مې د السکاندر برنس د "کابل احوال" لوستلو چې هغه په ۱۸۳۲ م کال کې د کابل د لومړي سفر په وخت کې ليکلي و، مغه کابل له جنت سره تشبيه کړی دی، ليکلي يې دي:

هلته د زردالو، انګور، شاه توت، ناك، شفتالو آلو بخارا، مڼې، بهي، چارمغز او انارو ونې دي او دا ټول په يوه باغ كې دي، پرونو بلېلې، قمري كوترې او نور مرغان غاړې كۈي.

هغه د کابل د مرغانو په غاړو مين و، وروسته بيا د ده يوه افغان دوست ده ته د کابل يوه بلبله تحفه را استولې وه، چې ده " بلبل هزار داستان" نوم پرې ايښي و

په تيکسي کې چې بيرته راتلم په خيال کې راوګرځيدل چې ما د کابل د نومونې د سبب پوښتنه له مسعودې څخه ونه کړه، امکان لري ده سهي راته ښودلې وای داسې خاوره چې ماضي کې يې هر څه درلودل خو د دوی پلرونو او نيکونو په جګړوکې برباد کړي، اوس دلته يوازې راتلونکې پاتې ده.

راتلونکې هم زما په پخواني دوست حامدکرزی پورې اړه لري، دی يې د افغانستان د لنډ مهالي ادارې مشر غوره کړی دی، د بن په يوه هوټل کې افغاني جرګې د نړيوال فشار په نتيجه کې دی وټاکه، د هوټل ادارې هم پر دې ټينګار کاوه چې زر ترزره پريکړه وکړي ځکه چې دوی دغه ځای د غاښونو جوړولو د کانفرانس لپاره ورکړی و، حامد په راتلونکې اونۍ کې لوړه کوله، دی يې په الوتکه کې له کندهار څخه کابل ته راووست او په پخوانۍ مانۍ " ارګ کې به د لوړې مراسم وي، چې اوس د جمهور رئيس په دفتر بدل شوی دی. چې دلته ډير واکمنان وژل شوي هم دي، حامد زه همدلته ډوډۍ ته وربللې

چې کله زه د جمهوري رياست د ماڼۍ دروازې ته ورسيدم نو ښار د ماشيندار و او الوتکه ويشتونکيود دافع هوا، ډزو په سر اخيستي و،

ملایانو د اختر د میاشتې لیدو اعلان کړی و، چې معنی یې دا وه چې د رمضان میاشت پای ته ورسیده، په دروازه کې ساتونکیو چې ټول پخواني مجاهدین وو، خپلې څیرې بدلې کړې وې او چپلکې یې پښو وي، په داسې حال کې چې د تودوخې درجه له صفر څخه ټیټه وه، هغوی چې زه ولیدم ډزې یې بندې کړې او کلاشینکوفونه یې ښکته کړل، ماته یې په شك او بدګومانۍ وکتل، قوماندان یې رانه وپوښتل: ته څه غواړې؟

ورته ومې ويل:

له کرزي سره مې د ليدو پروګرام دی،

هغه وويل:

ته خبرياله يې، خبريالاتو ته دننه د تلو اجازه نشته بيرته ولاړه شه او سبا سهار راشه، ما ټينګار وکر:

> نه زه د هغه دوسته يم، د شپې ډوډۍ ته زما انتظار كوي. هغه وويل:

موږ ته د هغه په باب هيڅ معلومات نشته، ته خبرياله ښکارې، بيرته درومه! بيا يې په زوره په ځمکه توکړل او ولاړ.

ما سخت ټکان وخوړ، دا لومړی ځلو، چې په افغانستان کې له ما سره چا دومره د بداخلاقۍ چلن وکړ، خو زه ګړندۍ په هغه پسې ورغلم او ومې ويل:

که ما پرينږدې چې ننوزم نو ښاغلي کرزي به سخت خپه او غوسه شي له هغه سره همدا اوس په مخابره خبرې وکړه.

يوه مجاهد وويل:

زموږ سره مخابره نشته! د هغوی سترګې سرې سرې ګرځیدلې وي، ګومان کوم چې نصواریان وو.

هغه راته وويل:

په هر صورت تر اوسه کرزی هیڅ هم نه دی، موږ د رباني ساتونکي يو.

د شمال ټلوالي پوځیانو چې کابل ونیو نو برهان الدین رباني د اتحاد مشر په توګه اعلان وکړ، چې دی د افغانستان جمهور رئیس دي، هغه د بن غونډه او د حامدکرزی د ولس مشر ټاکل نه خوښول، دا د رباني د اقتدار هوس و، چې کابل په تیره د دارلامان د ماڼۍ د بربادۍ او ورانیدو لړۍ پیل شوه د تړونه له مخې ده باید په ۱۹۹۲ م کې واکمنی پریښې وای ځکه چې تړون شوی و، چې د مجاهدینو مشران به د شپږو شپږو میاشتو لپاره اقتدار اخلي،

اوس ماته دا معلومه نه وه چې د صدارتي مآڼۍ دوه تنه برخه وال دي.

موږ په دروازه کې ولاړ پاتې شو و او ساتونکيو دننه نه ور پريښودو، زما پردې ټينګار يې خندل چې زه به بيرته ستنه نشم، دغا مهال د ننه د يوه موټر څراغونه راښکاره شول.

موټر د حامد يوه د تره زوى چلاوه چې ما په كويټه كې ورسره ليدلي وو، هغه ډير په ښه مهال راورسيد،

يو ساعت وروسته چې زه کله نيمې روښانه ماڼۍ ته ورسيدم او حامد مې چې کيسه واوريده وارخطا شو دی او ورور يې شاولي چې په الوتکه کې يې له امريکا نه راوستې و، ډير پريشانه ښکاريدل د دوی سره يې تره عزيز هم و. موږ په يوه وړوکي او اوږده کوټه کې د برښنا

يوې بخارۍ ته کيناستلو، د کوټې پر کړکيو او وره پردې راځړيدلې او پر ديوالونو منظرې راځوړندې وې، حامد يوه پيکه شنه او توره لونګۍ پر سرکړې وه چې څنډې يې په زر تارو جوړې وې، دی د څرمنې پوښ په يوه آرام کرسۍ ناست و، تيرې دوې مياشتې يې د ارزګان په غرونو کې له طالبانو سره په خبرو اترو تيرې کړې وې، چې هغوی وسلې کې يې يه يې د قريباً سپينه شوې وه.

حامد غالباً د افغانستان لومړنۍ قبايلي سردار دی، چې خپله مليشه نه لري څو ورځې وروسته به ده ته داسې مليشه په لاس ورتله چې داسې جنګيالي مشران به پکې شامل وو، چې يو له بل سره جنګيدلي وو.

يو د بل کسان يې وژلي وو ، او د هغوى پر ځمکو يې خيټې اچولې وې خو دې نه يريده له روايتي فخر څخه ډك و او د خپل هيواد لپاره تر سر تيريدو ته چمتو و.

زه چې کله کابل ته ورسيدم نوده د جنرال فهيم او يونس قانوني سره کتلي وو، راته ويل يې:

هغوي رانه وپوښتل چې ساتونکي دې چيرته دي؟

ما ورته وويل چې له نن وروسته تاسو زما ساتونکي ياست پر دې هغوي حيران شول.

زه د حامد پر خبرو حیرانه نه شوم دده اصول خوښول مې وستایل خو د افغانستان په خونړي سیاست کې پر داسې خلکو یوه شیبه هم باور او اعتماد کول لیونتوب دی، چې د یوه پښتانه د بیا ولس مشر کیدو څخه کرکه کوي دغه خلك پخپله غواړي اقتدار تر لاسه کړي، زه

حيرانه شوم چې حامد له ځان سره له کندهار څخه د پوپلزيو وسله وال کسان ولې رانه وستل خو حامد دا اراده څرګنده کړه:

زه به په واك كې د پاتې كيدو لپاره يو ميږي هم ونه وژنم.

د کابل د جمهوري رياست په قصر کې د ده د صدارت د مراسمو لپاره ترتیبات نیول کیدل چې د هغو په مناسبت به له برتانیې څخه تر امريكا پورې جشن جوړيده او دغه مراسم به په تلويزيون هم ښكاره کیدل خو هغه خلکو ته په دې خوښو کې ګډون ګران وو، چې ډیر کلونه په پيښور او كويټه كې له خپل هيواده لرې او جلا وطن پراته وو، او هلته له مایوسۍ او خواشینۍ سره مخ وو، نه هغو خلکو ته څه د خوښۍ ځای و، چې د کندهار په ډنډونو کې يې اوبه څښلې او په خرچنګونو" کني کېرونو" يې ګوزاره کوله، چې کله ما د حامد په څيره کې ګونځې ولیدې نو د خوښۍ پر ځای خپه شوم، داسې راته ښکاره شوه چې د ده د زړورتيا له الاپو سره د زړه احساساتو ملګرتيا نه کوله تر اوسه پورې موږ ډيرې خبرې اترې نه وې شوې، چې دې جګر او روان شو ځکه چې له رباني سره يې څه ستونزه پيدا شوي وه، عزيز کاکا د ظاهر شاه د تشریفاتو د قطعې مرستيال پاتې شوي و، ځکه خو هغه په مانۍ کې ښه بلد و، هغه ماته د ماڼۍ هغه برخه راوښودله چې دوي پکې اوسېدل ورسره جوخت يې تبصره هم کوله د افغاني شاهانو کيسې يې کولې، يوه کيسه دا وه چې ربانې د يوې پخوانۍ قالينې د تر لاسه کولو ضد کاوه، هغه له دې څخه خبر نه و چې دغه نمونه غالۍ د برتانيي ملكي ويكتوريا امير عبدالرحمن خان ته د سوغات په توګه را استولې وه.

لومړی يې زه د طاووس کوټې ته بوتلم، چې هلته دی او شاه ولي ويده کيدل، د کوټي پر ديوالونو کاغذې منظرې وې چې پر هغو په سلګونو طاووسان انځورشوي وو، خو طالبانو د طاوسانو پر سرونو سپين رنګونه وهلي وو، عزيز وپوښتل: ته اټکل کولی شې چې په دې ليونتوب به څومره وخت لګيدلی وي؟

د خوراك د كوټې وضعې هم له دې څخه توپير نه درلود ، پر ديوال خاپونو دا ښودل چې دلته يې هم د مرغانو سرونه رنګ كړي دي، ځينو يې پر چاقو روغني انځورونه غوڅ كړي وو ، چې پاچاهانو په ډالۍ كې را استولي وو . چې په دې كې د ايټاليا د پاچا امانويل ډالۍ وه ، ځينې تصويرونه ډير مسخه شوي وو ، مثلاً دنغري نه پاس يوه تابلو وه چې په هغو كې په چنګك له سينده د كبانو نيول ښودل شوي وو ، خو د كب نيوونكي درك نه و ، چې د چنګك لرګې يې نيولي واى پردې سر بيره په يوه بل انځور كې په كښتونو كې يوه غوا وه ، چې سر يې نه و .

تر دې هم مسخره او خندوونکې دا وه چې د ځمينو سوريو د بندولو لپاره يې کاغذونه پرې نښلولي وو، او بيا يې پر هغو په تور رنګ ونې انځورکړې وې بهر په دروازه کې يې د ډبرې زمريان د ماڼۍ په ساتلو ګومارلي ښودلي وو، چې هغوی يې اوس مسخه کړي وو، عزيز په خندا کې وويل:

دا داسې هیواد دی، چې نه یې بچیانو ته څه ورزده کولی شي او نه ډوډۍ ورکولي شي.

هلته چې د روغتیا لپاره هیڅ بندوبست نشته او خلك په څلویښت کلنۍ کې مري هلته حکومت خپل ټول وخت د تصویرونو په ورانولو او د سرونو او مخونو په رنګولو تیروي.

چې کله حامد بیرته راغی د ګرځیدو د بندیز وخت نژدې شوی و، ځکه خو موږ زر زر پردې خبرې وکړې چې دی به هیواد د جګړه مارو سردارانو څخه څه ډول ژغوري او اولس به څنګه بې وسلې کوي، زما ګومان وو چې دی اسماعیل خان او جنرال دوستم ته ووایې چی وسلې کیږدي خو ده وویل:

حکومت هم د جګړه مارو سردارانو نه جوړ دي.

خو نور به هیڅکله داسې ونشي.

د ده د واکمنۍ د دوام لپاره به په څو ورځو کې بهر ني پوځونه راشي چې په هغو کې به د برتانوي پوځ لويه برخه وي، کله برتانوي پوځ چې په نولسمه پيړۍ کې هم د افغاني شاهانو اقتدار ساتلي و.

د حامد دا دعوه وه، چې دى خپلواك دى او د چا اجنټنه دى، خو پر دې سرېيره به ايټالوي پوځيان د ماڼۍ په تيارو سركونو ګزمې كوي او د هغو ټولو ودانيو پركنډوالو به پهرې كوي چې طالبانو د ډاكتر نجيب الله مړى پكې په جيپ پسې تړلى كش كړى و.

چې کله حامد زما د رخصتولو لپاره تر دروازې راسره راغی نو د ډېرې د بې سره زمريانو په منځ کې ودريد او د رباني بې اعتباره ساتونکي په غوسه ورته کتل هغه مهال دی، ماته د نړۍ تر ټولو يوازې او بې کسه سړی ښکاره شو، فکر مې کاوه چې ايا زه به بيا دی ژوندی ووينم.

يو سهار مې د هوټل د کوټې د دروازې لاندې يو رنګين کارت پروب و، چې په هغو کې يې ماته په راتلونکې اونۍ کې د ملي آرشيف د پرانستلو په غونډه کې د ګډون بلنه راکړې وه، ما فکر وکړ چې د دې تيارۍ بايد ووينم او په کابل کې يو دوې ورځې نورې هم پاتې شم د آرشیف یوه ساده او معمولی ودانۍ وه هغه ورځ د بریښنا د نه راتلو ورځ وه د ودانۍ دننه تیاره او غمجن سکوت څپور وه، د دروازې سره نژدې پر یوه میز تصویرونه انبار وو، چې څیرې یې ترې ګرولې وې. یوه څلویښت کلن نري ډنګر سړي یو تصویر ډیرګړندی پر اسفنج پاکولو، یو بل څلیروشت کلن ډنګر سړي همدغې یو بل تصویر پاکاوه او تصویر یې په وار وار د اوبو په سطل کې ډوباوه.

ما له هغوى نه وپوښتل:

تاسو څه کوي؟

هغه پر تصویر ور ټیټ شو ویې ویل:

زه انځورګر يم، هغه يوه بسکټي رنګه درشي اغوستې وه او ږيره يې ډيره په سليقه تراشلې وه.

له څيرې څخه هغه هنرمن نه ښکاريدو زياته يې کړه:

زه يو ډاکټر هم يم، نوم مې ډاکټر محمد يوسف آصفي دي.

او زماهر تصوير په روغني رنګ جوړ دی، چې کله طالبانو وغوښتل چې زموږ تاريخي ميراث او انځورونه له منځه يوسي پر کومو چې د ژوند يو حيواناتو تصويرونه وو، نو ما هغه په اوبړن رنګ کړل هره څيره او ځناور مې په غرونو ونو او ګلانو بدل کړ داسې مې ښکاروله چې زه دغه تصويرونه ترميموم، خو هغه مې په آبي رنګ رنګول دلته وګوره!

هغه زما په مخکې په يوه ډنډکې سيوري وګراوه نو يوه بته د منی په موسم کې تر ونو لاندې په اوبوکې په لامبو را څرګنده شوه.

هغې د ميز پر څنډه د ګلونو پر غنچه اسفنج راتير کړ نو لاندې يوه کليواله ښځه راپيدا شوه چې کټوه يې تر څنګ نيولې وه. ماته دلته د خپلې خندا را قابو کول ګران وو.

ترې ومې پوښتل چې تاسو له څومره تصويرونو سره داسې لوبه ړې ده؟

هغەراتەوويل:

چې څومره مې په وس کې وو، دا ټول تصویرونه زما نه دي، په دې آرشیف کې پراتیا تصویرونو او د بهرنیو چارو په وزارت کې په ۴۲ تصویرونو ما او بړن رنګ وهلی دی، لومړی ما په بهرنیو چارو وزارت کې کار وکړ خو چې دوی د موزیم له منځه وړل پیل کړل نو وپوهیدم چې دلته به هم راځي. ځکه مې دلته هم دا کار وکړ.

ما ترې وپوښتل:

دادې څنګه په خيال کې در وګرځيدل؟

هغدوويل:

په جمهوري رياست ماڼۍ کې زما اته تصويرونه راځړيدلي وو. چې ما پری وياړ کاوه طالبانو چې واك تر لاسه کړ، او ډاکتر نجيب يې غرغره کړ نو وامې وريدل چې هغه تصويرونه يې څيرې کړل، ځکه چې په هغو کې د انسانانو او حيواناتو تصويرونه وو. ما فکر وکړ چې پر هغو بايد آبي رنګونه وهل شوي وای ما ورته وويل:

په دې. کې خو لوي خطر و ته څنګه وژغورل شوې ؟ هغه راته وويل:

طالبان پرې ونه پوهيدل چې زه څه کوم يوه ورځ وزرات ته ولاړم، هغوى ته مې وويل چې ماته يې احوال کړي چې دغه تصويرونه ترميم کړم په دې کار زما يو کال وخت ولګيد مابه تصويرونه مختلفو ځايونو ته وړل او ګرځيدم، طالبانو ته دا نه معلوميده چې زه څه کوم

مادومره په بيړه دا كار وكړ چې په كوټه كې موجود افسر دا نشواى احساسو لاى چې له يوه تصوير څخه ناڅاپې يو آس ولې ورك شو.

ېې شکه په دې کې لوی خطر و، زه يې ډېولی او جيل ته استولی شوای خو زه له خپل هيواد سره مينه لرم او غوښتل مې خپل فرهنګي ميراث وساتم

ته يې وينې چې په يوه تصوير د آبي رنګونو وهل درې څلور ورځې غواړي خو اصلي تصوير بيا په څو دقيقو کې بيرته راوزي، دا بلکل د جادو په څير دي.

زه هلته ولاړه وم او ليدلى مې چې دهغه له اسفنج څخه تصويرونو ساه اخيسته. په کلي کې پر آس سپور سړى په يوه لويه ونه بدل شوي و، د يوې کورنۍ کشتۍ چې په ډنډ کې ګرځيده د بوټونه ډکه وه چې چلوونکى يې نه درلود.

په دې کې بهر د ماشومانودخندا ګانو غږ اوچت شو، ما فکر کاوه چې په کابل کې مې دا لومړی ځل و، چې خندا مې اوریده موږ دواړه کړکۍ ته ورغلو واوره اوریدل پیل شوي وو.

هلکان له خوښيو پر سرکونو ګډيدل او په واوره يې لوبې کولې ډاکتر آصفي وويل" ښايي وچکالي پای ته ورسيده اوس موږ بيا د ژوند سفر پيلولاي شو.

د کتاب پر نیس شمېره اتل مغه دی چې د د د دی چې د شمن چیرته دی؟ (لوي سکندن اتل مغه دی چې د د شمن چیرته دی؟

د کندهار د فوټبال ستديوم په منځ کې چې د کانکريټو دوې چوټرې وې، هغه سړی ولاړ وو، يوه يې يو پراخ کريمي رنګی کميس او پرتوګ اغوستی وواو د پلاستيك د لوی فريم درلودونکې عينکې ئې پر سترګو وې، بل يې له برګ يخن سره پتلون اغوستی وو او دواړو په نوبت له يوه پايپ څخه يوه ځای ته اوبه ورکولې چې هلته اوبه ډند شوې وې، نور ميدان وچ و

د کمیس او پرتوګ خاوند سر راپورته کړ او ځان یې معرفي کړ، چې د سپورت د کمیټۍ مشر محمد ناصر دي.

هغه وويل:

موږ چې هر څومره اوبه پرې وپاشو دا نشو پاکولي، هغه خړو اوبو ته اشاره وکړه چې اوس يو تور خاپ پکې راښکاره شو، هغه زياته کړه:

دغه ځای هغوی د پانسي لپاره ټاکلی وء، چی خلك به يې غرغره كول، لومړی درې اونۍ به اوبه سرې شوې ځکه چې په ځمکه کې جذب ويني به بهر ته راوتلې.

هغه کین لوري ته اشاره و کړه ویې ویل:

هلته هم يو خاپ دى خو دومره خراب نه دى، هغه د ګول پايه ده چې ښځې به يې ورباندې تړلې او سنګسار کولې به يې هغه بيا د اوبو پر

شيندلو بوخت شو زه پر يوه چوتره كيناستم ذهن مي هغه گڼې گوڼې ته ولا، چې د چا په پانسي كيدو يې د خوښۍ چيغې وهلې، لږ لرې مي د احمد شاه دراني د مقبرې فيروزه يې گنبزه وينم چې د نوي افغانستان لومړى پاچا و، او چې څوك به يي په لاره كې خنډ شول نو له وژلو يې دريغ نه كاوه. لږ ځنډ وروسته مې داسې احساس كړه چې څوك راته گوري يو تنكى هلك چې خو له يې ككړه وه او د زر تارو خولۍ يې پر سر وه پر بايسكل راغى او زما په مخكې و دريد، ويې پوښتل:

تەلەكوم خايەراغلى يى؟

ما ورته وويل:

له انګلستان څخه، ته له کوم ځايه؟

هغه د ستويوم شاته يوې ويجاړې شوې ودانۍ ته اشاره وکړه او ويې يل : له هغه ځايه!

موږ تر څه وخته پخپلو کې خبرې کولې، هغه راته ويل چې ندا محمد نوميږي او ۱۴ کلن دی، هغه ښوونځي ته نه تلو ځکه چې پلار يې په جهاد کې ورك شو او د کور ذمه واري د ده پر اوږدو ده چې اوس په بازار کې جامې مينځي او يو څه پيسې ګټي.

ما ترې وپوښتل:

تا كوم وخت څوك په غرغره كيدو ليدلي دي؟

هغه په وياړمنه لهجه راته وويل:

ما تر سلو زيات پانسۍ ليدلې دي، زه به زياتره ورته راتلم، ځکه چې همدا مو ساعت تيری وه، له دې پرته نور څه نه وو چې ويې کړو څوك به چې پانسي کيدو د هغه غېرګون به هم ډير په زړه پورې و.

ښه وخت د رمضان مياشت وه، ځکه چې په دې مياشت کې د ورځي لږ تر لږه يو تن غرغره کيده او يا به د چا لاس غوڅيده، کله کله به درې يا څلور تنه پانسي کيدل او يا به يې لاسونه غوڅيدل.

ته به په دې څه خبريدې چې نن کيږي؟

طالبانو به دوې ورځې وړاندې په راديو کې اعلان کاوه چې پلانی د پلاني زوی چې پلانی د پلاني زوی يې وژلی دی، د دوشنبې په ورځ ماسپښين په دوو بجو پانسي ورکول کيږي پانسۍ معمولاً د ماسپښين له دووبجو وروسته ورکول کيدې، په زرګونو خلك يې د ليدو لپاره راتلل، زما به هلته خپلو دوستانو سره ليد؛ کاته هم کيدل، چې که به څه پسيسي راسره ويې نو پسته او يا مالټې به مو پيرلې او هغه به مو خوړې که به هغوی پريکړه کړې وه چې څوك په ګولۍ وولي بيا به د خوړې که به هغوی پريکړه کړې وه چې څوك په ګولۍ وولي بيا به د ستويوم کين لوري ډك او ښي لورې به تش و.

دا پريکړه څوک کوي؟ ما دا اټکل نشو کولای چې داسې به هم کيږي. دا د وژل شويو وارثانو پريکړه کوله چې څه ډول مرګ سزا ورکړي، کله کله به موږ پردې شرطونه تړل چې قاتل به غرغره کړي، که به يې په ګوليو ووژني او يا به يې حلال کړي.

- **حلال** کړي؟

- د پسه په څیر د قاتل لاس او پښې تړل کیږي او پر یوه تخته څملول کیږي، بیا یې په یوه اوږده چاړه مرۍ ورغوڅیږی (په شریعت کې دا سزا نشته سرترې غوڅیږي ژباړن) ښځې به یې د ګول پر پایه وتړلې او پرګولۍ به یې وویشتلې، که په ښځې زنا کړې وه، نو سنګسار وله په یې راوستل لاس او لله په یې راوستل لاس او

ېښې يې پرې وتړلې او ديوال يې پرې را وغورځول چې دا ډيره په زړه په زړه پرې طريقه وه.

پورې د کوم جريان هغه دا پيښې داسې بيانولې لکه په تلويزيون چې د کوم جريان ژوندي راپور ورکوي ما ورته وويل چې د يوې خاصې پانسۍ کيسه رانه وکړه.

هغه وويل:

د غرغرې په وخت کې به يې لې مخکې د طالبانو مشر افسر په خپل لنډ کروزر کې ستويوم ته راغی او اعلان به يې کاوه چې دغه سړی چې دپلانی زوی دی دا ګناه يې کړې ده، او د وژل شوي وارثانو دا پريکړه کړې ده چې قاتل ته په دې ډول سزا ورکړي د ډزو او يا حلالولو په وخت کې به خلك چوپ وو

بيا به د سزاګالونکي خپلوان په ژړا سرشول.

دوی به یې خپلوان خامخا را غوښتل چې د مرګ سزا وګوري، بیا به یې مړی دوی ته وروسپاره، په دروازه کې به مخامخا یو امبولاتس ولاړ و، چې که به د چا لاس او یا پښه غوڅیدل نو سمدستي به یې روغتون ته ورساوه

آيا چا به څه ويل؟

وروسته به طالبانو ويل چې له دې نه عبرت واخلئ، که تاسو جرم وکړئ نو له تاسو سره به هم همداسې چلن وشي، دا څه مو چې وليدل په ياد يې ولري بيا به موږ ټول چوپه خوله کورونو ته ستانه شوو.

ندا محمد وويل چې پر ما ناوخته کيږي اوس بايد کورته ولاړ شم پخوا تر دې چې ولاړ شي ترې ومې پوښتل:

طالبانو وروستۍ پانسي څه وخت او چاته ورکړه؟

إبدالدين لودين

د کتاب پو لپسې شعېره

هغه وويل:

زه پخپله هلته نه وم وروستۍ پانسي يې د ښار په منځ کې _د هرات په چوك كې وركړه او د طالبانو له تيښتې يوه ورځ مخكې وه. تا ته معلوم دي چې هغه څوك و؟

هغه عبدالله و هر چا ته معلومه ده، چې هغه يو اتل و،

د هغه تره د لرګيو په بازار کې کار کوي.

پخوا له دې چې زه نور څه ترې وپوښتم هغه پر بايسکل پښه واروله او روان شو.

چې شاته يې مخ راواړوه او لاس يې وخوځاوه نو بايسکل يې کوږ ووږ شو زه کيناستم او په چورتونو کې شوم چې له اتل څخه د ده هدف

محمد ناصر تر اوسه پورې پر هغه ځای اوبه اچولې، هغه اوبه پريښودې او زما په لوري راغي ما ترې وپوښتل چې آيا له لاسونو غوڅولو او اعدامونو پرته د طالبانو په اوه کلنې واکمنۍ کې کله دلته فوتبال لويه هم شويده؟

هغه وخندل بيا يې وويل:

لومړي هغوي پردې لوبه بنديز لګولي و، خو فوټبال زموږ ملي لويه وه بالاخره يې اجازه ورکړه، خو دا شرط يې پرې کيښود چې له ماښام څخه به مخکې دا لوبه پاي ته رسيږي او د لوبغاړو متې او پښې به لوځ نه وي، ته اټکل کولای شې چې کله د تودوخې درجه ۴۰ سانتي ګراده وي، نو په هغه جامه کې به د لويغاړو څه حالت وي، طالبان به راغلل او هغه لوبغاړي به يې هم ورسره بيول چې متې به يې ور بدوهلې وې او يا په يې ږيره ډيره وړوکې وه، هغوی به يې په ټيل وهلو وايستل

او بهر به یې د کلاشنکوف پر کونداغونو وهل د ۲۰۰۰ کال په مچمیو کې د پاکستان د ځوانانو د فوټبال ټیم افغانستان ته تلل و، چې دا آمر با لمعروف... کسانو هغوی ونیول او سرونه یې پاك پرې وخرییل ځکه چې ډیرې تراشلې او نیکرونه یې اغوستي وو.

- آيا د ميچ ليدو ته به خلك راتلل؟

- هوکې فوټبال دلته ډیره مقبوله لوبه ده، پخوا به موږ پر تلویزیون د بهرنیو هیوادونو لوبې لیدلې اوله هغوی نه به مو لوبه زده کوله، بیا پر تلویزیون او رادیو بندیز ولګید او زموږ اړیکې له نړۍ سره غوڅې شوې زما د خوښې ټیمونه برازیل او مانچستر یونایټید وو. طالبانو د چکچکو اجازه هم نه ورکوله، که به ګول وشونو یوازې د الله اکبر ناره به وهل کیده، اوس به موږ له سره پیل کوو، زه غواړم د فوټبال فدراسیون جوړ کړه.

تيره اونۍ يو ميچ وشو ټول خلك چوپ وو. يوازې مذهبي الفاظ ويل كيدل، ځكه چې د دې ګواښ و، چې اوس به هم دلته زيات طالبان و، موږ به اوس د لاسونو پړكول اوشپيلكې وهل هم زده كوو.

چې کله زه له ستوديوم څخه بهر ته راوتم نو پر ديوال مې يوه تخته وليده چې په انګريزي او پښتو پرې ليکلي وو: دغه پروګرام د ۱۹۹۴ م کال د مې په ۲۱ مه د ملګرو ملتونو د مهاجرينو د کميسيون او ډبليوايف پې په بودجه بشپړ شو" زما په ذهن کې راوګرځيدل چې د دې نيټې څخه اتلس مياشتې وروسته طالبانو کندهار نيولي و، نو آيا کله چې طالبان د خپلو وحشيانه کړو وړو لپاره د دې تختې لاندې تيريدل نو خندلي به يې نه وي، د دې ستديوم لګښت د لويديځ کفارو ورکړي وو، چې ګومان يې کاوه چې دوې به سپورت ته پراختيا ورکړې.

په کوم ځای کې چې اوسیدم هغه میلمستون نه و ، بلکې یو تش کور و ، چې طالبانو پریښې و ، او اوس د کرزي د کوم کاکا زوی په واك کې و ، دلته زه او د امریکایي تلویزیون (سي، بي ، اس) ټیم اوسیدو دغه کور د سره جومات تر څنګ د ښار په نویې برخه کې و .

ا دغه جومات اوس سور رنګ نه لري، ځکه طالبانو فیروزیي او دغه جومات اوس سور رنګ نه لري، ځکه طالبانو فیروزیي او کریمي رنګ ورکړ دغه ځای په امن کې و، سر کونه یې پراخه او د زاړه ښار له بیرو بار نه بې غمه او له ګردونو پاك و. دلته بریښنا هیڅ باوري نه وه.

ځينې وختونه به ډيرې ورځې بريښنا نه وه، ځينې وختونه به اوبه هم نه راتلې د ساتونکيو وړوکې ډله وه، چې بهر به په بل کړي اور را تاوشوي وو

چې موږ به کله کرایه ادا کړه نو د اړتیاوړ شیان به راغلل، لومړی قالینې راغلې. بیا پردې بیا پلاستیکي میزونه او کرسۍ، تیلي بخارۍ، سرې سړې خټینې ګلدانۍ راغلې، بالاخره د سوځولو لرګي هم راغلل چې تقریباً یو کورنی ماحول ترې جوړ شو

پخوونکی ښه و، خو بوډا او کمزوری و، هغه همايون نوميده، سهار به دومره ناوختي له خويه پاڅيد چې دې ناشتې وخت به تير و. داسې يې ګڼله چې بر خليك يې له کلچو پخولو سره تړلی دي، په داسې حال کې چې په افغانستان کلچې ډيرې لږ کاريدلې ځکه چې کوچ او بوره ډيره په زحمت تر لاسه کيږي، ډيرو خلکو په ډوډۍ ګوزاره کوله د کندهار په ښار کې سابه او سبزي ډيره لږ پيدا کيده هغه د رومي انو او بنډيو ډير ښه خوراك تياراوه او زموږ سره به يې يو ځاي ډوډۍ خوړه

چې موږ به کله بيرته راوګرځيدو دې به غرمه راته په انتظار و.

ما زړه نازړه د ډوډۍ خوړو هڅه وکړه چې ومي ويل: زه افسوس کوم چې همدا اوس له ستوديو څخه راستنه شوم.

نوم پې د اشتهايي وسوځوله زه پوهيدم چې که څه ونه خورم بده مني ما بيا زياته کړه:

ما ګومان نه کاوه چې طالبانو به دومره هیبتناك کارونه کړي وي. همایون یې په خپل قاب کې بیا بینډۍ واچولی او په مزه مزه یې خوړلې ویې ویل:

پانسۍ ښې وې زه څوځلې د هغو د ليدو لپاره ورغلي يم، يو ځل مې يوه ښځه وليده چې پر غرغره راڅړيده، هغې يې خپل ميړه وژلي و، د يوه غله لاس مې وليد چې غوڅ يې كړ يو ځل مې داسې سړى وليد چې پانسي شو، چې پسونه به يې غلاكول

- ته پرې خپه نه شوې؟

هغه وويل:

نه هغه ګناهکار او د سزا حقدار و، د طالبانو په وخت کې چا سره زر په کور کې پریښودای شوای هیچا د هغود وړو جرئت نشو کولی نه د شپې په دوو بجو بهر پر سرك آزادانه ګرځیدای راګرځیدای شوای، اوس که دلته لس تنه ساتونکي نه وي نو دغه پلاستیکی کرسۍ به هم غلا شي تیره اونۍ یې یو زرګر او د هغه زوی په ګولیو وویشتل او ویې وژل او طلایي زنځیرونه یې ترېې یووړل، پخوا وضعه ښه وه.

د عامو کندهاریانو نظر هم د پانسۍ په اړه داسې و، لکه د همایون چې و، د هرات په پرتله کندهار تل وروسته پاتې ښار دی، دا د طالبانو مرکز او روحانی سرچینه وه د وسلې یښدو نه یوه میاشت وروسته هم کندهار د طالبانو ښار ښکاریدو.

زه له پاکستان ته دې ښار ته له لمرلويدو ډير وروسته ورسيدم او له هغه محرابي دروازې څخه تيره شوم اوس هلته هماغه يوه محرابي دروازه پاتې ده، زما پروګرام داسې و، چې بايد پخوا دلته راغلې وای خو چګ دره په واورو بنده شوه، زه په همدې لاره ښار ته راتلم، د ښار يوازيني هوټل " نور جهان هوټل " و، چې مالګ يې يو بې زړه سويه سړي و، او يوه کوټه يې په څلورو کسانو ورکوله ځکه خو زه د لوی سرګ پر غاړه په يوه سماوار کې پاتې شوم، تر څو چې معلومه کړم، چې دلته د اوسيدو لپاره کوم کوم ځايونه دي د يوې لويې څپرې لاندې په کټونو ډير کسان يوه پښه پر بله اړولي ناست وو، او شنې وړې چاينکې يې په مخکې ايښې وې او د چايو په څښلو بوخت وو، هغوی تورې لونګۍ مخکې ايښې وې او د چايو په څښلو بوخت وو، هغوی تورې لونګۍ تړلې وې، سترګې يې په رنجو تورې کړي وې او چلمونه يې څکول، هغوی له ما سره غير دوستانه چلن وکړ.

زما موټر چلوونکي وویل: طالبان دي غوره دا ده چې له دې ځایه ولاړ شو پرګرځیدو بندیز لګیدونکی و، ځکه خو زما موټر چلوونکي حکیم وویل چې زه ددوی په کورکې شپه وکړم هغهزه په کوڅو کې بوتلم چې وړاندې ورو ورو تنګیدلې، بالاخره دومره تنګی شوې چې موږ موټر همالته پریښود او ولاړو، هلته یوازې د سپوږمۍ رڼا وه، په حکیم پسې چې تلم سر مې د یوې دروازې پر پاسنۍ برخه ولګید چې ډیره ټیټه وه، تر هغې چې تیر شوو یوه پراخ میدان و، چې څو ګامه وړاندې د پښتنو هغه ځانګړي کور و،دا کورد محمدحکیم د خسر محمدداود و، چې اوس یې د سرویښتان سپین شوي وو هغه د مجاهدینو پخوانی قوماندان پاتې شوی و، هغه حکیم ته به بدکتل، حکم له مانه بخښنه

وغوښته چې کور يې ډير معمولي دی ماته يې د کور ښځيې را معرفي کړې.

چې غاښونه يې ټومبل بيا هغوى ماته را تر غاړې وتې او يو دسمال چې په زر تارو خامك دوزي شوى و، ما سوغات رد كړ، زما سره دوى ته د وركولو لپاره د قهوې له نيم ډبلى پرته هيڅ نه وو، چې هغه ما په نه زړه دوى ته وركړ، زه پوهيدم چې اوس به سهار د قهوې څخه محروم وم، يوه نجلۍ چې سر يې په سره دسمال تړلې پټ كړى و، په يوه پيپ كې تودې اوبه راوړې چې زه پرې لاسونه او مخ پرېمينځم، له يخنۍ نه داسې ريږديدم چې كله يې تشناب ته بوتلم ډيرې اوبه رانه په چړپيدوكې تويې شوې، د تشناب ځمكه نرمه ښكاريده، په ټيكسي كې د اوږده سفر له امله مې د ضرورت د رفعې ته اړتيا وه، په لاس څراغ مې غوښتل په ځمكه كې سورى وګورم خو پيدا مې نكړاى شو، بيا مې يو انبار وليد وبد بوى مې احساس كړه وروسته و پوهيدم چې چيرته ولاړه يم.

موږ د زينې لاندې په يوه کوټه کې چې کړکۍ يې نه درلودی د شپې ډوډۍ وخوړه، د کوټې په يوه کونج کې بړستنې پرتې وې، چې له دې نه وپوهيدم چې همدغه د خوب کوټه هم ده نجلۍ د تيلو څراغ راوړ، د محمد داود يوه زوی د کابلي پولاو يو غوري راوړ، چې پر هغو مميز ګازرې او بادام هم وو، د غوښو ښوروا يې هم راوړه چې ډوډۍ پکې ماته شوې وه، په يوه قاب کې يې سره شوې غوښه او په کاسه کې شړومبې راوړې، دا ټول يې پر غوړيدلي دسترخوان کيښودل.

موږ لا ډو ډۍ خوراك نه و پيل كړې چې دروازه ټك ټك شوه، بيا دوهم او ورپسې دريم ځلې وټكيده ګاونډيان د پيرنګي ښځې د ليدو لپاره راتلل هغوى به د خپل دود سره سم محمد داود ته غيږ وركړه او مباركې

به یې ورته ویله بیا یې کلاشینکوفونه دیوالونو ته ودرول او په ډوډی را شریك شول تر لږ ځنډه چوپتیاوه یوازې د هډوکو د ژوولو او په یوه نیلي رنګي چلمچي کې د تف کولو غږونه اوریدل کیدل دډوډۍ له خوړلو وروسته یو هلك راغی د ستر خوان یې له څلورو کونجونو ونیو او پاتې خواړه او ډوډۍ یې ټول کړل چای او چلم یې راوړل نارینه و دیوالونو ته تك یې ووهلې ما دوی ته وویل چې زه پخوا هم کندهار ته راغلې یم.

هغه وخت د پسرلي موسم و، چې پردې چوپتيا ماته شوه موږ د هغو قوماندانانو په باب خبرې اترې پيل کړې چې زه ورسره راغلې وم، هغوی غوښتل پر دې وپوهيږي، چې پر هغوی څه وشول، ما ورته وويل چې بورجان مې پيژاند، بورجان هغه قوماندان و، چې طالبان يې جوړ کړل او بيا په جهاد کې ووژل شو

يوه تن د بورجان تصوير را ويوست او ماته يې راكړ، تصوير د ګلانو په پس منظر كې اخيستل شوى و.

د هغه په ټينګار مې تصوير را سره واخيست.

له پښتنو څخه د معلوماتو اخيستل ډير زحمت غواړي، ځکه چې د دوی دا دود دی چې نوي نوم اخلي نو دهغو ټول القاب او آداب هم ورسره يادوي.

د خبرو آترو لوري د محمد داود د زوی په لور ورواوښت چې له کويټې څخه راتلونکي و، طالبانو د هغه ښی لاس غوڅ کړی و. پر هغه دا تور پورې شوی و، چې د ښار تر ټولو ستر سود خواره" حاجی لالك " څخه يې پور غوښتی و، او دا تور هم پرې پورې شوی و چې د صرافي له دوکان څخه يې غلا کړې ده

بوډا سړي وويل:

د هغه پر مخ یې توره پرده راوغوړوله او متې یې پرې وتړلې او لاس یې په مړوند کې غوڅ کړ دایې د ټولو په مخکې په لوبغالي (ستودیوم) کې وکړل چې هغه له مخ نه پرده لرې کړه او خپل لاس یې پر ځمکه پروت ولید نو بی سده شو او راولوید، هغه خټګر و، او ډیر ښه کار یې کاوه، خو اوس په یوه لاس داسې کار چیرته کولی شي؟ موږ هغه سړی ولټاوه چې پرده یې دا تور لګولی و، له هغه نه مو پور وغوښت خو دې ته تیار نه شو.

د خبرو په وخت کې دا راته معلومه شوه چې په ښار کې هر سړی بل ته په شك او بد ګومانۍ کتل، په کندهار کې د ژوندي پاتې کيدو او ښه ژوند تيرولو لپاره ډير و خلکو له حکومت سره ملګرتيا وکړه، لکه په دوهمه نړيواله جګړه کې چې د فرانسې او هالنډ خلکو دا کار وکړ، د کندهار معاملې کې يوازې ير توپير دا و، چې دوی د بل هيواد خلك نه وو، د همدې هيواد وو.

کندهار ډیر غریب او وروسته پاتې ښار و، هر لوري ته ګردونه او دوړې خپرې وې زور وره یخني وه، طالبانو ته د دې ښار حیثیت داسې و، لکه د کاتولیك مذهبو عیسویانو لپاره چې واتیکان دی، ملا عمر دلته په ګوښه کې ناست و.

ما چې په کندهار کې له څومره کسانو سره ولیدل په هغو کې زیاترو راته وویل چې ملا عمر یې بالکل نه دی لیدلی، او نه دا معلومات لري چې هغه په څیره او بڼه کې څه ډول دی، هغه د شپې مهال په خپل موټر سایکل په ښار کې ګرځیده چی دا معلومه کړي چې خلك د دوی په باب څه ډول تبصرې کوي خو هیڅکله هم د چا ده ته ور پام نه شو د ده د اخلاقو د نافذولو پولیس د امر بالمعروف او نهې عن المنکر په نامه اخلاقو د نافذولو پولیس د امر بالمعروف او نهې عن المنکر په نامه

یادیدل او په ښارکې هر ځای تر سترګو کیدل. د ملا عمر په اند کندهار مرکزي مقام و، چې له هغه ځایه یې غوښتل پر ټول افغانستان شرعي قانون نافذ کړي، او غوښتل یې پر ښارونو هم کلیوالي ژوند وتپي.

که څه هم ملا عمر غرونو ته تښتيدلی و، خو د امر بالمعروف او نهي عن المنکر ادارې مرکز اوس هم د لوی سرك پر غاړه شته چې امريكايانو پر هغو بمباري هم وكړه د ملاعمر د وخت ډير ياد ګارونه اوس هم په ښار كې شته.

ډیر موده وشوه چې له ښار څخه د خاورو او ډېرو دیوالونه وراو شوی، یو وخت دا ۲۷ فټه لوړ او ۲۴ فټه سورور وو. په هغو کې شپر دروازې وې اوس یې هم مستطیل ډوله چوکاټ ښکاري چې د احمد شا دراني په دې ځای کې جوړه کړې وه، او ده ته پوپلزیو قوم ورکړې وه. د لازې د رسولو لپاره اوس هم هغه دروازه د لازې د نښي کار ورکوي، د کابل په څیر کندهار هم د هغو سوداګري کاروانونو لپاره مهم مرکز و پې ایران، هندوستان او ترکیه یې سره نښلول، دا د خپلو څلورو بازارونو په سبب هم مشهور و، چې هر وخت به پکې بیر وبار و.

په دې بازارونوکې هر څه موندل کیدل په وړوکو دوکانونو کې به په کپسونو کې مرغۍ پلورل کیدې د پسه په څرمن کې بند بازوت او تریاك د موټر له ټایرونو څخه جوړ تلی څپلۍ او د خاصې ژیر رنګې ډېرې تسبیح هم پیرل کیدای شوای.

دغه ډېره شمال لوري ته غرونو کې موندل کیده په فضا کې به تور دودنه جګیدل چې د سیخ کباب د پخولو نه پورته کیدل پر هغو کبابونو به یې ګشنیز موښل، یردې سربیره به کله کله د مشکو او پخوانیو عطرو وږمه هم راغله، چا رسوق ته نژدې چې څلور واړه بازارونه سره یو ځای

شوی دی، يو نابشپړ شوی جومات و، چې د ملا عمر په نامه يې نوم عمري جومات ايښودل شويدي.

خو ملا عمر خپل اصلي يادګار په نوي لاره دنويو آباديو سره پريښې دي هلته د ده کور و.

دغه کور په يوه پراخ او سوروره ځاى کې دى. دلته په دې پراخه ساحه کې يو فارم او جومات هم شته ما له ساتونکيو سره هغه ځاى ښه وليد ساتونکيوټينګارکاوه چې په ځينوخاصوځايونوکې ددوى تصويرونه واخلم، په هغو کې يو د ملاعمر د بچيانو يو وړوکۍ پالنګ و.

دوی غوښتل پر هغو و دریږي او زه یې تصویرونه واخلم، د ملاعمر یوه پخواني ساتونکي ملا خلیل حسني په کویټه کې راته ویلي وو، چې د کلا د احاطې دننه د اوسپنې دروازو مخې ته شل فټه لوړه فواره وه هلته پلاستیکي ونې وې چې له څانګونه یې اوبه را توییدلې، موږ د کور بام ته وختو، هلته مو د کروز توغندیو یو لوی کار تن پروت ولید پر بام شپږ فټه پنډ د پولاد او رېړ پردې وې چې توغندې یې سورې نکړای شي.

لږه له دې ځايه لرې د ښار لويديځ لوري ته د صوفي صاحب ريګي سيمه ده چې عربي شيخان به دلته د ښکار لپاره راتلل، پر افيمو بار د اوښانو کاروانونه اوس هم په دې ريګي سيمو کې تيريږي.

د دې ريګي سيمې پر څنډه يوه نيلې ځليدونکې ګنبزه ده دلته عيد ګاه جوړيده چې دملاعمر يو ستر يادګار به و دې ګنبزې ته د افغانستان د لومړي پاچا د مقبرې ګنبزه پيکه وه چې له دوو سو کلونو پر ښار حاکمه وه، دغه عيد ګاه په لس هکتاره ځمکه کې جوړيده چې د کتارونو په بڼه ونې پکې ايښودل شوې وې په زرګونو کسانو له تيرو څلورو کلونو راسې کار پکې کاوه خو جومات تر اوسه ډير نيمګړي پاتې

دى، يو نيم سا، فته جګې ګنبزې ته تر اوسه د لرګيو چوکاټونه دريدلې دي، له هغه سره جوخت د نيمګړيو کورونو بلاکونه دي، چې د ديني مدرسې د استاذانو او زده کوونکيو لپاره جوړيدل په دې ودانيو يې چې څومره زړه غوښتل پيسي يې پرې لګولې بې شميره باغوانان يې ورته نيولي وو، له بهرنيوهيوادونو څخه يې انجنيران راوستي وو، د انجنيرۍ ملي انستيتوت يې له کابل څخه کندهار ته ليږدولي و

د ملاعمر د کور دننه په څیر یې د ګنبزې دننه برخې په سرو و شنو، ژیړو او آبي رنګونو ګلکاري او نقاشي کړې وي. تر هغو لاندې یې د هرات د جامع جومات او نورو سپیڅلو ځایونو تصویرونه جوړ کړي وو، د دې په سینګار او ښکلا کې یې په ښه ذوق کار نه و کړی، دغسې تزئین او ښکلي کول عموماً په بدو ځایونو کې معمول وي په داسې حال کې چې د سپیڅلي ځاۍ تزئین او ګلکاري باید تر دې ډیره ښکلې وشي.

د عید ګاه د جوړولو لپاره اسامه بن لادن پیسې ورکړې وې، ویل کیږي چې په کندهار کې د هغه د خپل کور ددروازو دستګیرونه د قیمتي کاڼو څخه دي

او د غسل ټب " د ځان مینځلو لوی لوښي" یې د سروزرو دي طالبانو د دې ښار لپاره هیڅ نه دي کړي، افغانستان د نړۍ ډیر غریب هیواد شوی دی، پر دې ملګرو ملتونو دوه بندیزونه هم لګولي دي. چې د هغو څخه د وتلو هڅې کوي دغه بندیزونه د طالبانو د واکمنۍ پر مهال د بشر د حقوقو تر پښو لاندي کولو په سبب لګول شوي وو، خلکو په ښار کې راته وویل چې په کندهار کې یوازی څلور ښوونځي وو چې یوازې د هلکانو وو، اوس تړلي پراته وو پنځه سوه جوماتونه دي،

هغوی ویل چې اوس ښار ویجاړ شویدی ما پخپله هم لیدل چې ټولې ویالې وچې شوې ^{دي.}

مشهور باغ ویجاړ شویدی او ځای ځای د کندګیو او خاورو انبارونه جوړ دي یوه ورځ حکیم د کوکا کولا تش بوتل له کړکۍ څخه بهر سرك نه وغورځولو ما ورته وویل:

ته دې خپل ښار ولې چټلوی؟ هغه وخندل ويې ويل: ښار له پخوا نه چټل دي.

یوازې د سرکونو، بریښنا او تیلفون نظام ګډوډ نه دی بلکې ښار یو ډول بی روحه شوی دی د دې یو سبب د کلونو اوږده و چکالي ده، چې د هغې له امله ډیر غوره انار چې ایراني شهزادګیو به یې اوبه په ناشته څښلې او څلویښت ډوله د خوږو انګورو باغونه چې د هغو د نامه په یادولو خولې اوبه اوبه شي ټول له یوې مخې له منځه ولاړل داسې ښکاریدله لکه د دې ښار اروا چې قبضه شوي وي، زما په یاد دي چې د جګړې په ورځو کې هم د خلکو زړونه ژوندي وو. خلکو به په کړس کړس ځندل

ځايي خلکو به تل ځانونه د تکساس اوسيدونکي ګڼل، سندرې او موسيقي به هم اوريدل کيده هلکانو به په شپيلۍ او رباب د مينې او عشق نغمې غږولي. اوس يوازې د هندي فلمونو سندرې اوريدل کيږي، خلك دکندهاري و دانيو سيوري ته ځوړند سرونه ناست وي مستي او جوش يې نشته په ښار کې ويره او ترهه خپره وهم خاله الماليات وي ويل:

به الدين لودين و

چوپ اوسه شاوخوا ته القاعده خلك شته د والي د دفتر به مخكې څلور ټانكونه پهره ولاړ دي.

د سرکونو ترڅنګ مورچلونه جوړیدل له لږ ځنډ وروسته به د امریکایي الوتکو کړسهار تر غوږو کیده چې ویره او ترهه به یې نوره هم زیاته کړه یوه ورځ په ښار کې پوسترونه ټینګ شول، چې پکې راغلي وو، چې د اوسني حکومت نه لرې ګرځئ ملګرتیا ورسره مه کوئ ځکه چې د څو ورځو میلمانه دي.

زما ځوان تر جمان احمد جان له کندهار څخه په ويره کې و، په داسې حال کې چې د ده کورنۍ د کندهار وه.

خو دی د کويټې د مهاجرو په کمپ کې لوی شوي و.

ما کندهار تر کويتې غوره ځای باله. خو دی له کندهاره ويريده، ده به ګيله کوله چې: دلته ډير خلك اوسيږي چې خوراکونه او لهجې يې بيلې او بدلې دي، د هغوى د ويده کيدو طريقى هم سره ټوپيرلري، دغه خلك هر لوري ته توكې چې زما نه خوښيږي.

له احمد جان سره به زما کشمکش او جنجال روان و، ځکه چې ما د ده مشوره نه منله، ده به ویل چې دا کار خطر ناك دی، ځان ترې ساته مابه هغه كار خامخا سر ته رساوه دغسي هغه مشوره راكړه چې څرنګه د امريكا د تلويزيون غړى وسله وال ساتونكي ورسره ساتي زه دې هم د ساتونكيو څخه ډك جيپ له ځان سره ګرځوم خو چې ما يې مشوره ونه منله نو رانه خپه شو ځيني وختونه به هغه ژړه غوني شو ويل به يې.

آیا مور یو ساتونکی هم راسره نشو ساتلی؟

هغه له دې نه کرکه کوله چې کومه ښځه ده ته امرونه وکړي. کله کله به یې په مرکه کې زما د پوښتنو د ژباړې پر ځای ویل: دا احمقانه پوښتنې دي، هيڅوك هم دې ته ځواب نه وايي كله به جي کوم قوماندان موږ ته د چای ست وکړ نو ده به په سپکاوي رد کړ او مانه به يې ويل چې كه په دې پيالو كې چاى و څښې په كومه بده ناروغۍ به اخته شي، زياتره به يې ماسپښين ويل چې روغ نه يم ځکه به يې نېنګار کاوه چې له درملتون څخه دوا خامخا راته راوغواړه چې د ده سره دوا تياره وي. هغه نولس كلن و، خو د غرمي له ډوډۍ وروسته يې خوبعادت و.

احمد جان د کورنۍ يوازيني زوي و، ده په شپږ کلنۍ کې له خپلې مور او تره سره ښار پريښي و، د کندهار په باب د ده هيڅ په ياد نه وو، يوازې د عکاسۍ يو دوکان يې په ياد پاتې و هغه راته وويل:

. پلار مې د الکوزي قوم سره په دښمنۍ کې وژل شوی دی، موږ بوبلزي يو، زموږ د قوم ډير کسان د الکوزيو قوم وژلي دي.

زما يو كاكا ډير ښكلي هلك و، هغه يې وتښتاوه.

دوې درې ورځې وروسته د هغه مړی په يو بڼ کې پيدا شو د هغه پيژندل ګران شوي وو. تر دې چې هډوکي يې روغ نه وو ، زما له پلار سره هم همدغسې معامله وشوه په دې ښار کې ښايست ښه خبره نه وه، زما بابا او يو تره نيويارك ته تللي دي، او زه مې له مور سره كويتې ته ولاړم. يوځل هغه ماته وويل چې ته بايد وپوهيږې. چې دا ځای زما ولې

مابه تل ده ته حوصله او زغم وركاوه چې بيرته كويتې ته او يا نيويارك ته ولاړ شي، هغه روانه انګليسي ويله په افغانستان كې لږ داسې کسان شته چې انګريزي دومره په روانۍ ووايي. ده تصميم نيولى و، چې پيسي پيدا کړي احمد جان ښکلى نه و، رنګ يې ژيړ ته مايل و، پيړې شونډې يې وې او سترګې يې مړې وې، ځکه خو د عياشو قوماندانانو پام نه وراوښت ما غوښتل چې احمد جان نورو ژورنالستانو ته وسپارم.

خو داسې مې ونکړای شول ځکه چې دی د ملیمستون لاندیني پوړته تللی و، دۍ به زما د ورځنیو پروګرامونو څخه په تنګ و، او هر سهار به یې دغه خپګان زیاتیده کله چې ما ورته وویل چې د عبدالله د خپلوانو په لټولو پسې ځم، چې طالبانو هغه وروستی په دار خېژولي و، نو هغه راته وویل چې دا هیڅ امکان نه لري.

ما احتجاج وكړ ورته ومې ويل:

د فوټبال په ميدان کې چې کوم هلك را سره ليدلي وو، هغه راته ويل چې هغه هر څوك پيژني.

ده راته وويل:

دلته هر سړي دروغ وايي دغه خلك د رښتيا ويلو وړ نه دي. له دې څخه پوښتنه داسې ما نا لري لكه له ډېرو چې پوښتې

نه پوهيږم ته دي ولې خپل وخت ضايع کوي.

راتلونکی ماښام موږ د عبدالله د تره په لټون کې د لرګيو بازارته ورغلو د ګلانو خوږو وږمو ماته دوولس کاله پخوانۍ يوه شپه را ياده کړه چې زه پرموټر سايکل په ملا پسې جوخته سپره وم چې پر کمونستانو د حملې لپاره د فرصت په انتظار وو.

که څه هم دغه مهال هم پر سرك بير وبار و، پر سرك د ريكشاو هارنونه وو خر ګاډي ګرځيدل خلك په کاروبار بوخت وو، خو نه پوهيږم ولي زما پر زړه ويره ننوتلې وه، زما په ياد شول چې ۱۲ کاله پخوا زما

په هر اسویلي کې ویرې ځاله کړې وه، چې د شپې د تیارو له زیاتیدو سره زیاتیدله د احمد جان د وړاندوینې سره سم د عبدالله کاکا پیدا نه شو خو د لرګیو په دوکان کې چې یوه سړي لرګي اره کول او بوره یې ورسره الوتله موږ د عبدالله اوښې آغا ګل پیدا کړ هغه په غمجنه لهجه وویل:

عبدالله یې سهار په څلورو بجو غرغره کړ زما یو زوی سردار ګل موټر چلوونکی دی، چې دی کله هغه سهار د هرات بازار په لور ووت هلته یې د خپل کاکا زوی مړی ولید چې راځړیدلی و.

هغه بیرته راغی ماته یې وویل زه یې د مړي لیدوته بوتلم، چې ما کله مړی ولید سوګند مې وخوړ چې دی چا وژلی وي، زه به یي پرې وژنم هغوی د ده له جیبونو څخه هر څه ایستلي وو، پر ده یې دومره ظلم کړی و، چې پوستکي یې تور اوښتي و او هډوکي یې مات شوي وو. ما ترې وپوښتل:

دوي ولې داسې وکړل؟

. هغه وويل:

ته د ده د کاکا له زوی نازك څخه وپوښته هغوی دواړه ډير خواږه ملګري وو.

موږد ده له لارښونې سره سم د نازك په موندلو پسې ولاړو په تلو تلوكې يوې داسې كوڅې ته ورسيدو چې د ړنګو ديوالونو لوټي پرتې وې او كنديې پكي جوړې وي، بالاخره موږو، چې ويالې ته ورسيدو لمر په لويدو و اود آسمان څنډې سرې شوې وې، د سرك دواړو غاړو ته د خښتو وړې وړې بڼۍ او د بمبارى په واسطه ړنګ شوي كورونه وو، هلته رڼا ډيره لږه وه او پر نغريو خواړه بار وو، چې دودونه يې خپريدل پر

دې ځای د کوم زاړه ښار ګومان کیده لږ لرې ما یو ړنګ شوی منار ولید چې کړکۍ یې سورۍ شوې وې، دغه ودانۍ روسي ټانکونو هغه ولید چې کړکۍ یې سورۍ شوې وې، دغه ودانۍ روسي ټانکونو هغه مهال ویجاړ کړې و، چې کله ملایانو پر هوایې ډګر ګولۍ اورولې او ما ځان په کنده کې غلی کړی و.

احمد جان وويل:

نور ډيره ناوخته شوه د القاعده كسان هر ځاى شته ښايي دا يو دام وي راځه چې بيرته ستانه شو.

ډيره زر توره تياره شوه د سپوږمۍ په رڼا کې کورونه آفت ځپلي ښکاريدل سيمه چوپه وه، يوازې يو سړى له خر ګاډي سره راغى چې شنه واښه پرې بار وو، بيا مې په يوه وړوکې هلك سترګې ولګيدې چې انګريز ښکاريدو د هغه پر سپين مخ د حيرانۍ نښې وې، سره ويښتان يې درلودل موږ ورته وويل چې د عبدالله کور لټوو هغه راته وويل چې موټر همدلته پريږدئ او له ماسره راځئ.

بيا يې په يوې لارې بوتلو چې د خاورينو ديوالونو په منځ کې تيره وه، د يوه کور پر بام مو ډش آنتن هم وليد

هغه وړکي هلك چې وروسته وپوهيدو د عبدالله زوى و هغه په يوې دروازې چې ګلداره پرده پرې ځړيدلې وه ننوت، دننه په پسپسكو مشورې پيل شوې ، بيا يې زه د ښځو كوټې ته بوتلم

د خاورو تیلو څراغ یې راته کیښود، چې کله مې سترګې د تتې رڼا سره روږدې شوې ومې لیدل چې یوه د څلویښتو کلونو په عمر ښکلې ښځه پر غولي ناسته ده، د هغه سره واړه ماشومان هم دي په یوه کونج کې یوه ځوانه ښځه په سلګیو ده د هغې سر په تور څادرکې پټ دی، او یو ماشوم په زانګو کې زنګوي د ماشوم غومبوري د ګلاب په څېر تك

سره دي او تورې سترګې يين دي چې په پنډه ټوټه کې نغښتلي دي، زه يې چې وليدم سځې مخ بل لوري ته واړاوه زه وپوهيدم چې هغه اميد واره وه.

احمد جان ته دا ښه ښکاره نشوه چې موږ يې د ښځو په خونه کې کېنولي يو، په هر صورت هغه زموږ د راتلو مقصد ورته ووايه مشرې ښځې سر وخوځاوه او د يوه پاکټ نه يې يو تصوير را ويوست او په چوپه خوله يې ما ته راکړ لومړى ما سرسري هغه وکوت په هغو کې د خلکو ګڼه ګوڼه وه، د هرات چوك د هغو ډوډۍ پخلنځي مخي ته څو موټرونه ولاړ دي چې زه هره ورځ تودې تودې ډوډۍ ترې اخلم بيا مې احساس کړه چې خلك يوه لوري ته ګوري هلته په منځ کې له باڼسونو څخه جوړ شوي د غرغري دار و، چې څوك پرې را ځړيدل دا د منځنيو پيړيو د زماڼې يوه ننداره ښکاريده ما د باڼسونو د ماتيدو آواز اوريده. او داسې راته ښکاريده چې مړى ټالونه خوري د تصوير پر شاد ددسمبر ۶ مه راته ښکاريده چې مړى ټالونه خوري د تصوير پر شاد ددسمبر ۶ مه واکمنۍ د پاى ته رسيدو او د کندهار د ررانسکوريدو له ورځې څخه يوه ورځ وړاندې نيټه وه

چای یې راووړ او د عبدالله خور بي بي زهري کیسه پیل کړه: په کونچ کې د عبدالله کونډې لطیفې په پزه کې څه ویل

د هغې سترګې اوښلنې وې، هغې خپله اته کلنه لور رحمانه نيولې وه، چې يو فيروزه يي ټيکرې يې پر سر کړې و، چې وړې ستارې پرې ګنډل شوې وې، دې نجلۍ وړوکې ماشومې ته، اللو سندره ويله او ويده کوله يې پر دې يې د لوى سکندر د افغانې ميرمنې نوم ايښي و، د سرو ويښتانو خاوند رحمت الله هلته بيل څك ناست و. دې د کور سر پرست

و، چې يوازې يوولس كاله عمريې و، دى چې كله وزيږيدنو لطيفه څوارلس كلنه وه

د افغانستان د سفرونو پر مهال ما ډیرې کیسې واوریدې، خو د عبدالله د کیسې په اندازه هیڅ کیسې هم د افغانستان غمیزه ښه نشوای روښانولي.

بي بي زهره كيسه پيل كړه:

موږ همدغه دوه تنه وو، زه مشره او عبدالله کشر و هغه د ظاهر شاه د حکومت له راچپه کیدو څخه لږ وړاندې په ۱۹۷۳ م کال وزیږید زموږ پلار حبیب الله د والي په دفتر کې نوکري کوله چې کله حکومت ړنګ شو دی یې هم په کور کیناوه، ځکه چې زموږ کورنۍ د بارکزیو د قوم ده، چې د پاچا پلویان بلل کیږي. دی یې دې ته اړ کړ چې ترکاڼي پیل کړي دا کار د ده ښه نه و زده، زما ښه یادیږي چې خلك به زموږ کره تلل راتلل، او د میزونو او کرسیو په باب به یې ګیلې او شکایتونه کول چې مات شوي دي

د لږو پيسو پر ګټلو برسيره به هغه موږ ته ډاډ راکاوه چې زده کړې به راباندې بشپړوي

هغې چې کیسه راته کوله یو هلك راغی چې له دووکالو څخه به وړوکی و، هلك د دې په بنګړیو او فیروزه یې غاړکۍ لوبې کولې هغه غوښتل چې پاملرنه ورته وشي خو مشر ورور یې د دروازې په لورو شاړه هلته کیناست او د پردې پر ګلانو یې لاس واهه.

په کوټه کې داسې څه شي نه وو ، چې ده لوبې پرې کړې واي په يوه ديوال کې په يوه سره چوکاټ کې هنداره لګيدلې وه.

پر هغې د زړه تصوير و، خو سر چپه راځړيدلې و.

بي بي زهرها كيسې ته دوام وركړ:

ما او عبدالله روسي تانګونه ولیدل، چې کندهار ته راغلل موږ ما وخت په لوی سرك لاس تر لاس نیولي روان وو

او پر دې مو فكر كاوه چې د دې مانا څه شى ده؟ څو ورځې وروسته زموږ پلار له موږ نه بيل شو بيا پر دې وپوهيدو چې د ټانكونو راتلل ښې علامې نه دي. زموږ پلار د حاجي لطيف له ګروپ سره ملګرى شو، هغه د غلو " ډاكو ګانو"، مشر و، سپينه ږيره يي درلوده.

احاجى لطيف جهادي قوماندان او قومي مشر و ژباړن ده دې به يې د سپو ساتونكي په نامه سپك ياداوه خو د مجاهدينو تر ټولو خواكمن قوماندان و ، تر هغه وروسته د طالبانو له زوال وروسته د هغه زوى كل آغا د كندهار والي وټا كل شو ، د عبدالله د پلار په څير حاجي لطيف هم د باركزيو د قوم و د دا د دراني قوم يوه څانګه ده ، چې د افغانستان څوتنه پاچا هان له همدې قوم څخه وو ، چې په هغو كې د دوست محمدهم و .

.... چې موږ په کوټه کې ناست وو. نو دوه ماشومان ، د هغوی مور، د تره کونډه یې او د هغه دوه اولادونه په انګړ کې ناست وو، په هغوی کې نزاکت هم و چې موږ یې لټون کاوه پردې سیمه روسانو ډیرې سختې بمبارۍ کړې وې خو په یو ډول دغه کورنۍ ترې خوندي پاتې وه د بي بي زهره له وینا سره سم حبیب الله کله نا کله کورته راتلو چې کله به ټپي شوی هم و.

بي بي زهره وويل:

هغه له روژې وروسته يوه ورځ چيرته ولاړ خو بيرته رانغئ، موږ واوريدل چې دى د حكمتيار كسانو وتښتاوه او چيرته يې سنګسار كړى با يې وسوځاوه، دا د لس كالو مخكې خبره ده.

عبدالله د خپل پلار د بدل اخیستو کلکه اراده درلوده، ده د نورو هلکانو په څیر په ۱۱ کلنۍ " کې کلاشینکوف ویشتل زده کړل او په همدې تمه ځوان شو، چې دی به یوه ورځ جنګیږي ده په پنځلس کلنۍ ښوونځی پریښود او د ګل آغا په ډله کې شامل شو.

چې پلار يې پر دې ترې ناخوښي و.

خور يې وويل چې ډير نيك هلك و، د شاه توت لاندې به ناست و او د شعرونو په ويلو به يې خوښي ښودله.

په داسې حال کې چې نورو ماشومانو په خپل وخت به کاغذ پران الوزولو او وزو پوولو تيراوه هغې زياته کړه:

د هر چا هغه ښه ايسيده، ده به په مصيبت کې خلکو ته لاس ورکاوه، هغې په کونج کې د ايښودل شويو دوو بکسونو له يوه څخه د تصويرونو البوم راواخيست او راته ويې ويل:

ته ورته وګوره! په البوم کې د يوه ځوان ډير تصويرونه وو چې په سترګو کې يې يوه تلوسه ښکاريده او پر شونډو يې موسکا غوړيدلې وه، په يوه تصوير کې هغه د يوه ډنډ پر غاړه له ملګريو سره د ميلې په حال کې و، هلته يې هندوانه خوړله او خندل يې، په يوه بل تصوير کې په مزار شريف کې د حضرت على "رضى الله عنها "په مزار کې د کوترو په منځ کې ولاړ و. " د حضرت على رضى الله عنه مزار د عراق په نجف کې دی اردو ژباړن " هغه کوترې د ده پر سر ناستې وې اويه يې په لاس کې د افغانانو عقيده داسى وې اويوه يې په لاس کې د افغانانو

عقیده داسی ده چې په اووکوتروکې یوه روح وي ځکه خودهغو دخوښئ تر لاسوکولو لپاره دانه ورته اچوي ویل کیږي چې دا دومره سپیڅلی ځاي دی چې که کومه عامه کوتره ورته راشي تر څلوریشتو ورځو پوري به سپینه شي.

بي بي زهرې راته وويل:

يوه دوي مياشتې به له موږ سره و عنور په کال اوسرپه جګړه کې و عکه به موږ ډير ورته انديښمن وو کله چې مجاهدينو حکومت ونيو اوګل آغا لومړی ځل والی وټاکل شوو عبدالله يې دمخابراتو اوټليفون د څانګې رئيس وټاکلو وروسته يې هغه کابل ته تبديل کړ.

ده هلته کار کاوه چې طالبانو کابل ونیو اودي یې هلته ونیو ځکه چې دده دموټر په سامان کې یې یوفکس ونیو چې امریکا ته داستولو لپاره تیار شوي وء خو هغوي دا ثابته نکړاي شوه چې دافکس عبدالله لیکلي دي ځکه یې پریښود. وروسته بیا عبدالله له طالبانو سره ملګري شو چې پرده څه شك اوبدګوماني ونه کړي خو هغه له ګل آغا سره هم کار کاوه یوازي ماته معلومه وه چې هغه څه کارونه کوي مادهغه دایسارولوهڅه هم وکړه ځکه چې ددي پاي به خامخا په غم اوړي.

ناوخته کیده ځکه خوموږ وعده وکړه چې ددي کیسي نوره برخه به سبا ماسپشېن دده دکاکا له زوي نازك نه اورو چې په همدي کلا کې په یوه خونه کې اوسیده.

دهغه اصلي نوم حميد الله و خوهر چا نازك باله چې معني يي همدغه نازك اونرئ دي دهغه عمر ۲۲ كاله و خوهغه دومره نازك و چې كله به يي چې دريشي واغوسته داسي به ښكاريده لكه دريشي

چې به كوټېند راځړيدلي وي هغه دوالي په دفتر كي مهم كار كاوه هغه به له خلكو څخه وسلي راټولولي.

عاموخلکو دده نوم ډير په احترام او در ناوي ياداوه دنازك دكوټې نه بهر ډير ګرد جن بوټونه پراته وو.

دننه هغه يوې ټکسي ته ډډه وهلي وه اوناست و.

له ده سره ديوه لوي تلويزيون سره جوخت پنځه تنه وسله وال كسان ناست وو، غالباً دا دكوم عرب له كوره دغنيمت په توګه تر لاسه شوي و، پرتلويزيون انګريزي نجونو اوهلكانو سندره ويله او ورسره ګډيدل هم دا دام (M) تلويزيون كوم پروګرام و زموږ په ورتلو ددوي محفل ګډ و ډ شو.

نازك يې خپلو كسانو تە څەوويل بيا ھغوي جىك شول پەتفداني كې يې پەزورە وتوكل

او ولاړل د هغوي سترګې سرې سرې خوټيدلې وې.

ماله نازك څخه دعبدالله په باب پوښتنه وكړه. هغه له جيبه وړوكې ديادښت سره رنګي كتابچه راو ښكله پرانستله يې اوويې ويل:

دادهغه يو نظم دي چې سرليك يې دي " چوپ فرياد "هغه يې خپل نظمونه د "خيال" په فرضي نامه خپرول او موږ يې نظمونه په ښار كې خپرول.

ماچيغي وهلې خوچا غوږونهنيو.

زما ټول اوريدونکي خلك مړه دي زه چې په كوم هيواد كې اوسم مابن باله. خودادمارانو څخه ډك ځنګل وخوت نصيب داسي ځاي ته راوستي يم چې همراز او هم ژبي مي نشته قانون څيرل شوي دي زه يوازي فريادونه اورم

زما قلم پهوينو ژاړي.

زه چيري ليكلي شم.

زه هيڅ هم نشم كولي.

ځکه چې که زه رښتيا وليکم

نوزه به هم په مصيبتونو کي شامل شم.

نازك چې كله نظم لوست مايي څيري ته كتل چې ډير معصوم ښكاريده دهغه له مخ سره ږيره اوبريتونه نه جوړيدل بيا يي په خپل لاس اوښكي پاكي كړي په مړوند كي مې طلا يي ساعت اوپه ګوته يي طلايي ګوتي وي چې غمي پكي لګيدلني وو.

هغه وويل:

موږ له وړوکتوبه سره ملګري اوياران وو عبدالله به چې څه ويل مابه همغه کول چا زموږ په منځ کې توپير نشو کولي،چې دي کله له ګل آغا سره ملګري شو زه هم ورغلم چې کله دي له طالبانو سره شو زه هم ورغلم کورني دپاچا پلويان دي.

هغه ماته يو كارت راوښودچې په يوه لوري يې دعبدالله تصويرو ، دافغانستان پخوا ني تور، سوراوزرغون بيرغ و په منځ كې يې دهرات كلاوه، هغه راته وويل:

موږ دواړه په جګړه کې ځوانان شوو، زه د تره کي له انقلاب څخه شپږ مياشتې وروسته وزيږيدم.

زما پلار، بابا اوتره دحاجي لطيف مشهور قوماندان وو زما مور اوپلار غوښتل چې زه ښوونځي ووايم

خوپه څوارلس کلنۍ مې ښوونځي خوشي کړ او دخپلې کورنۍ دنفقي لپاره مې وسله پراوږه کړه ځکه چې پلار او تره مې ووژل شول مادا کوټه پخپله جوړه کړي ده بيا دعبدالله په څير زه يو جنګيالي شوم دبدن په هره برخه کې مې دګوليو نښې شته.

کله چې لومړي ځل طالبان راپورته شول نوموږ ورته خوښ وو. ځکه چې هغوي په ښارکې امن راوستي و خوستونزه داشوه چې ښار ديوه ګوند په واك کې نه و . په مختلفو برخو مختلف قوماندانان واکمن وو په لوي سرك په لنډه فاصله کې پنځه ځايه پاټکونه او تالا شي وې زموږ ښځي بازار ته له ويري نشواي تلاي. موږ ګومان کاوه چې د طالبانو په وخت کې به برښاريوازي يو تن واکمن وي.

تر څه وخته پورې په وضعه کي ښه والی راغي ، موږ پاکستاني پوځ ولید له هغوي سره عرب اوچینایان هم راغلل موږ نه پوهیدو چې اصلاً واك دچا په لاس کې دي ما اوعبدالله پردي وضعي له فكر اوغور وروسته له طالبانو سره دملګرتیا پریکړه وکړه چې دهغوي دننه وضعه معلومه کړو.

دسي آي اې په نامه دفكس دنيول كيدو اوپه نتيجه كې دعبدالله نيولو معني داوه چې دطالبانو سره دوفاداري اوملګر تيا دثابتولو لپاره له دوي سره ديو ځاي كيدو نه پرته بله چاره نه وه هغه دكابل په شمال كې دشمال ټلوالې پرخلاف دجګړي ليكوته وتلو وړانديزوكړ.

دايو ښه پلان و. په لومړي محاذ دجنګيدلو سره هيچا دا بدګوماني نشواي کولی چې هغه به دطالبانو پرخلاف کار کوي

نسوای حالی دخپل موقعیت څخه ګټه واخیسته اودمعلوماتو راټولول عبدالله دخپل موقعیت څخه ګټه واخیسته اودمعلوماتو راټولول یې پیل کړل اود ډیرو با اعتماده کسانو نظام یې جوړ کړ لو ه موده وروسته موږ دطالبانو دظلمونو اودشمال اتحاد دجرمونو په اړه ډیر معلومات راټول کړل

هغه ماته دعبدالله څو تصویرونه راوښودل په یوه تصویر کې هغه په مزار شریف کې په دښته کې دیوه ډله ئیز قبر تر څنګ ولاړ و چې دجنرال دوستم کسانو په سلګو نو تنه ووژل او دلته یې ښځ کړي وو.

په راتلونکي ۱۹۹۸م کال کې نازك هم دعبدالله په مشوره دطالبانو سره ملګري شو ده وويل:

" زه طالبانو ته ورغلم او ورته و مې ویل چې زه جنګیالي یم اوستاسو جنګیالیو ته اړتیالري څرنګه چې ماخپل موټر درلود دوي زه دګزمي په ګروپ کې شامل کړم چې په ښار کې به ګرځیدل اوهغه کسان به یې لټول چې غیر اسلامی کارونه کوي مثلاً دیرې یې خرییلې اویابه یې اوږ ده ویښتان پریښودل اویا به یې سندرې اوریدې پردي سربیره هغه کسان هم لټول کیدل چې دظاهر شاه دډلي دغړیتوب کار ت په تونه به یې درلودل په داسې حال کې چې ماهم تل داسې کار ت په جیب کې راسره ګرځاوه.

ماله هغه نه پوښتنه وکړه چې په څه دليل دظاهر شاه ملاتړ کوی ځکه چې کله دی زيږيدلی ظاهر شاه په روم کې ډير آرام ژوند تيراوه. ده راته وويل:

زه ځکه دهغه ملاتړ کوم چې زما دکورنۍ غړي وايې چې دده دواکپمنئ په وخت کې ډيره آرامي اوامن و. اودنجونو اوهلکانو ښوونځي وو.

نژدې ماښام نازك خپل ساعت ته وكتل ويي ويل:

وبخښي دلمانځه وخت دي بيا يې په کونج کې په يوه کوزه او دس وکړ اوجاين مازيې وغوړ اوه لمونځ يې ادا کړ داسي ښکاري چې دنړۍ تر ټولو زيات فطري شي لمونځ دي.

خودقیقی وروسته له لمانځه څخه وزګارشو او ترڅنګ مي کیناست دخبرو لړي بیا پیل شوه داسي ښکاریده چې دغه لړی به هیڅ ونه شلیږي هغه راته وویل:

زما په دندو کې داهم شامل وو چې دکندهار په چیل کې بندیانو ته سزا ورکړم په داسي حال کې چې مامې په خپل ژوند کې څوك په څپیړه هم نه وو وهلي خومادخپل تره اونورو دوستانو ډبول هم ولیدل موږ د موټر سایکل دکلې له تار څخه دمترو کې کار اخیست.

هغه دا ياد كړل چې څوك ډير وحشيانه ظلم كوي دا معلومات دعبدالله په بنډو بنډو دوسيو كې ليكل شوي وو

دوي چې څومره له طالباانو سره دير وخت تير اوه هومره يې له عربا نو څخه کرکه زياتيدله چې اوس يې دلته شمير تر درې څلور زرو تنو پوري رسيده اوپه ښار کې به په جاپاني لنډ کروزرو کې په يوه شن تيريدل ددې موټرو نو هنداري به زياتره رنګداري وې پرهغو موټروبه د دوبۍ لمبر پليټونه لګيدلي وو اوپر بام به يې ماشيندار لګيدلي وو، هغه راته وويل:

دعربانو چلن له موږ سره ډير آمرانه و هغوي به کله کله موږ هم دګزمې پروخت ودرولو اوتلاشي به يې کړو.

د ۲۰۰۱۵ م دسپتمبر تر ۱۱ مې پورې دعبدالله په پټ نظام کې نژدې سل تنه اعتمادي کسان شامل شوي وو چې دمعلوماتويو سل اوشل دوسيې يې تيارې کړې وې خودوي پردې نه پوهيدل چې اوس دا معلومات څه کړي ناز ك راته ويل:

زمور سره دطالبانو اوشمال تلوالی هر ډول دوسیی شته.

دهر يوه په باره كې په عمومى ډول له دوو څخه تر پنځو مخونو پورى دي. ځينى وختونه به چې عبدالله دغه دوسيى ليكلى ورسره ژړلى به يې ، دغه دوسيى يوازي دقتلونو او وژنو په باب نه وې ځينى دوسيي دپاكستا نيانو په باب هم وې چې د جنګيكليو په بڼه راغلى وو عبدالله په سمنګانو كې هغوي دكانونو دكيندلو په حال كې هم ليدلي وو دعبدالله لخوا جوړ شوي ويدو يې فلم هم شته چې ديوه ژور ناليست په توګه يې له رباني سره مركه كړي وه دا ټول شيان ديوه لوري لاسي بكس په پټه برخه كې ځاي پرځاي شوي وو شي خې موږ غوښتل هغه به څه ډول ګل آغا يا ظاهر شاه ته را ورسوو.

کل آغا په پاکستان کې مهاجرو، هغه له ډیرې مودې راهیسې په روم کې دظاهر شاه ددفتر سره دطالبانو پرخلاف دپوځي عملیاتو په اړه خبرې کولې خودبهرني ملاتې نه پرته دې دا کار امکان نه درلود.

په داسی حال کې چې هغه دشمال ټلوالی سره یوځای هم دي کار ته چمتو نه و و د ګل آغا مشاور انجنیر پشتون ویل: په واشنګټن کې دظاهر شاه مرستندوي شته دهغه لمسی مصطفی ظاهر له ډیري

مودې راهیسې په لویدیځ کې سفرونه کوي او دا خبر داري ورکوي چې زموږ په هیواد کې څه کیدونکي دي خوهیچا پرې پروا ونه کړه.

په نيويارك كې پرنړيوال سوداگري مركز دهغو الوتكو حملو هرڅه بدل كړل، كله چې امريكا پرافغانستان بريد وكړ نو دهغوي دلته كوم اجنټ نه و پنتاګون پښتو ويونكيو ته زياته اړتيا درلوده هغوي ته په كندهار كې تيار جوړ شوي نظام په لاس ورغى دسپتمبر له ١١ مې نه وروسته عبدالله په سمنګان كې دوالى دمرستيال په توګه دنده تر سره كوله. هغه پوهيده چې امريكا يان به داسامه لټون كوي.

ده والى ته وويل چې اسامه دېډو ډو ناروغي لري بايد چې علاج يې وشي .چې تر دې وروسته عبدالله كورته راستون شو. نازك زياته كړه.

له ګل آغا سره دجهاد دوخت ښه زياته وسله وه ماته معلومه وه چې هغه وسله يې چيرته ايښې ده.

ځکه ما دعربانو دوژلو پريکړه وکړه چې هغوي زموږ هيواد بد نام کړي و، دنړيوال سوداګري مرکز د ويجاړ يدو نه يوه اونۍ وروسته مادکندهار په کابل دروازه کې دکابل دموټررنو په هږه کې درې لاسی بمونه وغورځول چې درې عربان پکې ووژل شول هلته يو لوي اوپراخ کور دي چې په هغو کې يو دفتر هم و دي دفتر ته به اسامه بن لادن تلو راتلو او خپل پروګرامونه يې جوړول يوماښام په شپږو بجو زه دخپل يوه ملګري سره په موټر سايکل دلته راغلم ددي کور منځ ته مې دري لاسي بمونه ور وغورځول وروسته موواوريدل چې په هغو باندي درې عربان مړه او دوه ژوبل شوي وو.

بلځل مې په نوي ښار کې په يوه کور ډزي وکړې اواته تنه عربان ووژل.

بيا کل آغا اعلان وکړ چې دپوځي عملياتو پلان لري ځه خودی دخېلی خوښي جنګياليو ته اړتيا لري موږ کويټي ته ده ته ورغلو او هغه يو سټلايټ تليفون، لايزر اونور شيان راکړل اوموږ ته يي راوښودل چې څه ډول تاسو امريکا ته دعربانو اوطالبانو په اړه معلومات اوخبر ورکولي شي چې هغوي چيرته دي.

د آد امریکا دبمباری څخه یوه اونۍ مخکی خبره ده موږ باید دطالبانو دخوځیدو اوپروګرامونو معلومات اوخبرونه برابر کړی واي موږ ته یې دامریکا یي هوایې ځواکونو خاص ټیلیفون نمبر هم راکړي

ماچې کوم ځايونه ورښودلي وو په حيرانوونکي ډول پرهمغو ځايونو بمباري وشوې دساري په توګه مادښار په شمال کې هغه کور ښودلي و چې ملاعمر پکي پټ و هغوي پرهمغه کور بمباري وکړه چې ملاعمر پکي ټپي اوزوي يې ووژل شو

ملاعمر یې چې کورته په ریکشا کې وتښتید ما دوي ته وویل: دعبدالله دکاکازوي په انګریزي ښه نه پوهیده ځکه خوده زیاتره معلومات ګل آغا اویا انجنیر پشتون ته سپارل چې هغوي ښه روانه انګریزي ویله هغوي به نیغ امریکا یانو ته معلومات ورکول پردي سربیره یي په روم کې دپاچا له زوم اوپوځي کارپوه جنرال عبدالولي سره اړیکي درلودې ،دې خلکو ډیر لوي خطر پرځان منلی و، په کومه اوني چې بمباری پیل شوه، طالبانو فرمان جاري کې چې له چا سره

ستهلايت تليفون وموندل شو نواعدام به كړاي شي وروسته چې ماله انجنير پشتون سره دپوځي عملياتو خبره وكړه هغه راته وويل:

" دعبدالله اونازك په څیر خلك رښتیني اتلان دي چې وفاداری یې هیڅ زیان نه مومي ددی د خپلې خوښې سرتیریو خپل سرونه په لاس کې نیولي وو یوه ورځ ، به په کندهار کې دعبدالله مجسمه جوړوو"

لهنازك نه پرته يوازي دعبدالله خور پرهغه پوهيده چې څه كارونه كوي زما خواته هغې ويلې وو:

چې کله هغه له لاسي بکس سره کورته راغلی و نو زه په حقیقت همغه وخت خبره شوم مادده د منعه کولو هڅه وکړه خوده راته ویل چې عربانو افغانستان په ټوله نړۍ کې بد نام کړي دي

هغوي به تر هغو له هيوا د ونه وزي ترڅو چې څوك قرباني ورنكړي ماورته وويل چې ته خولې تر لږه خپله ميرمن اوبچيان پاكستان ته بوزه چې هغه دې ته راضي شو.

دعبدالله خبره رښيتا وه، هغه پردې شکمن شوي و ، چې طالبان ده په لټه کې دي نو ځکه خوده او نازك غوښتل په يوه لوي لاسي بکس کې ځاي پرځاي شوې دوسيي اونور اسناد په يوه طريقه پاکستان ته ورسوي په کومه ورځ چې موږ کويټي ته روانيدونکي وو عبدالله ديوه عرب دکور په مخ کې په سټلايټ ټيلي فون له چاشره خبرې کولې چې يو موټر سايکل سور يې په مخکې تير شو ، عبدالله بيرته راستنيدو چې مخ يې راوګرځاوه نوطالبانو راايسار کړي و ويې نيو اوجيل ته يې واچاوه

چې په جیل کې پرده ستم روان و اوپوښتنې ترې کیدې همدغه مهال یې په څلورو ډاټسنو کې طالبان کورته راغلل ، بي بي زهرې راته وویل:

رود دوي هرڅه لټ په لټ کړل قرآن کريم يې هم را واخيست اوويې کوت، دوي څه لټول زه همدلته وپوهيدم چې ورور مې يې نيولي دي. هغوي په تلاشي کې نازك له هغه بکس سره ونيول.

نازك دعبدالله دراتلو انتظار كاوه چې كويتي ته روان شي هغه دتيښتي فرصت ونه موند نازك راته وويل:

هغوي زما لونګۍ څیرې کړه اوپرهغو یې لاس تر شا راباندي و تړل بیا یې زه په موټر کې ورسره واچولم په کلا شینکوفونو یې ووهلم بیا یې دجیل په یوه تنګه اوتیاره کوټنی کې واچولم دا دومره تیاره خونه وه چې خپل لاسونه مي نشواي لیداي زه یې ماسپښین دوي بجې ونیولم او دشپي اته بجې یې وبولم لومړي شپه یې په لرګو اوقمچینو ووهلم دوي د شپي له اتو بجو نه د سهار تر ددوو نیمو بجو پوري وهلم اوعذاب یې راکاوه بیا یې پرټپونو تیزاب راته واچول هغوي غوښتل چې دا معلومه کړي چې موږ دچا لپاره کار کوو دغه وخت زه خبر شو م چې عبدالله یې هم نیولی دي تر هغو وروسته ماعبدالله بیا ونه لید که څه هم مالیداي نشواي خوچیغې مې یې اوریداي شوې

تر دوو اونيو پورې يې دواړه بي دريغه په عذاب کړو زه يې تر هغه لږ وځورولم ځکه چې څوك زموږ پرځورولو مامورشوي وو په هغوي کې يې زياتره زما پخواني ملګري وو نازك ويل: زما باور و

چې دغه خلك به مې په وهلو وهلو كې ووژني دده په وينا دطالبانو تر ټولو دردوونكې سزا پرپښو په لمدو لښتو وهل وو ويل يې:

ددوي له تلو شپږ اونۍ پوره شوې خوزه تر اوسه پورې پښې نشم مينځلي بيا يې موزه وايستله اوخپله پړ سيدلې پښه يې راوښوده ويل يې:

چې کله يې وهلو نو راته ويل به يې چې تاسو مسلمان نه يې کافريې اودکافربه مرګ په مرئ کافران مرئ کافران مرسته درسره کوي مابه هره شپه دبمباري غږونه اوريدل چې له هغو نه مو څه هيلې په زړونو کې را ويښې شوې خودا تمه مونه وه چې طالبان په دومره زر رانسکورشي.

يوماښام په جيل کې عجيبه وضعه وه خلکو ويل چې طالبان وسلې ږدي اوښايي موږ ټول ووژني سبا ته سهار زما څو دوستان راغلل هغوي زما دخوشي کيدو په بدل کې دجيل آمر ته يو موټر اويو لك روپي ۹۰ پونډه رشوت ورکړي زه خوشي شوم چې بيا يې ديوه دوست کورته ورسولم له دې نه دوه درې ساعته وروسته دطالبانو واکمني پاي ته ورسيده.

مامي دوستانو ته ويل چې عبدالله بايد راخوشي کړو هغوي راته ويل ته استراحت وکړه په ښار کې اوس ډيره ګډوډي ده تر سبا پورې بايد انتظار وکړو دراتلونکي سهار ما بيا ټينګار وکړ تر دې وخته معلومه شوه چې طالبانو وسلي غورځولې دي هر چا خوشې څرګندوله زه هم ډير خوشاله وم خوپردې نه پوهيدم چې دوي دعبدالله دراخوښي کولو هڅه ولې نه کوي بالاخره ماسپيښين زما ملګري پردې راضي شول موږ په موټر کې سپاره شوو خوزه يې دجيل پرځاي يوه

نوي قبر ته بوتلم زه چې په کومه ورځ خوشي شوي وم ترهغې يوه ورځ مخکې يې عبدالله غرغره کړي و

ده مړي دهاښام تر شپږو بجو پوري په دار ځړیده دده دوستانو بیا ده مړي دهاښام تر شپږو بجو پوري په دار ځړیده دده دوستانو بیا دده مړي دچینایانو روغتون ته یوړ هلته ډاکترانو دا تائید کړه چې تر غرغره کیدو مخکې یې هغه ډیر رېړولي و

موږتر ماښام ناوخته پورې خبرې کولې دنازك په سترګوکې دويرې اوترهې سيوري ښكاريده عمريې تر دوه ويشت كلونوډيرلوړ ښكاريدو. ماترې وپوښتل چې اوس چې جګړه پاي ته رسيدلې ده آيا ستا اوعبدالله زامن به په امن اوسوله كې رالوي شي؟ كه څه هم ده له ځايي او سيدونكيو نه دوسلو راټولولو دنده درلوده خودعبدالله زوي رحمت الله ته يې دكلاشنكوف چلول ورزده كول سريې وخوځاوه ويي ويل: زموږ كورنۍ ډيرې قربانۍ وركړې دي زورى بايد دپلار اونيكه پرپله پل واخلي.

د ماري يادښتونه

کابل ۲۰۰۲ جنوري

نن بيا واوره اوري غر په واورو پټ دی.

د هر چا زړه له هیلو ډك دى، چې نوره به وچکالې پای ته ورسیږي، د قرغې ډنډ به بیرته ډك شي، په کوڅو کې ماشومان لوبې کوي، د واورې غونډوسکي جوړوي پر غونډیو یخ مالك وهي او هر سړې په موسکا دی.

زه پرون له فريښتي سره د ښځو سازمان دفتر ته تللې وم چې له زينب سينما سره دي، چې د ښځو د کار په باب معلومات وکړم

هلته نورې هم ډيرې ښځې راغلې وې، هرې ښځې دعاګانې کولي خو هيڅوك خبر نه وو

موږ پر راديو واوريدل چې هغوى زموږ له حكومت سره د مرستو ژمنې كړې دي، ځكه خو مې باور دى، چې ډير زر به ښوونځي پرانستل شي، اوس هم د ضرورت وړ شيانو كمبود دى

دغه ښار د يتيمانو په ښار بدل شوى دى، په مهمو ځايونو كې هم د بريښنا او اوبو كمبود دى، د تودو لو هيڅ بندوبست نشته موږ اوس ډېر غربيان شوي يو.

ښار ته د بيرته راتلونکيو بيروباردي، چې له دې امله موټر پهښار کې د ډيرې ګڼې ګوڼې له امله نشي ګرځيداي عجیبه خبره ده چې پر سامانونو ډك ټیکسیان ښار ته راځي، په داسې حال کې چې له ښاره باید تلای په لاریوکې تلویزیونو نه او د بریښنا سامان راوړل کیږي

بسته خانه بيرته پرانيستل شويده هر لوري ته شور او غوغا ده، ځكه چې بيرته راستنېدونكي خلك خپل كورونه پرانيزي.

ښار کې ډير بهرنيان ليدل کيږي زما ورور وايي، چې په ښار کې هره ورځ تلويزيوني کامرې ليدل کيږي.

زه حیرانه یم چې د جمیل دوسته یوه ښځه خبریاله به هم راشي، ما له خپل دوست نه واوریدل چې هغه توفیق په کندهار کې لیدلی و، هغه زما لیکونه یې کویتې ته یووړل، هغه ویل چې طالبان ټول پاکستانیان وو، اوس په کابل کې چوپتیا ده، بهرني پوځونه چې پرجیپانو یې بیرغونه رپیږي په ښار کې ګرځي، فرشته ډیره شوخه ده زه یې راضي کړم، چې د چرګانو کوڅې ته ولاړه شم ویل یې چې ځینې پوځیان ډیر ښایسته دي، ځینی وختونه چادري ډیره ګټه کوي ځکه چې ته به نور لیدای شې خو نور څوك تا نشي لیدای هغې ماته وویل چې کومه نجلی د هغه بهرنیو پوځیانو تر څنګ تریږي نو د بیټلیانو سندرې نجلۍ د هغه بهرنیو پوځیانو تر څنګ تریږي نو د بیټلیانو سندرې وایي موږ به بازار کې لږ ځنډ ایسار شوو، او برتانوي پوځیان مو ولیدل هلکانو له هغوی نه سګریټ وغوښتل، دوی یې تصویرونه وایستل.

له طالبانو سره مخامخ کیدل

چې كله لويه ډيره لويه وي نويو سړي يې يووخت يوازي يوه برخه ليداي شي. "رډيارډ كيفلنګ

سهار وختي تيلفون زنګ وواهه، زه هغه مهال په کويټه کې په آرامه بستره کې چې سپين څادر پرې غوړيدلی و، ويده وم په تليفون غږ راغی چې قالينې راغلې، دا ډيرې ګرانبيه دي او په سوداګري حساب يې ډيرې نشو ايسارولی

پر نړيوال سوداګري مرکز له حملې وروسته ما پرلېسي تر پنځو مياشتو زياته موده په افغانستان او پاکستان کې له خلکو سره د طالبانو په اړه خبرې کولې . په ځانګړې توګه مې له هغو خلکو سره ليدل، چې طالبانو ظلمونه پرې کړي وو د دې تيلفوني شفر معني دا وه چې زه به په يوه پټ ځاى کې د طالبانو د لوړ پوړيو چارواکو سره مخامخ کيږم.

نور تليفونوته راغلل چې قالينو دوکان بدل کړ اوس به يوه پيچلې لاره غوره کوم په لاره کې بايد څو ځلې موټر بدل کړم د دغو تليفونو نه څلور ساعته وروسته زه د يوه دوست په تيکسي کې سپره شوم په خامو سړکونو کې تيره شوم چې مړ ژواندي خره پکې تر سترګو کيدل او افغانان په بايسکلونوسپاره په کې ګرځيدل، ايجنټانو په

بدشكل موږ تعقيبولوخوموږ پردي بريالي شوو چې له هغوي ځانونه وژغورو.

ره يوې کوڅې ته ننوتم چې ځاي ځاى پکې ډير انونه اوخاوري خځلې انبار وې پرکورونو پردې را ځوړندې وې ،زه ددې کوڅي يوه کورته ورننوتم.

چې ګواکې زه غواړم له ښځو سره مرکې وکړم په کور کې ناسته وم اوپه ناکراري مي چاي څښلو دهلکانو ستاينې مې کولې چې پزې يې بهيدلې ، نجونو خپل پايزيپونه اچولي وو.

بالاخره يوه ږيرو ر مشر چې سپينه لونګۍ يې تړلې وه زه ديوي پردې له شانه کوټي ته ور وبللم چې هلته دطالبانو دحکومت دوه تنه وزيران په توشکو نو ناست وو پرهغوي برسيره هغه سړي هم ناست وو چې زما او د دوي ترمنځ يي دخبرو اترو زمينه برابره کړه.

دوي مې چې وليدل سمدستي نه پوهيدم چې څه ورته ووايم؟

هغوي خپلې ډيرې لنډې کړې وي اوځوانان ښکاريدل ماته دا معلومه وه چې دطالبانو مشري د ۳۰ کلونو څخه دزيات عمر دخاوندانو په لاس کې ده، د تيرو څومياشتو راهيسي نه پوهيږم ولې ما سره ددوي په باب دا نظر پيدا شوي و چې دوي ځوانان لږ اومصيبت ډيردي.

دهغودوو تنو څخه يو ددفاع وزير مرستيال مولاتا عبدالله ساعدي و چې عمر به يې ايله ۲۸ کاله و ، هغه لږ ويريدلي غوندې و او په پيکه موسکا يې راته هرکلي و کړ دالومړي ځل و چې دکندهار له رانسکوريدو وروسته چې دوي له افغانستان څخه

راتښيتدلي وو دوې مياشتې وروسته له خپل پټ ځاي څخه بهر ته راوتلي وو

دوهم کس به ۳۵ کلن و مېزېوت اوځواکمن سړۍ ښکاريده ، هغه په دې شرط زما سره ليدو ته راضي شوي و ، چې نوم به يې نه افشا کوم

دوي دواړه په ظلم کوونکيوکې شامل وو. ددوی ظلمونو لويديځه نړۍ ويرولي وه

په څیروکې یې دپښیمانۍ هیڅ نښې نه وې، زموږ د ملاقات لپاره داځای ډیر مناسب و د ابلوچستان و چې پراخ ډاګونه اوغرونه یې دقاچاق وړونکیو لپاره جنت دي او قبایلي قانون پکې چلیږي ښځي په کولپوکوټوکې ساتې اوچې دمرکزي حکومت افسران دلته راځي نوویریږي

مُولِانا ساعدي وويل:

موږ خپلې ږيرې وخرېيلې سپيني طالبي پګړۍ موپه کندهاريو لونګيو بدلې کړې اوپه موټرو کې له سرحده راتير شو و هغه يې خپل ټټر ته ارشاره وکړه ويي ويل:

زما ږیره دومره اوږده نه وه لکه اوس چې ده. زه تر سرحد راواوښتم له بمبارۍ پېلیدو څخه مخکې د هغه کورنۍ کویتې ته راغلې وه چې په هغو کې د ده اوه،درې اودوه کلنې درې لوڼې او یو پینځه کلن زوی شامل دی.

پاکستاني واکمنو پر موږ سترګې پټې کړې ځينې وختونه يې له سرحده په را اوښتوګي مرستې هم کوليز په داسې حال کې چې د القاعده او طالبانو د وژلو لپاره د امريکا خاص کوماندو او هوايي

قواو د کندهار له هوايي ډګر څخه په شمال لوري غرنيو سيمو باندي به بهاري کوله دا يوبرالا راز و ، چې د طالبانو مرکزي وزيرانو د سرحدنه پورې غاړې په مدرسواو کوروتوکې پناه اخيستي وه په هغوي کې د عدليې وزيرملانور الدين ترابي دکورنيوچارو وزير ملاعبدالرزاق، د اطلاعاتو او کلتور وزير او د ملاعمر ترجمان قدرت الله جمال هم شامل

دغه دواړه کسان له ماسره ليدو ته ځکه تيار شول چې پخوا ما د طالبانو له جبهې سره اړيکې درلودې چې د طالبانو زياتره کسان د همغه جبهې غړي وو هغوى زما پردوست چې ډاکتر و او د جهاد لپاره يې پيسي پيدا کولې اعتماد کاوه د همده په واسطه زموږ ملاقات وشو

ما ته يې په پيناله كې چاى واچاوه يوه وزير راته وويل:

ته مو ويني چې موږ ښكرونه نه لرو نن چې هر څوك زموږ په باب هر څه وايي نړۍ باوري كوي خلك وايي چې موږ د ژونديو بنيادمانو نه څرمنې ايستلې دي او بيال مويي په اولادونو د هغوى غوښې خوړلې ا اوتاسو دا هرڅه چاپ اوخپاره كړل.

د خبرو په دوام کې ماتري وپوښتل چې تاسو په طالبانو کې څنګه شامل شوې؟

مولانا ساعدي کيسې هم د نوروڅخه څه توپير نه درلود د هغه پلاردحکمتيار له حزب اسلامي سره مجاهدو او له روسانوسره په جګړه کې وژل شوي و د هغوی کلي يې په بمبارۍ کې لوټه لوټه کړې و .

هغه مهال دی یوازې پنځه کلن و، د دوی کورنۍ د کندهار د مهاجرینو کمپ ته ولاړه کوړنۍ یې ډیره غریبه وه، چې په یوه خیمه کې

اوسیدل چې په هغو کې د پخنۍ کې په خیمه کې ډیر ساړه وي او په ګرمۍ کې یې تودوخه د زغم نه وتلي وي ځکه چې د دښتي او غرونو توده هوا خیمي ته ورځي موږ به په سوال ګوزاره کوله یا به مې مور او خور قالینه و اوبدله او د هغوی په پیسو به مو ژوند تیراوه کورنۍ مو هغه وخت خوشاله شوه چې زه په اته کلنۍ د سرحد ایالت په نوښار کې په یوه مدرسه کې شامل شوم هلته ډوډی، کتابونه او د اوسیدو ځای وړیا وو، په دوو کلونو کې یوازي یو ځل د مورد لیدو لپاره کورته راتلو ځکه چې کندهار ډیر لري و اود سفر لګښت او کرایه ډیره زیاته وه ځکه خو په خصتیو کي هم تګ راته ممکن نه و په دي موده کې ده د کلاشنیکوف ویشتل زده کړل دانه شوای ویلي چې څه وخت او چیرته یې زده کړل هغه ویل چې یوه ورځ کلاشنیکوف وچلوې بله ورځ به دې زده وي.

په ۱۹۹۴ م په نمايي کې د سردارانو او پاکستاني علماو يو پلاوي مدرسې ته راغي هغوي وويل:

تاسو بايد له طالبانو سره ملګري شي او جهاد وکړئ زموږ مشرانو جهاد کړي دي چې موږ يې بياد پيروي وکړو موږ ورته ويل چې موږ ليدلي دي چې هغه جنګيالي ټول جنګي مشران شوي دي دښځو عزت تر پښو لاندي کوي اوخلك وژني.

دوي وويل چې پيا به داسې نه کيږي هغه کسان خوبي لاري شويدي ، داځل به موږ په رښتيا داسلام لپاره جهاد کوو زه دمدرسې له ملګرو سره يوځاي له طالبانو سره ملګر شوم

په همدي کال په اکتوبر کې مو په سپين بولدك لومړي حمله وکړه هغه مهال موږ ټول ټال سل تنه وو

هغه وويل:

موږ ډیر کسن ووژل ز موږ هم ډیر ملګري شهیدان شول خودا په جګړه کې معمول دین موږ خوښ وو چې دالله پوځیان یو اوداسلام دسرلوړي لپاره جګړه کووسپین بولدك موبه اساني ونیو، بیا دکندهار په لور پرمخ ولاړو، خلکو چې موږ ولیدو خوښ شول او وسلې یې راته وغورځولي ماترې وپوښتل چې آیا دجهاد له پیلولومخکې دې پردې فکر کړي و چې دظاهر شاه دتخت اوتاج دبیرته ګټلو لپاره به جګړه کوي؟

هغه حيران شو ويې ويل:

ظاهر شاه دجهاد لپاره څه کړي دي؟

بيا يې زياته کړه موږ د ظاهر شاه لپاره جګړه نه کوو د علماو لپاره يې، کوو چې د ملاعمر ملاتړ کوي ځکه چې د څ د امير حيثيت لري.

په راتلونکيو څو کلنو کې ساعدي د افغانستان په ډيرو ځايونو کې جهاد کاوه چې په هغو کې هرات. مزار شريف ، کندز او باميان هم شامل دي.

د ده تر قوماندې لاندي پنځه سوه مجاهدین وو، وروسته یې یو نیم زر تنه تر قوماندي لاندي وو په ۱۹۹۷ کې طالبانو د هیواد په نوي فلیصده برخو واکمنۍ درلوده او دي یې چارو مسوول وټاکه ده ویل: ما مجاهدین جګړي ته هڅول دوي ته مې ویل چې که شهیدان شوي نوجنت ته به ځئ او له ځانه سره به دخپلې کورنۍ ۷۲ تنه نور هم بیولي شي.

له ملاعمر سره د ده ښه ګوزاره روانه وه، ده راته وويل:

ملاعمر ډير نيك سړي دي ، د هغه اخلاق او كړه وړه ډير ښه دي ماته يې زوى ويل ، چا به چې ورسره ليدل ډير ښه چلن به يې ورسره . كاوه.

په ۱۹۹۹م کې دی د ملاعبید الله تر لاس لاندې د دفاع وزارت مرستیال شوچې د طالبانواو آي اس آي ترمنځ یې د اړیکو دنده درلوده.

په دې ډول به له اسامه بن لادن سره هم وخت پر وخت ده ليدل هغه خبره روښانه کړه: ملکې چارې عربانو نه کنترولو لې زموږ په هيواد کې داسلام دملاتړ کوونکيو ښه هرکلي کيده.

همدغه لامل و چې په افغانستان کې دانګلستان، استراليا او امريکا مسلمانان هم شته.

دساعدي دوينا سره سم دطالبانو له زوان وروسته هم اسامه بن لادن په افغانستان کې و ، ، دوی دواړو پرامريکايانو پروي خندل چې ويې منشوري نيولۍ.

هغه ويل:

په کومه ورځ چې موږ په کندهار کې وسله وغورځوله. په همغه ورځ مې له هغه سره تيلفوني خبرې وشوې.

هغه په پاکستان کې و او بلکل روغ رمټ و ما د وضعې نه خبر کړ هغه راته وویل خداي دي ستاسو مل شي لوموړي مې فکر کاوه چې پاکستان ته به ولاړ شي.

خواوس زما په نظر په سعودي يايمن کې دي.

وروستي ځل ماپه نومبر کې ورسره ولیدل هغه مهال چې مي هرات بمباري روانه وه دا ملاقات دمالي چارو په اړه و هغه دموټر و

موږ دوي بخښو يه خاط شهيدان چاته اس زموږ دکا برابرولي پ دطال دطالب مركز حمله كناه خلكو دامعلومهشو مالههغ چې په هغو کړ راتەوويل:

پرهغو ويلي

دتا

تكا

دهر

په پیرلوکې له موږ سره مرسته کو له هغه مهال یې ښایي ایران ته دتلو فکر کاوه. هغه بلکل روع و ، څوکاله وړاندې یې دبډو ډو تکلیف درلود . خواوس روغ شوي و ، کوم وخت چې امریکا یانو دهرات په څلورو لوریوکې پرپوځي مرکزونو بمباري کوله هغه مهال موږ په موافق هوټل کې دماسپښین ډوډۍ خوړله او خندل موچې دوي خبرنه دي چې موږ ددوي په څو کیلو متري کې یو اسامه آرام بخښونکي ګولۍ خوړلي خوځان یې پټ نه کړ.

ساعدي اعراف وکړ چې اسامه له بمباري څخه دځان ژغورني په خاطر په کندهار کې ځاي بدلاوه په بمباري کې د ه ه ډير ملګري شهيدان شول دساعدي په وينا طالبانو دخپلو ځانونو د ژغورنې لپاره چا ته اساهه دسپارلو په باب هيڅکله هم سوچ نه کاوه هغه وويل:

هغه زموږ په هیواد کې میلمه و موږ پناه ورکړې وه میلمه پالنه زموږ دکلتور مهمه برخه ده پردي سربیره هغږ موږ ته پیسي هم برابرولي په داسې حال کې چې نور چاراسره مرسټه نه کوله.

دطالبانو دريخ:

دطالبانو مشرتابه دغه خبره دورغ بلله چې په نړيوال سوداګر مرکز حمله القاعده کړي ده، زه داکار غلط ګڼم په اسلام کې دبي ګناه خلکو وژل ناروا دي ، موږ ددې بريد پلټنې کړې دي چې دامعلومه شوه چې ددې حملي تور په القاعده غلط دي.

ماله هغه نه وپوښتل چې دهغه ويډيو يې فلم په باب څه وايي چې په هغو کې اسامه بن لادن دحملي په باب خبري کړي دي هغه راته وويل:

پرهغو ويديو زموږ باور نشته دغسي جعلي فلمونه جوړيدل ډير

آسانه دي.

دوهم وزير چې تر اوسه پورې چوپ و وويل: دغه جګړه اصلاً دکفر اواسلام ترمنځ ده امريکا غواړي خپل کفر اوالحاد پرافغانستان واکمن کړي موږ داسلامي ريښتيني ساتندويان يو دګل آغا اوکرزي په څير دامرکيا اجنټان نه يو.

ساعدي وويل:

موږ ټوټه ټوټه نه شوو اوس هم سره يويو، ماته موهم نه ده خوړلي موږ ددې پرځاي چې وينې تويې کړو داغوره وګټله چې واك پريږدو زموږکسان خپل خپل قوم او کلي ته ولاړ ل يايې هيواد پريښود موږ اوس يوازي انتظار کوو. په مزار شريف اونوروځايونو کې پرواکمنۍ جګړي پيل شويدي دجمهوري رياست ماڼي ساته بهر ني پوځيان کوي موږ اوس خپل تحريك له سره منظم کوو د هيواد دننه زموږ ډير پلويان شته چې کله وخت راغى موږ به بيرته ولاړ شو

بل وزير وويل:

دخداي شكر دي چې داجګړه وشوه اوموږ ته دامعلومه شوه چې څوك له موږ سره ملګرى دي اوڅوك مخالف دي حامد كرزى داسې ښودل چې زموږ ملګرى دى، خود اوس هغه بل اوري په تلل دي.

موږ ته معلومه شوه چې هغه داقتدار وږي دئ.

داټول به محکمې ته راکش کړاي شي او داسلامي قانون سره سم به سزا ورکړو.

ماوپوښتل: څه ډول سزا به ورکوم؟ هغه وويل: هغه به په دار راوځړوو بيا يې خپله خبره بيرته اصلاح کړه هغه ته به دشرعي قانون سره سمه سزا ورکړو.

زما دیادښت په کتابچه کې یو تصویر و ، چې په کندهار کې دعبدالله کونۍ راکړي و ، ، چې په هغو کې عبدالله دهرات په دروازه کې په بازار کې دننه په دار را ځړیدلی ښکاریدو، ماهغه تصویر دوي ته وروښود اوومی پوښتل:

ددی څه جواز دی؟

ساعدي وويل: داظلمونه کمونستانو کړی دي چې زموږ په ليکو کې ننوتلي وو هغوي دخپلو څيرو دپټولو لپاره زموږ پګړۍ پرسر کړې وې ، هغوی دطالبانو دبدنامولو لپاره ظلمونه کول.

ماپخپلو سترګو دهرات دکتابتون المارۍ تشی ولیدی، چې له هغه ځایه طالبانو کتابونه وړي وو اوسوځولي یې وو دجمهوری ریاست تابلو ګاڼې یې څیرلې وې داطلاعاتو اوکلتور دوزیر په مشر تابه یوه ګروپ په کابل موزیم کې لرغونې مجسمي او دقبل التاریخ دورو لوښي په تبرونو مات اوټوټه کړل او دبامیانو دمجسمو سره څه وشول؟!

وزير وويل: تصوير اوعكس په اسلام كې حرام دي ځكه مو هغه شيان له منځه يووړل او په كوموكتابونو كې چې تصويرونه ووي هغه مووسوځول دبودا مجسمې موځكه ويجاړې كړې چې هغه زموږ دعقيدي خلاف دي اوقضاهمدغه پريكړه وكړه په موزيم كې چې شيان ووهغه زموږ د تاريخ برخه نه وه بلكې هغه دكافرانو دتهذيب برخه وو ځكه موتباه كړل.

ماترې وپوښتل:

دنجونو ښوونځي موولې وتړل؟

دهغوي ځواب هماغسي و لکه دمولانا سميع الحق چې دحقانيه مدرسي څخه دفاع کوله راته ويي ويل:

چې موږ دنجونو دتعليم مخالف نه يو په پاکستان کې زما لوني ښونځي ته نه ځي خوپه افغانستان کې وضعه دومره خرابه ده چې موږ هلکانو ته مناسب تعليم نه شو ورکولي نونجونو ته به څنګه تعليم ورکړاي شو؟

زه حیرانه وم چې دوی به زما په باب څه ګومان کوي، هغه ویل:

ښځي بايد بشپړي په حجاب کې وي که ته زما ښځه واي نو په کوټه کې به مې بنده کړي واي دهغه په دې خپره کې دټوکې هيڅ بوي هم نه وء.

ماترې وپوشتل چې دطالبانو حکومت له تفریح اوساعت تیري څخه داولس دمحروم ساتلو فرمانونه ولې ورکړي وو مثلاً پرکاغذ پران الوزولو یې بندیز لګولی و ...

هغه راته وويل:

پرکاغهٔ پران الوزولو دخلکو دساتنی لپاره بندیز لګیدلی و «پر هلکان له بامونو څخه راغورځیدلی اومړه شوی اویاټپیانی شوی وو پرسطرنج قمار وهل کیده ځکه موبندیز پرې لګولی و دداسې لهو اولعب پرځای دې نور ښه کارونه وکړی مثلاً دقرآن مجید تلاوت دی وکړی په پارکونو کې دې چکر ووهی ،دطبیعی منظرو سیل دی وکړی موږ پرفوټبال او کرکټ بندیز نه دی لګولی ، یوازې دامو ویلی دی جې لوبغاړي دې ږيرې پريږدي اوفاسبي جامې دې اغوندي. هغه زياته کړه:

دنړۍ اولس له افغانستان سره ډیره مینه ده خو تردې مخکې یې موږولې هیرکړي وو؟ تاسو یوازي دومره وکړل چې پرافغانستان موبندیزونه ولګول چې دهغو له امله زموږ دخلکو محرومیتونه نور هم زیات شول لویدیځ موږ ته څه شي راکړي دي؟ د اسامه دمرستو له تر لاسه کولو پرته موږ بله چاره نه درلوده

ماغوښتل نورې پوښتنې هم وکړم خوهغوي اړخ پراړخ کیدل زموږ خبرو اترو تر ځنډه دوام درولد بوډا سړي چې سپینه پګړۍ یې پرسروه وویل چې امکان لري موږ افشا شو وروسته راته څرګنده شوه چې هغه دهمدغه ځای یو پیروء ماوویل:

څوك به مودرك ولګوي آي اس آي خو ستادوستان دي؟

نن سبا زموږ له هغوي سره هيڅ اړيکې نشته .آي اس آي دامريکا . يانو لپاره کار کوي، پاکستان موږ ته ډوکه راکړه، دوي څنګه ځان ته يو اسلامي هيوادوايي!

ماترې وپوښتل:

تاسو د ګوانتاموبي دخليج د ايکس رې کمپ تصويرونه ليدلي دي چې امريکايان اوس هلته طالبان او دالقاعده غړي د پارونه ليدلي لپاره يې په کپسونو کې بنديان کړي دي؟

هغه ځواب راکړ چې موږ هيڅ آنديښنه نه لرو.

هغه زياته کړه:

امريكا يان ناكام شول ، هغوي اسامه بن لادن بعلاغمراويا دالقاعده اوطالبانو كوم لوړ پوړي غړي ونه نيولاي شول ، هغوي يوازې

زموږ حکومت له منځه يوړ، موږ ددوي پرخلاف کوم عمليات ونه کړل، ملاعمر اوس هم په افغانستان کې دی . اوله هغو قوماندانانو سره اړيکې لري چې دنوي حکومت څخه خوشاله نه دي، برتانويان ډير ښه پوهيږي چې په افغانستان کې له بهر څخه لاسوهنه څومره دبي عقلي کار دي ته به وګورې چې برئ به داسلام وي موږ به دروسانو پا څير امريکايان هم ټوټه کړو او دطالبانو نوم به بيرته راژوندي کړو.

زه يو ډول ناكراره كيدم، دآيرلنډ دطنز ليكونكي " جانتن سويفټ الفاظ راياد شول:

ستاسره زموږ لپاره دکرکې کولو مذهب شته خودميني کولو نشته.

ساعدي ساده ځوان ښکاريدو، چې په داسي هيوادکې دڅلورو زامنو پلارو، چې ډير ماشومان له خپلو پلرونو څخه ېې برخې شوي دي. دخبرو په وخت کې به کله کله هغه ماته په ځيرځير وکتل.

. ګومان کوم چې مایې په سترګو کې دشکونو نخښې لیدلې ، خوپه کوم سبب هغه هیڅ ونه ویلاي شواي، داهمغه کاته ووچې ما دعبدالله دسرو ویښتانو لرونکي زوي په سترګوکې احساسول چې دهغه سرګردانه سترګو له هر ځاي څخه دمرستې هیله درلوده خوهغه پرچا اعتبار نشو کولي.

له جنرال حميدگل سره ليدنه:

له جنرال حميد ګل سره مې کوم په زړه پوري يادښتونه نه وو يوه ورځ مې په ويره ويره ويره په راولپنډۍ کې دهغه دکور زنګ وواهه دوولس کاله پخوا چې زه پاکستان ته راغلې وم نوماته يو پټ ټليفون راغي ، يوه ښځينه غږ راته وويل:

مشر درسره ګوري ، ماته وویل شول چې اته بجي یې انتظار وکړم ، پرټاکلي وخت خړکمیس پرتوګ اغوستي اوغاړه په وریښمین دسما ل کې پټه،تورې سترګۍ پرسترګودوه تنه راغلل، چې داستخباراتې شبکی غړي کیداي شواي ،هغوي په اسلام آبادکې زما داپارتمان دروازه وټکوله،زه یې رنګینوهندارو درلودونکي تور ګړندي موټرکې زیرو پواینټ ته نژدي دسهروردي واټ یوې بې نومه ودانۍ ته بوتلم ، دا دآی اس آس دفترو ، چې دلوړو دیوالونو پرسرازغي لرونکومزیوشاته و .

دي شبکې ددې هيواد دډيرو خلکو په زړونوکې ويره اوترهه پيدا کړې وه.

زه يې په يوه كوټه كې كينولم چې په هغو كي يو دكنفرانس ميزو ، پرديوال دافغانستان يوه لويه پوځي نقشه راځوړنده وه چې ځاي ځاى دنګين ميخك پرې لګيدلى وو له يوې ګوښې څخه يو دټيټ قدخاوند چې خړ كميس اوپرتوك يې اغوستي وو راښكاره شو. هغه بريتونه هم

ر چې داسي ښکاريدل لکه دپزې لاندې يې چې نښلولي وي. ځليدونکې سترګي او غنم رنګی و ، هغه دحاکمانه شخصيت رند و ، خود وروسته مې داترنظره شول چې کينه پکې ځليده ، مالاس وړکله چې راته معلومه وه چې په اسلامي هيوادونو کې بيځو ته دلاس ورکولو رواج نشته ، هغه نژدي راغي اودسرپه اشاره يې زما هرکلئ وکې داد آي اس آي مشر جنرال حميد ګل و .

که چاته دافغانستان دجهاد رښتيانئ بنسټګر ويلاي کيداي شي هغه جنرال حمدګل دي، دسي آي اې دمالي اولوژسستيکي ملاتړ له امله هغه د۱۹۸۷ څخه تر ۱۹۸۹ م پورې دآي اس آی مشر و، تر دې مهاله دروسانوما ته دديوال شعار شوي و ، چې هرڅوك پرې پوهيدل، دافغانستان جګړه يوازې تر افغانستان پورې ايساره پاتې نشه ه.

بلکي داسلامي نړۍ جګړه ترې جوړه شوې وه.

دافغانستان له جگړې مخکی آی اس آي دپاکستان اولس يوه شومه اداره بلله، جنرال ايوب خان داپه ۱۹۵۰ کې دسياستمدارانو د راقابو کولو او څارني لپاره جوړه کړې وه کله چې په ۱۹۵۸ م کال جنرال ايوب خان واکمنی ته ورسيد نوځواك يې نور زيات شو اودا دپوځ يو آغيزمن سياسي مټ شو دنولس سوه اوياپه ي ۱۹۷۰م کې صدراعظم ذولفقار علي بوټو دا اداره په بلوچستان کې دبغاوت دخپلو لپاره دبلو څومشرانو د جاسوسي لپاره وګومارله، بيا يې خپلو سياسي مخالفينو ته دزيان رسولو لپاره وکاروله آی اس آي دسياستمدارانو ، ژورنالستانو اووتليو کسانو دبدنامولو لپاره کمپاين وچلاوه، ځکه يې دا دکرغيړنو توطيو غونډ Dirty Tricks وباله.

په ۱۹۷۷ کال چې ضیاالحق له بوټو څخه واك واخیست نودي ادارې دخپلو صلاحیتونو دایره پراخه کړه. دپاکستان مختلف بنسټپال اوټومپال ګوندونه یې وسله وال کړل،داد" وجنګوه اوحکومت پرې وکړه" پالیسي برخه وه پردي" سربیره دې ادارې په کشمیر کې د کېږي لپاره دخپلې خوښي پوځ وروزه ، دکشیمر مساله پرپاکستان ډیره ګرانه ده ، دافغان جګړې له امله دغه شبکه دومره ځواکمنه شوه چې د" ریاست دننه ریاست" ترې جوړشو.

د ۱۹۷۹ م دکرسمس په جشن کې چې کله روسي ټانکونه کابل ته ننوتل ، نوسمدستي ضيا الحق ته له امريکا څخه دګټو تر لاسه کولو فرصت تر نظره شو، دهمدې کال په نومبر کې د ذولفقار علي بوټو د پانسي کولواوپه اسلام آباد کې دامريکا دسفارت دسوځولوله امله دامريکا اوپاکستان اړيکي ډيري تودې نه وې ، امريکا دپاکستان

دامريكا متحد پاتې وء.

دسرحد ايالت والي او دجنرال ضياءالحق مهم مشاور جنرال فضل الحق دكار تر له حكومت سره داړيكو په ټينګو لوكې فرصت ضايع نه كړ، وروسته بيا هغه وويل:

مابریژنسکی " دگار تر امنیتی مشارو" ته وویل چې له تاسو سره چې په ویتنام اوکوریاکې څه وشول دهغو دبدل اخستو وخت راغلي دي.

بریژنسکي سخت سري سړي و هغه هم سمدسني له دې فرصت څخه دګټي اخیستلو پریکړه وکړه خوله مجاهدینو سره دمرستو پروګرام دریګن دجمهوري ریاست په دوران کې ونیول شو په ۱۹۸۱ م کي له پاکستان سره ددري ملیارده اودوه سوه ملیون ډالرو اقتصادي اوپوځي مرستوپریکړه وشوه څرنګه چې دغه جګړه له روس سره د پردې تر شاه دامریکا جګړه وه، ځکه مجاهدینو ته زیاتي وسلې برابرې شوې چې دویشلو او څارنې ټول واك یې آی اس آس ته ورکړ له دې سره دغه شبکه بي درکه زیاته ځواکمنه شوه وسلې ته ورکړ له دې سره دغه شبکه بي درکه زیاته ځواکمنه شوه وسلې جوړولو لپاره کار خانې ولګیدې چې وسلې ونه پیژندل شي.

دوسلو باربه چې کراچۍ ته راورسید هلته به آي اس آي ته سپارل کیده ، دویش اوسنبالولو ټول مسوولیت یې د آي اس آي پرغاړه و ، له ۱۹۸۰ _۱۹۸۳ پورې دلري ختیځ لپاره دسي آي اې مسوء ول چك کوګن " Chuck Cogen " وویل:

پاکستان ټينګار کاوه چې دوي به داپريکړه کوي چې دغه وسلي چا ته ورکړي اوموږ ورسره ومنله

ديوه اټكل له مخې آي اس آى (۶۵۰۰۰) ټنه وسله وويشله . دغه وسلې په پيښوركې دجوړشويو ګوندونو په واسطه افغانستان ته رسيده.

دوسلو ویش ډیر ګټور کار وبارو، آي اس آی افغانستان ته وسلو درسولو لپاره په یوه کیلو ګرام شل ډالره تر لاسه کړل ددې کار لپاره په قبایلي سیمو کې دقاچاق له ګروپونو څخه کار واخیستل شو چې اوږده موده یې دا کار کاوه افغانستان ته وسله و ړونکې لاری له

هغه لوري په نیشه یي موادو بار راتلې سي آی اې په پاکستان کې بانکي خاصې څانګې پرانېستلې اوپیسې یې پکی راټولې کړې.

آی اس آی ته یې نوی داستخباراتو وسایل هم ورکړل او دپوځې روزنې بشپړواك یې ورکړ

دجنرال حمید ګل دعوه ده چې تر ۱۹۸۹ م پوري اتیا زره مجاهدینو په پوځي مرکزونو کې نظامي زده کړې تر سره کړې سې آی ای داهم ومنل چې خپل ایجنټان به له افغانستان څخه لری ساتي. په دې پریکړه هغوي وروسته پښیمانه شول جنرال حمید ګل ماته وویل:

امريكا يانو ته قبايلي سيمو ته هم دتلواجازه نهوه، هغوى تر هغه وخته له كوم افغان ليډرسره خبرې نشواي كولى چې تر څو به زموږ كسورسره نه وء.

په افغانستان کې درې مهمې جاسوسي ادارې هم ککړې وې په هغو کې سي آي اې دعربستان الاستخبارالعامه چې مشری يې د شهزاده ترکی الفيصل پراوږو وه اود چينی استخباراتی اداره شامل وو ددې ادارو داستازيو ترمنځ به اونيزه غونډه کيده. آس ای آی به دوي ته هماغه معلومات برابرول چې دوي غوښتل د جنرال ضياء الحق زوي اعجاز الحق ماته وويل:

زما پلار اوآي اس آي داخبره باوري کړې وه چې امريکا يانو له مجاهدينو سره نيغ په نيغه اړيکې ونه لري همدغه لامل دي چې هغوي دافغانستان په اړه په هيڅ خبرنه دي

په هغو اونيزو غونډو کې چې هغوی ته څه نه ويل کيدل هغه داوو چې دآی آس ای ایجنټانو په افغانستان کې دپوځي عملياتو

پروگرامونه جوړول اوبيا به يې دهغو دعملی کولو لپاره امرکاوه چا به چې عملی کړ انعام به هم ورکول کيدو،"سټنګرتوغندي په ويشتلو به چې کومه الوتکه راوغورځول شوه نو بيا به يې دوه توغندي نور ورکول.

دمجاهدینو لپاره دوسلو ستره زیرمه راولپنډي ته نژدې په اوجړي کمپ "کې وه چې داد افغان مجاهدینو لپاره د آی اس آی دیونټ مرکز وء.

دغه زیرمه په ۱۹۸۸م کال په مرموز ډول وچاودول شوه، هغه مهال چې دسي آی اې آډت کیدونکی وه::

دآی اس آی خپلسري قوماندانان نه خوښیدل په ځانګړي توګه دعبدالحق په څیر قوماندانان چې په افغانستان کې دننه داولس ملاتړ ورسره و آی اس آي داسي فکرکاوه چې ښایي هغوي ددوي قوماندې ته غاړه کینږدي اوزړه نازړه وي ځکه چې ددوي په زیاترو پلانونو کې دپلونو اوبتدونو ورانول هم شامل وو آي اس آی دعبدالحق نوم دومره مسموم کړي و چې دسي آي ای ایجنټانو دی " هالی ووډحق" باله عبدالحق ماته وویل: داستخباراتي ادارو هم خپلې حلقې اوخلك وي عبدالحق ماته وویل؛ داستخباراتي ادارو هم خپلې حلقې اوخلك وي ددوي خپلې خپلې اجنداوې وي له بهر څخه د تر لاسه کیدونکې وسلې پرځاي پرهغو وسلو حساب غوره دي چې دننه لاس ته راځي.

کله چې په قصدي توګه افغان مجاهدین په څولیډرانو وویشل شول ، دروسانو دوتلو نه وروسته په کابل کې دافغان اولس دواحد ملی تنظیم او ملي زعامت راپورته کیدل ګران شول

دافغانستان دباغیانو لپاره په ۱۹۸۰ م کې دامریکا مرستې په کال کې دیرش ملیونه ډالره وې چې په ۱۹۸۶ کې شپږ سوه ملیون ډالرو ته جګې شوې .

همدومره مرستې سعودې هم راليږلې په دي وخت کې افغانستان دوسلو دواردولو له درکه په نړۍ کې پنځم لوي هيواد شو دې پيسو آي اس آی ته دازمينه برابره کړه چې له ۲۵ زرو څخه تر يو لك تنو پوري وړيا ايجنټان برابر کړي

چې په هغوکې دهوټلونو دروازو په مخه کې تشريفاتي ساتونکي، دټکسي ډريوران او دهيواد دلويو اخبارونو ژورنالستان شامل دي پردې سرپيره دغه اداره په کشمير کې د رضا کار وجنګياليو دروزنې او دهغوي دوسله وال کولو جوګه شوه دهې ترڅنګ په ملکي سياست کې يې اغيزه اونفوذ زيات شو.

په ۱۹۸۷ م کې چې کله جنرال حميدګل دآی اس آي مسووليت واخيست دغه اداره بي قابو شوې وه، په ۱۹۸۸ کې په يوه هوايي پيښه کې دجنرال ضياء الحق له اسراسرو ډکې وژنې سره دغه اداره له منځه ولاړه او دجمهوريت درامنځته کيدو لپاره لاره هواره شوه جنرال حميد ګل په انتخاباتو کې پوره زور وواهه چې دبي نظير بوټو دبري مخه ونيسي هغه نور ګوندونه دې ته اړکړل چې دبې نظير بوټو په مخکې يومحاذ جوړ کړي دده ايجنټانو دبې نظير بوټو دبد نامولو هڅې وکړې ددې هدف لپاره يې دهغې دمور نصرت بوټو هغه تصويرونه له الوتکو څخه وپاشل چې په هغوي کې نصرت بوټو دپاکستان دلومړي ښځې " دلومړي مقام دميرمنې" په توګه په لوڅو دپاکستان دلومړي ښځې " دلومړي مقام دميرمنې" په توګه په لوڅو مټو په سپينه ماڼۍ کې له جمهور رئيس اونورو سره دنڅا په حالت کې

ښکاري، دتصوير لاندې ليکل شوي وو چې دهيواد پرخزانو دغلو واکمني کيدونکې ده.

دګل پروګرام ناکام شو نړیوال فشار اودبوټو دبیشانه اولسي ملاتړ له امله داد پاکستان لومړنۍ ښځه صدراعظمه شوه، خوتردې وړاندې دپوځ بې نظیر اوامریکا ترمنځ په خبرو کې پردې موافقه وشوه چې افغان پالیسي به دآي اس آي لخوا اداره کیږي ، وروسته بیا واك بي نظیر بوټو ته وسپارل شو.

دبي نظير بوټو نژدې ملګري اوددې دوخت د قانون وزيرافتخار ګيلاني راته وويل چې له ۱۹۸۸ څخه وروسته يوه حکومت هم افغان پاليسي نه ده اداره کړې ، له موږ سره يې مشوره هم نه کوله مابي نظيرې ته وويل چې بحث ته اړتيا نشته پردې مساله خبرې مه کوي دادهغو مسايلو څخه ده چې خبرې کول پرې منعه دي.

موږ ديوه انتخابي حکومت په کابينه کې وو، خو پوځ اوآي اس آی بهرنۍ پاليسي چلوله موږ ته يې ويل قدرې هم نه چې څه. کيدونکي دي.

که زه ددې پرځاي وای نوپه دې شرط به مې حکومت نه و ع منلي.

بي نظير بوټو هم زما په مخکې دا اغتراف کړي دي چې: يوه اندازه دا رښتيا ده چې پوځ اوآي اس آي افغان پاليسي اداره کوله.

خوچې کله زه صدراعظم وم نولږ تر لږه يو خنډ خوو د زما دحکومت له برطرفۍ وروسته هغوي اسامه بن لادن راوست اوافغانستان يو تر لاس لاندي هيواد شو*

په ۱۹۸۹ م په پيل کې په هغه ماښام مالومړي ځل له جنرال ميد ميد ميل سره وليدل هغه دافغانستان بي تاجه پاچاو مادده په باب هير څه اوريدلي وو دلومړي زړه نازړه توپ اونابلدي نه وروسته موږ تر دوو ساعتو پورې دافغانستان په باب خبرې وکړې هغه دجګړې په باب ډير د تفصيل اوپه ښه ډول خبرې وکړې چې مادافغانستان په باب پخوا دومره ښه وينا هيڅ نه وه اوريدلي. تردې وروسته زه وپوهيدم چې کله جنرال حميد محل په پارلمان کې داسې په جوش خبرې کړې وې چې دروسي پوځونو دخوندی وتلولپاره جنيوا تړون مه کوي نودپارلمان دغړيو په ستر محو کې اوښکې ډنډ شوې دلومړي ځل لپاره زه وپوهيدم چې مجاهدين دآي اس آي

د ۲۰۰۲ په اګست کې په لندن کې دبي نظير بوټو په کورکې دې اثر له ليکوالي سره مرکه

يوازې پاليسي نه وه بلکې دايې آرمان او ايډيال هم دي. دافغانستان بهرنۍ پاليسي د ادارې کولو يو سبب داو ، چې ترډيرو کلونو پوري پاکستان دامريکا ديوه طفيلي هيواد په توګه پاتې کيدو نه وروسته له دوي سره دنورو دبهرنيو پاليسيو داداره

كولو تونده تلوسه راپيدا شوې وه، دوهم سبب يې په سرحدونو كې دهندي پوځونو له شته والى سره دخطر هغه دروند احساس و.

په جګړه کې ترنیمایي هیواد زیاته برخه له لاسه ورکولو وروسته بنګله دیش جوړ شوي و . پاکستان دیوه مذهبي هیواد په حیث جوړ شوي و ...

خودپاکستاني مشرانو تر اوسه پورې پردې اتفاق نه و و راغلی ، چې خپل هیواد څنګه اداره کړي.

دغه مشران په دې کې هم ناکام دي چې دخپل هیواد اقتصاد په نوي سیستم جوړ کړي یوازي په بهرنیو مرستو اوله پاکستان نه بهر ته داستول شویو کسانو به را استولیو پیسو دوی خپله ګوزازه کوي. په کابل کې دیوه دوست حکومت له جوړیدو سره دپاکستان شمال لویدیځ سرحدونه خوندي کیدای شي.

اودپښتو نستان مسا له هم ختميداي شي. د ډيرو افغانانو وينا ده چې د پاکستان پښتني سيمې دې بيرته له افغانستان سره يوځای شي ، افغانستان يوازيني هيواد و ، چې په ملګرو ملتونو کې يې په دې سازمان کې دپاکستان دغړيتوب پرخلاف رايه ورکړي وه.

پاکستان يو نظر ياتي هيواد دي دضيا دمسلمان جنرالاتو څخه جنرال ګل داسلامي امت يو ډير ارځښتمن غړي دي

دي په کابل آوبيا پاکستان کې دبنسټ پالو دحکومت دجوړولو پخه اراده لري دده په نظر حکمتيار ددې کار لپاره ډير مناسب سړي دي. دي په پوره شله ګي دامريکا يي مرستو او وسلو په واسطه دهغو مشرانو مرسته اوملاتړ کوي چې دلويديځ مخالف دي.

ددې لپاره دا دليل راوړي چې هغوي ښه جنګالي دي.

جنرال ګل دافغان جهاد په پراختیا کې ډیر مهم رول لوبولي دي هغه له ملایانو اوعلماو سره وکتل اوهغوي ېې دې ته چمتوکړل چې په دیني مدرسو په زده کوونکیو کې دجهاد جذبه را ویښه کړي په افغان جهادکې دبرخې اخیستلو لپاره عربان لومړی جنرال ګل راوستل ده په بهر کې پاکستاني سفارتخانو ته لارښوونه وکړه چې ویزې اودالوتکې ټکټ وړیا ورته برابري کړي، که هغوي په خپل هیواد کې فرار شوي وی هم پروانشته ددې په نتیجه کې له الجزایر

څخه تر سوډان پورې د ۳۸ هیوادونو ترپنځوس زروتنو پورې دخپلې خوښي مجاهدین افغانستان ته راغلل، جنرال ګل وویل: دعربي کورنیو دایو روایت شو چې یوه زوي ته په افغانستان کې پوځي روزنه ورکړي.

هغه وويل:

لویدیدځ ګومان کوي چې بنسټپال دجګړي لمبوته ورټیل وهلی شي ... دجګړې دګټلو لپاره ددوي داخیال پرځاي و خو په راتلونکې کې دافغانستان داداره کولو په باب ددوي خیال غلط دي موږ به دا اجازه ورنکړو.

چې بيا د ١٩٨٩ م كال دجلال آباد پيښه رامخې ته شوه، ماته معلومه وه چې داحمله دجنرال حميد كل طرحه وه، هغه ماته ويلي وو چې اوس هغه وخت راغلى دي چې مجاهدين لوي ښارونه ونيسي ده په دعوه وويل:

مجاهدين په دري ورځو کې جلال آباد نيولي شي.

خوچې کله حملې پيل شوې نوټولې خبرې غلطې وختې ديوي اونۍ جګړې په ترڅ کې چې په جلال اباد کې څومره کسان ووژل شول بل ځاي دومره لويه مرګ ژوبله ونه شوه پردې برسيره دعادي وسلو په استعمال کې دمجاهدينو ناکامي رابر الاشوه.

وروسته بيا جنرال ګل له نيويارك ټايمز سره په مركه كې ويلي وو چې دحملي قومانده بې نظير بوټو ووكړې وه بي نظير بوټو له هغه نه دځان ژغورلو په هڅو كې وه په دې كال كې يې له واشنګټن څخه دهغه دشړلو اجازه تر لاسه كړي وه ځكه چې دبش اداري اوس هغه يو بوج ګاڼه. دى يې دملتان دقول اردو قوماندان وټاكه، خوده

تر ۱۹۹۲م پوري افغان پاليسي اداره كوله وروسته هم دده نفوذ اواغيزه پرځاي پاتې وه ده په سودان كې له اسامه بن لادن سره هم ملاقاتونه كول

په آي اس آي کې دده وفادارو مرستيالاتو دده کار ته دوام ورکړ.

له جلال اباد څخه دشاته تګ نه څومياشتې وروسته خودده دبدليدوڅخه مخکې ماته يو بل تيلفون وشو چې "مشر" درسره ګوري په کميس اوپرتوګ کې دوه کسان زما دروازي ته راغلل داځل موټر دآي اس ااي مرکزته دتلو پرځاي له زيرپوائنيټ څخه دراولپنډۍ په لور وګرځيد، چې هلته پوځي قرار ګاوې دي موږ دچونۍ په مخکې ديوه کور مخې ته ودريدو، بيا يې زه په يوه کوټه کې ديوه ميز مخې ته کښينولم ماګومان کاوه چې دجنرال ګل سره به ګورم خودهغه پرځاي دوه نا آشنا کسان له يوې پنډې دوسيې سره راښکاره شول اود وسيه يې پرميز کيښوده يوه يې رانه وپوښتل:

ته ولي غواړې چې پاچا بيا راشي؟ ماوخندل ومي ويل:

داتاسو څه خبرې کوئ؟

ته ولى دپاچا دبيا راوستلو لپاره كار كوي ؟

زه وپوهيدم چې تحقيق رانه کيږي.

پرمایې تور ولګاوه چې برتانوي اوروسي ګڼه ه تو طیه کې شریکه یم چې غواړي پاچا بیرته راولي دخبرو اترو پرمهال داراته معلومه شوه چې جنرال ګل له کوموخلکو څخه زیاته کرکه لري په هغو کې یوظاهر شاه دي دا تور ډیر خندنی و عنوپرمیز یوه پنډه دوسیه ایښې وه چې په هغو کې زما دکړو وړو اوتګ راتګ په اړه تفصیلي

پهوا کار کر راکړ چ ورسیدم غوڅ کړ; دجناح م دریدلی وو زه خ اودهغه میر کړل پاکستان

اخبار دا سرلي

aughter

بالاخره داه

لږه موده و

مخكي تقاعد ته

20

وه.

راپورونه وو پردې سربيره په هغو کې نور هم ډير معلومات وو دا معلومات دهغوخلکو له ډلې څخه ځينو تيار کړی وو چې ماتر ټولو ښه دوستان بللي دي د بي وفايي په اړه دا زما لومړني ريښتيني تجربه

توله شپه يې زه په دې خونه كې وساتلم اوهمغه پوښتنه يې رانه پهوار وار پوښتله.

کندهار ته زما سفر دهمدي خبري ثبوت و چې زه دپاچا لپاره کارکوم. بالاخره يې زه بيرته اسلام آباد ته ورسولم اودا ګواښ يې هم راکړچې که خپل خير غواړې له دې هيواده ووزه.

ماله ګواښونو څخه نه ويريدو اراده کړي وه چې کله بيرته کورته ورسيدم نودا پارتمان هرڅه يې راته ګډوډکړي وو، تليفون مې يې غوڅ کړي و ، دوه وړوکې موټرونه اويو سور رنګي موټر سايکل چې د جناح مارکيټ په يوه بنده کوڅه کې وو زما دکور په مخه کې دريدلی وو.

زه خپل دوست درویتر استازی اولیورو یتمیس Oliver Wates اودهغه میرمنی روزی Rosie ته ورغلم، خوماته یی کار کول ګران کړل پاکستانی اخبارونو خبرو نه خپاره کړل چې زه جاسوسی کوم یوه اخبار دا سرلیك راوړی و عیی:

Lamb to the slaughter

بالاخره داطلاعاتو وزير زما دويزي دمنسوخي اعلان وكړ.
لره موده وروسته حكومت بدل شو اوجنرال ګل يې له وخته مخكي تقاعد ته اړكړ اوماته بيا پاكستان ته دتلو اجازه راكړاي شوه،

دتقاعد نه وروسته جنرال حمیدګل دبنسټ پالو تود ترجمان شوچې کله طالبان راپورته شول ده یي ډیر تود ملاتړ وکړ.

دي دطالبانو استاذ اوپالونکي شو، د آي اس آی مسوولين بدليږي رابدليږي خودغه اداره دګل دپلويانو لخوا اداره کيده اوهغه خپل نفوذ پکي په کار اچولو.

چې کله دطالبانو زوال پیل شو نو دافغانستان په باب دوه ټول خوبونه ټوټه ټوټه شول ما دده دشخصي تلیفون نمبر پیدا کړ چې دده دسکرتر په واسطه له ده سره دلیدو دوخت اخستو اړتیا نه وي کله چې ما په موبایل ده ته وویل چې زه څوك یم نوره به تر شونډو لاندي خندلي وي داسي ښکاریده لکه ډیر کلونه چې زما دتلیفون انتظار کوي.

هغه راتلونکي سهار دلیدو لپاره ور وبللم دده کور په چکلاله کې دي ، هلته یې دتقاعد شویو پوځي افسرانو لپاره په یوه پراخه ساحه کې دڅلوردیوالي دننه سپین رنګي کورونه جوړ کړي دي زما موټر چلوونکي دځای په موندلو کې له ستونزو سره مخ شو چې زه یې پریشانه کړم اونیم ساعت وروسته ورورسیدم، چې ده داګټه ترې اخیستي شواي چې زمادمرکې نیم ساعت وخت کم کړي هغه داوسیدو په کوټې کې زما هرکلی وکړ، هلته پرمیز دبرلن ددیوال یوه ټوټه ایښې وه ده تل داسي ګومان کړی چې دکمونیزم پرخلاف چې چا څه کار کړی دي په هغو کې دي محوري حیثیت لري.

ده دهركلي لپاره دڅه ويلو اړتيا احساس نه كړه، البته پرشونډو يې موسكا غوړيدلې وه كله چې ده دسپتمبر د١١ مې ديرغل تر شا ديهودو اوهندوانودتوطيي په اړه اوږدې خبرې پيل کړې نوزما زړه ولويد.

هغه ویل چې ما له یوې مودې راهیسې دداسې یرغل انتظار درلوده امریکا یان ډیر بد کارونه کوي ځکه خودبدل اخستو امکان و داستخباراتو روزل شوي اود ۳۶ کلنې مسلکی پوځي تجربې له مخې زه داشك نه کوم چې داکار به دشارون کسانو کړي وي. خوامریکا په دې پیښه دنړۍ خواخوږي تر لاسه کړه اودهغو نه په ګټې اخستو سره غواړي ستر اتیژیك اهداف تر لاسه کړي چې معني یې داده چې دچین دمقابلې لپاره دخلیج دختیځو څنډو نیول غواړي چې دپاکستان اتومې پروګرام تر خپل کنترول لاندي راولي.

ماله کل نه دده او اسامه بن لادن ترمنځ داړيکو په باب پوښتنه وکړه ، ده ځواب راکړ:

ته پوهیږې چې لومړی ځل سي آي اې له هغه سره زما دلیدو زمینه برابره کړه ځکه چې دوي پرهغه مین وو ویل یې چې یوملیاردر په خندا په دي مرداره جګړه کې دبرخې اخیستو لپاره را روان دي دوي په ډیرویاړ راته وویل چې هغه سمخې جوړوي هغه سمڅي چې اوس یې دوي پخپله بیرته ورانوي تردې پخوا هغه ماته د هغو زرګونو نور وبهر نیانو په څیر یوتن ښکاریدو چې په افغانستان جګړه کې یې برخه درلوده مالومړي ځل له هغه سره په ۱۹۹۳ کې په سوډان کې ولیدل

اوډير ساده اوحساس سړي راته ښکاره شو.

دامريکا يانو دا عادت دي چې له يوه سړي څخه چې کار واخلي بيا يې له شيدوڅخه دمچ په څير راوباسي اولري يې وغوځوي دوي

له آي اس آي سره هم همداسې وکړل دروسانو دماتولو لپاره يې ډيره مرسته ورسره وکړه خودا جورج بوش و ، چې زه يې لرې کړم، بش هدايت ورکړ چې آي اس آي تصفيه کړي اوس دوي له همغه آي اس آي نه معلومات غواړي دغه خلك همدغسې کوي لومړي يوڅه کوى چې کله ووينې چې کومه اداره زياته ځواکمنه او دخپل اختيار خاونده کيږي بيايې له منځه وړي.

د تر اشیدم، پر ستیدم، شکستم" په مصداق چلن کوي.

ېش فكر كاوه چې په موږ كې نظريات ننوتلي دي خودا له پيله فكري اوعقيدوي جګړه وه دوى پردې خبره ونه پوهيدل.

ماترې وپوښتیل چې دطالبانو سره دآی اس آي اړیکې څه ډول

هغه ځواب راکړ:

لومړي ځل چې طالبان راپورته شول نومافكر كاوه چې داپه يونه يو ډول دجهاد پرخلاق توذيه ده طالبان ناڅاپي راپورته شول ځكه خو يې په اصلي وضعيت خبر نه وم وروسته مې احساس كړه چې دا دجهاد دبي قدري په مقابل كې دافغان اولس غبرګون دي بيا زه كابل ته ولاړم او ومې ليدل چې دغه خلك څه كوي هغوي امن ټينګاوه. هيروئين يې ضبطول ، زما باور نه راتلوڅرنګه چې حكمتيار، زموږ هيلې پوره نكړاي شوې ځكه خوطالبان راته ښه بديل ښكاره شول. زه په پاكستان كې هم همدغسې نظام جوړول خوښوم وضعه دپخوا په څير ده، حكومت په وار وار ناكاميږي په اولس كې دا احساس راپيدا شوى وى چې سراومال يې خوندي نه دي . له فساد

اودرغلى څخه په تنګ شويدي طالبان رشوت خواره اوفسادي نه دي.

ماترې وپوښتل چې دوی بيا دومره په اسانۍ ولی مات شول؟ هغه راته وويل:

تر اوسه پوري لوبه پاي ته نه ده رسيدلې، روسانو په لسوکلونو کې لوبه بايلوده، امريکا به په پنځوکلونو کې لوبه وبايلي. دوي ٠ ونيسي چې درنه ولاړ نشي!!

مود به له منځه ولاړ شي.

مااصلي پوښتنې نه ترې کولې چې دی هم پردې پوهيده هغه نا څا په جګ شو او ويې ويل:

مرکه پاي ته ورسيده ، نور دلمانځه وخت دي. زما زړه په زوره . زوره ودرزيد ودريدم اوومي ويل:

غواړم له تلو مخکې يوه بله پوښتنه وکړم چې تاله مانه ولي پوښتنې پلټنې وکړې اوله هيواده دې ولي وايستم غوښتل مې آرام اوسم خوغږ مې جګ شو...

ماخوخپل کار کاوه تاسو ولې داسې وکړل؟

دجنرال سترګې له غوسې سرې وخوټیدې ، فکر مې کاوه چې بهر به مې وغورځوي هغه چې پرمخ داخلاقو کوم نقاب غوړولي و ويې غورځاوه راته ويې ويل:

آیا میرمن لیمب تا ته معلومه نه ده چې دا یورازدی ماددوي په باب ډیره ښه پلټنه کړي ده زما سره تحقیقات کوونکي غوره کسان وو، هغوي واقعاً بد ماش خلك دي.

بد ماش خلك! آيا دا وضاحت هغه وړوكي ماشوم ته تسلې كيداي شي چې پرجلال آباد يې دتوغنديو په ډزو كې خپله ټوله كورنۍ له لاسه وركړې وه كله چې خوشه يې بمونه دده څلورو لوريو

ته چاودیدل او دده کریغی اسمان ته اوچتې وې اویا دې دعبدالحق دوژل کیدو سببونه په ګوته کول، چې جلال اباد ته نژدې طالبانو ونیو اوویې واژه کله چې هغه له څلورو لوریو څخه را ایسار شو نوله امریکا یې الوتکو څخه یې مرسته وغوښته.

خودغه وخت ډيره ناوخته شوې وه، دعبدالحق كورنۍ وروسته ماته وويل چې دوي په دى نظر دي چې آي اس آي طالبانو ته دهغه دوژلو اشاره كړې وه.

په افغانستان کې دډيرو خلکو لاسونه په وينو رنګ دي ، ښايي هيڅوك هم داسې نه وي چې لاسونه يې پاك وي که قوماندانان دي چې ډيرې پيسي يې لاسته راوړې اويا ژور نالستان دي چې ډير شهرت يې ګټلي ددوي ټولو لاسونه په وينو رنګ دي په دې کې هيڅ ځبره نشته چې نړيوالو ځواکونو په ساړه جنګ کې مجاهدين وکارول اوبيا يې جنګ ترې واخيست او هير يې کړل.

دریګن دملی امنیت مشاور چې له ۱۹۸۳ - ۱۹۸۵ پورې یي دغه دنده درلوده ویلي وو:

دبري نه وروسته امريكا له افغان اولس سره شرمناكه بي وفايي وكره.

خودراولپنډۍ په دغه ځليدونکې ورځ چې ماکله شاته وکتل جنرال يې په خپله دروازه کې ولاړ و اوموسکل يې ماته دده دننه هغه سړی تر ستر ګو شو چې ديوه بل هيواد دبي ګناه خلکو له برخليك سره يي دلوبيدو هڅه کړی ده ځکه چې دده خپل هيواد ده په وعدو عمل ونکړای شو

له کابل څخه یو لیک

خپلی ستر کې دې ګوره، هغه وړې دي خو لوی لوی لوی شیان لیدای شي (رومي متل)

د اختر په رخصتيو کې له لومړی ورځې څخه زه د فاطمه ماري په لټون کې سرګردانه وم ،روښانه ورځ وه دلمروړانګې ډيرې ځليدونکې وې اسمان دهرات ملکې ګوهر شاد د مزار دګنبزې په څير تك شين و، کله کله به دهندوکش له لوري دوريځو ټوټې راغلې اولمر به يې پټ کړ چې دسباورځې دباران زيری به يې راووړ، په کابل کې هر چا له کور څخه بهر داختر خوشحالۍ نمانځلې ماشومانو په هغو پلاستيکي هليکوپترولوبې کولې چې په سوغات کې ورکړای شوې وې ځينو کاغذي کاغذيرانونه الوزول وړو نجونو ژيړ، شنه اوسره ګلدوزې کميسونه اغوستي وو چې دوی کټ مټ دښکلو نانځکو په څير پکې ښکاريدلې دهغوي په ويښتانوکې ګلان او پرمخونو يې کريم اوپوډراو سرخي وهلي وو.

دهیرو نجونو رنګونه ډیر سپین اوسترګې اویښتان یې تور وو، ځینې سپین مخي اوشنې سترګې هم وې، ماچې پردې فکر کاوه چې دغه ښکلي مخونه به یو وخت په چادري کې پټ شې ډېره به خپه شوم خلك په عام ډول چادري دمرغانو دکپس سره تشبیه کوي، خودکپس له چولو څخه خودمرغانو ښکلا لیدل کیږي اوددوی زړه وړونکې نغمې خو اوریدل کیدای شي.

زما په بکس کې ډیر لیکونه ووچې په یوه بدډوله پاکټ کې ایښي وو دا فاطمه ماري. ځان په خطر کې غورځولی و او په قاچاقي توګه یې ماته پاکستان ته را استولي وو، لیکونه دکتابچې په مخونو کې لیکل شوي وو، لیك یې بلکل دوړوکیو په څیر و ماهغه په وار وار لوستي وو په یوه لیك کې په چادري کې بندي یوې کابلۍ ښځې لیکلي وو:

کیدای شي چې ته کله پرتلویزیون دېمبارۍ نندارې کوې زه به دې په یادشم اودا احساس وکړې چې زه هم دغوښو او وینو جوړه انسان یم.

زه هم احساس لرم اوغواړم چې شونډې سرې کړم ، ما يوازې دېيرورو وسله والو خوبونه نه دي ليدلي،بلکي دنڅا اوسندرو خوبونه هم وينم.

هغې ليکلي وو چې زه دکابل په ختيځ کې هوايي ډګر ته نزدې په نويو بلاکونو (نوي ميکروريان کي اوسيږم.

زما سره دهغې پته نه وه پرپاکټ دبلاك او اپارتمان نمبرونه كيداى شواى چې غلط وي ځكه چې ددې انديښنه وه چې دغه ليك دكوم دښمن لاس ته ورنشي بيا هم مافكر وكړ چې بايد لټون يې وكړم.

دهغې اصلي نوم فاطمه صديق دی. پلار يې پخوانی دپلومات اوموريې ښوونکې ده، عمر يې تقريباً ديرش کاله دی اوپېغله ده ، يوه کشرۍ خور اودوه وروڼه لري زما باور و چې پيدا به يې کوم

کابل په يوه لويه دره کې پروت دی، څلورو خواو ته يې غرونه دي په منځ کې يې دکابل سيند بهيږي ، زه په يوه ټکسي کې له سيند سره خواته دخيتځ لوري ته وخوځېدم.

په لاره کې ديوه تالار څخه تيريدم چې هلته پر ځمکه يو سړى ناست و اوپه يوه تيغ يې د" پوليس الوى لوى توري تراشل، څو تنو يوه وزه حلالوله چې وينې يې پرځمکه بهيدلې.

بالاخره دمرنجان غونډۍ په لمنه کې ميکروريان راښکاره شول چې دسترګو تر څاره مې غځيدلي بلاکونه اواپارتمانونه وليدل دماري دلټون تلوسه يې رانه والوزوله داکتار کتار جوړ شوي داروپا په څير پاخه کورونه دي، څه برخه يې دظاهر شاه په وخت کې جوړه شوې وه پاتې برخه يې دروسانو په وخت کې بشپړه شوه، داځای دمنځنۍ سويې کابليانو لپاره جوړ شوي دي چې په دوی کې ښوونکي، دولتي مامورين او ډاکتران شامل دي په دې بلاکونوکې يو لك اوڅلويښت زره خلك اوسېدل ځکه خوماته داډيره ګرانه وه چې خپله ورکه دلته پکې پيدا کړې

دغه اپارتمانونه په ۱۹۹۲ _ ۱۹۹۴ م پورې دمجاهدينو ترمنځ جګړو کې دجګړې لومړۍ کرښه وه.

لومړی دجنرال دوستم ازبکو ملیشو دغه سیمه ونیوه وروسته بیادمسعود کسانو ترې ونیوه،بالاخره د حکمتیار کسانو پرې توغندي وویشتل ، تقریباً هر اپارتمان په تورو ګولیو سوري شوي دي، دځینو یې بامونه او غولي مات شوي دي، کابل پوهنتون د ۴۸ اپارتمانونو دبلاکونو داتمې برخې سروې کړي وه څرګنده شوه چې له ۱۹۹۲ څخه تر ۱۹۹۶م پورې ددې بلاکونو نیمایي کورنۍ ترې تښتیدلې

وې په دې موده کې پنځوس زره تنه کابليان ووژل شول او هره ورځ زروکسانو کډې کړې دي.

ررر د دې موده کې له ښاره درې لکه تنه خلك وکوچيدل دغو خلکو په دې موده کې له ښاره درې لکه تنه خلك وکوچيدل دغو خلکو دبې دريغه مرګ ژوبلې اويو مخيزې بربادۍ او ويرانۍ له ويرې خپل کور اوشته پريښودل او وتښتيدل

دجګړې له ټپونوڅخه ډکې دې سیمه کې بدبویي خپره وه، هر لوري ته دخاورو اوچټلیو ډیرانونه وو، له دې څخه ښکاریدل چې له کلونو راسې څه صفایي اودپاکونې کار نه دی شوی دسونګ لرګیو لپاره آن دروازي اودرشلونه را ایستل شوي وو، زینې چټلې او د کړکیو هندارې ماتې شوې وې دځینو اپارتمانونو څخه د تیلي بخاریو دودونه ختل.

پردې ټولو برسیره بیا هم دلته خوشالي وه ځکه چې دطالبانو له سقوط وروسته خلکولومړی اخترنمانځلو،دبلاکونوپه منځ پراخومیدانونوکې ځای ځای میلې جوړې وې، ماشومان پرتختو ښویېدل وروسته معلومه شوه چې دښوییدو دغه سامان د روسي ټانکونو او زغره والو موټرونو له پرزو څخه تیار شوی دی، چې د ناستي لپاره یې داشتنګن ماشیندار مسند کاریدلی و هلته یوه وړوکې زانګو وه.

په میله کې دخرڅلاو بازار هم لګیدلی و، چې په هغو کې چینایي پلاستیکي ارځانه د لوبو شیان، رنګارنګ بنګړي او واوره پلورل کیدل ماشومانو د خپلې عیدۍ پر پیسو د خپلې خوښې شیان رانیول

نوي ميکروريان له پخوانيو سره توپير نه لري ما د ټيکسي چلوونکي ته وويل چې د ۱۵۳ لمبر بلاك مخې ته ودريږي دلته د

نائيك او ټيټانيك كلمې انځور شوېې وې چې د دې معنا دا وه چې څوك دلته په انګړيزي پوهيږي چې له ټيكسي څخه راكوزه شوم او پر ځمكه مې پلونه كېښودل نو يو ډول كړپهار اوچت شو ما ګومان كاوه چې ځمكه له يخنۍ نه كلكه شوې ده، بيا په خيال كې راغلل چې هر ځاي د ودانيو ټوټې پرتې دي، او د كارتوسو بې شميره تشې ټولۍ دي چې اوس يې ماشومانو راټولول پريښي دي.

په زياترو اپارتمانونوکې د دروازو پر ځاي آهن چادرونه لګيدلي وو، د ۱۵۳ بلاك د اپارتمان په دروازه په تباشير ليکلي وو، چې د دي بلاك اوسيدونکيو د نړيوال غذايي سازمان له لوري يوه يوه بوجۍ غنم تر لاسه کړي دي، د طالبانو له تلو څخه تر اوسه پورې لا يوه مياشت نه وه تېره شوې ځکه خو خلك په خپله دروازه کې د يوې بهرنۍ ښځې په ليدو شکمن او انديښمن شول.

په ځانګړې توګه چې بیا د دې ښځي سره د لیکونو په باب یوه عجیبه او غریبه کیسه وه، خو پر دوي د افغانانو د عنعنې میلمه پالنه زور شوه، ځکه خو چې ما هره دروازه وټکوله او د فاطمه ماري په باب پوښتنه به مې وکړه نو د کور خلکو به دننه ورتلو ست راته کاوه چې د اختر کلچې، کیك، شیریني او بادام وخورم، شین یا تور چای وڅښم چې چاینکې ترې ډکې وې.

زما دا بد اخلاقي ښه نه ايسيدله چې انکار وکړم پر دې سربيره مې غوښتل د دوي د ژوند پر دود خبره شم، ځکه مې بوټان وويستل او دننه ولاړم، په افغانستان کې چې منځنۍ طبقه خلك يادېږي هغه په نورو هيوادو. کې په غريبانو او بې وسو کې راځي کيداى شي چې په ۱۹۶۰ _ ۱۹۶۰ م لسيزو کې به اپار تمان عصري و، خو له هغو

وروسته هیواد پرلپسې مخ پر زوال روان دی، کورونو کې آن کړکۍ نلري. د کورونو د تودولو هیڅ بندبست نشته، پخوا اوبه په نلونوکې راتلې اوس یې له څاګانو راوباسي خواړه پر ځمکه ایښودل شویو د خاورو تیلو پر منقلونو پخېږي، پر میزونو لمپې او تیلي څراغونه ایښودل شویدي. په ډیرو اپارتمانونو کې د چرګانو لر ګین کېسونه وو.

ما چیرته کتاب ونه لید په ډېرو کورونو کې تور او سپین تلویزیونونه وو، په دې ورځ حکومت د درې ساعتونو لپاره د بریښنا خاص بندوبست کړي و چې خلك د اختر په مناسبت د لري کیدونکي جمهور رئیس رباني اوږده وینا واوریدای شي، د وینا نه وروسته ځینې خلك تر ونو لاندي ناست وو او ډول ته یې اټن واچاوه، د یوه آپارتمان اوسیدونکیو د پپسي ډېلي چیت کړي او سره نښلولي وو، او پش آنتن یې ترې جوړ کړی و، چې اوس یې پر بام د ټینګولو هڅه کړله.

زما لټون ښه روان و، ډير زر راته معلومه شوه چې فاطمه صديقي په ۱۴۱ لمبر بلاك كې اوسيږي او ښوونكې ده، كله چې ما هغه دروازه وټكوله په يوه ګلابي نقاب كې ښځه راووتله چې شنې سترګې يې درلودې، يوه شيبه مې داسې ګڼله چې دا فاطمه ده خود دې عمر ډير ښكاريده په بيړه په دې پسې درې نجونې او يو هلك راغى هغوي ټينګار كاوه چې زه دننه ورشم بيا يې يوې كوټې ته بوتلم چې هلته يوه لويه بړستن په ټوله كوټه كې غوړيدلې وه ،دوي راته وويل چې پښي په همدې بړستن كې دننه كړم، د حيرانۍ ځاي دي چې هغه ډيره توده وه دا د تودوخې يو سملاسي بندوبست و چې صندلۍ ورته وايي، تر يوه ميز لاندې د بل شويو سكرو يو نغرى ايښي و، چې له

هغې نه بړستن توده وه د شپي د کور خلک همالته ویده کیدل په داسې حال کې چې لږ ځنډ وروسته د ډبرو سکرو له دودونو څخه هلته ساه بندیده.

پر دیوال د یوه پوځي چوکاټ شوي تصویر را ځړیده، د هندارې په بر صندوق کې پیك داره خولۍ او مډال ایښي وو، چې کله موږ پر غولي کیناستلو اود ښیښې له یوه قاب څخه مو شیرینۍ زبیښلې نو هغې ښځې وویل چې دا د افغان پوځ د یوه جنرال میرمن ده چې طالبانو له پوځه وشاړه، یوه ورځ له کوره ووت او بیا بیرته رانغئ، وروسته بیا خبره شوم چې مړ شویدئ.

طالبانو هغه پر سرك راكش كړى و، او وهلى يې و، چې بيا پرده د زړه حمله راغلې وه او مړ شوى و

دوي ته يې هيڅ تقاعدي ور نه کړه اوس دغه ښخه ښوونکې شوې وه چې لږ او ډير عايد لري په دروازه کې د دې درې واړه لورانې شرميدونکې تلې راتلې ،هغوي په جوړو شويوجامو کې ښکلې ښکاريدلې، او له تورو پردو څخه يې راکتل چې کله به پوهيدې چې زه ورګورم نو وبه تښتيدې وروسته بيا فاطمي خپله مشره لور مغان راوغوښته، دې راته وويل چې ۱ اکلنه ده خو تر اوسه ښوونځي ته نه ده تللې بيا مغان راته کړل:

اوس به ښوونځي ته ولاړه شم ځکه چې طالبان نشته زه غواړم ډاکټره شم ما هیله وکړه چې د دوي آشپز خانه ووینم ځکه چې ما په کابل کې په جګړه کې د کونډو شویو ښځو په باب د یو نسیف په یوه راپور کې لوستي وو چې کونډې په شنه چای او ډوډي او لږ اندازه مستو ګوزاره کوی.

د فاطمي په پخلنځي کې يو پياز، لږې وريجې، له اوبو ډکه کوزه په تيره اونۍ کې د ورکړای شويو غنمو څخه څه برخه چې پاتې وو، او د پلاستيك يوه وړوکې کڅوړه چې بوره پکې وه. ما وليدل چې د دې بورې په بباب يې وويل چې دا تيره اونۍ د دې يوې زده کوونکې ورکړې وه. هغوي غوښتل چې ما د غرمې ډوډۍ ته ايساره کړي، خو ما معذرت وغوښت چې کله دا تر دروازي پورې راسره راووتله نو ما په يوه بله کوټه کې زګيروی واوريدل فاطمې چې د کوټې پرده اوچته کړه ومې ليدل چې پر غولي بسترې انبار دي پر يوه بستره يوه بوډۍ ښځه پرته ده. دې راته وويل:

دا مې مورده پلار مې د کور په مخه کې د توغندې په بريد کې ووژل شو، يوه شپه چې ډېره توده جګړه روانه وه او لمبې تر آسمانه پورته کيدې زما ورور ناڅاپه بهر ته وزغاست چې په هغه پسې مې پلار هم ورغئ ... فاطمې وويل چې لږ وړاندې په ۱۴۶ لمبر بلاك کې يوې ښځې پټ درس ورکاوه، ځکه ما له هغې سره د ليدو پريکړه وکړه دا ځل يوې ډنګړې او خوارې ښځې دروازه ما ته خلاصه کړه چې په سترګو کې يې موسکل، هغې چسپ کميس اغوستې و، او ډيره ځوانه معلوميده ځکه خو دا ماري نشواي کيداي، سنيتا نوابي ۱۹ کلنه وه او په شپږ کسيزه کورنۍ کې تر ټولو کشره وه.

په هغوی کې د يوې نوم هم فاطمه يا ماري نه و. دا له کوم بهرني سره په انګريزي خبرو اتروته ناکراره وه، زه يې دننه ورکش کړم راته ويې ويل چې کله طالبان راغلل زه ۱۲ کلنه وم ټول ښوونځي يې وتړل ځکه خو ما د کتابونو له مخې له ځانه سره انګريزي زده کړه، دا ډيره ځکه خو ما د کتابونو له مخې له ځانه سره انګريزي زده کړه، دا ډيره

خوښه وه چې اوس د کابل په تلويزيون کې د پروګرامونو د معرفي په څانګه کې پر دنده لګيدلې وه

د دې پر خوښۍ نوره کورنۍ هم خوښه وه هغې راته وويل: چې کله ته يوه مرغۍ له کپسه وباسي نو شپه او ورځ له خوښۍ نغمې وايي ما په تيرو ټولو کلونو کې د ښه خوب ليدو جرئت نشو کولی اوس غواړم نړۍ ووينم غواړم له خلکو سره ووينم چې هغوي څنګه دي زما ډير ارمانونه دي پخوا يې د پوره کيدو هيله نه وه.

له بده مرغه دې كومه فاطمه صديقي نومې نه پيژندله، ما فكر كاوه چې په افغانستان كې به ليده كاته معمول وي دا د دوي د كلتور برخه ده، ځكه خو به د هيواددننه په يوه وطن كې خلك يو بل سره پېژني خو سنيتا راته وويل: كابل ته خلك ځي راځي په تيره ميكروريانو ته دغه تك را تك ډير زيات دي د مجاهدينود جګړو په وخت كې په زرګونو كورنۍ له دې ځايه وتښتيدې، د طالبا نو له راتلو سره نورې زياتې كورنۍ ولاړې. ته پوهيږې چې موږ ښځې يې پنځه كاله په كورونو كې را ايسارې كړې وو، ځكه خو پر دې نه پوهيدو چې پر چا بايد اعتماد وكړ، زه خو پر دې هم خبره نه يم چې زموږ په پاس پوړ كې بايد اعتماد وكړ، زه خو پر دې هم خبره نه يم چې زموږ په پاس پوړ كې بنځې څوك دي؟

هغې د محمد حامد په نامه له يوه تن سره د ليدو مشوره راکړه هغه د مقاومت له ليکو سره ملګري و حامد يو ډنګړ نری سړی و، ژيړ رنګ يې درلود او وړوکې بوره بيره يې وه، هغه انديښمن ښکاريدو او په يوه ټوکر کې نغښتي ماشوم يې ورسره اخيستی و، چې ما د ماري په باب پوښتنه ترې وکړه نو دی شکمن غوندې شو رانه ويې پوښتل چې له ماري سره څه کار لري؟

بالاخره يې راته وويل چې هغه زما كورته تله راتله او د خپل پلار لپاره به يې پيغامونه وړل چې د طالبانو د مخالفو پوځونو جاسوس و، خو ده وويل چې خبر نه يم هغه اوس چيرته اوسيږي او پټ يې څه پروګې ام درلود، ده وعده وكړه چې د اوسيدودرك به يې راته معلوم كړي او راته ويې ويل چې سبا ته په يوولسو بجو ما وويني.

چې دی ولاړ زما تر جمان طهور علي (١) راته وويل: ده هغه پيژندله خو داسې يې ښودله چې نه يې پيژني. - ولې داسې کوي؟

- د خپل ځان د مهم ښودلو لپاروا

ما چې په دې وطن کې له هر چا سره لیدل دا یې راته ویل چې طالبان ولاړل، خو هغه وخت ډیره حیرانه شوم چې یوه هلك یوه اپارتمان ته بوتلم چې هلته مې د یوه اوږدې ږیرې له خاوندسره ولیدل، هغه توره لونګۍ تړلې وه او پرغولي یې پلتۍ وهلې وې، ما پریکړه وکړه چې د فاطمه ماري په باب به دې ته هیڅ هم نه وایم هغه په غوږو دروند و. په لوړ غږ مې ورته وویل چې زه خبریاله یم اود نوی حکومت په باب د خلکو رایه پوښتم، هغه ما ته را نژدې او ټیټ شو ویې ویل چې دی د نوي حکومت کې په ستره محکمه کې قاضي دئ، ده د غلو د لاسونو غوڅولو او د زناکارۍ په ګناه دښځو دسنګسار او نورو شرعي سزاګانو په باب احساساتي دلایل راوړل او ویې ویل چې دي روښانفکردی او زیاته یې کړه چې په سنګسارولو کې به د وړوکو ډېرو د ویشتو امر زیاته یې کړه چې په سنګسارولو کې به د وړوکو ډېرو د ویشتو امر

⁽١) طهور على او يا امكان لري (توريالي) وي. (ژباړن)

د ده ګاونډی د افغانستان د ملي هوايي شرکت " آريانا" د الوټکو انجنير و، چې د هغو په واسطه زه له هراته کابل ته راغلې وم، دا د باميانو د واورينو غرونو پر سر يو لړزوونکی سفر و، هغه مهال يې زه کابين ته وروبللم او راويې ښودل چې ټول وسايل مات شوي دي، ما له پيلوټ څخه پوښتنه وکړه چې تاسو به نو الوتکه څنګه الوزوئ؟

هغه په ځواب کې راته وويل:

پخپله به يې ووينې.

د الوتکې انجنیر راته وویل چې اسامه بن لادن څو ځلې په دې الوتکه کې سفر کړي دي، هغه زیاته کړه چې اسامه آریانا افغان هوایي شرکت خپل باله، یو ځل موږ سوډان ته ولاړو چې د ده د واده لپاره د ده دوستان او د کورنۍ غړی راولو، هغه دامریکا پر بمبارۍ سخت خپه و، چې په هغو کې د کابل هوایي ډګر اود آریانا الوتکې له منځه ولاړل، یوازې یوه انتونوف الوتکه پاتې وه، چې ما په همغو کې سفر کړي و، پر دې سربیره یوه پخوانۍ ۷۳۷ ډوله بوینګ الوتکه هم پاتې وه ځکه چې هغه یې تیر کال وتښتوله او لندن ته یې بوتله.

هغه وويل: اصل ترهه ګر پاکستانيان دي چې تر روسانو بد تر دي ځکه چې روسان دلته د ميړنيو په څير راغلل موږ ته معلومه وه چې دوي مو دښمنان دي.

خو پاکستان موږته دوستان وايي دوي بنسټپال دلته راواستول دلته يې د پوځې زده کړو مرکزونه جوړکړل، پيسې ورته برابروي لويديځ زموږ پرځاي ولې پرهغوی بمباري نه کوي، هغه زياته کړه. په ما پسې راځه ابيا يې زه تر زينې لاندي بوتلم.

ترسرك پورې غاړه يې يوې څلور ديوالي ته دننه بوتلم، هلته يو سوځيدلى بس ولاړ و، چې پر يوه اړخ يې سره الفاظ "افغان ټور" نيم وران تر سترګو كيدل.

انجنیر راته وویل: ته د هیواد کندوالی او ورانۍ وینی، پخوا به دلته سیلانیان راتلل بهرنیانو به په ټول هیواد کې چکرواهد

زموږ په هیواد کې ډیر حیرانوونکي د لیدو وړ ځایونه وو، د بودا لویې مجسمې وې ماڼۍ، منارونه. غرنۍ ډنډ ... سیلانیانو دا هر څه چې لیدل ډیر خوښیدل خو طالبانو او پاکستان زموږ سیندونه وچ کړي دي او هڅه یې کړې چې زموږ تاریخ برباد او له منځه یوسي، خو دوي زموږ یادونه له منځه وړای نشي پلار به زوي ته او زوي بیا خپل زوي ته دا هر څه ور په یاد کړي.

هیڅوك داسې نه وو چې د جګړې كوم داغ يې نه وي ليدلى، هر چا ته معلومه وه چې نړۍ د افغانستان په باب څه فكر كوي دغه خلك له دې نه ډېر پرېشانه وو چې ولې دوي ترهه ګر ګڼل كېږي، زه افسوس كوم چې د نړيوال سوداګرى مركز د تباهۍ تصوير را سره نه و، له مانه به تل دا پوښتنه كيده چې آيا رښتيا په يوه ودانۍ كې په زرګونو تنه خلك ځاييداى شواى دا څنګه امكان لري؟

زه د زرزر چای څښلو نه په تنګ شوم او د داسې خلکو نه د سوغاتونو په تر لاسه کولو زړه تنګی شوم چې د دوي له وسه بهر وې، په داسې حال کې چې تر اوسه مايوازې څو بلاکونه لټولي وو هلته يوه تماشه شوم، په ماپسې دماشومانو شميرورو ورو زياتيدو چې خندل به يې او دومره په زوره به سره ګړېدل چې هېڅ پکې نه اوريدل کيدل

بې وسه طهورعلي ددوي د شړلو لپاره شپيلۍ هم ووهل خو پردې مغړي نور هم زړور شول، د اختر په سهار چې د بريښنا خاص بندوبست شوی و، اوس يې وخت پای ته رسيدلی و، له يخنۍ نه مې لاسونه او پښې کرخت شول ، موږ چې له کومو خلکو سره وليدل هغوي ډير اخلاقي چلن راسره وکړ چا به راته ويل چې دغرمې ډوډۍ له موږ سره وخوره يا د شپې ډوډۍ دې له موږ سره ده او يا د شپې له موږ سره پاتې شه. ما فکر کاوه چې که په شمالي لندن کې کومه افغانه ميرمن زما محاونډۍ وای، او په څه خبره يې دروازه راټکولي وای نو څه سلوك به ورسره کيده او څه ډول ځواب به ورکړاي شوي و.

د اختر دوهمه ورځ ډیره بې خونده تیره شوه زه په دې اراده راویښه شوم چې دماري لټون به کوم طهور علي مې راسره واخیست اوورته ومې ویل چې که ماري پیدا شوه نو انعام به درکړم موږ د محمد حامد اپارتمان ته بیا ورغلو، په دهلیز کې د کومې ښځې د لوړو پوندو د سپینو بوټونو جوړه ایښې وه په کوټه کې دننه په ښیښه یې قاب کې چارمغز او بادام کلچې د جوارو نینې او کیك ایښی وو، دا بندېست د کوم عزتمن میلمه د میلمه پالنې لپاره ښکاریدو.

زه په کوټه کې کیناستم او هره شیبه مې دا تمه وه چې ماري به راښکاره شي له بلي کوټي څخه د تیزو پسپسکو غږو نه راتلل بالاخره محمد حامد راښکاره شو، اوس یې هم یو ماشوم ورسره را اخیستي و چې هیڅ شوریې نه کاوه، ده ماشوم پرقالینه څملاوه ، ماشوم یي په یوه ټوکر کې پیچلي و همغسې چوپ پریووت د ده او د طهورعلي تر منځ په دري ژبه اوږدې خبري اترې پیل شوې چې ماته پرې پوهیدل

ممكن نه وو ځكه خو مې په ناكرارۍ انتظار كاوه بالاخره ظهورعلي راته وژباړلى هغه ويل :

بد خبردي هر څوك د اختر لپاره تللي دي ځكه يې ماري پيدا نكړاي شوه خو امكان لري چې په بمبارۍ كې د دوي كورنۍ له دې ځايه تللي وي.

لکه ډیرې کورنۍ چې کوچیدلې دي چا ویل چې هغوي هرات یا وردګو ته تللي دي.

هرات! له هراته خوزه اوس راغلي يم.

ښه مې يادېري ماري په خپل وروستي ليك كې راته ليكلي وو چې موږ د بمباريو نه ډير ويريږو ځكه خو امكان لري هغوي له دې ځايه تللي وي.

تر اوسه ما له ډيرو خلکو څخه د ماري په باب پوښتنې نه وې کړي ځکه مې د غرمې د ډوډۍ لپاره د حامد بلنه ونه منله او له طهورعلي سره راووتم او د نورو دروازو د ټکولو په نيټ روان شوو.

ما له ځانه سره ویل چې له هغو خلکو څخه باید زیاته پوښتنه وکړم چې پټ یې د زده کړو پروګرام چلولی دی خو زر راته معلومه شوه چې په دې ډول د کار دایره تنګه نه ده ځکه چې په هر بلاك کی لږ ترلږه یوه پټه ښوونکې خامخا وه زه حیرانه شوم چې دا دومره پټ ښوونځي څه ډول چلیدل ښکاره وه چې طالبانو پر هغو سترګي پټولې یوې ښځې راته وویل چې د دې په ښوونځې کې د طالبانو د یوه وزیر لور هم سبق وایه

د تلویزیون د پروګرامونو معرفي کوونکې سنیتا میکروریانو ته د خلکو د ډیر تګ راتګ معقول سبب وښود، چې معني یې دا وه چې خلك له خپلو ګاونډيو څخه ناخبره وو خو ماګومان كاوه چې خلك د فاطمې په باب دروغ وايې او دوي يوې انګريزې ښځي ته د معلوماتو له وركولو ويريدل.

طهور علي ډير په غمجنه لهجه راته وويل:

میرمن کرستینا! پریشانه کیږه مه، الله ډیر لوي دي، الله رحیم اومهربان دي چې کله به زما ترڅنګ ژیړوته مایلو آبي رنګوچادریو کې د ښځو کومه ډله تیریدله نو مابه په همدې تمه په لوړ غږ انګریزي خبرې کولي چې دوي یې واوري اوکومه یوه ماري وي اوترې راووزي یوځل یوه د لوړ و پوندو بوټونه په پښو چادري پرسو یوازې ما ولیده. هغه و دریده او زما په لوري راوګرځیده، ورو ورو یې د اوږدو اوږدو ګوتو لاس له چادري را ویوست خپل ورغوي یې د اوږدو په نکریزو " په خیر راغلې " پرې لیکلي وو.

ماوویل ماري به وي! خوهغه بیرته و ګرځیده او ولاړه زما باور و چې ماري په کابل کې ده د دې په خپل لومړي لیك کې راته ویلي وو چې د ښځو په سازمان کې کار کوي ځکه خو ما د جنرال سوریا په لیدو د خپل بخت از مویلو تصمیم ونیو، هغه د ښځو د وضعي د ښه والي لپاره د کار کوونکیو وتلیو ښځو له جملې څخه یوه وه، هغه د پاخه عمر او مضبوطي ارادې لرونکي ښځه وه ویښتان یې نه پټول هغه هم په میکروریانو کې اوسیده موږ ماښام د دې په نیم روښانه کورکې ناست وو او خبرې اترې موکولې، د رڼا د کمۍ په وجه د دې د مخ خد و خال ښه نه معلومیدل وروسته یې د کمۍ په وجه د دې د مخ خد و خال ښه نه معلومیدل وروسته یې د تیلو چراع راووړ نو څیره یې روښانه ښکاره شوه ما ترې

وپوښتل چې تاته د جنرال لقب څه ډول درکړای شو؟ ما ګومان کاوه چې په کومه جګړه کې به د زړورتيا ښکارولو له امله ورکړل شوی وي. دې وخندل ويې ويل:

زه په کابل کې د سره صلیب سکرتر جنراله وم ځکه خلکو جنراله راته ویل. جنرال سوریا دا دعوه کوله چې په ۱۹۹۲ م کال تر ټولو لومړي دې د پټو ښوونځیو په باب فکر وکړ دې وویل چې په میکروریانو کې د ماشومانو ښوونځي ته تلل ډیر خطر ناك وو، ځکه چې دوي باید د جګړې له لومړي لیکي نه تیر شو ي واي چې هلته مجاهدینو په جګړو کې ښکیل وو او توغندي رالویدل که به مجاهدینو کومه ښکلې نجلۍ ولیده نو ورسره پورته به یي کړه ، کابل د پینځو جګړه مارو مشرانو په منځ کې ویشل شوي و هغوي به ښځې درولې او ګاڼې به یې هم ترې اخیستي ما خپل یو شفري نوم " پرلي کان" ایښي و، چې مجاهدین ونه پوهیږي چې زه څوك یم کورمې هم ایښي و، چې مجاهدین ونه پوهیږي چې زه څوك یم کورمې هم بدلاوه را بدلاوه ما داسې نوم ایښی و، چې بل چا نه و ایښي که ما د بیولې او وهلې ډبولي یې وه.

موږ به په ودونو کې ګډون کاوه چې چیرته به ښځي راټولې شوي موږ په ورغلو او د ښوونځي د کورسونو په باب به مو خبرې ورسره کولې ما به ورته ویل چې دا یو لنډ مهاله کورس دي که تاسو راسره همکاري وکړی نو ماشومان به مو ښوونځي ته تللاي شي. د زده کړي خاوندان به شي که ستاسو میړونه ډاکتر، انجنیر او یا ژورنالیست دي نو ستاسو اولادونه چې بې سواده پاتې کیږي دا

درته سپکاوی دی ما دوی و هڅول چې ستاسو لپاره هم دا ښه موقع ده چې په کور کې پر ماشومانو درس ووايي او يو څه وګټئ. هغې زياته کړه:

چې کله طالبان راغلل خبره نوره هم خطر ناکه شوه، هغوي زموږ کتابونه هم وسوځول زموږ ښوونکی یې ونیول زموږ د زده کوونکیو د کورنۍ خلك یې ونیول او ویې ډبول موږ به ماشومانو ته د سهار په پینځو بجو سبقونه ویل چې طالبان مو پرې ګیرنه کړي.

ما ته د دي په زړو روخبرو کې همغه روح تر سترګو شو چې د "
ماري" په ليکونوکې وه، هغې راته وويل چې د ماري يې نوم هم نه دي
اوريدلی، چې زما مايوسي يې وليده راته ويې ويل چې په دې هيواد
کې په زرګونو ښوونکې شته هغه اوس راسره بلده شوي وه ځکه يې،
د افغانانو عنعنې ته شاکړه او د زړه خبرې يې راسره پيل کړي هغه
پردې خبره ډيره خپه وه چې د دومره زحمتونو سره يې په نوې حکومت
کې څه مقام نه و، ورکړی هغې مې بيا لاس په لاس کې ټنيګ کړ
ويې ويل:

که ماري دلته وي زه به يې په موند لو کې درسره مرسته وکړم ماري په يوه ليك کې يادونه کړې وه چې دا د عايشه درانۍ ليسې څخه وتلې وه، د دوي ښوونځۍ تيمور شاه مقبرې ته مخامخ د کابل د سيند پرغاړه ده، دغه قبر هيڅکله بشپړ نه شو. ځکه چې د پاچا زامن د تخت او تاج لپاره پخپلو کې له جګړو څخه وزګار نه شول.

دا په ښار کې د نجونو تر ټولو لوي ښوونځي و چې طالبانو وتاړه، يو وخت د ښوونځي دوه پوړه ودانۍ ډيره له رعبه ډکه ښکاريده معرابي کړکۍ يي درلودې، ټوله ودانۍ يي جګړ ورانه کړه چې اوس يې يوازې چمبر ولاړ دي، کړکۍ يې هندارې نه لرې ،د لويديځ لورې بام رالويدلی دي توغندی يو لوی سوری پکې کړی دی چې اوس کوترو ځاله پکې جوړه کړې ده زه چې هلته ولاړم په ښوونځي کې دننه بيروباروء. ځکه چې د ښوونځي ټولګي يې د کورسونو لپاره پرانيستل، ميندوخپل زامن د نوم ليکلو لپاره ورته راوستل، زه يې د مدير دفتر ته بوتلم، هلته پخوانۍ ښوونکې را ټولې وې، چې خپل حجابونه يې لرې کړي وو، چې کله به يې خپلو خورلڼو ته ستړي مشي حجابونه يې لرې کړي وو، چې کله به يې خپلو خورلڼو ته ستړي مشي کول، پر باړخوګانو به يې اوښکې راماتې وې، پخواني د ساينس ښوونکې رضيې راته وويل:

ما ته داسې ښکاري لکه له جېله چې را خوشي شوي يو. په وروستيو کلونو کې موږ ته خپل کورونه زندانونه شوي وو.

ما مدیرې ته وویل چې زه د چا په لټه کې یم هغې وویل: دغه ښوونځي په (۱۹۶۴ م)کې جوړ شویدی ، له همغه وخته زموږ سره د ښوونځي راجستر او اسناد وو . خو ټول طالبانو ورسره یوړل غوره دا ده چې ته د پوهنې وزارت سره رابطه وکړې خو دا نه شم ویلی چې ته به بریالۍ شې که نه.

رضيې د ښوونځي د راښودلو وړانديز راته وکړ ټولګي د هر ډول وسايلو څخه تش وو، چوکۍ ميزونه او تورې تختې نه وې په کړکيو کې هندارې نه وې ځکه خو په ټولګيوکې سړه هوا چليده له زيني څخه د لرګيوکټاره راغورځول شوې وه غالباً به سوځول شوي وه پر انګړ د مجاهدينو توغندې راپريوتې وو چې ډير لوی سوری يې په کې جوړ ه کړې وه، د پاسني پوړ په صنفونو کې کوترې الوتلې او ځالي يې کړې

وې، د ښوونځي په ميدان کې د خاورو خځلو انبارونه او ډيرانونه وو، او له بيت الخلاو نه بد بويې جګيده.

رضيي په افسوس وويل:

زموږ مشرانو ډير غوايان او پسونه وشپيلل او ولاړل خو تر اوسه يې لوږه نه ده لرې شوې.

د ښوونځي د تودولو هیڅ بندوبست نشته، په کړکیو کې هندارې نشته اوبه نشته ، کتابونه غیب دي ، ډیر ماشومان ښوونځي ته نشي راتلای، ځکه چې هغوي بوټونه او تودې جامې نشې تیارولی کتابچې او قلمونه خو پر ځاي پریږده.

کتابتون تش تور و، ځکه چې کتابونه يې طالبانو سوځولي وو، يوه بودا د نصابي کتابو نو بکس پرانستلو چې له وزارت څخه يې راوړي و دا په ارځانه کاغذ چاپ شوي وړوکي کتابونه وو، په برتانيه کې ماشومانو ته په رنګه مرغانو او سويا شمير ورزده کوي.

خو دلته يې د لومړيو ټولګيو په نصاب کې د حساب او شمير د ښودلو لپاره دا تصويرونه ورکړي وو.

يو كلاشينكوف، دوه لاسي بم، درې ټوپكونه ، څلور زغروال موټر پينځه كارتوس شپږ د ٩ ملي متري ګولى.

د لوست د زده کولو په يوه کتاب کې د ګازر ,يو تصوير و چې لاندې ترې ليکل شوي وو: زما سابه خوښيږي سابه ستاسو لپاره ګټه لري پر بل مخ دا مشق و: کلاشينکوف رنګه کړئ له هغو لاندې ليکلي وو چې د مجاهدينو ګولۍ به پردښمن د باران په څير را واوريږي د ماشومانو د جمعې او تفريق په کتاب کې دا پوښتنه وه: که ديرش تنه او شل ميله کلاشينکوفونه وي ، نو څومره مجاهدينو ته به کلاشينکوفونه ورسيږي؟

څومره چې ورځې تيريدلې د نوي ميکروريان په خلکو کې را ښكيل كيدم اوماته عجيب عجيب فرمايشونه كيدل، او هيلي را پورې تړلې کیدې، سنیتا فکرکاوه چې زه به د انګلستان ته را سره بيايم او په بي بي سي راديو كې به يې په كار و كومارم، جنرال سوريا داسې ګڼله چې زه به نړۍ ته دا وايم چې دا بايد په افغانستان کې د ښځو د چارو وزيره شي، يا ښايي صدراعظمه شي، د اريانا هوايي شرکت انجنیر غوښتل چې زه د امریکا د هوایي کرښې د مشر په نامه د ده ليك وروړم چې په هغو كې ليكل شوي وو، چې د امريكايي بمبارۍ په واسطه چې کومې الوتکې له منځه تللې وې، د هغو په بدل کې بايد نورې الوتکې ورکړاي شي د سترې محکمې قاضي غوښتل چې زه يې د برتانيې په قانوني نظام وپوهوم او دا ورته ووايم چې برتانيي د پانسي سزا ولي لغوه کړې ده ،تر دې چې له مانه دريباري درول ادا كولو غوښتنه هم وشوه، دا غوښتنه له مانه د (م) بلاك يوه تاجك كاغذ پران الوزونكي وكړه، هغه پر يوه پښتنه نجلۍ مين شوي و، چې د ده د دوست د تره لور وه اوده يې يو ځل مخ ليدلې **وه همغه وخت** ددې د نظر غشي د ده تر زړه بوټ ختلي وو، هغه سوړ اسويلي وکيښ ويې ويل: سترګې د غرنۍ چينې په څير صفا او شونډې د ګلاب پاڼې، له دواړو لوريو يو ډول پر زړونو اور بل شوی و دی به د هغوي د اپارتمان شاوخوا ګرځیده چې کله د هغې مور بازار ته ولاړه شې نو دوه زړونه پټ سره يوځاي شي هغه راته وويل: که د هغې مور خبره شوه نو لور. خوبه ښه وډېوي مګر زما د سر خيرهم نشته ځکه چې مينه کول زموږ په کلتور کې نشته....

ما فاطمه داسې ځايونه لټوله چې هلته يې پيدا کول ګران وو، يوه ورځ محمد حامد زما هوټل ته راغی، راته ويې ويل چې د ماري يوه شاګرده يې موندلې ده، موږ په موټر کې کولايي پارك ته ولاړو.

چې دا د ښار په څنډه کې ښکلی ځای دی، هلته وړوکې وړوکې ښکلې کورونه جوړ شوي دي، موږ ته معلومه شوه چې د کومې نجلۍ په لټه کې يو، هغه يې له ښاره بهر خپلې کورنۍ ته تللې ده، پروړوکي موټر تر هغه ځايه پورې يوه ساعت لاره وه، طهورعلي اوس پوهيدلي و، چې اوس له ما سره بحث بې ځايه دئ، ځکه يې ډريور ته هغه ځاي ته د تلو هدايت وکړ

له کابل څخه بهر ته څلور لارې دي، موږ په ختيځه لاره روان شوو، د فابريکو له کنډوالو څخه تير شوو موټر چلوونکي وويل چې دلته د څرمنو يوه فابريکه هم وه چې يوه انګريز جوړه کړې وه، پر دې سربيره هلته خورې کارخانې او د پوځيانو د اوسېدو کارته هم وه، اوس دا ټول کنډواله شوې وو سرك د مجاهدينو له يوې لويې هديرې څخه تېر شوي و، چې هلته ډبرې پرې انبار وې او په منځ کې يې پر لکڼو شنې تورې او سپينې جنډې رپېدې، د هغو نه لږ ټيټ ما سيند ته نژدې په يوه پراخه دښته کې څرخي جيل وليد، هلته به د افغانستاني کمونستانوپټوپوليسو (خاد اوواد)، پوهان اوسياسي کسان بنديانول، يو وخت دلته يو زراو پينځه سوه تنه بنديان وو، کله چې حکمتيار کابل وخت دلته يو زراو پينځه سوه تنه بنديان وو، کله چې حکمتيار کابل بښار کلابند کې نو دلته په زرګونو خلکو پناه راوړه.

ما په کابل کې د خپ هوا اټکل نشوکولای خو چې بهر ترې راووتو په تازه هوا کې مو ساه واخيسته ډيره ښه راولګيده موږ له ښاره ډير لرې نه وو وتلي، چې له يوې تالاشۍ سره ودريدو چې هلته د ويروونکيو څيرو درلودونکيو خلکو پهرې کولې، دغه کسان د يوه الوتکه ويشتونکي توپ شاوخوا را ټول وو، د توپ پر ميل د شترمرغ پرې اود پلاستيکي ګلانو اميل راځړيدلی وو، د دې سرك اړوند دوژنو او لوټ تالان ډيرې کيسې مشهورې دي، ځينې ژورنالستان هم وژل شويدي، ځکه خو چې کله هغه کسان پر ټيکسي را ټول شول نو ما وژل شويدي، ځکه خو چې کله هغه کسان پر ټيکسي را ټول شول نو ما مې خپل شال پر سر او مخ نور هم راخور کړ

طهورعلي ويسيدها

دا ښه ونه شول.

يوه تن د کړکۍ ښښه په زوره زوره په څپړ ووهله.

د هغه لاسونه په خټو ککړ وو، او په ګوتو يې د سپينو زرو ګوتې وې چې غمي پکې لګيدلي وو، ما دکړکۍ هنداره ټيټه کړه او چوپه کيناستم

هغه وويل:

سګرټ!۱

ما سر وخوځاوه او ومې ويل:

افسوس چې نشته!

په زړه کې مې خپل حماقت غندلو چې ولې مې يو ډېلی سګريټ وانه خيستل، ځکه چې پر سرکونو سګرټ د ډيرې ګټورې پيسې کار ورکوي، ما مې خپل جيب ولټاوه، يوازې ژاولې مې پکې وموندلې هغه په موسکا واخيستلې او موږ ته يې د تلو اشاره راکړه

محمد حامد دانه وو راته ويلي چې هغه نجلۍ په هودخيلو کې ده، چې د غلو کلي ورته وايي، هغه يوازې دا راته ويلي وو چې هغه د هيواد په داسې ځاي کې ده چې په همغه نامه مشهوردي.

موږ چې وړاندې ولاړو نو موټر چلوونکي وويل: دا کلي په ټول هيواد کې د غلو په سبب شهرت لري.

که هغوي وپوهيدل چې ته يوه پردۍ ښځه يې نو سمدستي به يو خر سرك ته راوباسي چې موټر ورسره ټكر شي، او موږ دلته پاتې شو او دوي به د خره تاوان غواړي وايي به چې دا د يو خاص نسل خر و، چې بيا به دوي له موږ نه هر څه واخلي، دا د دې خلكو يو ځانكړى چل دي.

لمر د غرونو تر شاډوب شوی و، پر کلی تیارې راخپرې شوې وې، موږیوې او بلې خواته ګرځیدو او ما خروته کتل، بالاخره محمد حامد ډریور ته اشاره وکړه چې د یوه دیوال شاته و دریږي.

دروازه لږ چوله شوه او څه خبرې اترې وشوې محمد حامد وويل: هغوي موږ ته بلنه راکوي چې مستې وخورو ما په کلکه ورته وويل چې نشو ورتلاي يوازې له نجلۍ څخه د ماري په باب پوښتنه وکړه.

ما له ښاره بهر ته د تلو اراده نه درلوده ځکه خو زما ټول ډالر راسره وو، چې په يوه کمربند کې مې تر ملاتړلي وو، ځکه خو زه دې ته ناکراره وم چې تر بشپړې تيارۍ راتلو مخکې له کلي نه بيرته ووزو، محمد حامد په انګړ کې دننه شو او يوه ځوانه نجلۍ يې لاس نيولې ورسره راوسته چې د هغو په تورو سترګو کې د ويرې او ترهې

نښې وې، هغه نجلۍ يې د موټر وروستي سيټ ته ورټيل وهله ويې ويل:

موږ دا بيرته کابل ته راسره بيايو دا ماري نه پيژني، خو هغه ښځه پيژني چې له ماري نه خبره ده. زه وپوهيدم چې زما تر څنګ نجلۍ ريږديدله بيا مې په اعتراض وويل:

موږ دا په زورد رخصتۍ نه نشو محرومولۍ، د دې د نورسامان به څه چاره کیږي.

محمد حامد وويل:

موږ دا راسره بيايو، د الله همداسې خوښه ده.

موږ چې بيرته کابل ته ورسيدو معلومه شوه چې کومه ښځه چې د ماري درك ورته معلوم و، کاناډا ته تللې ده او خپله پته يې هم چا ته نه ده پريښې د دې پرلپسې ناکاميو نه وروسته له ماسره دا خيال را پيدا شو، چې ايا ماري په رښتيا شته او که نه هغه ليکونه جعلي او دروغ او دوکه ده؟

خو زما پر جميل باور و، چې خپل ځان يې خطر ته ورکړی اودا چې ليکونه يې ماته راوړي وو، ما له داسې خلکوسره هم ليدلي وو، چې ماري يې پيژندله يوداسې سړی مې هم وليد چې له هغې سره يې د انګريزي په ښوونځي کې درس ويلی و، خو د دوي اړيکې ټينګې پاتې نه شوې، يو هلك هم راسره وليدل چې څوکاله پخوا د هغې زده کوونکی و، هغه همدومره انګريزي زده کړې وه چې وار وار به يې له مانه د خيرت پوښتنه کوله، له هغه سره د ماري پخوانۍ پته وه، موږ رغلو هغه تر ټولو زيات وران شوی بلاك و، غولي يې مات شوي و، په وهم پوړ کې يې ډمې اوسيدې چې په کړکۍ کې به ولاړې وې، چې

موږيې وليدو لاندې راغلې هغوى ځليدونكې جامې اغوستې وې، پر مخونو يې پوډر تپلي وو، مصنوعي باڼه يې ايښي او شونډې يې سرې كړې وې راغلې او ورو ورو يې ويښتان برس كول.

نور له کابله د تلو وخت رارسیدلي و، کومه بله نښه هم نه وه، ما له رادیو افغانستان څخه هم اعلان خپور کړ، تر دوو سوو زیاتو بلاکونو کې پوسترونه هم ونښلول دې، نتیجي ته ورسیدم چې د نورو کسانو په څیر به د ماري کورنۍ هم د بمبارۍ پر مهال له کابله تښتیدلې وې. اوس هغوي ښایي بل ځای وي.

څو اونۍ وروسته مې جميل په کندهار کې وليد چې ماته يې د ماري ليکونه راوړي وو، هغه زما د طالب توفيق سره هم ليده کاته وکړل، چې همغه دا ليکونه له کابل نه پاکستان ته قاچاقي راوړي وو، ما چې دا واوريدل چې له هغه سره د ماري رښتياني آدرس شته نو ډيره خوښه شوم هغه په کابل کې د ليدو ژمنه راسره وکړه او راته ويې ويل چې زه به دې ماري ته ورولم.

په جنوري کې بېرته کابل ته راغلم، دغه مهال ښه واوره اوريده پر غرونو واورې پرتې وې سرکونه يخکونو ډير ښوى کړي وو، او سپه ښار کې وړوکي موټر زيات شوي وو، او خلك هم زيات شوي وو، د ژوند ګڼه ګوڼه زياته تر نظره کيده د ښاردغه بيروبار او هنګامه ما لومړى ځل ليدله د مصطفي هوټل په لويه دروازه کې د ساتونکيو شمير زيات شوى و، واعظ هر کلي راته ووايه د هغه په څيره کې د تکليف نښې وې، مخ يې ګريدلى هم و، او يو لاس يې د دسمال په واسطه په غاړه کې و، هغه پخپله راته وويل: زه يې ووهلم، چې له پوليس سره لاتجې جوړوې نو دا سزا خو به خامخا ګالې

چې ته لويې لوبې کوې نو دښمن به دې هم لوی وي." په افغانستان کې رښتيانۍ خبره معلومول ګران دي.

ځکه چې دلته رښتيا نه معلوميږي، په عام ډول دا ويل کيدل چې واعظ د هوټل د لاندينيو دوکانونو کرايه لوړه کړې وه، خو دوکاندارانو کرايه ورنکړه، ده د دوکانونو هندارې ورماتې کړې دوکاندرانو له کورنيو چارو وزارت نه پوليسان راوستل او پر هوټل ورننوتل د خبريالاتو د وړاندي يې واعظ وډبولو،بيايې ورسره بوتلو او هلته يې نورهم وهلي و

اصلي پيښه چې هر څه وه،خود ده پرهوټل يې ډيره بده اغيزه وکړه چې توفيق راغی نو ويې ويل چې د ميلمنو پرخلاف د بدل اخستو آوازې دي.

داسې اوازې هم وې، چې د واعظ دښمنان غواړي هوټل ته اور واچوي زما باور نه کیده چې له ماري سره به ووینم.

توفيق موټر چلوونکي ته وويل چې د نويو ميکروريانو د ك ساحې ۱۸۷ يم بلاك ته ولاړ شي، دا له هغه ساحې څخه بيل و، چې د لټون لپاره مې ټول پام هغو لوري ته و عله دې بلاكونو څخه زه څو ځلې تيره شوې وم، خو دلته د هغو د لټون خيال په ذهن كې رانغئ موږ په دوم پوړ كې ۱۵ م نمبر اپارتمان ته ورسيدو توفيق اوسپنيزه دروازه وټكوله زه ډيره ناكراره كيدم، زما په لاس كې د ماري لپاره يو قلم او د يادښت كتابچه او د دې د كورنۍ لپاره څو انګريزي مجلې وې، يود قهوې بوتل او چا كليټ مادننه څه غږ ونه اوريدل خو بهر ته څوك نه راوتل

توفيق بيا دروازه وټكوله.

له پاسني پوړه څخه دوه هلکان په منډه راکوز شول. يوه يې وپوښتل:

تاسو د چالتيون كوئ دغه خلك خو تللي دي.

ما ورته وويل:

موږ د ماري يا فاطمه صديقې په لټه کې يو. هغه د انګريزي استاذه، دلته يې له مور او پلار او ورونو او خور سره اوسيږي.

هغه هلك خپله ژبه په غاښونو كې ټينګه كړه ويې ويل:

هغوي رښتيا هم دلته اوسېدل خود بمبارۍ په وخت کې يې دغه اپارتمان پرېښود او تللي دي، هغې له مقاومت سره کار کاوه، يوه شپه د دوي کور طالبانو تلاشي هم کړي.

هلك دا هم وويل چې معلومه نه ده هغوي په كوم لوري ولاړل چا ته يې څه درك او پته هم نه ده پرېښې ټول فكر كوي، چې دوي هم د نورو مهاجرينو غوندې پېښور ته تللي دي.

زما لټون بيا ناکام شو. پېښور ته نژدې شل لکه مهاجرين پراته دي زه نه پوهېدم چې په هغو کمپونو کې زه د دې لټون څه ډول پيل کړم.

بيا د يوې ښځې لټون!

زه هره ورځ د میکروریانو له چکره ستړې شوم، ځکه مې په ښار کې د ګرځېدواو چکر پرېکړه وکړه ومې لیدل، چې کابل ته ژوند بیرته راغبرګیږي او هره ورځ تر تېرې ډېره په زړه پورې او د ژوند له نغمو ډکه وي، چې کله به له ما سره د ګدایانو د ټیل ماټیل سره د مخامخ کیدو حوصله پیدا شوه نود چرګانو کوڅې د دوکاندارانو غوسې ته د بلنې لپاره به هلته ولاړم، د سپینو زرو د با زوبند د پلورونکیو څخه به

مې دڅه اخستو نه انکار وکړ، ځکه چې راته معلومه وه چې د هغو رنګ به يوه مياشت وروسته تور واوړي، يو وچ نرى ازېك چې د وښو په څير اوږده ږيره يې لرله او د فيروزې په څير تيزي نيلي سترګې يې وې پرما به يې د واورينوغرونود پړانګ د پوستکي پلورلو ټينګار کاوه.

هر ځلې به يې راته ويل:

ته زمري واخله زه به د زمري کوټ درته جوړ کړم.

مابه ورته ويل:

دا زمری نه دی د واورینو غرونوشغال دی، دا نسل لږ دی باید نه دې وای وژلی.

نه بي بي ! دا د واورو شغال نه دى افغانى زمرى دى خو د دې نسل هم لږ دى

دا زمري نه دي، پر دې ګردۍ ګردۍ نښې دي. په زمري کرښې وې هغه به په افسوس سر وخوځاوه او ويل به يې:

په افغانستان کې هر څه بدل دي.

په کابل کې زما وروستۍ ورځ ډيره سرګردانه تيره شوه. ځکه چې عمومي پوسته خانه بيرته پرانيستل شوې وه.

بالاخره له بهرنۍ نړۍ سره د افغانستان ارتباط بيا ټينګ شو په انګلستان کې د مينې ورځ "ويلنټاين ډې" را نژدې کيده ځکه خو زه پشتونستان واټ ته ولاړم او د کارت د استولو پريکړه مې وکړه په لاره کې په انتر کانټينينټل هوټل کې تم شوم، ما چې دا وليدل حيرانه شوم چې د شاه ميرزاد کتابونو دوکان اوس هم شته د ډيرو کتابونو تصويرونه يې څيرلي وو، او پر لومړي مخ يې رنګونه تپلي وو، ما په

١٩٨٩ م كال د دوكان له مالك شاه ميرزا ده سره ليدلي وو، زما په ياد دې چې هغه د هيواد د تاريخ او کتابونو تږي وء. هغه د استقباليه ميز له خانې نه د ګردجنو پست کارتونو يو بنډل راويوست او په موسکا يې

د هغو خلکو له امله مې دا لاندې ايښي وو، طالبان به زياتره دلته تلل راتلل زما كتابونه به يې ورسره واخيستل او و به يې سوځول پست کار تونه یې هم اخیستل هغه د مزار شریف یو تصویر راوښود او ويې ويل چې پردې تصوير هم بنديز و ، ځکه چې په دې کې هم کوترې ښکاري ما يو تصوير غوره کړ چې په هغو کې هلکانو يوه روسي ټانګ ته د هرکلي په دود لاسونه پورته کړي وو ،پاس پرې ليکل شوي

(له افغانستان څخه مباركي

په پوسته خانه کې د ليکونو استوونکيو ډير بيروبارو.

يود خيرنو جامو بودا چې توره بې موډه لونګۍ يې وه يو کست په لاس کې نيولې و. د هغه په وړينګه خوله کې يوازې يو زيړغاښ و. هغه په وياړ وويل:

زه ليکلي نشم خوخپلې خبرې مې ټيپ کړې دي، او خپل زوي ته يې هند ته ور استوم.

ما د ايرميل پاکټ په رانيولو کې مرسته ورسره وکړه. بيا مې وليدل چې د پوسته خانې په مامور خپله پته ليکي:

غلام خان بمبيي، ابن غلام خان غزني.

ما ترې وپوښتل :

له كومه وخته را په ديخوا دې خپل زوى نه دي ليدلى؟

هغه ځواب راکړ چې د روسانو د وتلو نه وروسته تر اوسه. تاته د هغه وروستي احوال څه وخت راغې؟

د مجاهدینو دحکومت په پیل کې موږ بیاله خپل کلي څخه راغلو هغه ته به معلومه نه وي چې موږ چیرته یو او احوال چیرته راواستوي. د مجاهدینو حکومت په ۱۹۹۲ مې کې جوړ شو، د دې معنا دا وه چې هغه له نهو کلونو راهیسې د خپل زوي احوال نه درلود.

بوډا وويل: "هغه چې زما غږ واوري خوشاله به شي" دهغه لاسونه ريږديدل چې دافغانيو يو بنډل يې هغه مامور ته ورکړ زما انديښنه شوه چې اوس به هغه ټوله اونۍ په لوږه تيروي ځکه خو مادا ست ورته وکړ چې د ده د پاکټ د پوستي لګښت زه ورته پرې کړم، چې د هغو په باب هم زما باور و، چې خپل منزل او پتي ته به هيڅکله هم ونه رسيږي.

بوډا زما وړانديز ونه ما نه په فخر يې وويل: ډوډۍ څه شي ده موږ پخوا هم ډيرې داسې ورځې تيرې کړې دي.

له پوسته خانې څخه بهر منشیان او میرزایان پر خپلو کرسیو ناست وو، له هغوي سره ایرمیل پاکټونه، کاغذ، قلم اوسریښ و، دا سامان یې په مخه کې په وړوکو میزونو ورته ایښی وو، د نفوسو تر پینځمې لږ خلك د لیك او لوست له نعمت څخه برخمن دی، خودې مرزایانو ته د زیاترو اړتیاوي د لیکونو ځانګړې نمونی وې، د څه دندې لپاره عرض پاڼه، د خیرات لپاره لیکونه د زامنو او یا مور او پلار لپاره لیك، چې د مرګ او یا ټپي کیدو احوال پکې راغلی وي، د مینې لیکونه او نورو دهر یوه لپاره پینځه زره افغانۍ میرزا ته ورکول

کېدې، چې په هغو کې د کاغذ او پاکټ لګښت هم و، دغه پيسې تقريباً پنځلس " پنس" کيږي.

. میرزایان بوخت وو، ما د خپل نوبت لپاره د هغه بیضوي مخي منشي انتظار کاوه چې پنډې سترګۍ يې پر سترګو ايښې وې چې ډنډۍ يې له ټيپ سره نښلولې وي، له ډيرې يخنيۍ مې مخ او غاښونه سوځیدل او پښې مې ویدې شوې وې په داسې حال کې چې تودې جرابې او موزې مې پر پښوکړې وې، د هغه سړي په لاسو کې دستکش هم نه وو، او رېږي څپلۍ يې په پښو کې وې، هغه راته وويل چې پير محمد نوميږم او د تيلو او ګازو انجنيريم، خو په١٩٩۶ کې طالبانو له دندې څخه لرې کړم، ځکه چې هغوي زه د روښانفکرانو له **ډلې څخه** بللم هغه وويلَ چې د نهه اولادونو پالنه مې پراوږو ده، هيڅ کار مې پیدا نکرای شو خو په لیك او لوست پوهیدم اود گاونډیو لیکونه ورته

يوه ورځ دلته راغلم او كيناستم زه هره ورځ سهار اته بجې دلته راځم، چې پوسته خانه پرانيستل كيږي ځينې ورځې يو پينځه ليكونه وليكم كومه ورځ يو هم نه وي، پروسږ كال پوسته خانه وتړل شوه.

ما ورته وويل چې معمولاً له تا نه دڅه ډول ليکونو د ليکلوغوښتنه ډيره کيږي؟

ده راته وویل:

د دردوونکو ليکونو فرمايش ډير وي چې په هغوکې دا راځي چې خلك څه ډول مړه شول، دغه ليكونه زموږ د هيواد د بربادۍ او ورانۍ ښکارندوي دي، او زما حيثيت د پيښو د ثبت کوونکي دي، ځينې وختونه د ډيرو دردوونکيو کيسو په ليکلو تنګ شم.

خو اوس وضعه بدله شویده ته یې وینې، چې موږ ډیر مصروف یو، خلك په ایران او پاکستان کې خپلو خپلوانو ته د خوښۍ لیکونه وراستوي هغوي ته وایي چې بیرته راستانه شي، ځکه چې دلته هر شی بیرته سم او برابر شوی دی ځینې خلك د خپلو ورکو عزیزانو د لټون په خاطر بي بي سي، امریکا غږ او یا سره صلیب کمیتې ته لیکونه استوي، ماترې وپوښتل چې آیا زما لپاره د ولنټاین " مینې" لیك لیکلی شي"؟

هغه راته کړل: دا يو بل بدلون راغلي دي، چې اوس خلك د مينې ليكونه هم ليكي.

تە څە ډول خبرې ليكې؟

ځواب يې راکړ:

ليکم چې دلته هر لوري ته يخې واورې دي، خو چې ته را په ياد شې بدن مې تود شي.

زه چې کله بیرته هوټل ته ورسیدم نو نوفیق ډیر په ناکراري زما انتظار کاوه، هغه سمدستي راته وویل: ته چیرته وې ماماري پیدا کړې ده.

بيا موږ سمدستي شمال لويديځ لوري ته روان شوو، په لاره کې دکابل له دروازي څخه تير شوو دا دډبرومحرابي دروازه ده او دښار له اووپخوانيو دروازوڅخه يوه ده چې دزمانې له سيلي څخه يوازي همدا پاتې ده چا ته معلومه نه ده چې دښار مزبوت ديوالونه چا جوړ کړي دي دغه برجونه او ديوالونه ۲۴ فټه دنګ او ۱۲ فټه سوور دي چې دغرونو پراوږو همدغسي پسې غځيدلي دي.

په لاره کې توفيق راته وويل چې بيشکه دماري کورنۍ په بمباري کې له ميکروريانو څخه وتښتيده خوپه کابل کي وه دوي دښار بل لوري خير خاني، ته ولاړل،

اونن سهار يې مادرك ولكاوه ، په سخته يخنۍ كې سركونه داسې خليدل لكه پاش شوي هنداره د ترافيكو د دبيروبار سره د ۴۵ دقيقو لاره وه پردې سرك بسونه ، موټرسايكلونه او ژيړرنګي ټيكسيان په منډو رامنډو وو . د دوي په منځ كې د كوچيانو كډې وې، چې رنګينې جامې يې اغوستې او د اوښانو په كتار كې روان وو . د يخنۍ له امله اوښان ډير ښوييدل او د پل اخيستل ورته ګران و . د سرك دواړو غاړو ته په څپرو كې ډش آنتنونه پلورل كيدل چې د تيلو د پسونه راخړيدل چې څرمنې ترې ايستل شوي وو، ځينې ځايونه حلال شوي پسونه راخړيدل چې څرمنې ترې ايستل شوي وې، د هغو سترګې ردې ردې راختلې وې، دغه سرك په غرونو ورننوزي چې تر هغو وړاندې د شمالي ډنډ دی چې كلي يې ټول طالبانو سوځولي وو، او ښځې يې بې

ستره کړې وې، موږ دسرك ښي لورې ته د هستو ګنې يوې ساحې ته وروګرځيدو او بيا مو په يوه سورو ه کوڅه کې يوه شنه دروازه وټکوله. ما توفيق ته وويل:

> که دا په کور کې نه وي، څه به کيږي زه سبا ته روانه يم. هغه په موسکا راته وويل:

هغه به په کورکې وي چيرته به ولاړه شي؟ که په کور کې نه وه هم موږ به ورته انتظار وکړو.

هغه بيا دروازه وټکوله يو نولس کلن ځوان راغی، او موږيې يوه دهليز ته بوتلو، د يوې کړکۍ نه يې راوښودل چې پريوې استاذي . ډيرې نجونې اوهلکان را چاپير شوي وو.

ما خپل گردجن بوټونه وايستل او كور ته ورننوتم.

ومې لیدل چې له دروازې سره په میخونو ډیرې نیلي رنګي چادري راځړیدلې دي، هلك موږ یوې کوټې ته بوتلو چې دیوالونه یې انګوري رنګ شوي وو.

پر غولي يې سره غالۍ غوړيدلې وه. هغه موږ ته په يوه ګلابي تخت د کيناستلو اشاره وکړه.

ورټيټ شو پر غولي د ايښودل شوي يوه سپين ترموز څخه يې چای راته واچاوه چې بوره يې ډيره وه، پر کړکيو جالۍ لرونکې پردې وې، د پلاستيك له يوه بوټي نه پاس د غرونو يوه منظره راځړيده، ما په دواړو لاسونو د چای يوه پياله ونيوه چې لاسونه مې تاوده شي، دغه وخت دروازه خلاصه شوه او يوه ښځه را ښكاره شوه چې سترګې يې ځليدلې او پرشونډو يې موسكا وه هغې شونډې تكې سرې رنګ كړې وې او په تواوزمه سره دسمال كې يې ويښتان پټ كړي وو. دا ماري وه.

هغې په انګريزي راته وويل:

زه دې پيدا کړم ما ګومان نه کاوه چې ته به راشې.

هغې زما لاس ونيول او دواړه غومبوري يې راښکل کړل موږ کيناستلو دې مې لاسونه تر اوسه نه وو خوشي کړي، ما سوغاتونه ورته وړاندې کړل، دا ډيره پرې خوښه شوه، سمدستي يې سوغاتونه واخيستل، د يادښت تر کتابچې د قهوي بوتل ته ډيره خوشاله شوه وي، ويل چې طالبان تللي دي شونډې مي له خندا نه راټوليږي په ښار کې بيا واورې واوريدې، نن په يوه ونه کې مرغۍ هم غاړې کولې اوس ته هم راغلې موږ دې ته ريري وايو چې معنی يې ښه خبره ده ښاغلي توفيق مسعوده! د دې ښو زيريو راوړونکيو ته خو بايد شيرينی ورکړو هغه که څه هم ډيره پراخ زړې وه، خوله توفيق سره يې چې خبرې کولې، هغه ته يې يو ځل ورونه کتل

ما ورته وويل:

ستا پيدا کول څومره ګران وو. دوې مياشتې پخوا د طالبانو له زوال وروسته زه کابل ته راغلې يم، ستا رښتيانۍ پته راسره نه وه،

په نويو ميکروريانو کې مې لټولې، زما دا باور هم ته و، چې زه به فاطمه يا ماري پيدا کړاى شم.

هغې وويل:

زه ډيره خپه شوم! زما نوم فاطمه دى خو هر څوك مې ماري بولي، په ليكونو كې مي سهي پته نشواى ليكلى، ځكه چې د دې خطر و، چې هغوي مې كله پيدا نه كړي موږ نه پوهيدو چې دوي به ولاړ شي كه نه، په ميكروريانو كې د الوتكو بمباري او شور ډير زيات و، زما

مور ناروغه شوه، ځکه له هغه ځایه را وکوچیدو موږ اوریدلې چې طالبان زموږ له کاره خبر شوي وو.

ماورته وويل:

ته اندیښنه مه کوه، ستا د لټون په سبب مې د ډیرو په زړه پورې خلکو سره لیده کاته وشول، که داسې نه وای له هغوی سره به مې هیڅ لیدلي نه وای.

هغې وويل:

زموږ په خلکو کې متل دی، چې څوك د مارانو د تلو ناکراره انتظار کوي، هغوي ته غمي په لاس ورځي ته زموږ ښار ته په خير راغلې زما هيله وه چې زه ځوانه وم، ته کابل ته راغلې وای، هغه مهال دغه ښار ډير ښکلي و

دلته باغونه او ګلونه وو ، هر شی ښکلي ښکاريدل ښه هوا وه ، ښه ښوونځي وو ، ښه ښوونکي وو ، خلك به په الوتكو كې تلل راتلل ښي ښمي جامې به يې اغوستې ته لږ فكر وكړه زما مور د زده كړو لپاره نوي ډيلې ته تللي وه.

ما ورته وويل:

په ليکونو را استولو کې ډير خطرو، تا داسې ولې وکړل؟ ځواب يې راکړ:

فکر مې وکړ چې نړۍ موږ هير کړي يو، زه ويريدم چې طالبان مي ليکونه ګير نه کړي او ما جيل ته وانه چوي.

خو په دې تمه مې ليکونه ليکل چې کوم چيرته خو به څوك خبر شي ... ته پوهيږې چې طالبان ډير ظالمان وو، هغوي زما خور لڼې او ورور ووهل.

آن تر دې چې مور مې يې په بازار کې ووهله هغوي افغانان نه وو، پاکستاني عرب او چيچنيايان وو.

ما يې د هغه ټولګي په باب ترې وپوښتل چې ومې ليده.

ځواب يې راکړ.

اوس مې خور "لطيفه" درس ورته وايي، زموږ تر هغه اپارتمان دغه کور ښه دی، خو کرايه يې ډيره ده ځکه خو موږ زياتو زده کوونکيو ته اړتيا لرو.

دې خندل خو سترګو يې د خپګان غمازي کوله، چې ما د دې د شخصي ژوند په باب ترې وپوښتل نو د ټيکري پر پيڅکه يې لويې کولې،

بيا يې راته وويل: اولسمشر كرزي وعده كړې چې ښوونځي به پرانيزي، موږ ته يې د دندو او معاشونو راكولو تمې راكړې دي. زه غواړم چې په يوه ښه ښوونځي كې استازه شم

هیله لرم چې د ماشومانو لپاره ښه کتابونه وي، تودې جامې او پایزار ولري، چې زده کړې ته ښه پام وکړي، زه دا هیله لرم چې بهر ته کوم سفر وکړم، خو لګښت یې نشم پوره کولی، ځکه خو غواړم چې د نورو هیوادونو ښځې دلته راشي او وګوري چې پر موږ څه تیر شول؟ نه یوازې دا چې هیواد مو کنډواله شو، بلکې دا وګوري چې زموږ په لویو او وړو څه تیرشول.

ته پوهیږې چي زما کورنۍ ډیره نیکمرغه ده، بیشکه چې موږ د خپلو زده کړو او خپلواکۍ نه تر څه حده محروم شوو، زما د مور او پلار وظیفې ولاړې، زموږ ښه کور او باغ را پاتې نه شول چې پخوا مو

درلودل. خو موږ ژوندي پاتې شوو ډيرو خلکو خو ژوند هم له لاسه ورکړ.

بيا يې يوبکس راووړ چې په هغو کې د دې او لطيفې څو توراو سپين تصويرونه وو، دا د هغه مهال تصويرونه وو، چې دا وړوکې نجلۍ وه، چې په هغه کې يې پرك داره لمن اغوستې وه، د دې ويښتان اوږده وو، او له ګلانو ډك يوه باغ کې شرميدلې ولاړه وه، ما په تصوير کې ګلاب او لمر ګلي ګلان وليدل.

په ځواب کې ماله خپل دستکول نه د خپل ميړه او زوی تصوير راويوست او ورومې ښودو، هغه تصوير د پرتګال د سمندر په يوه څنډه کې اخيستل شوی وء.

زه دا تصویر راسره ساتلی شم، دا ډیر ښکلی دی ته څومره نیکمرغه یې، دا سمندر دی، ما په دې اړه ډیر لوستي دي، زما مور او پلار سمندر لیدلي هم دي زما هم ډیره توده هیله ده چې ویې وینم ؟ ما ترې وپوښتل:

ته غواړي چې واده وکړې او اولادونه ولرې؟ ځواب يې راکړ:

خامخا ا اوس ډير ودونه کيږي، خلك د آزادۍ په فضا کې ساه کاږي اوس خو ګډا او سندرې هم آزادې دي، ناوې ځان جوړولۍ شي او ښکلې جامې اغوستلی شي تر دې پخوا نو څه ودونه وو ۱ هغه وخت خو ما د واده په اړه سوچ هم نشو کولای

ما ترې وپوښتل: څوك دې په خيال كې شته؟ هغې وخندل ويې ويل:

خو زه تللی و ته بیرت سره د ل نه وو خب نه وو خب کړم او راه دې پرته ه اکړل ما په کتابچه وه، راتلونکې س

غړيږ

نه، زما مور او پلار به يې راته غوره کړي ، زموږ نصيب همدغه دي، زما کورنۍ زماد راتلونکې په باب ښه پوهيږي، همدا غوره هم ده. هغې بيا زما لاس ونيو ويې ويل:

کرستينا! ته پوهيږې چې دا ډيره ګرانه ده.

ما ټول ژوند جګړه لیدلې ده، ځکه مې باور نه راځي چې امن به راشي زموږ دا په خیال کې هم نه راتیریدل، چې طالبان په دومره په آسانۍ ولاړ شي، اوس خو هغوي یو ویروونکی، خوټ ښکاري دا اوس یو ښکلې خوب ښکاري او دا ویره راسره وي، چې سترګې مو ونه غړیږي او سرکونه ناڅاپې د تورو پګړیو له خاوندانو څخه ډك نشي.

په دې وخت کې د دې خور هم راغله، ورور يې په يوه قاب کې کلچې او کيك راوړل، ماري بخښنه وغوښته ويې ويل: دا ډير نه دي، خو زموږ کره اوس همدومره وو د دوي پلار له چا سره د ليدو لپاره تللی و، چې ترې معلومه کړي چې په بهرنيو چارو وزارت کې به دوي ته بيرته دندې ورکړای شي که نه؟ زه حيرانه شوم چي مور يې زموږ سره د ليدو لپاره رانه وستله زما په ګومان دې خپل مور او پلار پردې نه وو خبر کړي چې دا يوې بهرنۍ ښځې ته پټ ليکونه استوي.

موږ آدرسونه يو بل ته ورکړل هغې د رخصتولو پر وخت کې ښکل کړم او راته ويې ويل:

زموږ رواج دی چې سوغاتونه ورکړو خو افسوس چې له ماسره له دې پرته هیڅ هم نشته بیا یې یو شی چې په ټوکر کې پېچلي وو، ر اکړل ما په ټیکسي کې هغه پرانیستل ومې لیدل چې یوه پخوانۍ کتابچه وه، چې پاڼې یې ټولې ډکې وې دا د دې یادښتونه وو، راتلونکې سهار توفیق هوټل په میز ناست و، او د دې ډایري یې ژباړله

دا ډير قيمتي شي و، چې دې ماته راکولاي شواي، دا د دې د ژوند برخه وه، ما غوښتل له ځان سره يې وساتم، خو پوهيدم چې بايد بيرته يې پرې وسپارم.

هغه چې دا ژباړله، زه د کابل د وروستي چکر لپاره له هوټل څخه ووتم، د بهرنيو چارو وزارت د تالاړ له مخې سره تيره شوم چې دلته د حامد کرزي نوی حکومت لوړه کوله دننه به جنرال دوستم، سياف، رباني او اسماعيل خان غوندې يو د بل پخوانيو دښمنانو يو بل ته کتل ما فکر کاوه چې دغه حکومت به څومره دوام وکړي، بهرني سفارتونه يو په بل پسې پرانيستل کيدل زه کيڼ لورې ته وګرځيدم. چې د اندونيزيا سفارتخانه ووينم له سفارتخانې سره جوخته لاره يوه شخصي ځای ته تللې وه. چې هلته ډير بيرور بار و، په لاريوکې قالينې، المارۍ اوکرسۍ راوړل کيدې.

ناڅاپه مې يو آشنا غږ واوريد.

کرستینا! دوړوکې ګڼې ږیرې خاوند چې د اوسپنې فریم واله عینکې یې پر سترګو وې په زوره لاس راته خوځول.

حامد! زما پخواني جهادي انډيوال حامد ګيلاني و. چې څو کاله وړاندې ما په اسلام اباد کې د ده سره د شپې ډوډۍ خوړلې وه.

زه په منډه ورغلم او ورترغاړې وتم، په کابل کې په دې ناڅاپې ليدو دواړو سترګې اوښلنې شوې. ما چې لاس په غاړه کې ور واچول د دې پروا مې ونه کړله چې دا خلك به څه فكر كوي.

هغه يوې لويې ودانۍ ته اشاره وکړه ويې ويل:

دا زما کوردی، له دیرشو کلونو راسې په دی کور کې د اوسیدو تږې وم را ځه ویي ګوره! د ګیلاني کورنۍ ډیره شتمنه وه، په کابل کې د دوي ډیره زیاته ځمکه وه، حامد تر ټولو لومړی خپل برباد شوی بڼ را وښود، چې کندې پکې جوړې وې، ونې یې وچې شوې وې، او دیوالونه یې مات شوی وو، هغه راته وویل:دلته پالنې او لوېیدو او ځوانیدو ډیره مزه کوله.

په دې کور کې د لمبلو حوض، د ټینس میدان، د انګورو بڼ اولس هکتاره ځمکه وه چې دلته به موږ د ګرمۍ په موسم کې دګډا، سندرو او میلو پروګرام جوړ اوه، پلارمې په دې ځمکو کې د خپلو زامنولپاره کورونه جوړ کړي وو.

هغه زه يوه کورته بوتلم چي په کړکيو کې يې خښتې ايښودل شوې وې او په دروازه کې يې وسله وال ساتونکي ولاړ وو.

حامد راته وويل چي ته وګوره له دې نه يې څه جوړکړي دي خاد زموږ پرکور او ځمکو خيټه اچولې وه، زما د ورور له کور نه يې جيل جوړ کړي و چې دلته به يې پر بنديانو ظلمونه کول طالبانو هم داسې کارونه کول دا اوس هم له بنديانو ډك دى.

موږنه پرې پوهيږو چې اوس څه پرې و کړو.

هغه بيا زه د ميلمستون تالار ته بوتلم چې پر غولي يې واښه او خوشايه پراته وو حامدوويل:

زما موراو پلار به دلته ډيرې شاندارې ميلمستياوې ورکولې چې د شمعو په رڼا کې به د سندرو او موسيقۍ بندوبست هم و، طالبانو طبيله ترې جوړه کړې وه.

هغه ورپسې زياته کړه:

په دې وطن کې نور څه پاتې دي، چې د اقتدار لپاره جنګ پرې وکړي؟

ما ترې وپوښتل:

"ته چې له دې ځايه ولاړې څو کلن وي"؟

هغه ځواب راکړ:

په ۱۹۷۳ کال شپاړس کلن وم چې قاهري او لندن ته د زده کړو لپاره ولاړم، چې زده کړې مې بشپړې کړې نو وطن کمونسانو نيولی و، ځکه بيرته دلته رانه غلم، زموږ کورنۍ په ۱۹۷۸ م کې ځان وژغوه او وتښتيده، ځکه چې کمونستانو د علماو او روښانفکرانو نيول او وژل پيل کړل، هغوي هر څه پريښودو او هيښتې ته مجبور شول، يوازې د ځان په جامو کې ټول يو سر او دوه غوږونه ايران ته ولاړل خو په هغو ورځو کې په ايران کې د شاه تخت رانسکور شو، له نيکه مرغه د ورځو کې په ايران کې د شاه تخت رانسکور شو، له نيکه مرغه د هيروډ ايران چې د خوراك څښاك لپاره څه پيسې په لاس راشي.

حامد وویل زه بې پروا ځوان وم، هیڅ غم مي نه درلود، د لندن په یوه ښکلې سیمه کې په نړیوال معیار برابر مي ژوند کاوه چې کله پر هیواد کمونستانو خیټه واچوله نو احساس مې کړه چې باید وجنګیږم ځکه پاکستان ته ولاړم، ما په دوولس کلنۍ کې د ښکار لپاره د ټوپك ویشتل زده کړي وو پلار مې په جهاد کې د برخې اخیستو اجازه رانکړه چي درې ځلې مې ترې وغوښته، خو هر ځل یې انکار وکړ، بیا هم زه په جهاد کې شریك شوم، ځکه چې پوهیدم چې د وطن آزادول زما مسئوولیت دي، او زما پلار او نیکه چې په اشرافي طبقه کې پیدا

شوي دي. موږ دغه ژوند د عام اولس د حقوقو د محرومۍ په بيه تر لاسه کړې دي.

ما وخندل د الفنستن Elphinston الفاظ را په یاد شول چې هغه دکابل په باب په کتاب کېAccount of the kingdom of Kabul کې لیکلي دي. ما دغه کتاب تیره شپه بیا لوستی و

هغه ليكلى دي:

که کوم سړي له انګلنډ څخه کابل ته واستوې، نو هغه به پر دې ونه پوهيږي چې په دغسې ګډوډۍ کې يو اولس څنګه ژوندي پاتې کيداي شي.

او په دغسې وضعه کې د اوسيدونکو خلکو پر حالت به يې زړه سوځيږي، خو د دوي زړورتيا، لوړې روحيې، ميلمه پالنې او ساده ژوندانه ستاينه به مخامخا کوي

د هغه د دغو جملو له ليکلو څخه دوه سوه کاله تير شوي دي. خو زه چې دلته له حامد سره ولاړه يم په دوي کې تر اوسه پورې هيڅ بدلون نه دي راغلي.

نور زما د تلو وخت شو چی ابو ظبی ته په تلونکې الوتکه کې سپره شم، بیا له هغه ځایه لندن ته ولاړه شم، او تر څلور ویشت ساعتونو نه په لږ وخت کې له خپلې کورنۍ سره ووینم او خپل هوسا ژوند ته بیرته وروګرځم زه دې ته ناکراره وم، چې د خپل زوی په نرمو نرمو باړخوګانو لاس ووهم خو لندن تر اوسه پوری لرې و، ځکه خپګان راباندې زور شو.

چې موږ کله د حامد د موټر چلوونکي انتظار کاوه نو هغه راته وويل:

هلته محوره!

ما چې هغه لورې ته چې د ده سترګې پرې نښتې وې ورومې کتل ومې لیدل چې د سرك پورې غاړې ته په پلې لاره یو سړی یوازې ولاړ و، چې ما د همدي اونۍ په پیل کې لیدلی و، چې د شوخ رنګ پوقانې ورسره وې، هغه اوس یوه یوه پوقانه خوشې کوله، ما فکر کاوه چې دا به ولې داسې کوي.

حامد په موسكا راته وويل:

موږ اوس دلته ولاړ يو دا ډير ښه وشول خو موږ له ډيرو خلكو څخه محروم شوى يو نږدي پينځه لس لكه تنه دا ډير لوى شمير دى، ، دوى هر يو بيلا بيله كيسه لري موږ بايد هغوي هيڅ هير نه كړو.

اخذ ليكونه

احمد اكبر اس_اندر ستدينك اسلام راول هج (لندن او نيو يارك) ١٩٨٨ ايلن چارلس_سولجر حاجس دي مين نيوميدوي نارته_ ويسټ فريئر جانسري (لندن) ٢٠٠٠.

، و بابر دي بابر نامه" د بابر نامي يادښتونه " شهزاده او پادشاه (تزك بابري) ژباړه وهليرايم تهيكټسن آكسفورډ پوهنتون چاپ (آكسفورډ) ١٩٩٤.

بوډنسكي" يوسف" بن لادن" دي مين هوډ ليكيړډ وار آن امريكا" رنيډم هاوس (نيويارك) ١٩٩٩.

برنس" لفتنټ كرنل اليگزنډر" كابل_ اي پرسنل نيريټو" جان سري (لندن) ۱۸۴۳.

بايئرن رابرټ_وي روډتو آکسيانا_پنګوئن (لندن) ١٩٣٧. کيرو سراولف" دي پټهانز منکملن (لندن) ١٩٥٨.

چیټون پروس_ ای لیمنټ فار افغانستان واټ ایم اني ډوننګ هئر پنګوئن (لندل) ۱۹۹۰

د اټيور" ماډ" دي هيرو آف هرات" کانسټبل اينډ کمپني (لندن) ١٩١٢. ديپري" لويئ" افغانستان" پرنسټن يونيورسټي چاپ (نيو جرسي) ١٩٧٣ ديپري" نينسي هيچ افغانستان" اي هسټاريکل ګاينډ افغان ټورسټ آرګنائزيشن (کابل) ١٩٧٧.

الفنستهن" ماونټ سیتئوراټ اکاونټ آف دي کنګډم آف کابل اینډ اټس دی پنهنسیز" جلد اول لانګ منید اینډ جان سري (لندن) ۱۸۱۹.

غواړي زما ورسره په ټليفون اړيږکې شته هغه ډير نيك اوپرهيزګاره سړى دي. اوهيڅ ډول تشريفات اورواجونه يي نه خوښيږي. تل يرفرش کيني.

پروران يو په واقعيت كې ماغوښتل پرهمدغه مسايلو [شريعت] اواسلامي احكامو په باب ورسره وغږيږم.

ماپه تفصيلي ډول دقرآن مجيد ترجمه لوستي وه خوماهيڅکله هم داپکي ونه ليدل چې ليکل شوي وي چې شطرنج اويا کاغذ پران الوزول غير اسلامي لوبي دې ځکه يې بايد منع کړي په قرآن کريم کې دښځو دحقوقو په اړه ډير مثبت اوپرمختللي احکام شته چې دهغو له مخي نارينه اوښځي ته پخپله دروزي ګټلو اجازه ورکړل شويده.

محي اريعه اوسمي حديد دردري المراب ال

داسلام په پيل کې ښځې په ټولنه کې يو مهم اوښکاره مقام درلود چې دهغو له مخي يي دپوځونو دقيادت نه علاوه دهيواد په مشرتابه کې هم رول لوبولې دى حضرت خديجي رضي الله عنها چې در سول الله صلى الله عليه وسلم ميرمن وه، دهغه پرذات ددې شخصيت ډيره ژوره اغيزه کړي وه ،ځکه چې هغه نه يوازې په عمر کې تري مشره وه بلکې تر ده شتمنه هم وه. له رسول الله صلي الله عليه وسلم دلوډو وسلم سره دواده هيله هم دې وکړه اودهغه صلي الله عليه وسلم دلوډو اهدافو دتر سره کيدو لپاره دې تل ورسره مرسته اوملګرتيا کړي وه زما ددې خبرو په اوريدو مولاتا سميع الحق په طنزيه انداز خوپه ډير رما ددې خبرو په اوريدو مولاتا سميع الحق په طنزيه انداز خوپه ډير سکون اوآرامۍ موسکل اودخپلې څيرې له کرښو نه يي داښکاريده چې زه درسول الله داحکامو پرحقيقي مفهوم له پوهيدو څخه ناتوانه يم

ځکه يي وويل:

اسلام هیڅکه داسې کوم کار نه دی منع کړی چې ټول انسانی ته ګټور وي. که کاغذ پران الوزول یوازې دشوق اوسات تیری لپا واي هم نوسهي و خوله بده مرغه پردي هم جواري اوقمار وهل کیږي بلی خوا داډیره خطرناکه او داندیښنې وړلوبه ده خلك بامونو ته خیژ اوالوزوي یي چې په نتیجه کې یې رالویږي او ټپیان کیږي یا امکالري مړه شي.

هغه خپلو خبرو ته دوام ورکړ:

شطرنج هم عموماً په شرطونو لګولووهل کیږي او کوم خاص هدف پکې نشته تردي خوداغوره ده چې دوخت دتیرولو لپاره هم قرآر کریم مطالعه کړاې شي.

دلته ده داسې اټکل کړه چې زه دده په خبرو کې ورلويږم اوغواړ، څه ووايم ځکه يې سمدستي وويل: خوداسي لوبې چې يو هدف پکي وي او شرطونه نه پرې وهل کيږي هغه منع نه دي دساري په توګه طالبانو ګالف لوبه نه ده منع کړي، هغوي يو دکرکټ ټيم هم لري خوستونزه داده چې له پاکستان پرته څو ك له دوي سره لوبوته چمتو نه دى.

تاسو انگریزان له زمبابوي سره لوبیدلای شی خو له طالبانو سره به هیڅکله هم کرکټ لوبه ونکړی

- په هر صورت زه پردې خبره هيڅ پوهه نه شوم چې ګالف او کرکټ با هدفه لوبي دي اوشطرنج بيا بي هدفه

بيا مې هم له هغه نه پوښتنه وکړه چې نجونې يې ولې ښوونځيو ته له تلو راايساري کړي دي؟

دايوازى دتيارى پړاودې ،ترڅو نجونوته دځانګړي تعليم بندوبست نه وي شوي دوّى به په كورونو كې وي تر اوسه طالبانو د نارینه و لپاره دزده کړينظام نه دي برابر کړي نودنجونو لپاره به چیرته برابر وي.

دچادري په نه اغوستلو طالبان ښځې ولې وهي؟

ددې پوښتنې له مطرح کولو سره سمدستي راياد شول چې لومړي خلمي له مولانا سميع الحق سره څه وخت او چيرته ليدلي وو.

داپه اسلام آباد کې يو ګډ محفل و چې دپاکستان ټول سرمشران اوليدران ورته راغلي وو، په دې محفل کې " جاني واکر" اوروسي " ودكا." داوبو په څير وبهيدل اوڅښل كيدل، په دي محفل كې شريكو ښاغليو دپي آي اي دهوايي کرښي ميلمه پالونجونوسره نڅاکوله اوترنيمي شپي پورې د ډوډوۍ او خوراك درك نه و ، څوك په سد نه وو ، ټول له لوږي سخت بي سيکه شوي وو ، په هرصورت مولانا سميع الحق بيله ځنډه زما دپوښتني په ځواب کې وويل:

اسلام ښځو ته د داسې جامو اغوستلو حکم کړي چې دبرېنډتوب هيڅ اړخ ونه لري او دېدن هيڅ برخه يي پکي څرګنده اولوڅه نشي په افغانستان كي دمولاتا سميع الحق اثر اونفوذ دطالبانو داحسان سبب نه و بلکې اصلي سبب يې په ۱۹۷۹ م کال دحقانيي مدرسې جوړول وو چې تر ټولو دمخه يې دروسي پوځونو پرخلاف دجهادفتوي ورکړه. دافغان مجاهدينو د اوو مهمو اومشهورو مشرانو څخه دوه تنه مرحوم مولوي محمد نبي محمدي اومولوي يونس خالص دحقانيه مدرسي څخه فارغ شوي وو " دا دواړه ښاغلي دحقانيه مدرسي څخه نه دي فارغ شوي او ددې يادښتونو دليكوالي معلومات په دي برخه كې ناقص اویا پرغرض بنادي "ژباړن" چې دد وی جګړه مار ملګري وروسته بیا دطالبانو په بڼه راپورته شول. حقانیه مدرسه چې په عام هول حقانیه دارالعلوم ورته وایي دپاکستان له منل شویو مدرسو څخه یوه ده ځکه خوځواکمنو طالبانو ته په دې کې شاملیدل داسې وو لکه انګریزي زده کوونکیو ته په اکسفورډ او یاکمي برج پوهنتون کې شاملیدل.

دلويديځ له بي عدالتيو څخه بيزاره اوناهيلي ځوان هلكان په يو لوي شمير كې داهيله لري چې په حقانيه . مدرسه كې شامل شي. مولاتا سميع الحق ويل:

پروسې کال موې ته دڅلور سوه تنو لپاره تر پنځو زرو زيات غوښتنليکونه راغلل ، دغه مهال د دوي په مدرسه کې دټولو طالبانو شمير د دري زرو تنو په شاوخوا کې و چې عمرونه يي له پنځه څخه تر ديرش کلنو پورې وو، دهغه په وينا ددوی مدرسې ته دشاميدو لپاره دعمر هيڅ پابندي نشته ددې زده کوونکيو زياتره پاکستانی اوافغانان دي دازېکستان ، تاجکستان اوچيچنيا هم يو شميرزده کوونکي وو دحقانيي مدرسي دبرتانيې شيفلډ ، برمنګهم اوبري له دينې مدرسو سره هم تړاو شته.

ماله مولانا سميع الحق نه بيا وپوښتل:

آیا دا رښتیا ده چې دطالبانو دحرکت جوړوونکي ارګان ټول ستاسو له مدرسې څخه فارغ شویدي؟

په داسې حال کې چې يوه دوياړموسکا يي پرشونډو غوړيدلي وه ځواب يي راکړ:

هوکې اوپه اثبات يې سروخوځاوه.

له افغانستان څخه دروسي پوځونو له وتلو وروسته دکوم مرکزي مكومت هيڅ نخښه نه وه ،دمختلفو افغان ډلو ترمنځ خپلمنځي جګړې نودې و. په کندهار کې د بي قانونی اواخلاقي زوال حالت ٠٠٠ د ته رسيدلي و چې يوه افغان قوماندان له يوه ښکلي اوتنکي د اسې حد ته رسيدلي و هغه يي له ځانه سره په ټانګ سپور ګرځاوه اوخلکو ته به يي ښودلو چې دا زما ناوې ده. دا هغه کسان وو چې دجهاد سپیڅلې او دورند نوم يي رسوا اوبدنام کړ.

نوپه داسې حال کې زما طالبان چيرته چوپ اوغلي پاتې کيداي

شوای؟

هغه خپلو خبرو ته دوام ورکړ وي ويل: په پيل کې ددې طالبانو شمير ټول ديرش تنه و، دحكومت كومه تجربه يې هم نه درلوده ،آن تردي چې دوي کوم ځانګړي شهرت هم نه درلود ، دوي دطالبانو په نامه پيژندل كيدل محواكي داهغه ديني طالبان وو چې دبدماشانو اولوټمارانو دځپلو لپاره کوڅو ته راوتلي وو له دوي سره موټر نه ووچي پکې سپاره شي ځکه يي په موټر سيکلونو باندي سفر کاوه دافغانستان پرنوي فيصده خاوره ددوي واكمني اوتسلط ددوى دزور اوځواك اغيزى اوبايلي نه وي بلكي برعكس أفغان اولس داخلاقي فسادونو او جگړو څخه دومره بيزاره اوپه تنګ شوي وو چې چيرته دغه طالبان ولاړل ځايي خلکو هرکلي ورته ووايه اوخپلي ټولي وسلې يې دوې ته وسپارلي.

د۱۹۹۴ کال په اوږ دوکي هغه پخپله هم دديني نوروعلماو الهوهانو په ملګرتيا دپاکستان پرټولو ديني مدرسو وګرځيدل اوهلته په اوله طالبان يې وهڅول چې ولاړشي اوله طالبانو سره چې ولاړشي

ملګري شي.

په لومړيو ورځو کې چې کله طالبان په سپين بولدك کې ددې سرحدي ښارګوټي دنيولو لپاره په جګړه بوځت وو نو ددوي مرستي ته دچمن دعبدالغني مدرسي زده کوونکي هم ورغلل اوپه جګړه ور شريك شول ،عبدالغني دجمعيت العلماي اسلام دمشر تابه مرستيال و چې دپاکستان دلومړي صف ګوندونو څخه دی چې دطالبانو دراپورته کيدو پرمهال دبي نظيربوټو په مخلوط حکومت کې شامل وو اوغوښتل يي په ټول پاکستان کې دشريعت نظام نافذ وي، ددې مذهبي تنظيم ليډر مولانا فضل الرحمن هم چې هغه وخت په پارلمان کې دبهرنيو چارو دکميټي مشر و دحقانيه مدرسې څخه فارغ دي.

خودده اومولانا سميع الحق ترمنخ ځيني اختلافات راپورته شول چې بيا مولانا سميع الحق ددوي له ګونده بيل شو

اودجمعیت العملاي اسلام "سیمع الحق ګروپ" په نامه یي دخپل ګوند بنسټ کیښود ،ځکه خوبه چې کله پرطالبانو څه ستونزیی اومصیبت راغی لکه په ۱۹۹۷ کې په مزار شریف کې له ماتي وروسته چې ورسره مخامخ شول نو مولاتا سمیع الحق به دملا عمر په بوه تلیفون خپله مدرسه و تړله او ټول زده کوونکي به یي هلته دطالبانو مرستي ته ورواستول، پردي سربیره مولاتا سمیع الحق پردي ټینګار کاوه چې زموږ په مدرسه کې دجګړي اونظامي زده کړو تعلیم اوښوونه نشته ،اسلام دامن درس ورکوي تاسو به زموږ په مدرسه کې داسې څوك ونه ګوري چې وسله ولري.

زما داطالبان دوضعي نه مجبور شول اووسلي ته يي لاس كړځكه چې پرافغانستان پردي ځواكونه مسلط شوي وو دا بلكل داسې وو

لکه امریکا یی پوځونه چې ویتنام ته تللي وو اوویتنامي اولس ددوي پرخلان مبارزي اومقاومت ته اړ شوي و هلته خوهیڅ کومه دیني اومذهبي مدرسه نه وه نودوي دغه وسله وال مقاومت ولي وکړ؟ که ته تاریخ ولولي نوداسي پیښي به ډیري مخي ته درته راشي څکه خو دفرانسې له انقلاب څخه دچین تر انقلاب پورې به ته همدغسي وضعه وګورې اولس تل دظالمو واکمنو پر خلاف بغاوت کړي دې که دبرتانیې پرځینې برخو کوم بهرني ځواك تسلط ومومي نودبرتانوي حکومت غبرګون به څه وي ؟ ښکاره ده چې تاسو به هغه وباسی او ورته راپورته به شي، توپیر یوازې دادي چې موږ پردې دجهاد نوم ږدو خوتاسو د آزادۍ جګړه ورته وایې:

تر څه ځنډه دجګړې په باب زموږ بحث اوخبرې اترې روانې وې ناڅاپه هغه پوښتنه وکړه چې آيا په رښتيا له اسامه بن لادن سره هغه ضروري تکنالوژي اووسايل وو چې پرسوداګري نړيوال مرکز دحملو لپاره ضروري اولازمي بلل کيږي؟

ماپه ځواب کې ترې وپوښتل چې ددې خبري څه ثبوت شته چې دغه حمله اسامه نه ده کړې؟ آيا له هغه سره ټول شواهد شته؟

ماپه زړه کې دا احساس کړه چې اوس به دي ددغه پیښې په باله همغه خبرې تکرارکړي چې پاکستان ته له راتلو راسې یې زه هر چیرته اورم چې ددې حملو اصلي مجرم اوس هم دامریکا په حکومت اوبنټاګون کې ناست دی پرنړیوال سوداګري مرکز دغه حملې یهودیانو کړې دي چې هدف یې دمسلمانانو بد نامول وو، ددې یوهدف داو چې امریکا په دي سیمه کې خپلي پښې ښخي کړي کړي کې امریکا په دي سیمه کې خپلي پښې ښخي کړي

په پاکستان کې درکشا له ډريورانو څخه نيولې د پوهنتون تر استاذانو پورې چې موږ له هر چا سره خبرې کړي دټولو متفقه خبره همدغه وه چې د ۲۰۰۱ م دسپتمبر په ۱۱ مې څلور زره پهوديان په سوداګري مرکز کې خپلو دندو ته نه وو حاضر شوي.

چې دادهمدې خبرې ثبوت دی چې ددې پلان اصلي طراح ايرل شارون اواسرائيل وو ځکه چې له هغوي سره داويره وه چې دبوش د حکومت لخوا له دوي سره مناسبه مرسته نه کيږي

خودمولانا سميع الحق خواب يوڅه تغير درلود هغه وويل:

امريکا په افغانستان کې يو مزدور حکومت جوړول غواړي چې دچين مخالف وي ،هغه وويل چې دوي اونۍ پخوا ماله جنرال مشرف سره وليدل ، زه ښه وپوهدم چې پر هغه دامريکا لخوا سخت فشار دی پردي سربيره پرهغه يو بل فشار هم دی هغه په هيڅ صورت دواك پريښودوته تيار نه دي ځکه جنرال پرويز سمدستي راته وويل چې موږ دهغه دوستي هم نشو زغملي ځکه چې له موږ سره يي تراوسه له دوکې پرته څه نه دي کړي.

ترکومه چې د انګریزانو په باب خبره ده موږ پښتنو په تیرو درې پیړیو کې هغوې ته پخپله خاوره کې دپښوټینګولو موقع ورنکړه ، ځکه اوس دهغو بدل له موږ نه اخلي دهغه له خولي مي چې داسې خبرې واوریدې بې اختیاره خندا راغله خونه مي غوښتل چې په اوږده بحث کې کیوزم.

ځکه چې غوښتل مي حقانيه مدرسه ووينم اوهمدغه مي له ده سره دليدو اوخبرو اصلي هدف و ،ځکه خو چې کله ماده ته خپله دغه هيله څرګنده کړه چې غواړم هلته ولاړ ه شم نوويي ويل چې ښځو ته

هانه دتلو هیخ اجازه نشته پردې سربیره زما طالبان لویدیځوال نه هانه دتلو هیځ اجازه نشته پردې سربیره زما طالبان لویدیځوال نه خوښوي ، هغه په عذر منه لهجه ماته ځواب راکړ:داسې چې دی پخپله هم پردې خبره نه پوهیده ،هلته هسي هم خلك راپاریدلي او په غوسه هم پردې خبره نه پوهیده ،واوروي امکان لري ودې وژني.

دي ده ويد المجرب كي ورته وويل چې زه به چادري واغوندم چې دبدن ماپه خواب كې ورته وويل چې زه به چادري واغوندم چې دبدن ميڅ برخه مې ونه ښكاري په هرصورت زه هر خطر ته تياره وم چې مولانا په خندا شو وي ويل:

تاسو دوې ورځي وروسته په مدرسه کې زما کورته راشي.

که وضعه آرامه وه اوتاسو هم وعده وکړه چې هلته به کومې کړکي بادروازي ته څه زيان نه رسوی نوزما زوی راشد به مدرسه دروښيي دمولايا دټوکوحس لاخپل څرکونه راښودل

په ټاکلي ورځ مي همغه عکاس جسټن اويو ډريور راسره کړل اوداسلام آباد نه په لويه لاره دپيښور په لوروخوځيدو،دادډيلي څخه کابل ته دتلونکې لويې لاري يوه برخه ده چې په تيرو پيړيو کې دډيرو حمله راوړونکيو فاتحانو دپلونوخاپونه پرې ثبت دي سهار وختي لالبي رنګه رڼا هرلوري ته خپريدله، دلمر وړانګو دريګونو وړې ذرې پرفصلونو کښتونو او دښتوخپرولې، هلته يوه وړوکي ماشوم سره خولي پرسرميښې څرولو ته خوځولې وي ،سهاروختي په فصلونو کې دامنظرې ماته ديوه په زړه پورې انځور په څير ښکاريدلې چې کوم باکماله انځور ګرايستلي وي،دلوې سرك دواړو غاړو ته له اسلام آباد څخه دپيښور په لور وړاندي مادسروخښتو بټۍ اوداشونه هم ليدل څخه دپيښور په لور وړاندي مادسروخښتو بټۍ اوداشونه هم ليدل څې هلته اوه کلن ماشومان هره ورځ څوارلس څوارلس ساعته کار

چې کله کله دوی له دي لږ اومعمولي اجوري څخه هم محروم کړای شي ځکه چې پلرونو يي دوي دېټۍ پرخاوندانو پلورلي وي چې په ژوند کې دکومي مدرسي اوښوونځي مخ نشي ليدای ، چې زموږ موټر ديوې غرنۍ سيمې په ګرځندي کې راوګرځيد ماناڅاپه دتازګی او خوښۍ احساس وکړ ځکه چې زموږ سترګو ته هغه مخامخ پخوانۍ محراب و چې تر هغو تير شي دسينددشنو اوبوپه څنګ کې بوړه شوي داټك کلا پيليږي په بل لوري کې له ډبرو جوړه دمنارونو په منځ کې په يوه صحرايي تخته په غټو توريو ليکل شوي دي، "شمال لوبديځ سرحدي ايالت ته په خير راغلي" تاسود سرحدي ايالت په لويه دروازه ننوتلي ياست.

دلته چې افغانان راورسيږي تل وايي چې له دي ځايه دافغانستان سيمه پيليږي ځکه چې په ۱۸۹۳ م کال کې کښل شوي دهيورند کرښه دوي نه مني چې دانګريزانو دواکمنۍ نخښه ده اوپه نتيجه کې د پښتنو پراخه پرګنې په دوو برخو وويشلې ، د پښتنو دويشلو دغه کرښه د پناغلي مور ټيمر ډيورنډ نامه ته منسوبه ده چې په برتانوي هند کې د بهرنيو چارو سکرتر و او د ده تر څارنې لاندې سرحدي ويش عملي شو، ويل کيږي چې برتانوي حکومت له پيسو او زورنه کار واخيست او دهغه مهال افغان واکمن عبدالرحمن خان يي دې کرښې منلو ته راضي کړ ، خوافغانان وايي چې دوی هيڅکله هم دغه ليکه دنړيوال سرحد په توګه نه ده منلې بلکې ددې اصل موخه يوازي دسيمو دحدو دو ټاکل وو.

تر زرکیلو مترو زیات غخیدلي په سلګونو پښتنو اپریدي مومندو وزیرو اونورو قبایلو ویشونکی ډیورنډ کرښه یو داسې برید دی چې

دواړو لوريوته ته دپښتنو قبايلو تګراتګ پکي ټول کال دوام لري، دوروستي انګريز والي سراولف ګير و په وينا ډيورنډ دسرحدي ايالت ددوروستي انګريز والي سراولف ګير و په وينا ډيورنډ يو داسې کرښه ده چې هيڅ لوري يي په مقابل کې بي ځايه مداخله

نشي كولي. انګريزانو چې پرپښتنو قبايلو بشپړ تسلط ونه موند لاي شو اوناکام شول ، دډيورند کرښې د سرحد جوړولو څخه يي هدف داو چې دانګريزي واکمنۍ اوافغانستان ترمنځ دفارورد پاليسي ته په پام سره يوه داسې حايل سيمه جوړه کړي چې دهند تودو اوبوته دروسانو دراتلو مخنيوي وكړي ،ځكه خود دډيورنډ كرښي نه څه موده وروسته انګريزانو قبايلي سيمي اعلان کړې چې هلته پښتنو ته دا اجازه وركړاې شوه چې ديوه انګريزي پولټيكل ايجنټ تر څارنې لاندي دوي كولي شي خپل حكومت اونظم وچلوي دانګريزانو هماغه پاليسي ترننه پورې دوام لري په نقشه کې دپښتنو هغه برخي چې دډيورنډ کرښې جنوب لوديزې ته پرتي دي په سرکاري توګه دپاکستان په برخه کې دي خوپه حقيقت کې دغه قبايلي سيمي ياعلاقه غير چې دڅټو څخه جوړوشو يو کلاګانو، تنګو درو اولوړو غرونو کې راښکيل سيمه يوه داسې د تړليو دروازو "ساحه وه چې هلته هر پردي اونا آشنا سړی دښمن ګڼل کیږي اوپرکلاشنکوف برسیره دراکټ لاتچر په څیر نويو وسلو استعمال ډيرعام دي ماپه وار وار دپښتنو له خولي اوريدلي دي چې له پنځه زره کلونو راسې پښتانه له ۱۴ سوه کلونو راسې مسلمان اوله تيرو پنځوس كلونو راسي پاكستاني يو حقيقت دادي جې تول پښتانه ځانونه افغانان بولي اوبرالادپښتونستان ملاتړ کوي

چې مطلب يې تراټك پورې پراخ افغانستان دى چې دتاريخ يوه برځه دي.

څرنګه چي د ۱۸۹۳ م کال معاهده په ۱۹۹۳ کال خپله سل کلنه موده پوره کوله ځکه پاکستان غوښتل په افغانستان کې داسې حکومت راشي چې د ډيورنډ کرښه په رسميت وپيژني تردي مخکي په ۱۹۸۹ م کال زه دافغانستان د پخواني پاچا ظاهر شاه د کورني له غړي همايون آصفي سره داټك پرپله راتيريدم هغه په پاريس کې ديوه وکيل په توګه بوخت و او دفتر يي دايلس ماڼۍ ته مخامخ و.

همايون آصفي يونيك خويه اومهربانه سړي دى چې دده د دواړو لاسونو دنوكانو صفايي اونفاست نن هم راياديږي، هغه دخپل يوه آشنا اودافغانستان دملي بانك پخواني رئيس ډاكتر شمس سره جلال آباد ته تلوچې اروپاته تر تلو مخكې يوځل خپل پلرنې ښار وويني ماهم ددوى دواړو سره يوځاى سفر كاوه خوپه جلال آباد كې جګړه روانه وه اوموږ هلته ونه رسيدلاي شواي ، ډاكتر شمس چې د خپل كورلپاره په سرحدي سيمه كې كومي سنګترې پيرلې وې هغه ترخې اوتر وشې وې په هرصورت موږچې دسندپردرياب جوړ داټك پرېله تيريدو اودخپل هدف په لور دتلو ټول اميدونه لا ژوند ي وو؟ ډاكتر آصفي وويل: دادافغانستان برخه ده يوه ورځ به راشي چې موږ يې بيرته تر لاسه كړو ماچې داواوريدل ومې خندل خودآصفي پرڅيره دژورو فكرونو كرښي ماچې داواوريدل ومې خندل خودآصفي پرڅيره دژورو فكرونو كرښي

داټك له پله نه چې تيرشوو دسنيد پرغاړه دمجنون بيد په ونوكې دمرغانو غاړو كې څه شيبه تم شوو، ماچي دسند آبي څپې په اتڼ

وليدلې د آصفي خبري مي په غوږ کې وکړنګيدې چې داټك دپله دپاسه يي په پوره جويت اوفكر راته کړې وې.

"دا دافغانستان برخه ده يوه ورځ به يي خامخا بيرته واخلو"

له لوي سكندر نه نيولي تر مغلي پاچا جلال الدين اكبر پورې ټول فاتحان له ديچ سينده تير شوي دي ډخوهغه وختونه دلته داټك داوسني پله په څير كوم پل نه و بلكې وړوكې كښتۍ به وې چې پل به يې ترې جوړكړ او دسند له سينده به پورې وتل ځكه خوتر اوسه پورې دلته د ماڼو ګاڼو كلي شته دي.

تر دې لږ وړاندي دکابل سیند بهیږي چې اصلي سرچینه یي دهندوکش غردی چې له دې ځایه دوه سوه پنځوس کیلو متره لرې دکابل لویدیځ ته بهیږي او دلته په اټك کې له سند سره ګډیږي خو ددواړو سیندونو اوبه یو له بل سره نه ګډیږي.

بلي غاړي ته چې وګورې داټك دكلا دشاندارو برجونو كړكۍ به ويني، دغه كلا اكبر پاچاد ۱۵۸۱ - ۱۵۸۶ كلونو ترمنځ هغه وخت جوړه كړه چې د كابل پر خلاف هغه داټك كلا دپوځي مركز په حيث كاروله، اوس دغه كلا دپاكستان دپوځ په لاس كې ده چې دپوځي انقلاب نه وروسته عموماً سياسي بنديان پكي ساتل كيږي دپاكستان دپخوانۍ صدراعظمي بي نظير بوټو ميړه آصف زرداري پرخلاف دخيانت اودرغلۍ دوسيه هم دهمدې كلا په يوه ګوښه كې تر كار لاندي ده، ديوه بل پخواني صدراعظم نوازشريف پرخلاف دغدارى محاكمه هم په دې كلا كې روانه وه

له اټك نه لږ مخكې دافغان كډوالو خيمې ښكاري اوس موږ داكوړي خټك ګرد جن ښارګوټي ته ننوتلي وو، دسرك پرېله غاړه دحقانيه دارالعلوم ودانۍ تيت اوپرك صفا ښكاريدلي او دكومي بتي دلوړي غاړي په څير هغه سپين منار هم له لري ښکاريدو ،يوه عجيبه چوپتياوه ، دشمال غږ و چې لګيده، پر فضايو ډول ويره اوچوپتيا ، د اوسپنيزي دروازې تر شا ماڅه کسان وليدل چې پرکميس حاکمه وه ،داوسپنيزي دروازې اوپرتوګ دپاسه يي پټوګان اغوستي وو چې له انګړڅخه به تيريدل اوله ستر کو به پناه شول ،دشنه رنګي پلاستيك يوه كڅوړه اويوه دكاغذ ټوټه د ناراضي هوا پرغوسه ناكو څيړوسپاره دلته هلته په

ټوپونوو.

مامي دجاموپه بکس کې دچادري دلټو لوهڅه وکړه خوچې سمدستي په لاس رانغله دامې غوره وبلله چې دسروپښتان مې په دسمال كي ښه پټ كړم او دمولانا سميع الحق كور ته ننوزم اوبيا مي پرهمدې عمل وکړاوګړندي دهغه دکور د درشل په لور ورغللو، له نيكه مرغه په دې ورځ هلته راپارلي ګڼه ګوڼه نه وه مولانا سميع الحق دکور مخې ته په يوه آرامه کرسۍ ناست و هغه يو نصواري رنګه داونو اوږدکوټ پراوږو اچولي و اودغه وخت يي راډيو اوريدله. څو تنه چې پګړۍ يې پرسر وې دهغه په شاوخوا راټول وو اومولاتاښه په ترنګ کې و ،هغه چې موږ وليدو لاس يي اوچت کړ اوهرکلي يې راته ووايه اسامه ولاړ شه اودي بهرنيو ترهه ګرو ته چای پيپسي اونورشيان راوړه چې زموږ دڅيروکرښې يې وليدې نوپه کړس کړس يې وخندل

ويي ويل: اسامه پنځلس کلن دي دازما زوي دی زه زیاتره خپلویهرنیو ميلمنو ته چې څه راغواړم دده په لاس يي راغواړم. زه چې پرده غږ وکړم بهرني ميلمانه مي يوه شيبه په حيرانۍ اوويره ورته وګوري په ځانګړي توګه زما امريکا يي ميلمانه چې له اسامه نه زياته ويره لري زما پام و چي دامريکا يانو دويري په باب يې خبره کوله په هرتوري يي زور راوړ اوښه په خونديې داجمله اداکړه ،اوس هغه بيرته دراديو په اوريدو بوخت شو له ورايه ښکاريده چې مولاتا اوس وخت هيڅ ډول روغېږ اوخبرو اترو ته جوړ نه دې ځکه موږ چې خپل شربت وڅښل اودلرګو ټوټي ته ورته بسکټ موونغړل مادمولاتا مشر زوى راشد ته وويل چې مدرسه راوښيي ، تر هرڅه لومړې هغوې موږ دکورشاته په مرمر ډېرو پوښل شوي يوه قبر ته وروستو، چې شاوخوا ته داوسپنې جنګله ترې راتاوشوي وه.

دقبرشاوخوا ته واښه اوبوټي خواره واره وو.

اوه ويشت كلن خوان راشد راته وويل:

دازما دبا با شيخ الحديث مولانا عبدالحق مرحوم قبر دى.

ده دحقانیه مدرسې بنسټ ایښې دی راشد دمولایا سمیع الحق د دوو میرمنو له اتو زامنوڅخه یودي ،راشد زیاته کړه.

ده دانګریزانو پرخلاف د آزادی په تحریك كې ډیره توده برخه اخیستي وه ، هغه لکه چې موږ پرخپل علم خبرولو، ماته سمدستي دده له دې خبرې سر ه د مولانا سمیع الحق دغه خبره رایاده شوه چې: جهاد د آزادي دغورځنګ یو شکل دي.

په هرصورت دهغه دمرحوم پلار له انګریزانو سره دومره کرکه وه چې خپل زوی ته یې دانګلیسي ژبې زده کولو اجازه نه ورکوله ځکه خوچې ده کوم وخت دحقانیې مدرسې بنسټ ایښودلو نوویلي یې وو چې زموږ سره دومره پیسي او وسایل نشته چې دانګریزانو مقابله

پري وکړاي شو ،خودځوانانويو داسې نسل به وروزو چې زموږ ځواك شي اوانګريزان زموږ له خاورې څخه وشړي.

دمزار تر څنګ يو وړوکي سپين رنګي جومات هم دي په ۱۹۴۷ کې دپاکستان دجوړيدو پرمهال مدرسه په همدې جومات کې وه چې يوازي ۱۲ تنه شاګردان پکي پر زده کړو پوخت وو ،مولاتا عبدالحق د ديو بند د دارالعلوم په تقليد دمدرسي نوم حقانيه دارالعلوم ايښي و ځکه چې مولاتا عبد الحق پخپله هم دهند دمشهور علمي مرکز ديوبند دارالعلوم " څخه فارغ شوي و چې په هند کې د ديوبندي تحريك لومړنۍ مدرسه وه په ۱۸۶۷ کال هغو مسلمانو علماو اومشرانو دهغه بنسټ ايښي و چې په ۱۸۶۷ کال هغو مسلمانو علماو پرخلاف د آزادۍ په جګړه کې برخه اخيستي وه .هغه جګړه دانګريزانو استعمار پرخلاف داولسي پاڅون په نامه شهرت لري . په هر صورت پرخلاف داولسي پاڅون په نامه شهرت لري . په هر صورت انګريزانو لس کاله وروسته دغه پاڅون ډير په کلکه وځپلو د آزادۍ په دغه جګړه کې هندوانو اوسيکانو هم برخه درلوده خوانګريزانو يي ټول تور پرمسلمانانو پورې کړ او هغه ټولې ادارې يې ګډې وډي کړې چې په يوډول يې دپخوا ني مغلي حکومت سره تړاو درلود

په ځانګړي ډول ټولي دزده کړې ادارې يې وتړلې همدغسې انګريزانو جوماتونه هم ترخپل کنترول لاندې راوستل چې په هغو کې د ډيلې مشهور جامع جومات هم شامل و، هلته انګريزانو خپل پوځي بار کونه جوړ کړل.

دمحکومیت اومجبوري په دغسي حالت کې زده کړه یوازینۍ داسې کیلي وه چې دهندوستان مسلمانان یي سره یو کولی شواي اوداسلامی ارځښتونودژوندي ساتنې اسباب یې برابر ول

،خودهندوستان لوي علما او سترپوهان په دې برخه کې په دوو ډلو وويشل شول، يوي ډلي دعلي ګړ اسلامي پوهنتون بنسټ کيښود. چې يوه پرمختګ خوښوونکي اداره وه اود اکسفورد

اوکیمبرج پوهنتونونو په څیر جوړ شوي و، دلته به زده کوونکیو داردو اوانګریزي دزده کړي په بحثونو کې په منظم ډول برخه اخیسته. ترکي خولۍ یې پرسر کولي اونکتایې به یې تړلې ، دکرکټ لوبي به یې هم کولي، دوهمي ډلې د دیوبند مدرسې بنیاد کیښود چې نوي نسل ته داسلام له حقیقي روح سره سم مذهبي زده کړې وروښیي چې له ټولو لویدیځو او هندوانه رسمونو څخه پاك وي.

دتیرو دیرش کلونو په بهیرکې ددیوبند نظریات اومدرسې په جنوبي آسیا کې ډیرې خپرې شوي اوددیني زده کړو دنظام حیثیت یې خپل کړي ،دي ،په ځانګړي توګه په پاکستان کې چې دلته مور اوپلار غواړي خپل اولاد ته په کلکه ددیني زده کړو اوتعلیم سپارښتنه کوي خو ددې اصلي اوبنسټیز سبب دمور اوپلار ددې هیلي پرخلاف دبشپړ حکومتي نظام ړنګیدل منطقي پایلي دي. په پاکستان کې بي سوادي ډیره ده اوپه څلورو تنو کې یوازي یو تن لیك اولوست کولی شي ددې اصلي سبب دادي چې دپاکستان حکومت دخپل دولت دبودجي یوازي دوه فیصده دزده کړو اوتعلیم لپاره ځانګړي کړي دبودجي یوازي دوه فیصده دزده کړو اوتعلیم لپاره ځانګړي کړي چې داپه نړۍ کې تر ټولو وړوکی رقم منل شوی دي.

ددې پرخلاف دپاکستان دبودجې دپرش فیصده په دفاعي چاور لګوي، جنګیالیو اسلامي ګروپونو ټرلویدیځ څو ځله زیات دهوښیارۍ اوزیرکۍ څخه کار اخیستی راوړاندي شوې دي اودغه خلایي ډکه کړي ده چې په نتیجه کې دپاکستان ددیني مدرسو شمیر له نهه سوه څخه زياتي شوي اوپه ۲۰۰۱ کال کې تر اتوزرو پورې رسيدلې دي. په داسې حال کې چې غير رسمي ديني مدرسي هم په همدي شميردي اوکار کوي.

او دار دوي . چې کله راشد موږ دمدرسې اصل انګړ ته بیولونو په څیره کې یي . داندیښني آثار وو، هلته چې ورغلو ددغسې دیني مدرسو دمقبولیت . پرېل لوي سېب هم وپوهیدو راشد راته وویل:

پرېن لوي سبب البول يا البول يا البول يا البول يو د البول و د البول و د البول و د د د د د کوونکيو ليليه ده ، زموږ مخې ته يوه څلور پوړه و د انۍ چې پرېام يي مينځل شوي جامي غوړيدلې وي ، يوه غريبه کورنۍ چې د خپلو اولادونو لپاره د د ال او د و د په پيدا کولو کې سرګردانه وي هغه هم په کوم مهاجرکمپ کې

دهغو لپاره ددې مدرسو څخه غوره بل ځاي نشته چې دلته خولږ تر لږه ددوي اولادونو ته په مړه ګیډه ډوډۍ رسیږي اوتر چت لاندي یې بې غمه او آرامه ویده کیداي شي.

ددغه په نامه ليليي دکوټو تودولو لپاره څه بندوبست نه و.

ددغه په نامه ليليي د دوبو تودونو تيپر، ح به در داهر څه دکوټو پرخام او چټل غولي نرئ پوزئ غوړيدلئ وو، خو داهر څه دمهاجرينو په کمپونو کې دولاړو خيمو له ژوندانه څخه ډير ښه وو، پردي سربيره په دې ديني مدرسو کې له زده کړو وروسته دملا اويا مفتي کيدو چانسونه هم ډير وو چې دهغو په نتيجه کې دفتوي ورکولو صلاحيت ترلاسه کيږي، په يوه داسې هيواد کې چې ماشومان پلورل کيږي او درانه کارونه پري کيږي پرهغو په بټۍ کې خښتې توږل کيږي او يادفوټبال توپونه پرې ګنډل کيږي، هلته به دغسي ديني مدرسي بيا هم غنيمت وي په دغو مدرسو کې دخوراك او اوسيدو بندو بست دشتمنو عربانو دصدقو او خيرات نه پوره کيږي، خومولانا بندو بست دشتمنو عربانو دصدقو او خيرات نه پوره کيږي، خومولانا

سميع الحق په ټينګار دغه خبره رد کړه چې ده داسامه بن لادن څخه په دې لړ کې څه مرسته کله هم تر لاسه کړې نه ده، دې مدرسې ته زموږ له ورتګ څخه يوه ورځ مخکې جمهور رئيس جنرال مشرف په خپله يوه مرکه کې دغه ديني مدرسې وستايلې او هغه يې دنړۍ تر ټولو ستر رفاهي اومرستندوي تنظيمونه وبلل چې نژدې لس لکه بې وسه اوغريبو ماشومانو ته يي دزده کړو اوخوراك څښاك شرايط برابر کړي دي.

خوهغه حساسو تنکيو ځوانانو ته چې له خپلو کورنيو څخه شليدلي وو اويا په جګړو کې يتيمان شوي وو اوبيا هلته په ژوند مجبور وو دا ورته ګران اويوځانګړۍ د ګوښي. ژوند و چې دبهرني چاپيريال اوتازه هوا څخه بي برخي وو، دوي دسهار دلمانځه ادا کولو لپاره وختي په څلورو بجو راويښيدل ماهلته يوازې دوه پوسترونه وليدل چې چسپيدلي وو چې په پريوه يي کوم حديث ليکل شوي و په دوهم کې په سپينو جامو کې اسامه بن لادن و چې کلاشينکوف يي په لاس کې نيولي و.

له دي پرته ماددي ليليي پرکوم ديوال دکوم مشهور سندرغاړي اويا دکوم ستريو سيستم موزيك کوم تصوير ونه ليد په داسې حال کې چې هلته تر زده کړو لاندې دري زره زده کوونکيو دزياترو عمرونه تر ۱۹ کلني هم ټيټ وو، په هغه ورځ هلته د زده کوونکيو شمير ډير لږ ښکاريدو راشد موږ ته وويل چې عموماً ددې مدرسې ټول تولکي له زده کوونکيو ډك وي چې سپيني خولي يي پرسروي اودقرآن تلاوت کوي خوتيره ورځ له دي ځايه اوه سوه تنه طالبانو دفراغت سندونه واخيستل ، مولانا سميع الحق دوي ته له شهادتنامو سره سندونه واخيستل ، مولانا سميع الحق دوي ته له شهادتنامو سره

هريوه ته يوه پګړۍ هم ورکړه تر ټولو زيات ستاينليکونه هغو زده کوونکيو ته وړکړاي شول چې ټول قرآن يي ياد کړي و ځکه خواوس زياتره زده کوونکي ياپه رخصت تللي دي اويا افغانستان ته دجګړي لپاره تللي دي، په هر صورت په پوره باور هيڅ نشي ويل کيداې چې ته څه فکر کوې خوښه دي.

دا راشد په وضاحت کې راته وويل چې وړاندي تير شوو اوپه يوه کونج کې راوګرځيدو ناڅاپه دوه کسان زموږ مخي ته راکوز شول هغوی خپلي دلاس ګوتې داسې موږ ته نيولي وي لکه په تومانچه موچي ولي هماغسي ولاړوو اواسامه اسامه چيغي يي وهلې چې څنګه يي پرموږ پسي راروان راشد سترګي ولګيدې چيغې يي بندې کړي او لاسونه يي ترملا شاته کړل اوغوښتل يي چې له هغه ځايه ونښتي ماله راشد نه وپوښتل چې آيا زه له دي هلکانو سره خبري کولي شم؟ هغوي ډيرې ارځانه او نرئ جامي اغوستې وې په پښو يې هغه پلاستيکي کلوشې وي چې دزياترو مهاجرو هلکانو په پښو به ليدل کيږي دهغوي دوو هلکانو عمر تر يوولسو کلونو په هيڅصورت هم زيات نه و

ماله هغوي دواړو وپوښتل:

اسامه موولي خوښ دی؟

دلور قدخاوند هلك خواب راكن:

هغه داسلام په پلوى له لويديځ سره جګړه کوي.

دوهم يي راته وويل:

هغه امريكا يان وژني.

ماتري وپوښتل:

ناسو چې ځوانان شي څه به درنه جوړيږي؟ دواړو په يوه خوله ځواب راکړ:

دسپيڅلي جګړي سرتيري به وو.

مااحساس کړه چې هغو هلکانو دمجاهد نوم یاد نه کړ مافکر وکړ چې د دومره کلونو کورنیو جګړو اوخپلمنځي جنجالونو خو به دمجاهد دنامه ارځښت کم کړي نه وي؟

تاسو ټوپك ويشتلي شي؟ دانو څه ګران كار دي؟

که تاسو په جګړه کې ووژل شي نو مور به مو څه احساسوي؟ هغه وړوکي يي ښه په غور ځواب راکړ.

هغه چې وګوري موږ ته خدای دشهادت مرتبه راکړی نوخوښه به شي اوپردې به وياړ کوي.

دغه وخت يوبل هلك هم هلته راغى چې عمر به يي ١٨ كاله و دهغو په سرو سترګو كې لكه ويني چې راخوټيدلي وي چې دتورو رنجو سره څه نورې هم تكې سرې ښكاريدلي دهغه دسترګو په توروكسيو كې دتوندي كركي او نفرت علامي وي خپل نوم يي سلطان محمد وښود او دجلال آباد اوسيدونكي و په ډيره غوسه يي راته وويل: موږ امريكا يان په هيڅ قيمت هم نه پريږدو، پرخچي به يي والوزوو.

ماته دده حالت داسې ښکاريدو لکه داجملی چې په ژبه نه اداکوي بلکي پرغولي يي توکوي زموږ په ليدو هغه دومره راپاريدلی و چې کله يې دامريکايانو دپرخچوالو زولو خبرې کولي لاس يي بي اختياره په خپل ګريوان کې و اومنظم يي دپرخچوالوزلوتمثيل کاوه راشد چې داهرڅه واو يدل پرخپلو پښو وزنګيده لکه چي غوښتل يي

چې وړاندې ولاړ شوښايي هغه به پردې ويريده چې دغه هلك موږ په ډبرو ونه ولي دكويټي دكوڅو اوواټونو په څيريې دلته هم زه دخپل سپين رنګ په سبب خپل دښمن بللم

پردې ټولو دپاسه زه يوه ښځه هم وم ځکه يې کرکه يوڅه زياته ښکاروله چې ماته دپوره انديښنې وړوه

په يوه پردي هيوادکې چې له تاسره برالا دغسې کرکه څرګنده شي ، هغه هم په داسې حال کې چې تا يووخت دخپل کور په څير ګڼلي وي اوس ما هرځای داسې احساسوله لکه چې دجګړي په لومړي کرښه کې وم.

راشد په ټينګار راته وويل:

راځي مخکي ځوا

ماشاوخوا ته سترګي واړولي هلته مي هيڅ ډېره ونه ليده هرلوري ته سپيره اوګردجن بوټي وو، مادهغو هلکانو په باب فکر کاوه چې دپيلوټ ، ساينس پوه، ډاکتر ، ډريور اويا خلاته تلونکي پرځاې يې په جګړه کې مرګ خوښاوه زه په همدې لټه کې مجبوره شوم چې وپوښتم چې کوم کوم مضامين دلته لولي؟

هغه ځواب راکړ:

اسلامي ايډيالوژي ، شريعت اواسلامي اقتصاد، پردې علاوه دحديثو اوقرآن په باب هم درس ورکول کيږي دهغو ديادولو هڅه کيږي. هغه زده کوونکي تر ټولو زيات د درناوي اوعزت وړوي چې ډير احاديث يي يادوي.

- آيا كله په ټولګيو كې په كومه موضوع بحثونه كيږي؟ راشد وويل: په څه شي بحث؟ څه شي چې ليکل شوي دي نوهمغه دي. ليکل شوي خبره وورستي ده پرهغو څه خبرو ا ترو اويابحث ته اړتيانشته.

له عربي ژبي پرته په حقانيه مدرسه کې کومه بله ژبه نه ويل کیږي، نه دکوم ساينس مضمون ورکول کیږي نه ماهلته دکوم کمپيوتر نخښي ولیدي په داسې حال کې چې راشد راته وويل چې زه دحقانيه دارالعلوم دويب سايټ مسئوول يم.

ماله هغو هلكانو څخه دحساب څو معمولي پوښتني وكړي دوي هك پك شول اوزما خولي ته يي كتل

دوي دډاينا سور په باب په هيڅ نه پوهيدل ، خو دپاکستان داتومي بم په باب يي بيا په ډير وياړ يوڅه ويل ، ددوي په وينا دوي ته د نجوم علم زده کړې هم کيدې خودوی پردې باور کولو ته تيارنه وو چې انسان سپوږ مۍ ته هم رسيدلي شي.

ددوي نه يوه وپوښتل:

داڅنګه امکان لري؟ هغه به له سپوږ مۍ نه لاندي راونه لويږي؟ ماته داسې ښکاريده لکه شاته چې مې سفر کړی وي او دقرآن دهغو ښونو سره مې ځان همغږې نه مونده چې دهغي له مخي يې علم ته له خدای نه وروسته زيات ارځښت ورکړی دی.

ځکه چې په قرآن مجید کې دالله له نامه نه وروسته دعلم نوم تر هرخه زیات راغلی دي، ماته مې هغه دوست رایاد شوچې دافغانستان څخه دملګرو ملتو له کومې اداري سره تړلي و، هغه ماته دهرات په یوه ښوونځي کې دطالبانو دمعارف وزیر دوینا په باب وویل. نوموړي وزیر زده کوونکیو ته په خپله وینا کې فرمایلي وو.

که ناسو غواړئ چې انجنير درنه جوړ شي نوپه کوم ګيراج کې دري مياشتي کار درته ضروري دي

که غواړي چې ډاکتران شي نودکوم قصاب په دوکان کې باید کار زده کړي.

دوینا په پاي کې وزیر صاحب دلویدیځ دزده کړې پرسیستم ملنډې وهلې اوریلي یې وو:

يوځل له هيواده بهر زه ديوه ښوونځي يوه ټولګي ته ولاړم په توره دړه يي ليکلي وو چې لمر زموږ له ځمکي څخه په ملياردونو ميله لري دي.

اوس تاسو ماته ووايي چې دومره اوږده فيته له چاسره ده چې دغه واټن پرې اندازه شي؟

راشد موږ يوې ودانۍ ته بوتلو چې له هغه ځايه د روسانو پر خلاف د جهاد لومړۍ فتوې ورکړل شوې وه، پر ديوالونو د دې مدرسې څخه د فارغو شويو نومونه په چوکاټونو کې راځړيدلي وو، او پر هغو ټول ديوالونه ډك وو، نومونه په عربي ژبه په ښکلي خط ليکل شوي وو، راشد څو مشهور نومونه راته ولوستل، په هغوي کې ملا کبير حقاني د سر پرستۍ شورې مرستيال او د ختيځ زون رئيس د سترې محکمې رئيس نور محمد ثاقب، د طالبانو لوي قوماندان جلال الدين حقاني، د کندهار والي ملا حسن رحماني.

د ننگرهار د والي مرستيال مولوي صدراعظم، د جمعيت العلماي اسلام مشر مولانا فضل الرحمن او د نبي محمدي او محمد يونس خالص دوو جهادي ليدرانو نومونه هم پکې شامل وو.

دغه دوه وروستي نومونه ښايي د دې اثر د ليکوالې د خيال توکي وي ژباړن"

آبیآیی زه د فتواګانو کتابتون ته بوتلم چې په تاکاوۍ کې وه، دا له الماریو ډکه اوږده خونه ده چې زیاتره د حقانیه دارالعلوم فتواګانې پکې دي، د هغو شمیر تریو لکو زیات دی، د راشد د وینا سره سم دا د یوبند دسنی فکر په رڼا کې ورکړل شوي فتوا ګاني دي، او دا د وهابي عقیدې څخه هم غوره ده، چې د سعودي عربستان د علماو مسلك دی او اسامه بن لادن هم د هغوی تر اغیزې لاندې دئ. د هغو عقیدې پر اساس هر هغه شی بدعت دی چې د قرآن سره په ویښته توپیر ولري. وهابیان د فلمونو او تیاتر مخالف دي او ښځو ته د موټر چلولو اجازه نه ورکوي، خو د ده په قول د یو بندي مسلك د انسان د کړو وړو په هر اړخ کې داعتدال او برابري غوښتونکي دي.

د کلتور په باب مې د پاکستانیانو د تنګ نظرۍ او تعصب په لړ کې د خپل دوست اکبر اس احمد یادونه کوم چې په واشنګټن دی سي امریکا یې پوهنتون کې د اسلامی مطالعاتو د مرکز مشر دی، هغه په بر تانیه کې د پاکستان سفیر هم پاتې شوی و، هغه خپل ژوند د اسلامی نړۍ او لویدیځ تر منځ د پخلاینې او تفاهم لپاره وقف کړی دی.

نو موړي په محمدعلي جناح يوفلم جوړ کړ په هغو کې د پاکستان د جوړوونکي رول د انګريزي ويروونکيو فلمونو لويغاړي کرستو فرلي ادا کړی دی، بس په همدې خبره د ده هيوادوالو يو توپان را پورته کړ. اکبر احمد د دې چلن داسې وضاحت وکړ:

د اسامه بن لادن په څیر فکر او د هغو په مقابل کې د لویدیغ د رویې په غبرګون کې دا فکر پیدا شوی دی همدغسې د یو بندي فکر اسلام په یوه محدوده کې را کلابندوي چې طالبانو دغه فکر وروستیر حدودوته ورساوه.

د طالبانو له لويديځ سره هيڅ اړيکې نه وې هغوی هلته سفرونه هم نه دی کړی، ځکه يې لويديځ د فکر له ساحې څخه بيخي وتلی دی. تلويزيون تر ټانکونو لاندې کول او يا يې د برښنا په ستنو راځړول د همدغه فکر ښکارندوي دی، د دې يو بل لامل هم و. د هند مذهبي مدرسو تل د ظلم او تشده پر خلاف شعار ورکړی دئ

په پاکستان کې دغه مدرسې بيا زياتره په کليوالو سيمو کې په بلوچستان او يا د پنجاب په پښتنې ميشتو سيمو کې او يا په کراچۍ کې په پښتنو ميشتو سيمو کې دي. په نتيجه کې دغه مدرسې د يو ډول سنتې فکر او قدامت پالنې پښتنې روحيې لاندې راغلې دي پښتونولې روايات او اخلاق په دوه ډوله چلن راڅرګند شول.

پېمورو کې د هر ډول بې عزتۍ بدل د پور او سود سره بايد واخلې يو دا چې د هر ډول بې عزتۍ بدل د پور او سود سره بايد واخلې بل دا چې پر کمزوريو ظلم او ستم کول لکه چي اووه کلنې کمزورې نجونې په کور کې ايساوي اود چا دري په اغوستو يې مجبوروي طالبانو دغسې پښتنې روحيې ته د يو بندي جامه ور واغوسته او د هغو د خپراوې هڅه يې کوله.

د پښتونولې او د يو بندي عقيدي له يو ځای کيدونه ډيره ويروونکې طريقه رامخې ته شوه په ځانګړې توګه چې په پښتنو کې د ۱۸۹۸ کال راهيسې ډير لږ بدلون راغلې دي، هغه مهال چرچل په " دي سټوري آف مالاکنډ فيلډ فورس "کې ليکلي وو:

پښتني قبايل تل په ځانګړيو او يا عامو جګړو کې راښکيل وي. دوي هر سړي جګړه مار، سياستوال او يو پر مذهبي چارو پوه دي.

د اوی کور یو جنګي کلا وي، ځکه چې په هغو کې د جنګي کلا ټولې ځانګړنې وي، په دې ډول هر کلی ځانګړي دفاعي نظم لري هره کورنۍ خپلې دښمني پالي او هر قوم د خپلې بدې د بدل اخستو په اړه بوخت وي، هیڅ دښمني هیریدای نشي او ډیر لږ داسې پورونه شته چې ادانشي.

ما د پښتونولې پر اصولو د پوهيدو لپاره دسپينو ويښتانو خاوند افتخار ګيلاني سره وليدل، له هغه سره مې لومړی ځل په ۹۰-۱۹۸۸ کلونو کې چې د بې نظير بوټو په حکومت کې دانصاف او قانون وزير و، ليدلي وو، خو په هغه حکومت کې يې چې خيانت او اختلاسې زيات وليد په مسلم ليک ګوند کې شامل شو خوچې بيا يې په هغه ګوند کې هم همغومره اختلاس وليد بيرته د خلکو ګوند ته ورغي.

ما له افتخار ګیلاني سره په اسلام اباد کې د ده د کور په برنډه کې ولیدل هغه مهال دی د یوه کتاب په لوستو بوخت و، لمر لویدو ته نژدې و ما له ده سره چای او سموسې خوړلې

دا دقيمې واله مساله دارې سموسې وې چې په خوله کې به اوبه شوي.

په دالان کې خړو خړومرغانوهم قدم واهه،مخامخ شنې او سمسورې درې ښکلې او زړه وړونکې منظره درلوده د سرك بل لوري ته د پاکستان د ساينس او تکنالوژۍ د ادارې دروازه وه، چې سخته پهره پرې دريدلې وه، دا دپاکستان داټومي اداره وه، چي د نړۍ لومړۍ اسلامي بم يې تيار کړى دى.

افتخار ګیلاني د دوو پوځي حکومتونو په منځ لنډه جمهورې دوره کې د خپل پلرني ځای "کوهاټ" څخه د ملي شوروی اوسنا غړي په توګه ټاکل شوی دی، د ده ښار د انګریزانو پخوانۍ پوڅې چونۍ وه، چې د دره آدم خیل، کرمې او اورکزي تر منځ راګیر دي آد خیل دره اصلاً د سرحد د وسلو جوړولو کار خانه ده.

دلته د اوسپنې ډيرې بټۍ دي، چې د هر ډول پېچلې وسلې دوهم لمبر ډول تيارولي شي.

افتخار ګیلاني یو اور ژبی پښتون دی، که کوم څوك د لویدیځو آلو په وړاندې پښتونولې ښه تشریح کولی شي نو همدغه افتخار ګیلاني دی.

زما د پوښتنې په ځواب کې يې راته وويل:

لومړی يو ميلمه ميلمه وي. زموږ په منځ کې د ميلمه ډير قدر او عزت وي، که هغه موږ ته تاوان اړولي وي، هم که هغه موږ ته تاوان اړولي وي، هم موږ به يې ساتنه کوو، د دې خبرې د وضاحت لپاره يوه بلوڅي کيسه ده چې:

یو سړی یوه کورته ورننوت، د کور له مشر نه یې پناه وغوښته او ورته ویې ویل چې په ما پسې څو تنه سپاره را روان دي، ما ترې وژغوره بودا خان هغه ته پناه ورکړه، له ځان سره یې په ډوډی شریك کړ او بیا یې نوکر ته وویل چې میلمستون ته یې بوزئ وروسته د خان زوی راغی پلارته یې وویل چې دوې میاشتې پخوا زما ورور او ستا زوی دې سړي وژلي دي، خان په ځواب کې ورته وویل: سهی ده خو هغه اوس زموږ میلمه دئ، خو د خان زوی په غوسه ولاړ او میلمه یې په خنجر وواهه او ویې واژه.

سبا ته چي خان خبر شو په غوسه راغی او پوښتنه يې وکړه، چې زما عزت چا تر پښو لاندې کړي او ميلمه چا وژلي زوی يې په پښو کې ولويد او په زارۍ يې ورته وويل چې پلارجانه دا ګناه له مانه وشوه پلار يې زوی په خنجر وواهه او ځای پر ځای يې وواژه ما ته د ده دا کيسه له باور څخه لرې ښکاريده خوافتخار ګيلاني ټينګارکاوه چې داسې کيسې هره ورځ پيښيږي کوم سړی کوهاټ ته ځي، څوك وژني او بيا قبايلي سيمو ته پناه وړي ، اوس توپير يوازې دا دي چې د سيمې مشر او سردار د پناه په بدل کې پيسې غواړي.

ما ورته وويل چې که اسامه بن لادن دلته راغلی وي نو دا خو يې ښه پناه ځای دی، ګيلاني راته وويل چې هوکې:

ما ترې وپوښتل چې د طالبانو په پاب ستا رايه څه ده؟ او هغوي د دومره سخت ډول اسلام تبليغ ولې کاوه؟

هغه وویل: طالبان ریشخند خلك وو، هغوی د پښتنو سم استازي نه دی، پښتنۍ ټولنه په مساوات او برابرۍ باور لري، چې ذات او طبقې پكې نشته، دلته د سندي و ، ډیره ګانو او یا پنجابي ځمكه والو په څیر وضعه نه ده ما چې په خپل ۶۱ كلن ژوندانه كې كومې تجربې زده كړې دي، هغه دا دي چې یوازینۍ طبقه چې پښتنو كې په سپكه سترګه ورته ګوري طالبان دي. زما د ماشومتوب له وخته طالبان سوال كوي او د دوي په لاسو كي به كشكول و، او چې كوم هلك به راغئ، او غږ به يې وكړ چې زه طالب یم، موږ به غریب هلك باله او ډوډۍ به مو وركړه.

طالبان د بې وزلو په نامه يادول او ډوډۍ ورکول په دې منظور نه وو، چې د هغوى ژوند په بې وسۍ تيريده د هغوي يو بل کرغيړن اړخ

هم و، د مدرسو هلکان نه یوازې له خپلو میندو څخه بیل او لرې اوسیدل بلکې له ټولو ښځو څخه له ماشومتوبه لرې ساتل شوی وو، دوي ته له ښځو نه کرکه ورښودل کیده، او دا زده کړه ورکول کیده چي د ښځی پنډۍ لوڅې شي یا نوکان رنګ کړی نو د سزا ورکولو وړ دي.

ښځو ته پښتانه تور سرې وايي چې په دې نامه تر څو د هغې ويښتان سپين شوي نه وي، بايد سخته په پرده کې وي او په کور کې ايساره وې چي وهل ډبول يې هم عام دي.

افتخار گیلاني وویل چي زه د داسې ټولنی یادونه درته کوم چي زما خپل کلی هم پکې شامل دی، په دې ټولنه کې هلك ته د نجلۍ ښکلول تر مرګ هم د سختې سزا وړدي، ځکه خو د دې پایلې دا دي چې له هلکانو سره لواطت رواج ومومي، په پښتنو کې دا عام عادت دی چې ښځي په کورونو کې ایساروي او دا پکې رواج دی. کوم هلك چې ښکلی وي په لسګونو بد ماشان ور پسې وي، زه هم ښکلی ځوان وم خو له نیکه مرغه د کورنۍ لوی نامه او ځواك ساتلی یم، طالبان له دې نه خوندي نه وو او د زده کړې په ادارو (مدرسو) کې له طالبانو سره داسې سلوك کیږي.... طالبانو چې واك تر لاسه کړ د هغو مایوسیو او د اسې وسیو بدل یې واخیست. د دوی د غوسې نښه زیاتره ښځې وې د مایوسیو واله سره د دوی د غوسې نښه زیاتره ښځې وې د مایوسیو او مایوسیو او مایوسیو نښه زیاتره ښځې وې د مایوسیو د د دوی د غوسې نښه زیاتره ښځې وې د مایوسیو د د دوی د غوسې نښه زیاتره ښځې وې د مایوسیوونکي ماضي یادونه هیڅکله هم نه هېریږي، دا یو همیشنی به شهریږي، دا یو همیشنی بد شرکار د ایو همیشنی بد شرکار د دوی د غوسې نښه زیاتره ښځې دې د مایوسیوونکي ماضي یادونه هیڅکله هم نه هېریږي، دا یو همیشنی بد شرکار د دی د غوسې نښه زیاتره ښځې دې د مایوسیوونکي ماضي یادونه هیڅکله هم نه هېریږي، دا یو همیشنی بد شرکار د دی د غوسې نښه زیاتره ښځې دې د مایوسیو بدل یې هیڅکله څوك ځان نشي ترې ژغورلی.

په جلا وطنۍ کې شاهي دربار

موږ دلته د شان او شوکت لپاره نه يو راغلي له مصيبتونو را تښتېدلي يو (حافظ)

دادجولای یوه توده شپه وه،دشهزادګۍ حمیرا ولي دواده هنګامۍ وې، دې په کابل کې دخپل، پلار دماڼۍ په بڼ کې دسپوږ می رڼا ته په نا آرامی قدم واهه، په دې کې یې دټانګونو دروند غورهار تر غوږو شو چې ورو ورو زیاتیدو

دحميرا ولي ژيړ وزمه سپين رنګ اوځليد ونکيو ويښتانو دې ته يو وقار وربخښلي و ،دياغي اسونو رام کول ددې په زړه پورې شغل و . دظاهر شاه دمشرې لمسۍ واده دسږنې دوبي تر ټولو مهمه پيښه وه، دګلاب وږ مو د شپې فضا خوږ بويه کړې وه او شهزادګۍ د خپل ژوندانه دنوي بدلون په چورتونو کې ډوبه وه .

چى نور به دا ديوې واده شوې ښځې په توګه نه له ساتونکيو څخه ګوښې دفلم دليدو لپاره تلای شي اونه به يوازې په موټر کې دخپلي خوښې دلويديځ سندرغاړيو سندرې اوريدای شي.

دهغې ورپه ياد شول چې :

موږ به دپاچا محل ته ولاړو او دهغه په شخصي سينما کې مې "دي کنډيس برجن "فلم ليدلی و اوټول ويده شوي وو. د ټودوخې له امله ماته خوب رانغی بل سبب يې دځوانۍ راپاريدلي جذبات وو چې د واده په

ورځو کې خپلې اغيزې ښکاروي.

داکومه خاصه خبره نه ده اوهره نجلۍ ورسره مخ کیږي زموږ دواده لومړي مراسم دوې ورځې وړاندې تیر شوي ووچې په هغوکې ښاریانو ته میلمستیا وه ،عامه میلمستیا دوې ورځې وروسته وه چې ټولو میلمنو به ښه برخه پکې اخیسته. شپه ډیره صفا وه دڅوارلسمې سپوږ مۍ دآسمان تندي ته راغلې وه او وړانګې یې خپرولې، نژدې یوه بجه به وه چې زه دتازه هوا لپاره باغ ته ووتم، ناڅاپه دټانکونو غږ اوچت شو، ماته داډیرعجیب ښکاره شول. دکلني جشن ورځې نژدې وې ، ځکه مې خیال ته راغلل چې کیدای شي دا دهماغه جشن درسم ګذشت دتیاري لپاره وي.

خودومره په تياره اوپه نيمه شپه کې ولې غوريږي! په همدي فکرونو کې بيرته کورته ستنه شوم. په زينو کې دوهم پوړ ته وختم چې له هغه ځايه مې دماڼۍ ديوالونه ليدای شوای ، له هغه ځايه مې هغه واړه واړه سرونه هم ليدل چې درانژدې کيدونکيو ټانګونو نه را وتلي وو. خوټانګونه تيرنه شول اوزموږ دمحل په مخه کې ودريدل اودماشينګڼو خولې يې زموږ دماڼۍ په لور راواړولې.

له څو ورځو راهيسې دا آوازې تودې وې چې پخوانې صدراعظم داود دبغاوت پلان جوړوي.

خوزما بابا "ظاهر شاه" به ټينګارکاوه چې داود زما دکاکازوی دی هغه به له شانه زما په خيټه چاړه ښخه نه کړي. هغه دهيچا خبره ونه منله او د داود پرخلاف يې څه ګام او چت نه کړ.

دافغانستان شاهي نظام که څوك دغدارۍ او خيانت کيسه وېولي نو دا به احمقانه خبره وي خوداسې دورې پکې راغلې دي چې

ه تروزامنو يو بل و ژلي دي ، ورور دخپل ورور سترګې ايستلې دي اوبيا يې له ډير ځورولو وروسته و ژلي دي دظاهر شاه څخه پخوا يوه پاچا عبدالرحمن امير عبدالرحمن خان يو غلام ساتلی و چې دده دخوراك څښاك نه مخکې به يې پر هغه څکل ، چې که زهر پکې ګڼ وي هغه غلام مړشي، او ده ته زيان و نه رسيږي ، هغه به زين کړي آسونه دماڼۍ په دروازه کې تيار درولي وو چې که په هيواد کې دننه چيرته جګړه و نښلي دي زرځان ور ورسولي شي، هغه به له ځانه سره کړندۍ قاطرې هم تيارې ساتلې چې که تيښتې ته اړتيا شوه نودې خزانه هم ورسره بار کړي اويويي سې ، تر خپل سرپورې به يې ډکې تومانچې ايښې وې اوويده کيدو ، کټ ته نژدې به يې په المارۍ کې تيار ډك غوره ټوپك ساتل چې که څوك ورسره خيانت وکړې دی يې د مقابلې ته چمتو وي، يو بل تدبير يې داو چې دشپې به تر سها رڅلورو بېو پورې ويښ و ، بيا به کړی ورځ آرام ويده و ځکه چې ده به فکر بېو پورې ويښ و ، بيا به کړی ورځ آرام ويده و ځکه چې ده به فکر په رڼا کې هيڅ نه کيږي او دورځې په رڼا کې هيڅ نه کيږي

دعبدالرحمن له مرګه وروسته دده مشرزوی حبیب الله خان سمدستي دارګ کلا ونیوه دلته ډیره وسله اوښه خزانه وه هغه پردې ویریده چې وروڼه به یې ترې ونیسې ځکه یې وار وړومبی کړ.

دولتي ودانۍ دېهرني او دننه ديوال په منځ کې جوړه شوې وه پردې سربيره هلته پر سرکونو او دواړو غاړوو نې او ګڼې کوټې هم وې چې دميلمستون کار ترې اخيستل کيده. دښځو لپاره ځانګړی حرم و دهمدغې ماڼيو په کتارکې يوه دحميرا دکورنۍ وه چې کله ټانګو نه هغو ته مخامخ و دريدل هغې وويل:

زه وپوهيدم چې څه کيدونکې دي ځکه مې په بيړه خپل ميړه اوپلار راويښ کړل زما پلار دمرکزي قواو قوماندان و هغه سمدستې برنډې ته راووت اووي ليدل چې ټانګونه ولاړ دي.

ده چې دتیلفون غوږي او چته کړه چې له خپل مرکز سره اړیکي ونیسي ،تیلیفون غوڅ و وروسته بریښنا هم ولاړه ، زما میړه او پلار په منډه خپل دفتر ته راکوز شول چې خپل ماشیندار راواخلي خو داهسې بیځایه هڅې و ، په تومانچو اوماشیندارو به له ټانګونو سره څه ډول مقابله شوې وای زما سره یوه تومانچه وه چې تل به مي راسره ساتله

پلار مو راته ویل له زینو سره دمرغانو لپاره دجوړ و شویو دلرګیو له کپسونو سره کینو چې لویي دروازې ته نژدې وې، خو ما دغسې ډیر پروګرامونه لیدلې وو، ځکه مې ورته وویل چې " نه" بیا مې مور دپوکې خور او نورې نجونې چې موږ دپالنې لپاره ساتلې وې له کوټوڅخه راوایستلې او ټولوته مې وویل چې دخوب خونو ته دتللي دهلیز پرغولي پریوزې په هغو د خوب کوټو کې یوازې څو کړکۍ وې مامې پلار او خاوند ولیدل چې ټوپك یې په لاسونو کې وو اوپه زینو کې پاس وختل ، بیا له ټانګونو څخه ډزې پیل شوې چې وروسته زما ، زما دخویندو اومور اوپلار دخوب کوټې دګولیو نښه شوې ، له کور څخه دودونه اولوخړې جګې شوي په کور کې دننه هم دتوپ یوه ګولۍ وچاوده چې له هغې سره ټولی ښیښې ماتې شوې زموږ دناستی کوټې اور واخیست ،زما مور په منډه ولاړه اوپرتوګ یې واغوست چې که موږ غر غر ه کړي نوپښې به یې پټې وي.

زموږ پلان داو چې که هغوی ونيولو نو يو بل به پخپله وژنو چې ژوندي دوۍ ته په لاس ورنشو، ځکه چې معلومه نه وه چې دوی په له موږ سره څه ډول سلوك كاوه ما دخپلي مور اوخويندو دوژلو ذمه واري اخيستې وه ما پر تومانچي ډزې په پينځه كلنۍ كې زده كړې وې، په اوه كلنۍ كې لومړى ځل ټوپك راكړل شو اوپرهغو مې د ډزو ښه تمرين وكړ ، موږ پخپلوكې مشوره وكړه چې له عذاب اوځورولونه وژغورل شو اوپه آرامه مړه شو، موږ ځورول تر هرڅه سخت ګڼلى په دې كې زما دپلار" سردار عبدالولي" غږ اوچت شو چې ويل يې:

زما په ګومان هغوی زما په لټه کې دي ، بيا جګ شو اوروان شو خورمي دهغه تر پښو لاسونه راتاو کړل اوپه ژړا شوه وي ويل:

دخدای لپاره مه ورځه! هغه ټیټ شو او د خور پرسرمې یې لاس راکش کړ، په همدې شیبه کې دماشینګڼ ګولۍ راغلې اوزما دپلار تر سرتیرې شوې، که هغه ټېټ شوی نه وای نوغلبیل شوی به و. حمله راوړونکي په کور راننوتل پلار یې ونیو اوموږ یې ټول داوسیدو په خونه کې بندیان کړو.

دکوټې غولی له ما توښیښو ډك و، مابهر ولاړ ټانګونه لیدل اوداود له خپل سپین ټیو ټا سره ولاړ و اوپه دورېین کې یې یوې اوبلې خوا ته کتل چې موږ یې ولیدو.

سهار شپر بجې يې موږ شاهي ماڼۍ ته بوتلو هلته زما نيا دکاکا ښځې، تروريانې عمه ګانې او د ترو زامن اولوڼې داوسيدو په خونه کې ناست وو نژدي ۲۳ تنه شهزادګان اوشهزادګيانې پوځيانو را ايسارې کړې وې ، پاس هليکوپترو څرخونه خوړل ، داو زما د واده جشن دشاتو مياشت چې د ډو ډۍ خوړلو پرميز به ويده کيدم په دې بې دريغه مينه ناك "رومانتيك " چاپيريال کې يې يوه اونۍ راايسار کړي وو ، هيڅ معلومه نه وه چې له موږ سره به څه سلوك کوي موږ به ووژني

که به موژوندي پريږدي ،ماته دپلار احوال هم معلوم نه وچې څنګه دي. بالاخره يو سهار وختي نژدې څلور بجې يې هغوي دآريانا هوايي شرکت په يوه الوتکه کې سپاره کړل

دحميرا نهه کلن دکاکازوی شهزاده مصطفي د هغې لاس نيولی و او د الوتکې په زينو کې وختل، له ختو مخکې يې دواړه تلاشي کړل، په طلايي پوښ کې وړوکئ قرآن کريم دمصطفی په غاړه کې ځړيده ،يوه سرتيري لاس ور واچاوه اوهغه يې ترې وشکاوه چې کله هغه احتجاج وکړ او سپاهي يې په څپړ وواهه سپاهي هغه د ټوپك په کند اغ وواهه او په ځمکه يې وغورځاوه مصطفی يوموټئ خاوری له ځمکي راواخيستي او په جيب کې يې واچولې.

الوتكې دوى روم ته ورسول هغوي هلته له پاچا سره يوځاي شول چې دسترګو دعملياتو نه وروسته په روم كې ايسار و چې ورغ شي، دهغه نور صحت هم ډير خراب و اوپه "اسچپا" جزيره كېى يې دهغې علاج پيل كړي و چې دانقلاب خبر ورته راغئ.

حميرا تمه درلوده چې پلار به يې " سردار عبدالولي" له دي سره په الوتکه کې وي خوهغه په کابل کې په دهمزنګ جيل کې کوټه قلفي و ،هغه يې دومره ډبولی و چې دورانه هډوکي يې مات شوي و چې دهغې په سبب هميشه ګو تلو، چې له جيله خوشي شودرې کاله وروسته له خپلې لور سره په

دوی له خپل هیواده لرې دخپلې پخوانۍ اوهیرې پاچاهۍ یادګارونه

دې مصطفی چې دوطن کومه خاوره ورسره راوړې وه هغه یې دسپینو دې یوه بوتل کې خوندي کړې ده، هره شپه یې ښکل کړي اوبیا یې ترسر لاندې کیږدي اوویده شي،پردي سربیره له هغه سره د تصویرونو یو البوم دی چې دی یې ګوري او خپل یادونه تازه کوي، په هغو کې ځینې تصویرونه دارګ دماڼۍ اوباغونو دي اوځینې یې د هغزادګیو دي چې په ځانګړیو جامو کې یې اخیستي وي خوزیاتره یې په اخبارونو کې چاپ شوي هغه تور اوسپین تصویرونه دي چې پاچا په سرخلاصي موټر اویا ګاډۍ کې اخیستي، یاله الوتکي څخه دراښکته کیدو پرمهال دماوزي تونك، آیزن هاور، جان اف کنیډي ، جواهرلال نهرو ،مارشال تیتو ، جنرال دوګول اود ماضي نور هیر شوي او ورك شوي واکمن لیدل کیږي چې پاچاته هر کلی وایي:

پاچا اوس ډير کمزوری شوی دی اوخپل وخت په انځور ګرۍ اويا فرانسوي ناولونولوستلو، شطرنج لوبه اويادحيواناتو او ښکل وځايونو په عکاسي تيروي.

ماپه روم کې له حميرا ولي سره وليدل ، هغه وخت ددې عمر ۴۸ کاله و اوډيره کم عمره ښکاريده ، ډير يې خندل اوښه مجلس يې کاوه ، يوازې هغه مهال به جدي شوه چې په موبايل فون به يې څه پيغامونه اوريدل اوځواب به يې ورکاوه ، زه هلته له پاچا سره دمرکې لپاره ورغلې وم ځکه چې په هغو ورځو کې شمال ټلوالې طالبان له بګرام هوايي اډي څخه په شاتګ ته اړ کړي وو.

اوس هغوی له کابل څخه یوازې ۲۳ کیلو متره لرې وو.

امریکا یی الوتکو دطالبانو پر مور چلونو درنی بمباری کولی اوداسی ښکاریدل چې یوه ورځ به پلازمینه هم دطالبانو له منګولو

وزي، دواشنګټن له چارواکو څخه نيولې دکندهار تردوکاندارانو پورې خلکو ناڅاپه دظاهر شاه په اړه خبرې پيل کړې

ځکه چې ټولو ته دامن اوسولې لپاره هغه يوازينی اميد اوهيله ښکاريدو. خو ماتر اوسه دهغه دزوم سردار عبدالولي سره له مرکې څخه مخکې قهوه څښله چې پيغام راغی چې اعليحضرت سخن ناروغ دی. دغه ملاقات وځنډول شو، ځکه خوحميرا ماته دا وړانديز وکړ چې په چکرو رسره ووزم.

داد مني يوه ښکلې خوندوره دشنه آسمان ورځ وه ، حميرا په دي ښارکې ښه بلده وه. ديوې ماهرې لارښودې په څير راسره شوه، ماپخوا دغه ښار هيڅ نه و ليدلې ، هغې خپل پخوا ني ګړندې موټر کټ مټ دځايي خلکو په څير چلاوه اود موټرو په منځ کې يې په مهارت لاره ايستله، يو ځل خويې دموټرو د زغاستې دسيالۍ دچلوټو راښودو په نيت نږدي دپليو لارو له ديوال سره هم جنګولي و ،موږ دسترو ياد ګارو نو اومجسمو په منځ کې تيريدو ،هلته په هره څلور لاري کې دسترو ديو تاګانو " رب النوع " اود شاهي ډوليو مجسمې هر لوري ته دريدلې وې ، حميرا د خپل موټر په ټيپ ريکارډرکې درابي وليم سره " ميك دي نايف " سندره پخپله هم زمزمه کوله.

دي په روم کې هم کټ مټ دخپل وطن په څیر موټر چلا وه اودڅرمنې له جاکټ سره په همرنګه لمن کې ډیره ښکلې ښکاریده ، دې اعتراف وکړ چې دهغوټولو شیانوله ختمیدو وروسته دلته راغلې ده چې ددې ډیره مینه ورسره وه ،په کابل کې ددې هغه وختونه چې یوه شهزادګۍ وه دښاپیریانو د ژوند په څیر په یاد نه وو

خوبيا يې هم د زړه وړونکي ماشومتوب اوحيرانوونکي جده ورته

برابرې آزادۍ يادونو ځورو له، داد پاچا دمشرې لو ر مشره لوروه، شهزادګۍ بلقيس حميرا چې کوم ورور نه درلود نو دې ته دا زمينه برابره وه چې له ځانه "شهزاده" جوړ کړي ،دې ويل:

زما دبابا دپاچاهۍ په وخت کې نجونو اوهلکانو ګډې زده کړې کولې په پوره آزادۍ سينما ته تلل، دپاپ موزيك بهر نيو سندرغاړو سندرې يې اوريدې، لامبو ته تللې او لنډې جامې يې اغوستې خوما له هغوى څخه بيل مزاج درلود،بيا يې په کړس کړس وخندل اوزياته يې کړه:

ماپه دوه نیم کلنۍ کې پرآس سپرلي زده کړه، چې پینځه کلنه شوم دپلار تومانچه مې ویشتلې شوای اوزه دافغانستان لومړۍ ښځه یم چې موټرمې چلولو. مابه تومانچه په کمر بندکې وټومبله اوپه ښار کې به ګرځیدم که څه هم ساتونکي به تل راسره وو. دفلمونو لیدو سره مې ډیره مینه وه اوتل به په غلا پارك سینما ته تلم، له خپل بابا سره به هم هرځای ته تلم.

ارګ دننه تيار ښار ګوټې و خوشاندارې ماڼۍ پکې نه وې. اوډير بې ترتيبه اوبې نظمه جوړ و.

پاچا تاج نه پرسرکاوه، نه به په موټر کې سپريده، بيا هم حميرا د پخوانيومنظرو اوانځورګريو په منځ کې پالل شوې ده، پهښارکې به يې دبابا " رولس رايسز" اويا دکاکا " تندر برډ" ماډل موټرهر وخت زغلول، او دسلګونو خدمتګارانوپه بدرګه به کله کله دغرڅه اوزرکانو پهښکارپسې وتله بالاخره يوه ورځ دغه ټو له کورنۍ په يوه اپارتمان کې په ژوند تيرولو مجبوره شوه او له دوی سره چې څه ووهغه ټول په کابل کې ترې پاتې شول. يوازې دحميرا يو دماشومتوب تصوير دوی ورسره

راوړی و چې اوس هغه په روم کې ددې دپلار او مور په اپارتمان کې راځړیدلی دی، شاهي کورنۍ هیڅ شتمني اوجایداد نه درلودل اون یې په بهرکې په بانکونو کې پیسې درلودې، په لومړیو ورځو کې پاچ څه مرستې هم نه اخیستې، هغه خپل د کارولو شیان لکه لاسي ګړی کامره او هغه قالینه چې خپلو ډاکترانو ته یې سوغات راوړې وه

هغه ټول يې وپلورل ، له پلورلو وروسته يې دهغې وړوکې "ولا کرايه اداکړه چې له روم څخه بهرپه "کوارټمګليا"کې وه.

حميرا خپل يادونه راګرول ... موږ په هغه کورکې چې څلورکوټې پکې وې ۲۴ يا۲۵ کسان اوسيدو. زموږ سره دځان له جامو پرته هيځ نه وو ، دورځې به مو په يوه هګۍ ګوزاره کوله که څه هم له ډيرو لوريو مرستې راغلې خوظاهرشاه اراده کړې وه چې دکوم سړي او ياهيواد په تکيه ژوند نشو تيرولي ، خو وروسته بيا دسعودي عرب دشاه فهد، دايران دپاچا او د مصر دانورالسادات له لوري مرستې راغلې چې ديو ه کور اودمياشتني لګښت بندوبست پري وشو. له بده مرغه په راتلونکيو کلونو کې دايران شاه عزل شو اوانور السادات ووژل شوچې بيا ټول لګښت دشاه فهمد پرغاړه و

په روم کې د ژوند څخه مطلب داو چې له نوي ژوندانه سره ځانونه روږدي کړو چې په هغو کې ناڅاپي ډيرې آزادۍ تر لاسه کول هم شامل وو په لومړي کال حميرا يوه لور "مريم"وزيږوله اوله دووکلونوڅخه لږه موده وروسته دې خپل کور حيران کړ چې داپريکړه يې دهغوى تر غوږه ورسوله چې خپل ميړه يې پريږدي. په داسې حال کې ،چې دا واده ددې په خوښه و.

ماترې وپوښتل چې دغه ميړه تاپه خوښه کړي و؟

دې په ځواب کې په غمجنه لهجه راته وويل: نه دازما غلطي وه ، په شاهي کورنۍ کې دالومړی طلاق و ، دحميراخسرګنۍ مريم ورسره بوتله اوويې ويل چې په دي شرط به يې راپريږدي چې حميرا بيرته خپل غاوند ته راشي، خوداکار مانشو کولي زه محکمې ته هم ولاړم خوزما په لوري پريکړه ونه شوه.

مادجیب خرخ اوتفریح لپاره پیسو ته اړتیا درلوده ځکه خو دیوه کار په لټه کې شوم، مایوازې د آسونو پالنه کولی شوای، ځکه خو دروم په طویلوکې کار راته پیدا شو یعنې دهغو طبیلو پاکول اونور.

له څه مودې وروسته دسکاټلندله يوه تن سره بلده شوم هغه دانګلينډ تلوته وهڅولم هلته د اسونو دټوپ وهلو اوځغاستې داتل "کيرولين بيډلي" په طويلو کې کار راته پيدا شو،

څوك خبر نه وو چې زه شهزادګۍ يم چې تقدير دغه ورځې هم راوليدې څو كاله وروسته بريډلي مړ شو او ما په انګلينډ كې ديوه عكاس دمرستيال په توګه په كار پيل وكړ ،بيا ډيره وګرځيدم اويوځل بيا روم ته راغلم ،اوس مې لور ۱۳ كلنه شوې وه او اوس يې ماته دپاللو اوساتنې حق هم راكړل شوى و

ته پوهیږې چې زه څه ډول ښځه یم! په یو ډول طنزیه موسکایي خبره پای ته ورسوله، د هغې سګرټ داني د سګرټوله پاتې شونو څخه ډکه شوې وه،موږټوله ورځ چکرې ووهلې او خبرې موکولې ، تقریباً دښار په هره برخه کې مو موټر وزغلاوه یوازې دغرمې د ډوډۍ لپاره یوه رستوران ته ولاړو، حمیراماته وویل تا ته یوزیري لرم ته دې سترګې پتې کړه.

چې کله مې سترګې وغړولې ضياء مجددي مې مخې ته موسکئ

ولاړ و دازماپخوانی دوست و چې حامدکرزي راسره معرفي کړی و نن سبايې په سانتياګوکې دجلاوطنئ شپې ورځې تيرولې ضيادراډ خبريال و مايي په پيښو رکې په کورکې ډير ساعتونه تيرکړي وو.

هغه دخپل هیواد دسیاست لوړې ژورې راته ویلې .په منځ منځ کې به کرزي هم په څه خبرو رڼا اچو له ،دوی دواړو په پخوانیو قومي شخې هم تودبجث اوخبرې کولې،یوولس کاله وروسته نن مابیا ورسره ولیدا حمیرا چې خپله کیسه پاې ته ورسوله نوموږ دیوي ګرمې قهوې دڅښلو لپاره یوې کړکۍ لرونکې کیفي "چای خوري" ته ورغلو لږ ځڼا وروسته دماښام هنګامې دشپې په رڼا ګانو بدلې شوې او له دې سر خلک هم بدل شول، دمنځني عمر بیک په لاس کې ښځو اوخلکو ځای ځوانو هلکانو اوپه چسپو پتلونوکې دسرو شونډو نجونو ونیو.

د قهوې له غوړپونو سره د کړسندو اوموزيك غږ مخ پرجګيدو شو . دغه "کيفي" دښار شمال څنډې ته داپارتمانونو په لړ کې وه دسرك پورې غاړې ته فلمينګ هوټل و چې د ۱۹۷۰ يمي لسيزي درواجي و دانيو په ډول جوړ شوى و او تل به له جاپاني سيلانيانو ډك و چې كامرې يې په غاړو كې ځړيږي اونومونه يې پرټټر ليكلي وي

دهغو بسونه لو ځنډ وروسته راتلل تشیدل او ډکیدل له انګړ څخه بهر شپږیا اوه ته ایټالوي پولیس ظاهراً بي پروا ولاړ وو. او دموټر و له کړکیو نه یې د سګریټو ایره بهر ټکو له، دفلمینګ هوټل شاوخوا دشاهي دربار دپلویانو لپاره دراټولیدو ځای و، دلته یې غونډې روانې وي ، لوځنډ زه اوحمیرا هم ورغلو اوهلته مو دتورو عینکو خاوندان لیدل چې سره ناست وو اوپر څه خبره یې غورکاوه

هغوي سکريټ هم څکول چې لوخړې يې په فضا کې خوشې کولې

دحميرا دكاكازوى مصطفى هم په دې غونده كې ناست و.

۳۸ کلن غوښن مخ، ګنجی سر شهزاده مصطفی ظاهر ډیر مهم سړی و، دغه خلك ټول دده په انتظار ناست وو، دی دپخواني پاچا تر جمان اووياند و.

۸۷ کلن کمزوري پاچاخو له هر چا سره نشوای لیدای ځکه خو مصطفی ظاهر خلکو ته تر ټولو نژدې داړیکو سبب کیدای شو، هغه دطاووس په څیر په تیاره دهنیزکې یو موبایل فون په لاس کې اوبل غوږ ته نیولی سرګردانه قدم واهه ، یوتلیفون دقوماندانانولپاره ځانګړی شوی و اوبل دعامو خلکو لپاره و . هغه ناڅاپه و درید ویې ویل:

ماد اوه ویشت ولایتونو څخه دتیلفون پیغام تر لاسه کړ هغوی راته وویل چې طالبان په چټکي سره په شاروان دي او ټول داعلیحضرت اطاعت کوي.

هغه به لږ ځنډ له کوم ګروپ سره کیناست ، بیا به جګ شو له کوم بل سره به کیناست، په منځ کې به چې دتیلفون زنګ او چت شو نوجګ اوروان به شو، چې بیا به له کوم ګروپ سره کیناست نو خلکو به خپل دکار بار په باب کار تونه اونور دپیژند ګلوپاڼي ورته مخې ته کړې او غوښتل به یې دده پام ورواړوي.

خودده دننه کوم بل توپان را الوتی و ، نه یې دچا خبره اوریدای شوه اونه یې چا ته تر ژبې لاندي ځواب ورکولی شوای په دي ځنډ کې بدبل زنګ راغی موږ دده ناسته اوولاړه هم څارله او دخلکو په ناکرارۍ هم پوهیدو.

دشهزاده مصطفی دپاملرنې جلبولو په لړ کې د دوبۍ څخه راغلی د ديوه شرکت استازی هم شامل و، دغه کمپنۍ غوښتل

دترکمنستان څخه دافغانستان اوپاکستان له لاري اروپا ته دګازو نا لیکه وغځوي په هغوی کې په جینوا کې هستوګن یو مهاجر هم شاما و چې دزده کړې اوتعلیم متخصص و . هغه غوښتل چې د یوه هنرې ښوونځي دجوړیدو امر واخلي.

دسانفرانسسكو يو تن وكيل هم و. چې پلار يي" كابل ټايمزا ايډټ كاوه اوس دنوي افغانستان لپاره داساسي قانون دتدوين دخدمت لپاره راغلى و.

له هغوی ځينو سره چې ماخبرې وکړی دتيرو وختونو د درباري دسيسو اوغداريوکيسي مي سترګوته ودريدې، نن ديرش کاله وروسته دهغوی يو څرك بيا ښکاره شو چې دجلا وطن پاچا اود هغه ملګريو لاسونو ته دواك دبيا ورتلو يو نامعلوم اميد اوتمه راپيدا شوي ده، دغه ډلې څنګه ناڅاپي راپيدا شوې مشاورينو اودپاچا دکورنۍ خپلوانو دوزارتونو سفارتونو اونورو كرسيولپاره څرنګه لاسونه وغځول ، يوه تن چې زه دپاچا ددفتر له يوه مسؤ ول سره په خبرو وليدم ماته يي په غوږ كې پټ وويل:

دده پرخبرو باور مه کوه، دده تره زما تره وژلی دی.

جنرال عبدالولي په کابل کې دخپل خسر دربار د اروپا دمځنيو پيړيو له دربار سره يو شان باله، په فلمنګ هوټل کې هم هغو عصري دريشيو ته له پامه پرته همدغسې ښکاريدل لکه هغه چې ويلي وو

حميرا دې نندارې ته په انديښنه اوشك كتل ويې ويل: زما دبابا دغه وضعه نه خوښيږي. هغه دلته په روم كې خوشاله ژوند كوي ساده ژونديې دى، هره ورځ چكرته ځې، د" ويني ټو" په لاره ډي پيرس رستوران ته ځي اويوه پياله قهوه څښي. "لي فګارو" او "پيرس ميچ ، لولي اودسيګار اوږده اوږده کشونه کاږي، کله کله خپل فرانسوي ماډل موټر راوباسي اوچلوي يې ،باور وکړئ چې هغه دپاچهي دبيرته راګرځيدو هيڅ خبره هم نه ده کړې ، تل داوايي چې تر ماغوره سړئ را ولي چې هيواد اداره کړي، خوهيڅوك هم رامخکي نه شول.

موږ "په همدي بحثونو کې ووچې ميري هوټل ته ولاړ شواوکه دلته يوه نژدي ايراني رستوران ته ،دشپي ناوخته ډوډۍ وخورو ، چې په دې کې دحميرا دتيلفون زنګ اوچت شو. پاچا ويل چې موږ دواړه که بده نه منوهلته ورشو،ځکه چې امکان لري هغه په عادي جاموکې وي.

ماپه حيرانۍ وپوښتل:

آیا همدا اوس؟ دهغه کورته یو ساعت لاره وه ترهغه وخته خوبه نیمهشپهشي.

حميرا وويل:

هیڅ پروا نه لري . نن سبا هغه ډیر نه ویده کیږي. کري شپه دسي ان ان خپرونې ګوري . هغه پرېمباري ډیر اندیښمن دي.

موږ په لوي سړك شمال لوري ته روان شو و، بيا اولګياټا لوري ته وروګرځيدو ،چې دا يوځانګړی اومستقل ځای دی چې ډير کورونه پکې دي له څلورو لوريودوحشي زيتون په ونوکې پټ دی، دغه کليوالي ځای دفلمي لويغاړو دفټ بال دلويغاړو اودسيسو لينا په څير دفحشا اوبد کاری دملکې غوندې کسب ګرو په سلګونو کورونه دلته دي دايي له نورې آبادۍ سره دومره امتيازي او ځانګړی ساتلې ده چې دمنوبر دونو په څيرو ښکاري. دبې چې دصنوبر دونو په څيرو ښکاري. دپاچا تر کوره پورې دري ځايه موږ له تالا شي او پلټنې تير شوو. په دپاچا تر کوره پورې دري ځايه موږ له تالا شي او پلټنې تير شوو. په

وروستۍ کې يي په کانګريټي ديوال سرك تړلی و. موږ موټر همالته پريښود.

حميرا وويل:

دسپتمبرله ۱۱ مې وروسته زما دبابا په ژوند کې ډرامايي بدلون راغلى دى، بيا يې سرته جټکه ورکړه ويې ويل:

هغه له دې وضعي څخه ډيره کرکه کوي.

ایټالیوی پولیسو چې دوتلیو کسانو دساتنې لپاره کوم بندوبست کړی و بلکل مناسب و، هغوی په ځانګړې توګه خبریالان تر کلکې څارني لاندې نیولي وو.

پرنړيوال سوداګري مرکز له حملې څخه دوې ورځې وړاندې دشمال ټلوالې قوماندان دپنجشير احمد شاه مسعود دشمالي افريقا دوو ژورنالستانو وژلي و.

هغوی ځانونه دمراکش خبریالان بلل او له هغه سره دمرکې لپاره دننه تللي وو، دهغوی په کامره کې دننه یو بم ځای پرځای شوی و، چې کله کامره فلم اخیستو لپاره چمتو کړاي شوه نوبم خپل کاروکړ. په ۱۹۹۰ کال پخپله پاچا هم دوژنې له یوي هڅې څخه په ګرانه وژغورل شو. دا حمله هم یوه داسې چا کړې وه چې دخبریال په نامه یې له هغه سره وکتل.

خبره داسې وه چې يو پرتګالي مسلمان چې نوم يي " جوزې پالوسانتوس ډي الميدا" ښودل شوى له هغه سره اوږده مرکه وکړه چې له مرکې نه وزګار شو يو کندهارى خنجر يې راويوست چې دسوغات په توګه يې له کومه راوړى و اوويي ويل: زه اوس تاوژنم. هغه فکر کاوه چې دتي پرسر ګوزار به مرګونى وي خودپاچا په جيب کې چې

دسګريټوډېئ و دهغو يو پوښ اوسپنيز و . هغو دخنجر څوکه ونېوه اوپري يي نښوده چې زړه ته يي ورسيږي . هغه په کرسۍ کې پروت و ويني ترې بهيدې خوژوندی و حميرا وويل: خندنی خبره خوداده چې ډاکترانو مې بابا له سګريټ څکلو څخه ايسار اوه خوده نه منله لومړي به هغه دغټ سايز "روميو جوليا ټا هواناز" ډول سګريټ څکول بيا يي دهغو پرځا ی وړوکې " سګاريلوز" څکول، دې دسګريټوله پريښودو څخه ځکه انکار کوي چې دده ژونديې ژغورلی دي.

دغه تورن وروسته بیادایټالیا دجیل چارواکو په دې دلیل پریښود چې هلته یې چلن ډیر نیك و چې بیاافریقا ته چیرته ولاړ اوبې در که شو. له هغه سره دقرانکریم له ټوکو څخه یو بکس ډك و. ده له یوي پرتګالی اونیزي "ایکسپریسو "سره په مرکه کې ویلي ووچې افغانستان ته دجهاد لپاره تللی و هلته اسامه بن لادن دی دشاه دوژلو لپاره وګوماره.

وروسته تردې يې دظاهر شاه امنيتي چارې ډيرې کلکې کړې. خودايې ددې لپاره وکړل چې د ترهه ګرۍ پرخلاف جګړه پيل شوې وه. دده کوريې د جيل په څير ساتلوځکه چې پاچا د القاعده لومړني نخښه و. ځکه خويي ۲۴ ساعته تر سختي پهري لاتدې ساته دې يې اوس د" ډي پيرس" رستوران ته دقهوې لپاره له تلوڅخه هم منعه کړی و. اوشاوخوا يې دقدم وهلو بنديز هم پرې لګولی و. شاوخوا په کورکې دننه اوبهر دايټالوي پوليسو پهرې ولاړې وې تر دې چې زه کورته ننوتم نوجامې يې راته وپلټلې.

دکورڅخه بهر او دننه په انګړ کې چراغونه بل وي اوبهر ونې کړی شپه رڼا وي هر ساعت يوځل دکور دپاسه هليکوپتر راګرځي. شاوخوا ته چې کوم خلك اوسيدل هغوى به ډير ويريدل يوه جاپاني كورنۍ له دې وضعې نه دومره په تنګ شوه چې له هغه ځا يه ولاړل.

موږ چې دننه ورغلو يو ډنګر دګڼو سپينو بريتو خاوند چې د دوو کريمي رنګو جوړه کرسيو څخه پريوې ناست و زموږ هرکلي ته راجګ شو دا پخوانی پاچا و دی په عادي جامه پرتوګ او کميس کي نه و چې موږ ته يې ګواښ کړي و بلکې نفيسه اوبې داغه دريشي يې پرغاړه کې وه اويوه وريښمينه نيکتا يې يي اچولې وه.

تور اوځلیدونکي بوټان یي په پښو وو، هغه په موسکا تو دهرکلی راته ووایه ،خپل دروند او با وقاره لاښ یې راکړ او دپولیسو لخوا د درول شویو خندونو په اړه یې بخښنه وغوښته ویې ویل:

زه پخپله په کور کې بندي يم ده داخبري په فرانسوي ژبه وکړې چې په کابل کې درباري ژبه وه.

یوه فلیپینی پخوونکی په چینی پیالو کې شین چای راووړ، له هغو سره دکوچوبسکټ اوچاکلیټ هم وو ما پر خونه یو نظر واچاوه . دا یو دڅلورو دخوب کوټو درلودونکی " ولا" وه چې شانداره ماڼۍ هیڅکله هم نشوه بلل کیدای، له یوه پخواني تور،سور اوزرغون رنګی بیرغ پرته چې په یوه لویه ستنه را څړیدلی و . دا دسرپټولو لپاره یو ساده کورو، لکه کوم چا چې دسمدستې اړتیا لپاره کوم کور په کرایه نیولي وي اوخپل کور یې نه بولي غولې یي دلرګي و . څوبوټي هم لګیدلي وو یو نوي سي ډي بوغوونکی هلته ایښی و ، او څودقهوې سرمیزي بکسونه وو . په دې کې شخصې په شاه پورې اړوند څو تصویونه تصویونه اړوند څو توله ایښي و . په هغو کې دلویو تصویونه کې پرمیز ایښي وو . په هغو کې دلویو

د کتاب پر نہسی شمہرہ

پګړيو خاوندان دپاچا دکورنۍ پخواني مشران هم ووچې يو پکې د احمد شاه ابدالي تصويرو.

ظاهر شاه داحمد شاه په څیر حریص نه دی. هغه ته پاچاهي په ۱۹ کلنۍ کې ورسیده یعنې پرې وتپل شوه. دی یې له پاچا هي نه څلور کاله پخوا داټکل پرخلاف د ولي عهد " جانشین " په توګه وټاکه.

پاچا په ۱۹۱۴ م کال کې د دراني کورنۍ ديوه اړخ په قبيله کې وزيږيده هغه مهال په افغانستان کي دفتنو زمانه وه چې د راوروسته ډيرو پيښو اصلي سببونه يي برابر کړل دده پلار جنرال نادر خان دباچا حبيب الله خان د پوځونو ستر سالار و ويل کيږي چې پاچا د هرې سيمې څخه يو ه يوه ښځه کړې وه،چې چيرته يي دواده امکان نه و له هغه ځايه يي کومه ښځه دوينځې په څير په زور ورسره راوستې وه چې ټولې قومې ډلې په دې ډول تر خپل کنترول لاندې وساتي.

دده دزامنو شمير تر ٣٥ تنو زيات و لورانې يې پردې سربيره وې، ظاهر شاه پنځه کلن و چې حبيب الله خان ووژل شو. هغه په هغو ورځو کې جلال آباد ته دښکارلپاره تللی و، دشپې په تياره کې چاپه خوب ويده وواژه ، نادر شاه يې په لومړنيو نيونو او پلټنو کې بندي کړ، خوڅه موده وروسته يې بيرته خوشۍ کړ او بيا يې دپوځ مشري وروسپارله.

دا کار دده لرې خپلوان اوناسکه دکاکا زوی پاچا امان الله خان وکړچي دحبیب اله خان له زامنو څخه یو و. داسې ویل کیدل چې پلار یې پخپله ده په یوه دسیسه کې وژلی دي. اودې دې کارته خپلې مور لمسولی و.

پاچا امان الله خان دهيواد په مختلفو برخو کې قومي پاڅونونه په

کلکه وځپل ، اود ۱۹۱۹ په مې کې يې پربر تانوي هند ناڅاپي حمله وکړه چې بيا د افغان - انګليس دريمه جګړه ونښته

ددي جګړې هدف دا و چې افغانستان خپله بشپړه خپلواکي واخلي او دډيورنډ کرښې اودسنددسيند شاخوا سيمې بيرته تر لاسه کړي. چې داټولې يو وخت دافغانستان سيمې وې.

دناڅاپي حملې يوه ګټه داوه چې دنادر خان پوځونو په پيل کې کاميابۍ ترلاسه کړې، په تيره داچې د خيبر اوسرحد په مليشو کې شامل زيات پښتانه له افغان پوځ سره ملګري شول خوبيا برتانوي هند دجګړې دايره پراخه کړه، "رايل هوايي ځواکونه" يې را وغوښتل چې په لومړۍ نړيواله جګړه کې يې برخه اخيستې وه اوډير شهرت يې ګټلې و٠ ځکه خودې الوتکو دختيځ افغانستان په لوړو غرونو د پاسه الوتنې وکړې اوپرجلال آباد او کابل يې سختي بمبارۍ وکړې چې افغانانو يې هيڅ اټکل نه و٠ کړې

داپر افغانستان لومړنۍ هوايي بمباري وه. يو بم دامان الله خان دبابا امير عبدالرحمن پرمزار راپريوت چې پاچا ډير پرې خپه شو.

ځکه یې دهند واسرای لاره چیمفورد" ته دتلګرام په واسطه کلك احتجاج وکړ. په هغو کې یې ولیکل: دادافسوس ځای دی چې پر لندن دمتحدینو بمباري وحشیانه عمل بلل کیږي اوپرعبادتځایونو بمباري دیر کړغیړن عمل ګڼل شوي اوغندنه یې کیږي. په داسې حال کې چې موږ دسر په سترګو ګورو چې دغسې عملیات دلویدیځ دمهذبو خلکو عادت شوی دی.

طالبان ډير کلونه وروسته وپوهيدل چې لکه څنګه چې امان الله خان د وژونکيو وسلو ځواب نه درلود همدغسې دوي هم دامريکا يي

اوانګلیسي هوایي ځواکونو په وړاندې بې وسه وو. برتانیې داشوق نه درلود چې په دې جنګیالي اولس پسې دنګو غرونو ته ورشي اوویې وژني ،هغوی په لومړۍ نړیوالې جګړې پسې سمدستي وروسته داسې پوځې عملیاتو ته چمتو نه وو ځکه چې په هندوستان کې هستوګن انګریزي پوځ خپل ډیر ماهر پوځیان له لاسه ورکړي وو اوددوي پوځونه تر اوسه پوري ستومانه وو. بالاخره دواړه لوري خبرو اترو ته تیار شول چې بیا دراولپنډۍ تړون وشو دهغو له مخې برتانیه دافغانستان دبهرني سیاست له کنترول څخه لاس پرسر شوه . هلته یو افغان پلاوی له آموڅخه پورې ووت اومسکو ته ورسید او له بلشویکانو سره یې ددو اړخیزو همکاریوتړون لاسلیك کړ.

دغه تړون دافغانستان اوروسيي ددوستۍ پيلامه شوه. وروسته بيا روسيې افغانستان ته الوتکې په تحفه کې راواستولې اودغه دوستي يې تازه کړه.

له دې سره يې پيلوټان او تيليګراف ماهرين راواستول چې په راتلونکيو څو کلونو کې روسانو دکابل-کندهار، هرات اومزار شريف ترمنځ دتليفون مزي وغځول.

امان الله خان ډیر ه مینه درلوده چې " انقلابي پاچا" وبلل شي اوهغه دتر کیې دکمال اتاترك سخت پلوی اوستایونکی و نوموړي په کلکه دا هیله درلوده چې داتاترك په پیروي له افغانستان څخه دقومي اختلافاتو اوجګړه مارۍ پرځای یو پرمختللی اونوی قوم جوړکړي دۍ لوري ته یې لومړی ګام دملي اردو جوړ ول وو

چې دهغو لپاره يې له تر کيې څخه پوځي مشاورين راوغوښتل . دهغو په راتلونادر شاه ډير په غوسه شو ځکه چې دمشاورينو يوه مشوره داوه چې د پوځ تنخواه کمه کړي، پردې سربيره يې نورهم داسې مشوره داوه چې د په د په د کې يې مايوسي خپره اصلاحات پيشنهاد کړل چې د سپاهيانو په منځ کې يې مايوسي خپره کړه امان الله دنيوکې زغملو توان نه درلود هغه په ۱۹۲۴ م کال له نادر شاه څخه د پوځ قومانده بيرته واخيسته او هغه يې پاريس ته د سفير په توګه واستاوه. لږ ه موده وروسته د هغه صحت خراب شو او د فرانسې جنوب ته د علاج لپاره ولاړ

افغان واکمن له وخت سره يوځاى تلو سره عادت نه دي دهغو يو ثبوت نن طالبان وو چې غوښتل يې هيواد يې بيرته دمنځنيو پيړيو لورته بوزي په داسې حال کې چې امان الله خان غوښتل افغانستان له خپل وخت نه وړاندې بوزې

چې کله روغ شو دخپلو اصلاحاتو لړۍ يي پيل کړه د ۱۹۲۷ م په دسمبر کې تهران اواستانبول ته ولاړ ، بيا يي يو اته مياشتنۍ اوږده سفر پيل کړ چې په هغو کې روم . پاريس . لندن، بروکسلز اوبرلن ته ولاړ . کور بانو دده اودده د هوسۍ سترګې ملکې ثريا دومره عزت اوقدر وکړ چې تر اغيزې لاندې راغی اوغوښتل يې افغانستان دلويديځ په رنګ کې رنګ کړي: چې هيواد ته راستون شو دزده کړې مخلوط نظام، دواده لپاره دکم عمر اودپردې لرې کولو اعلان يې وکړ

ملکې ثریا پرده لرې کړه اوعام حضور ته راووته دا امریي وکړچې دکابل په هره رسمي غونډه کې باید خلك پتلون او کورتۍ واغوندي اوشپوخولۍ پرسر کړي.

دده رقیبانو په مخالفت لاس پوري کړ دده اسلام دښمنه کارونه يې کلك وغندل دا آوازې يې هم خپرې کړې چې امان الله خان له لويديځ څخه داسې ماشينونه راوړي دي چې د مړيو څخه غوړي

وباسي اوصابون ترې جوړوي.

دجلال اباد قبايلو په ۱۹۲۹ م كال كې بغاوت وكړ، هغوى پردې هير په غوسه نه وو چې هيواد عصري كوي دنوې ماليې په باب په غوسه وو چې دبغاوت سپرغۍ بله شوه نوبيا بير ته ګړندۍ خپره شوه امان الله خان دهغوى دځپلو لپاره پوځ واستاوه، خوزيات پوځيان له پاڅون كوونكيو سره ملګري شول چې دكابل حكومت ته دالوى ګواښ شو، له ختيځ څخه قومي لښكر چې دكابل په لور راوخوځيدنو امان الله خان دخپل مشر ورور سردار عنايت الله خان لپاره له پاچا هي څخه لاس پرسر شو او په خپل موټر كې دكندهار په لور وتښتيد، هغه مهال دى پردې نه پوهيده چې په خام سرك په هسكو ټيټو لارو كې دغه موټر مناسب نه دى ځكه خودوى په واورو كې ونښتل.

دعنايت الله پاچهي يواز درې ورځې دوام درلود.

دغلو يوه تاجك مشر دسقاو زوى چې په هيواد كې اړدوړ وليد سمدستي يې تخت ونيو، امان الله خان قومونه راټول كړل اوغوښتل يې چې بيرته واك لاس ته راوړي خو ناكام شو اوبيرته وتښتيد داځل يې چې بيرته واك لاس ته راوړي خو ناكام شو اوبيرته وتښتيد داځل يې په برتانوي هندكې پناه واخيسته چې له هغه ځايه په بيړۍ كې ايټاليې ته ولاړ ، هلته ځكه ولاړ چې تير كال يې چې اروپا ته توپاني سفر كړي و روم ته په وررسيدو دايټالي پاچا وكتور امانويل بيړه وكړه اوده ته يې دهغه هيواد تر ټولو ستر وياړ " آرډر آف هولي اي نن سي ايشن" وركړي و چې له هغو سره ډير امتيازونه تړلي دي.

له هغو جملي څخه ددې وياړ خاوندان د "پاچا دعمه زوی" بللی کيږي) نوچې کله دغه دعمه زوی دايټاليې پرساحل پلی شو پاچا له دې پرته بله لاره نه درلوده چې سياسي پناه ورکړي ځکه خوهغه تر

۱۹۶۰ م پورې تر خپل وفات پورې هلته پاتې شو.

نادر خان ته چې دوضعې خبر ورسید سمدستي هندوستان راغې ، په پیښور کې یې دخپلو وروڼو ځواك یوځای کړ اوپه ډیر هوټل کې یې مرکز جوړ کړ پښتنو دتاجکو د واکمني څخه ډیره کړې درلوده ، هغوی نو دسفاو دزوي حکومت چیرته زغملی شوای چې په حکومت کې یې یوازې خپل تاجك ملګري ټاکلې وو.

هغوی زیاتره نالوستي وو چې په وژلو او لوټ اوتالان به بوخ وو . ددوي بدو کړو وړو دنادر شاه کار آسانه کړ ، هغو په لږه مود کې دپښتني قومونو لوی لښکر تیار کړ. پرکابل یې دوه ځلې حملې ناکامې شوي د هغي سبب داو چې قبایلو خپل انتقام اخستل پیل کړل، نادر شاه نور پوځ تیا رکړ اویو پټ اخبار "اصلاح" یي خپور کې په پلازمینه کې یې هم ډیر خلك دځان ملګري کړل. دغه اخبار وروسته درسمي دولتي اخبار بڼه خپله کړه په ۱۹۲۹ کال داکتوبر په لسمه د سقاو دزوي تخت رانسکورکړای شو، په دې ډول هغه یوازې ۹ میاشتې واکمني وکړه.

زیاترو افغانانو له نادر شاه څخه داهیله درلوده چې خپل عزل شوی تره دامان الله خان به بیرته راو غواړي اوپاچهي به وروسپاري، خو نادر خان خپله پاچهي اعلان کړه او دسفاوزوی یې له ملګریو سره په ګولیو وویشتل اوویې وژل

چې واك يې په لاس كې واخيست وپوهيده چې خزانه تاجكانو تشته كړې ده اوډير ې لږ پيسې پكې پاتې و تر اوسه پورې دامان الله خان دپلويانو وفاداري لاسته راوړل لاپاتي وو.

ځکه خوده خپل قبایلي پوځ ته اجازه وکړه چې په کابل کې

لوټماري وکړي. دي کسانو ته چې ډيرې پيسې په لاس ورغلي جيبونه يې ډك کړل او په خپله مخه ولاړل.

یې که پوځ هم پاتې نشو پیسې هم نه وې نود واکمنۍ لپاره به یې له چا نه دملاتړتمه کړې وای.

کې ځکه خوبلکل خپلسري واکمن ترې جوړ شو چې څه يې په ذهن کې ورغلل همغسې يې وکړل د ۱۹۳۱ م کال په جنوري کې په کابل کې دبرتانيې سفير " رچرد ميکوناشي "لندن ته په خپل يوه استولي ليك کې ليکلي:

په هیواد کې دخپرې ګډوډۍ ګټي تر زیانونو څخه ډیرې خوښول کیږي قومونه اوس دا فکر کوي چې په تیر کال کې لاسته راوړې آزادې ولې له لاسه ورکړو اومرکزي حکومت ته تسلیم شو؟

حکومت خوجبري ماليه، گمرکي محصول اوخپلو افسرانو ته درشوت غوښتنې هم پيل کړي دي ، داهم امکان لري چې موږ له سرکاري وسله تونونو او پوځي چوڼيو څخه کومې وسلې تر لاسه کړې دې هغه بيرته حکومت رانه ټولې کړي

رډيا رکپلنګ ليکلي دي:

تر کینچنۍ "فاحشې "پرمار ډیر اعتمار وکړه، خوتر افغان پرکیچنۍ زیات اعتماد کوه.

دافغانانو انساني تاريخ دوژنو اودوکه بازيو له کيسو څخه ډك دی،ځکه خو هغه حیاناك او زیارکښ زده کوونکی " ظاهر شاه" چې ناڅاپي ولي عهد غوره کړای شو خوښ نه و.

 چې په "لاسي پاسچر" او ډي مانټي پلاير کالج کې يې زده کړې کولې هلته ده د مولير او ډوماز آثارو لوستل ، دپارلماني جمهوريت په بار يې مطالعه وکړه او دعلمي بحثونو داوريدو لپاره دکلتوري ټولنې غونډو ته ورتلو چې پلار يې پاچا شو بيرته کابل ته راغي او په حربې پوهنتون کې شامل شو ...

د ۱۹۳۳ کال نومبر په اتمه ددلکشا ماڼۍ په مراسمو کې يې کډون وکړ ددلکشا ماڼۍ يوه انګريزي دودانيو ماهردحبيب الله خان لپاره ډيزاين اوجوړه کړې وه ،نادر شاه په هغو ورځو کې نوي ښوونځي بيرته پرانيستي وو چې تکړه زده کوونکيو ته به يې انعامونه ورکول نادر شاه يې خپل زوى وروغوښت:

ظاهره بچیه دلته راشه!

شهزاده دپلار په دې غږ حیران شو ، پلار یې زوی دومره ځان ته ورنژدې کړ چې دهغه دخوښې عطرو "تباك" وږمې پرې ولګیدې هغه په خوښۍ وویل بچیه زه درباندې ویاړم ته زما ښه زوی یې بیا نو پلار اوزوی غاړه غړۍ هلته ولاړل چې پوځي موزیك غږیده ،چې څنګه دوی پر کرسیو کیناستل درې ډزې وشوې په پیل کې زوی پوه نه شو چې داڅه وشول؟

بيا يې دپلار پرسترګيو "عينکو" سرې وينې وليدې چې له دې سره هغه په کرسۍ کې ړنګ شو ظاهرځان دپلار په پښو کې وروغوځاوه په دې کې دده له ترونو څخه کشري شاه محمود دي په څپيړه وواهه اوورته ويې ويل:

ظاهر ه ا دا دژړانه دهیواد دژغورنې وخت دی دهمدې ورځې مازدېګر په څلور نیمو بجو دتوپ ډزې وشوې اواعلان شو چې دنوي پاچا پرسرتاج کيښودل شو.

په کابل کې دځای ناستي مساله کله کله سوله ييزه حل شوې ده ،دشهزاده دترونو په زړونو کې به خامخا دواکمنۍ تمې اوحرص غزونې کړي وي ځکه چې له تيرو دوو لسيزو راسې ټولې معاملې دهمدوي په لاس کې وې.

دځوان پاچا لپاره دا ډير له ستونزو ډك وخت وځكه چې هغه په فرانسه كې په انځورګرى اوفرانسوي كلاسيك ادب لوستووخت تير كړى و

هغه پردې خبر نه و چې تل له يو بل سره په جګړو بوختوقومونه به پاچا هي څنګه کوي؟ هغه خبرې پيل کړې وې ويل

ماهیڅکله نه غوښتل چې پاچا شم" دده دڅلویښت کلنې پاچهي دوره هیڅکله هم دافغان تاریخ کوم زرین تاریخ نه دي".

په افغانستان کې ستونزمنه خبره دقومونو ترمنځ دتوازن ساتل هغوی له يو بل سره همغړي اومتحد ساتل او له مصيبتوڅخه ژغورل دي.

په دو هم کام کې دسیمې په سطحه دقدروتونو ترمنځ دتوازن ساتل دي، زموږ شمال لوري ته شوروي اتحاد یا اوس دمنځنی اسیا ریاستونه دي ،ختیځ ته چین جنوب ته پاکستان اولویدیځ ته ایران پراته دي افغانستان له یر وړوکی خومغرورهیواد دی ، ځکه خوټول کاونډیان هلته په لاسوهنه کې هڅه کوي ، دساري په توګه طالبان وګورئ هغوی اصلاً افغانان نه وو بلکي پاکستاني اوعربان دې ځکه دابهرنی لاس دی چې په موږ پسې دي په داسي حال کې چې موږ ته آزادي تر هرڅه زیات ار څښت لري.

داسمه ده چې چې زموږ دخپلواکي په ساتلو کې زموږ دهيواد جغرافيا وي موقعيت هم لوي لاس لري، دا له غرونو ډکه سيمه ده چې تاسو برتانويان تر هر چا پرته ښه پوهيږي.

پردې خبره موږ ټولو په کړس کړس وخندل، ځکه چې دواړو ته دخپلو سل کلنو اوږدوجګړو داستان رایاد شو.

موږ داسي ځلك يوچي خاوري ته موڅوك دننوتو لاره نشي كولي موږ داسي ځايونه لروچي كلونه كلونه پكي پټيداي شو اوله نوي گروپ سره يۍ برته راوتلي شو لږ خوته دغه اسامه بن لادن ته وګوره، څومره دآشنا څيري خاوند دي، هغه دومره مشهور شوي دې چې ښايې دبل چا په برخه دومره شهر ت نه وي بيا هم دنړۍ تر ټولو ځواكمن پوځ خپل ټول زور ولګاوه خوويي نه موندلو زموږ په غرونو اودروكې دهغه لټول داسي دي لكه دوښوپه خره كې چې ستن لتوي.

پاچا د ۱۸۴۲ كال پيښي حواله وركړه چې شپاړس زره برتانوي پوځيان اودهغوى دكورنۍ غړي له كابل څخه دشاتګ په وخت كې وژل شوي وو اوخپلوخبروته يې دوام وركړ:

زموږ وطن دومره سختې لارې نرې چې کله تاسو انګريزانو خپل پوځ له توپونو او وسلو سره دغرونو په سرونو اوکمرو کې ناستو افغانانو سره دجګړې لپاره واستاوه نوهغوی ډير په اسانه دوي نخښه کړل ځکه چې هغوې په دې غرونو ،تړو او کنډوونو کې پل پرپل بلدوو لکه ښکار چې په خپله دام ته راغلی وي،چې هر وخت له بهرڅخه زموږ دهيواد دنيولو په نيت څوك راغلي دي همدغه يې برخليك شوى دي.

موږ تل توازن ساتلی و ، ، چې که یوځواك حمله کړې ده بل دمرستې اس راکړی دی همدغه سبب و ، چې ماته په دوهمه نړیواله جګړه کې تړ ټولو ګرانه پریکړه داوه چې اتحادي ځواکونو ۴۸ساعتونه افغانستان ته التیماتوم ورکړ چې موږ خپله بې طرفي پریږدو او ددوی ملاتړ وکړو او ډېرمني دسفارت غړي دوی ته وسپارو یادې دایران په څیر دحملې انتظار وکړو ، موږ دخپلې بې طرفۍ تل دزړه په وینو ساتنه کړې ده، لکه موږ چې په لومړۍ نړیواله جګړه کې وښوده ځکه خو مالویه جرګه راوبلله چې اولس پخپله پریکړه وکړي.

جرګې پريکړه وکړه چې هرڅومره خطر وي موږ بايد خپله بې طرقي وساتو. دا دافغانانو لپاره د اصولو معامله ده،چې زموږ کره کوم ميلمه وي بايد کلکه ساتنه يې وشي. موږ جرمنيان دوي ته نشواي سپارلي. اونه دهغوي اسناد ورکولاي شواي، خوموږ په درناوي ورته وويل چې دپلوماتان او پروګرامونه يې محدود کړي.

البته کله چې ظاهر شاه بوډا شو دخپل هیواد داداره کولو لپاره یې څه پریکړې وکړې ، هغه په ۶۴-۱۹۶۳ م کال یوه بله لویه جرګه راوبلله اوپه هغو کې یې داسې پاچاهي نظام اعلان کړ چې دبیا ن آزادي ، دسیاسي ګوندونو جوړولوحق اود نجونو اوهلکانو لپاره تر منځنیو زده کړو پورې زده کړه وړیا اوضروري بلله اوښځو ته یې درایې حق ورکاوه.

هغه ويل:

موږ دېشري حقوقو مراعات کاوه، دښځو او نارينه وو حقوق براېر وو. هغوې په حکومت کې هم دکار حق درلود، هغه ټول شيان ووچي نن يې ډيري ډنډورې دي.

هغه راته وويل:

په آریانا هوایي شرکت کې موږ لوڅمخې ښځې میلمه پالې اوخدمتګارې درلودې، په کابل رادیو کې ښځې نطاقانې اوپه نورو برخو کې شاملې وې اوملګروملتونو ته موهم په استازیوکې ښځي استولې وې . دا بیابیله خبره ده چې مذهبي کړۍ پردې کارونو ډیرې پاریدلې وې.

پاچا ډير محتاط سړى و او ډير شميرلي ګامونه يې اخيستل خو امريکا يانو بيا دي داصلاحاتو په راوستو کې پرغفلت اوبها نو لټولو تورن کړى و ، تردې چې دې يې يومکر جن سړئ باله. دامريکا دبهرنيو چارو وزارت سياسي آتشه " چارلس ډنبر" دده داعلان کړي اساسي قانوني په اړه چې کوم پيغام مخابره کړى و ، دى يې په هغو کې دي اقتصادي اصلاحاتو په مخه کې ستر خنډ بللى و.

هلته په ۱۹۶۵ كال څوترقي خوښو محصلينو اوليكوالاو دغه اصلاحات كافي نه بلل اوپه هيواد كې يې لومړنى كمونست ګوند " دخلكو ديموكراتيك ګوند" بنسټ كيښود. چې ډير زر په خلق اوپرچم دوو ډلو وويشل شول.

دلومړي ګوند مشر نورمحمد تره کي اوددوهم ببرك کار مل و څومره چې اقتصادي وضعه خرابيده د محصلينو مظاهرې او احتجاجونه زياتيدل دمذهبي اوکمونستي ګوند ونو ترمنځ څوځلې ټکر ونه راغلل چې دهغو په نتيجه کې پلازمينه عملاً فلج غوندې شو. پردې برسيره درې کاله پرلپسې وچکالي راغله اوپه ۱۹۷۱ م کال سخته کاختي راغله، په دې ډول وضعه لا پسې خرابه شوه ، ددې پيښوپه اړه ظاهرشاه وويل:

زه چې کله شاته ګورم نوداسې ګڼم چې اصلاً خرابي له دي نه راغله چې افغاني زلميان مو روسيې ته دزده کړو لپاره واستول، دغه بې تجربې اودخام ذهن هلکان په اسانۍ دکمونيستي تبليغاتو تر اغيزې لاندې راغلل ،چې بيرته راستانه شول دخپلو نظرياتو تبليغ اوخپراوی يي پيل کړ خوافغان اولس هغوی ورټل هغوی پخپلو کې هم له يو بل نه مخ واړاوه دغسې دوی چې هرڅه ردول دوی پخپله رد اوورټل شول.

پردې سربيره دظاهر شاه دنوي اساسي قانون يوې مادې شهزاده داود دده دکاکازوي دده په لوی دښمن بدل کړ دا ۲۴ مه ماده وه چې دهغې له مخې دشاهي کورنۍ هيڅ غړي حق نه درلودر چې وزارت واخلي چې ددي مطلب داوچې دشاهي کورنيوغړيو ته داقتدار يوازيني لاره داوه چې تخت ونيسي، کله چې داود په افغانستان کې داحتمالي انقلاب دخبر ورکولو لپاره خپل استازی امريکا ته واستاوه هغه ته يې ځواب ورکړ چې موږ ته دا ارځښت نه لري چې په کابل کې دچاواکمني وي؟

د ۱۹۷۳ کال د جولاي په ۱۷ مه داود په کابل کې د ظاهر شاه له غیر حاضری څخه ګټه او چته کړه اود څو سوه تنه پوځیانو په ملاتړ یې ارګ ونیو، پخوانې پاچا چې روم ته دستر ګو دعلاج لپاره راغلي و دحمیرا دپلار سردار عبدالولي په شمول ځینو مشاورینو دانظر و ، چې پاچا دپاچهي نه دلاس اخستو پرځاي باید خپل ځانګړي ګارد ته دمقاومت قومانده ورکړې واي. خوهغه چې په ټول ژوند کې په یوه سوله خوښی اوامن ناك سړي مشهور و ، هغه مهال وویل:

دې سړني هغه مهال اقتدار په لاس کې واخيست چې پرجرمن دهټلر واکمني وه اوموسي ليني دايټاليا ديکتاتور و، غالباً اوس هغه دا احساس کړي وه چې زه په يوه بيل دوران کې ژوند کوم.

په روم کې هغه تقریباً دنومورکی ژوند تیر وي زیاتره په کورکې دننه په قطعو اوشطرنج لوبو ځان بوخت ساتي

حميرا وايي: په لوبوکې هغه ډيره دوکه بازي کوي، هلته چې څومره وخت تيريدو له کابل څخه دشاهي ماڼۍ د فاتحانو يو پربل پسې په بي رحمۍ دو ژنو خبرو نه راتلل.

لومړی په ۱۹۷۹ م کال انقلاب راغی چې په هغو کې له داود سره دهغه دکورنۍ نو رغړي ووژل شول دغه انقلاب پخپله دده پوځ راوست چې دده هوايي ځواکونو پرارګ حملې وکړې او دوی يې ووژل ، پرځای يې نورمحمد تره کي راغي چې دخلق ديموکراتيك ګوند دبنسټ ايښودونکيو څخه و ه. هغه غوښتل دکمونست ګوند پرځای داسلام بيرغ ورپوي (امکان لري دغه جمله برعکس وي ځکه چې واقعيت همدغسي و ه "ژباړن) خوډير زيات مذهبي مشران اوعلمي اومسلکي خلك يې دڅرخي پله جيل ته اچول، هغه اصلاً خپل اقتدار تينګاوه، په نوي حکومت کې ده ته "ستر لارښود" لقب ورکړ شوی و ه .

ډير افغانان وويريدل خولومړي ستر غبرګون له هراته راپورته شو چې هلته يې نژدې سل تنه روسي مشاورين دخپلو کورنيو له نوروغړيو سره وښار په منځ کې راوايستل اوويې وژل

پردې دمسکوچارواکوسمدستي غبرګون وښوداوټانکونه او الوتکې يې ورواستولې ښار يې پربل مخ واړاوه چې په زرګونو کسان پکې ووژل شول د ۱۹۷۹ په اکتوبر کې تره کي پخپل کورکې مړوموندل

شود هغه پرخوله بالښت ورايښودل شوي اووژل شويوء.

دده پرځای حفیظ الله امین شاهي ماڼۍ ته راغی چې پرهغه هم غلچکي برید وشو خوبچ شو، تردې وړاندې هم کاجي بي دوه ځلې پرهغه حملې کړې وې چې ناکامې شوې وې په ۱۹۷۹ کال دکرسمس په جشن کې روسي کوماندو دخپلو پوځونو دحمايې لپاره دکابل هوايي ډګر کلابند کړ ، امین فکر کاوه چې دادده دملاتړ لپاره راغلي دي ، خو ددسمبر په ۲۷ مه په زرګونو نور روسي پوځونه له آمو څخه را تیر شول اوکوماندويي ګروپ لومړنۍ ډزې دامین پر مرکز وکړې تر دې وړاندې يې پرده دزهرو خوړلو هڅې هم وکړې ،خوناکامې شوي بالاخره يې امین تري تم کړ اودکمونست ګوند دويم بنسټ ایښودونکي د۸۵ زره روسي پوځونو سره کابل ته راغې اوجمهور رئیس شو، دروسانو دغه دعوه چې ددوې پوځونه دکابل دچارواکو په غوښتنه هلته تللي دي په ټوله نړۍ کې په ملنډو اومسخرو استقبال شوه اوپه کلکه وغندل شول کار مل تر ۱۹۸۵ پورې همدغسې واکمن و بیا يې دعلاج په پلمه شوروي اتحاد ته یوړ چې بیا هیڅکله بیرته و بیا يې دعلاج په پلمه شوروي اتحاد ته یوړ چې بیا هیڅکله بیرته رانغې

دهغه پرځای يې نجيب الله واکمن کړ هغه دخپلسري .ضدي طبعي اوغټ بدن له امله په سنډا "غوايه" مشهور وء.

خوداټکل پرخلاف چې ویل کیدل دا دڅو شپو میلمه دی ډاکتر نجیب په ۱۹۸۹مې کې دروسي پوځونو له وتلو وروسته هم لامقاومت کاوه په ارګ کې چې څومره وژنې اومرګونه وشول په هغو کې د ډاکتر نجیب دواکمنی دوره تر ټولو زیاته ویروونکې وه دی په ۱۹۹۲ کې هغه وخت له اقتداره لرې کړای شو چې مجاهدینو کابل ونیو.

نجیب دطالبانو په لاس دکابل ترنیولو پورې دملګرو ملتو په دفتر کې پناه اخیستي وه دی یې دعبرتناك مرګ لپاره لومړي ارګ ته یووړ. چې یو وخت هلته واکمن و علته یې لومړی یوې پخوانې دخوب خونې ته بوتلواو خصي یې کړو وروسته یې په یوه لنډ کروزرموټر پسي وتاړه او په کوڅو یې راوګرځاوه اوبیا یي د ترافیکو دغرفی په یوه پایه راوځړاوه چې عام خلك یې یننداره وکړي اوعبرت ترې واخلي یوه پایه رافځړاوه چې هر وخت څه ګډوډي راغلې او یا بحران سخت شویدی لکه دروسي پوځونو له بیرته وتلو وروسته چې مجاهدین پخپلوکې سره ونبنتل یو چا به دظاهر شاه دبیرته راتلو مجاهدین پخپلوکې سره ونبنتنې په مقابل کي دهیواد دننه اوبهر مخالفتونه هم وو چې دپاچاهی دبیرته راتلو خبره به ورته کیدله مخالفتونه هم وو چې دپاچاهی دبیرته راتلو خبره به ورته کیدله دوي به غوږونو ته لاسونه یووړل

ایران چې په خپل هیواد کې یې دپهلوي کورنۍ پاچهي له منځه وړې وه په خپل ګاونډي هیواد کې یې دپاچهي نظام بیا راتلل نه خو ښول، په داسي حال کې چې پاکستان چې اوس هم په افغانستان کې ددوست حکومت دراتلو خوبونه ویني ویره یې درلوده چې د دراني کورنۍ په بیا راتلو به دپښتونستان اوستر افغانستان خبري بیا را پیدا شي ډیر افغانان په تیره شمال ټلوالې افغانستان ته دپاچا دبیا راتلو دغوښتنې په اوریدو غوسه کوله ددغه اتحاد یو فعال غړي ډاکتر عبدالله چې په اوسني حکومت کې دبهر نیو چارو وزیر دی په غوسه کې پوښتنه کوله:

ظاهر شاه په جهاد کې کوم رول درلود؟ مايوه ورځ له هغه سره پردې مساله خبرې کولې . هغه راته

وويل:

ظاهر شاه يې كورته راتلاي اوبيرته تلاي شي دهغه په راتلو به غوغا پورته شي خوهيڅ به ونه

پاچا پخپله هم بيرته وطن ته دستنيدو هيلې پريښې وي.

که څه هم ده ماته وويل چې دخپل لمسي په څيريي دخپل وطن خاوره په يوه بوتل کې ساتلې چې له خپلې بسترې سره يې وي هغه راته وويل:

داله کندهار څخه راوړل شوی ریګ دی چې هلته دپاچهۍ ریښې اوس هم شته.

خوچي د ۲۰۰۱ م کال په نومبر کې دطالبانو دواکمنۍ ورځ وګرځیده اوزیات خلک په ۱۹۹۲ کال دمجاهدینو دواکمنۍ دوختونو د له بد مرغیو دبیا تکراریدو په ویره کې وو.

دافغانستان لپاره دمتبادل نظام فرصت په توندی سره پای ته رسیدو نویوځل بیا دظاهر شاه بیرته راتلوخبرې تودې شوې کوموخلکو چې دوینو تویولو او مرګونو وختونه لیدلي وو هغوی ته د ظاهر شاه دواکمني وخت دافغانستان دتاریخ زرین باب ښکاریدو، په داسې حال کې چې په افغانستان کې منځنی عمر ۴۲ کاله وي پخواني ډیر لږ کسان پاتې دي ماپه کویټه کې دسټلایټ ټاون په سیمه کې هغه پوسترونه پخپله لیدلي دي چې دپاچا دبیرته راتلو غوښتنې پکې شوې وې افغانان چې هر چیرته وي دخپلو ځانګړیو روایاتو له مخې یو له بل سره په جګړو اوجنجال کې وې دکویټي په مختلفو کوڅو کې دپاچا دمخالفینو دفترونه هم شته هغوې په دې مساله سره لاس اوګریوان هم دمخالفینو دفترونه هم شته هغوې په دې مساله سره لاس اوګریوان هم دوي په افغانستان کې دملګرو ملتو نوځانګړي استازي فرانسس

ويندرل دظاهر شاه دبيرته ستيندو په وضاحت كې ويل:

پاچادتیر ځواکمن او په امن کې افغانستان یو خوب دی هغه یو ازيني مشر دی چې افغانانو ته يې هيڅ زيان نه دی رسولي.

له دې څخه دامعلوميدل چې دفلمينګ هوټل نه بهر د اعليحضرت دملاقات لپاره دخلكو گڼه ګوڼه ولې زياته ده؟

دامريکا دجمهوري رياست اوبرتانيې د بهرنيوچارو استازي" اولګياټا" ته استولي وو اودملګرو ملتونو سلاکار اخضر ابراهيمي همدغه شيبه چايو ته رارسيدلي تردې چې شمال ټلوالې هم يو پلاوی رااستولی و عد دامریکا کانگریس دنوی دفتر دجوړولولپاره دڅلور سوه زره ډالرو بودجه منظوره کړې وه.

داعلى پوځي زده كړو خاوند جنرال عبدالولي اودده امنيتي چاروسنبالوونكي په افغانستان كې دطالبانو او القاعده پرخلاف بمباريوكې دامريكا يي الوتكو مرسته كو له، ددې كار لپاره يې يوه ځانګړې کميوټر پاڼه پرانيستې وه.

حميرا ويل چې پاچا يوځل بيا دكابل دتصويرونو دالبومونو پاڼې اړول پيل کړي دي په داسې حال کې چې ډير کلونه يې پرهغو لاس نه و، لیګیدلۍ ، هغه دستر و ودانیو پرویجاړتیا کله کله ډیر خپه شي په ځانګړي توګه دکابل موزیم . دارلامان ماڼۍ اوخپل تجربوي فارم ډير يادوي چې ده يې دېنسټ ډېره ايښې وه.

په هغه فارم کې ۷۶ ډوله انګور او ۳۵ ډوله سنګترې وې ، هغې ويل چې که طالبان ماته وخوري نوټوله کورنۍ به بيرته ولاړه شې داسي پروګرام دوی هغه مهال هم جوړ کړی و چې کله طالبان لومړی راپورته شول اوځانونه يې دپاچا پوځ بلل،دحميرا په قول پاچا دومره ناکراره شو چې دسامان په تړلو یې لاس پورې کړ او دنویې دریشي دېوړولو امریې کړي و، ځکه چې پخوانۍ یې ډیرې زړې شوې وې دغه دنرم طبعیت خاوند سړی چې ډیر لږیې په لوړ غږ خبرې کولې دطالبانو په دوکه ډیر پاریدلی و جې هغوي دده په نامه واك تر لاسه کړ اوبیایې هیواد له نورې ګډوډۍ اوتباهی سره مخ کړ حمیرا ویل چې مادلومړي ځل لپاره هغه ولیدچې دومره په سختو الفاظویې خلك ملامتول اولعنت یې پرې ویلو کله چې مادبامیانو دېودادمجسمې دویجاړیدو دده دغېرګون په باب پوښتنه وکړه نودې ډیر سخت غمجن اوپه غوسه و ویل یې:

له لوي سکندر څخه تر نازيانو پورې وګوره چې خلکو داقتدار لپاره څه څه لوبې وکړې. پردې کار موږ وړاندې نه بيلکې شاته تللي يو باور مې نه راځي چې دوی ولي داسي وکړل؟

بيايې شاته تكيه وكړه اوهڅه يې كو له چې خپل مزاج بيرته نور مال كړي ما له ده نه دده دوطن دغوره يادونو په باب پوښتنه وكړه هغه وويل: زما هرڅه په ياد دي ... غرونه، ډنډونه، دري ، اوهر څه خودا وړوكي يادونه دي كه نه! زما ډيرې ګرانې خاطرې يوه دجنوبي افغانستان په وروستۍ ګوښه پورې اړه لري چې هلته ډير لږ خلك تلوته زړه ښه كوي ، ښايي هلته تګ دځان كسر شان بولي، زه هلته په يوه ځنګل كې ګرځيدم يو وړوكۍ هلك مې مخې ته راغئ خپل كوټ يې وكيښ ويې غوړاوه او راته ويې ويل: پلارجانه! راشه پردې يې وكيښ ويې غوړاوه او راته ويې ويل: پلارجانه! راشه پردې كشېنه! لږ دمه وكړه بيا يې دغونډۍ پرسر يوه كورته چې له انګړ څخه يې دودونه او چتيدل اشاره وكړه ويې ويل:

پلار جانه! زموږ په کورکې ساده ډوډۍ شته، اور هم بليږي!

راځه نن شپه زموږ کره ډوډۍ وخوره ۱ ماورته وويل:

مننه بچیه ا افسوس چې وخت اجازه نه راکوي.

دخپلو په زړه پورې سفرونوله جملې څخه يي په ۱۹۷۱ م کال دېرتانيې دسفر يادونه وکړه:

داپر خپل ځاې چې دافغانستان اوبرتانې ترمنځ په تيرو وختونو کې ناوړه تجربې پيښې شوې وې ډيرې جګړې پيښې شوې ، زما باور نه و چې هلته به زما دومره تود هرکلی وشي . لکه چې ومې ليدو.

دبرتانيې ملکې چې زه په زړه کې ورته درناوی لرم دخپل ميلمه لپاره هر کار اسانه کوي

هغې په پيل کې وويل" اعليحضرته ؛ ډير افغانان ستاسو هرکلي ته انتظار ولاړدي ، چې کله ټاکلي ځای ته ولاړو نوهلته افغاني ښکاري سپيان وو.

" لارډ مير" زما په وياړ په ګلډتالارکې دميلمستيا بندوبست وکړ، دايو نمونه محفل و ځکه چې تورم پرلپسې غږيده زه نه پوهيدم چې څه بايد وکړم اوڅه وخت يې وکړم، خو دا يوه ښه موقع وه چې تر ډيره حده ددواړو لوريو ترمنځ دسړو اړيکو کنګل ويلې شو.

دوه كاله وروسته دپاچا سترګې په لندن كې عمليات شوې چې دروغتيا دېيرته تر لاسه كولو لپاره ايټاليې ته راغي، پاچا ويل:

دایتالیا دبهرنیو چارو وزارت یو مأمور وارخطا راغي ، هغه دومره ویریدلي و چې د "تخت" کلمه یي له خولې نه راوتله په

ن ن به ونښته، هغه مهال زما احساسات هم ویده غوندې وو نه پوهیدم چې داڅه وایې ،چې کله یې زما دکاکادروی داود خان نوم واخیست نووپوهیدم چې ښایي دی زما دتخت دچپه کیدو خبر راکوي مافکروکړ چې ورځه هغه لایق سړی دی لږ تر لږه خویه هیواد ودان کړي ،زه ډیر ستومانه شوی وم ته پوهیږي چې کله یوڅوك په یوه کورکې ډیره موده اوسیدلئ وي په پریښودویې څومره خپه کیږي په هرصورت زه له تخته تیر شوم

ماترې وپوښتل چې آيا ته دې په خپله پريکړه وروسته پښيمانه شوي؟

دي لر چوپ شو بيا يې راته وويل چې که زه پوهيداي چې زما هيواد سره به داسې ويروونکې وضعه کيږي نوما به خامخا ددې پرخلاف پريکړه کړې واي

بيا يې سترګې چيرته لري ميخ شوې او څيره يې دغم تصوير شوه. ځکه چې پرضميريي دخپلو لس لکه وژل شويو څلويښت لکه مهاجرشويو اوپنځلس لکه معيوبو شويوهيوادوالو بوج پروت و هغه دبي شميره ماشومانو درلودونکي قوم ياد ژړاوه چې له جګړې پرته يې هيڅ نه دي ليدلي.

زما په زړه کې راوګرځیدل چې کاشکي داپوښتنه مې نه وای

که ظاهر شاه بیرته پاچا شوی وای نودفلمنګ هوټل ترڅنګ نندارو داسې ګواهي ویله چې دده دځای ناستي پرمساله به هم ویني توییدلې دده میرمن حمیرا چې دده داکالو ر ده اته اولادونه درلودل دواده په وخت کې هغه ۱۴ کلنه وه ،دوه زامن یې پخوا وفات شوي وو

ولي عهد شهزاده احمد شاه يوه بيله اروا ده چې په واشنګټن کې اوسيږي اوشپه وزځ په پښتوشا عرى ليکلوکې بوخت وي، دهغهله واکمنۍ سره هيڅ مينه نشته نور زا من يې ميرويس، شاه محمود، شاه ولي اونادرشاه دي هغوى هم بې پروا اولاوبالي غوندې دې ولي يې ويل: زه تر پادشاهي خطرناك شئ نه پيژنم دايو ډنګرسړى دى داوسپنيز چوکاټ واله عينکو اونورې بڼي څخه دانځور ګر اوهنر منى په څير ښکاري"

دايوه چوپه كورنۍ ده. دابايد شاهي كورنۍ نه واي دابس له ځان سره اموخته خلك دي اوبس.

امکان لري دظاهر شاه له زامنو سره دتخت د بيا ترلاسه کولو مينه نه وي خود هغه حريص لمسۍ په ډيره ناکرارۍ دفرصت ترلاسه کولو انتظار باسي

مصطفی په افغانستان کې ډیر لږ اوسیدلی دی هغه له روم نه انګلستان ته ولاړ هلته یې دهاروډي په ښوونځي اوایلنګ کالج کې زده کړې وکړې بیا دپوهنتون دزده کړو لپاره کاناډاته ولاړ ټول داوایي چې دی په څه خبردی چې هیواد څه شي ته وایي؟

ظاهر شاه په اولیګاټا کې په خپله "ویلا" کې ناست دی په سې ان ان تلویزیوني چینل کې دېمباریو نندارې کوي دخپلو فرانسوې ناولو نو د تړلو لپاره داشارې انتظار کوي دهغه په خپلو نویو دریشیو کې "هرمیز" نیکټایي ګانې اواستراخاني خولۍ ایښې دي

اوشاوخوا ته دغوړيدلو جالو نو څخه بي پروا دي واي:

په دي عمر کې ماته خطر نشته زه يوازي داهيله لرم چې افغانستان خوشاله ووينم په دې کې دپوليسو ګارد دننه راغې چې

رئېې په تياره کې ماخوندي ځای ورسوي. ده خدای پاماني راسره رئې ويل:

رم که زما خلک ما غواړي نوبيا به پاچاشم" دی ډير کمزوري اوناتوانه ښکاريدو ماته ناڅاپه دجنرال ولي خبره راياده شوه چې دافغانستان دراتلونکي په اړه يې کړې وه:

تاریخ کله کله تکراریږي که ته دپخوا په څیر کارونه وکړې پابلې به یې هم هماغسې دپخوا په څیر وي.

د فاطمه ماري يو بل ليک

- كابل دنومبر١٣ مه ٢٠٠٢ م كال

كرستينا سلاما

کابل آزاد شوی دی ، آیا ته پردې باور کولی شې؟
شمال ټلواله سهار وختي د شمال سرك له لوري
اوموږ یې هرکلي ته بهر ور ووتو موږ دوی ته شیرینی
ورکړې اوپوقانې موپه فضا کې خوشې کړې ، هغوی پرخپ
او لاریوکې سپاره راغلل، ځینې کسان یې پلي هم وو

زما ورور په سرتيريو پسې ورغلي و.

مورمې غوښتل چې را ايساريې کړي ځکه چې چي ونشي، ښځه کيدل خوډير له ستونزو سره مل دي زما اوزم ډيره هيله وه چې کاشکي موږ هم دهغوی ليدو ته ورتلای شو يوه ګاونډي ويل چې څوتنه طالبان يې په سرك مړه ليد ،دهغوی پرتوګونه ترې ايستل شوي وو داخرډيره بده خبره موږ خپلې پټې کړې راديو ګانې راوايستلې.

اوکری ورځ موغږولې .موږ دنوي حکومت د جوړیدو دڅه اوریدوپه انتظاریو. هیله ده چې دوستانه مزاج ولري ،په ښځو سره ښه سلوك وکړي . موږ ته خپلې دندې بیرته وسپاښوونځي پرانیزي ، افغانستان رادیو شمال ټلوالې نیولې ده

ځل ښځه ويانده ټاکل شويده دفرهاد ريا سندرې خپريږي هغه ډير ښه سندرغاړئ دئ.

طالبانو پرهغه بنديز لګولی و، ته خوخبره يې چې هغوی راديوګانې پرستنوراځړولې وې زه اوس دعا کوم چې هغه خلك بيا رانشي.

زما ورور چې بيرته كورته راستون شو نوږيره يې وركه شوې وه اوس ټول ږيرې خرييي

زموږ دګاونډيانو وړوکي ماشومان دي چې ډير خاندي دهغوی پلار ګلابي اوشنه کاغذپرانونه ورته راوړي دي چې دوی يې ډير لوړ الوزوي، ډيره موده پس موږ داسي په کړس کړس خنداګانې واوريدې نن يي چې بيا اوروخوښ يو لدې نه تصور وکړه چې پرخندا هم بنديز لګيدلي و زه ډيره خوښه يم زما په ګومان ښايي هرکال دغه ورځ جشن ونمانځو، ماپه کليزه کې پردې تاريخ اوورځ سورنشان لګولي دی زه اوس هندي سندرې اورم چې له کوڅې دکوم چا لاروي له ټيپ څخه راځي نن ډيره ښه شپه ده فاطمه ماري.

مرود له دیر لری څخه مخکي موږ له دیر لری څخه ایکل موږ نشوای کولی ځکی لیدو خوداصلیت په باب هیڅ اټکل موږ نشوای کولی ځکی دسفر انډیوال دسنډي ټیلګراف عکاس جسټن له لری واټن څکیدونکي دغه مات مات منار ته په ډیره حیرانی اشاره وکړه ویل:

په غور ورته وګوره ماته خودا دکومي کار خانې منار ښکار جستن رښتيا ويل ، ددښتي له منځه را وتلي لوړ لوړ انبارونه دانګلستان دوکتوريا دوخت په کار خانو کې لګيدلي دود کش راياد کړل چې يو وخت يي دشمالي انګلستان د ښارونو پيژندګلوي کوله دهغو دود کشو پاسني برخي به غاښ وي او سرونه به يي مختلفو لوريو ته لږ خم وو چې له شمال سو د نيشه يانو په څيرټالونه خوړل.

دلته موږ ته سمدستي يو شين فصل اودسمسورې ځمکم مخې ته راغله چې په اصل کې دصنو برله ونو ډکه ديوه لوي برخه ښکاريده تردې وړاندې دغرونو اوږده لړۍ پيليده وپوه موږ يوه افسانوي اوله اسرارو ډك ښار ته دننوتلو پر درشل ولام ښار چې اوسيدونکي يي فارسي وايي موږ دفارسي ويونکم هرات ته نژدي وو. مادموټر دښيښي ښکته کولو هڅه وکړه چې بر پروږ موخوښو يه هوا کې ساه ګاني وکا ږو ،خوپه هواکې

گردونه او دوړې وې چې ساه يې رابنده کړه ځکه مي بيرته هندارې پورته کړي ډير ځنډ پخوا موږ يوه کليوال افغان ته سل رياله ورکړي وو چې په يوه لاسي کراچي کې يي زموږ سامانونه دايران له سرحدنه نردې ځايه پورې رارسولي وو، دسرحد په بل لوري کې يو له رعبه لال سرى زموږ په انتظار و چې داونو چپنه يي اغوستې وه اوپرسر دروسي خوګ دپوستګي خولۍ ايښي وه، هغه ځان د ايوبي په نامه راوپيژاند بيا پرځمکه ور ټېټ شو موټي يي له خاورو ډك کړ هغه يي مچي کړ او هسي دځان ښکارولو په انداز يي موږ ته وويل: په خپل افغانستان کې تاسو ته ښه راغلاست وايم،

هغه پر "خپل" کلمه دومره زور راووړ چې موږ دواړو له ويرې په حيرانۍ هغه ته وکتل دکين لاس په يوه ګوته يي يوه لويه نقره يي ګوتيي وه چې په تور غمي کې فيروزه هم کاريدلي وه ،مادهغه په سترګو کې د ژوندانه او اورونو له لمبو سره د ژورغم اواندييښني سيوري هم ليدل خودهغه درعب اودبدبي وضعه داسې وه چې هغه ټول وسله وال کسان چې پرموږ راټول وو اوسامان ته مو يي له تمي په ډکو نظرونو کتل دايوبي په يوه کاږه نظر ټول په يوه اوبله تيت شول هغه په فارسي لهجه راته وويل:

تورن اسماعيل ماته امر كړي دي چې تاسو خوندي هرات ته ورسوم ،دري دپښتنو له ژبي "پښتو" سره هيڅ تړاو نه لري ،"

ایوبی راسره ملګری شو او یوه پیکپ ټیوټاته ورغلو چې په وچو خټو لړل شوي و تورن اسماعیل خان اصلاً داسماعیل خان شهر ت و چې یو تاجك قوماندان دی او دلویدیځ افغانستان یومهم جهادي

قوماندان ياديږي هغه تيره اوني هرات ته راستون شوی و يعنې له هغه ځايه دطالبانو له وتلو څخه يوازې يوه ورځ وروسته.

ايوبي داسماعيل خان داكمالاتو اوآذوقي رسولو مسئوول و، زه په زړه كې پردې ډيره خوښه وم چې نه يوازې اغيزمن شخصيت يې درلود بلكې هرڅوك يې درناوى اوعزت هم كوي ،ماته ځان دهغي درلود بلكې هرڅوك يې درناوى اوعزت هم كوي ،ماته ځان دهغي لويي لويې د انګريزي استازيو په بڼه كې ښكاره شو چې دافغاني پاچا هانو اوسردارانو حضور ته به يې خپل اسناد راوړل چې له هغوى څخه ځيني وروسته په ډيره بې رحمي وژل شوي هم وو

دوي ورځي وړانديي دتهران په هوايي ډګر کې رانه پوښتلي وو: آيا تاسو دزيارت لپاره راغلي يي؟

هغهٔ مهال داپوښتنه رانه وشوه چې دټکټ دترلاسه کوونکيو په کتار کې مې غوښتل له ټولو څخه مخکې شم تر څو دايران په ختيځ کې دمشهد سپيڅلي ښار ته دالوتکي ټکټ واخلم ، ځکه چې له هغه ځايه زه په اساني له سرحده راتيريدلی شوم

ماپه خوښۍ هغه ته سروښوراوه او هومې ورته وويل: ځکه چې په يوه ډول زه رښتيا هم دزيارت لپاره راغلې وم دخراسان پرځمکه چې ماپښه ايښې وه ۱۲ کلونه کيدل اولومړي ځل چې هرات ته ديارلس کاله پخوا راغلي وم.

ځکه خو اوس دغو دواړو ځايونو ته دراتلو لپاره ماډير زحمت رپوست

دوه وسله وال ساتونکي دډريور تر څنګ په مخه کې کيناستل اوخپل

کلا شینکیفونه یي یي پرزنګنو کیښودل ایوبي ویل چې دا ورته یو احساساتي سفرو او ده موږ ته په مشهد کې دخپل کور پته هم راکړه. د ۱۹۹۵ له سپتمبر راسي یي خپل پلرني کور نه و لیدلي.

ځکه چې طالبانو نیولي و اسماعیل خان اودهغه په لسګونو وماندانان ایران ته وتښتیدل، خو ایوبي تروروستیو شیبو پورې له طالبانو سره جنګیدلي و چې وروسته یي هغه نیولي و هغه دخپل هیبتناك بدن سره شره ترډیره حده شاعرانه روغبړ کاوه دده په لیدو اوخبرو اوریدو سړي ته دپخوا نیو زمانو هغه شاعران وریادیدل چې په جګړو کې به یې برخه اخیسته ایوبي راته ویل:

طالبانو څوارلس ځله ډير سخت عذابونه راکړل خوبالاخره له د نه په تيښته بريالي شوم اومشهد ته ولاړم زما بدن ټپي ټپي و تر دوو مياشتو پورې په روغتون کې وم کورني مي زه مړبللي وم

خواوس زما زړه دکوم مرغه دوزرو په څير رپيږي اوغواړي چې زرترزره خپلي ځالي ته ورسيږي

هغه په شاعرانه انداز وويل:

که څه هم له سرحده تر هراته واټن ۱۲۳ کیلومتره ښودل شوي خوموږ ته ډیره معلومیده ځکه چې دپرلپسي بمباري اوټانکونو تیریدو له امله سرك کنډکپر اوکندي کندي شوي دي چې دجوړیدو اوساتني څه بندوبست یې هم نه کیږي.

په لاره کې موږ يو سوځيدلي ټانګ دکو کاکولاتش بوتل اويو ګيلاس وليدل داسې را ته ښکاريدل لکه چې موږ په شاړو ويرانو کې سفر کوو بالاخره له يوه ساعت مزله وروسته موږ پنځه کيلو متره اوږده پاخه سرك ته رسيدلي وو چې دهغو په ليدو ماډاډمنه ساه

واخيسته او فكر مي كاوه چې دخداي شكر دي په هواره ځمكه مو مزل په برخه شو خوله هغو وروسته بيا هماغه كنډ اوكپري اوكندي وي اوله ډبرو اوشكو ډكه لاره چې دايوبي په خيال ډيره خندوونكي وه هغه راته وويل چې ښاغلي كرستينا ا چې بل ځل هرات ته راځي نووعده درسره كوم چې ټول سركونه به پاخه شوي وي اوتر لوړو لوړبرخو به جوړشوي وي.

لې ځنډ وروسته زموږ دموټر مخي ته دجاپاني تلويزيونوڅخه ډکه لاري ليده چې روانه وه طالبان په تيره اوني کې تښتيدلي وو يعني شمالي اتحاد ته دکابل دښار له سپارلو نه دوي ورځي وروسته اودکومي ګولي له چلولو پرته ولاړل په داسې حال کې چې دافغانستان په جنوب اوخپل مزبوت مورچل کند هار کې يي تر اوسه پورې پښي خيرلي وې اوله هغوڅخه يي تر ممکن حده پورې ددفاع هڅه کوله بل ملوري ته هراتيان په ډاډه زړه په پيرلو اوپلورلو بوخت وو.

زموږ نه مخکي دتلويزيونو دلارې په څير زموږ موټر هم هماغسې روان و لکه کومه سمندري بيړۍ چې دسمندر بې رحمه څپې پر تندي خوري او زنګيدلې سفر کوي، کله مو چې دهرات هغه مات منار صاف وليده ترهغو پورې دډيرو جمپونو او دوړو له امله ډير ګنګس شوي وو.

زموږ سره دخوراك لپاره په هغو آبي پاكټونو كې له كلكو بسكټونو پرته دخوراك هيڅ هم نه وو. دموټرونو دتلو راتلو په بهير كې دراپورته شويو دوړو او ګردونو له منځه موكله كله څو اوښان ليدل ، يابه مو پركوم يوازي ټوپكوال سترګې لګيدې چې په پټو كې ځان نغښتې ټوپك پراوږه به ښكاريدو دغسې انځورونه به دويكتورياپه كتابونو كې دقبايلي افغانانو په نامه ډير ليدل كيدل.

جسټن اوايوبي خودغه ستومانوونکي مزله ووهل اوخوب يووړل اوچي کله به موټر په جمپونوکي ورغي نو ددواړو سرونه به دموټر له هندارو سره ولګيدل په لاره کې مي دکومې پخوانۍ کلا کنډوالې هم ترسترګو شوې چې دسرك بلې غاړي ته وه ما غوښتل دهغو په باب خبرشم اوويي وينم خوډريور مي چې خبره واوريده ويي خندل ، راته ويي ويل چې په دي ټوله سيمه کې ماينونه غوړيدلي دي که موږ ودريدو امکان لري چې يا غله اولوټماران راباندې راشي او ياطالبان ودريدو امکان لري چې يا غله اولوټماران راباندې راشي او ياطالبان ورټيل وهلی شي.

دورځې رڼا ډیره لږه شوه اوپه یو ډول تارنجي رنګ بدله شوه څلورو خواو ته ګردونه اوچت وو په دې وضعه کې دټولو څیرې پریانو اوشیشکوته ورته شوې وې اودغه ټول مزل یوخلایي سفر ته ورته کیدو ماته بې اختیاره راپه یاد شول چې څه موده پخوا په یوه افریقا یي هیواد کې چې زه دیوې نقشي دپیرلولپاره یوه دفتر ته ولاړم هلته یي له مانه وپوښتل چې ته دلته دڅه لپاره راغلې یې اوڅه کوي؟ هغو ته دبهر نیو ژورنالیستانو په باب هیڅ معلومات نه و ځکه یې راته وویل چې ته دلته دڅه شي په اړه تحقیق اوپلټنه کوي ؟ ماهغه افریقا یي چارواکي ته وویل چې زما هڅه داده چې دداسې خلکو اوځایونو په باب نړۍ خبره نه ده ،تر لږ ځنډ ه هغه بلکل وارخطا چې تراوسه زموږ نړي تري خبره نه ده ،تر لږ ځنډ ه هغه بلکل وارخطا چې تراوسه زموږ نړي تري خبره نه ده ،تر لږ ځنډ ه هغه بلکل وارخطا شو بیا یي سرپه تائید وخوځاوه ویي ویل اوس وپوهیدم ته دپخواني فیشن یوه سمندري سیلانې یې. په یوه جټکه چې د خپلو خیالونو له فیشن یوه سمندري سیلانې یې. په یوه جټکه چې د خپلو خیالونو له فیشن یوه سمندري سیلانې یې. په یوه جټکه چې د خپلو خیالونو له نړۍ نه داووتم نو فکرمې کاوه چې رښتیا هم ځان داسې راته ښکاري

لکه دپخوانۍ زماني سمندري سيلاني چې اوس د افغانستان پرخاوره سفرکوي په داسې حال کې چې زما پردي شك و چې هرات ته تلونکي سفرکوي په داسې حال کې چې زما پردي شك و چې هرات ته تلونکي دغه سرك به سل كاله پخوا هم همدغسې كنډوكپر اوله لوړو ، ژورو اوګردونو ډك و .

هغه ټول انګريزي ليکوالان چې افغانستان ته راغلي دي ددې هيواد په ستاينو نه مړيږي او ددې ځاې درڼا ګانو قصيدې وايي، هغو ليکوالو په افغانستان کې سفر دپسرلي په تازه هوا کې له سفر سره تشبيه کړي دي اوپردي ځمکو چليدونکي نسيم يي دشامپاين په څير سپک،ملايم اويخ بللي دي چې په رښتيا سره همداسې و ،انګريزي اديب اوليکوال رابرت بايرن په خپل مشهور اثر

THE ROAD TO OXIANA کې لیکي چې په دي سیمه کې به تاسو په رښتیني مانا هغه آسیا وګوري چې دهر ډول کمترۍ له احساسه پاکه ده رابرت با یرن په ۱۹۳۳ کال کې هغه مهال افغانستان ته راغلي و چې دظاهر شاه پلار نادر خان وژل شوی و دغه هیواد دنن په څیر هغه مهال هم له ګډوډیو سره مخ و.

بيا هم زه په څه خوشباوری کې راښکيل نه وم ،نه مې په فضا کې د شامپاين په څير نرمي اولطافت احساساوه ددې پرځاي يوډول عجيبې بې پروايي زور راباندې راووړ لکه زه چې ددې نندارې برخه

بلکې داهر څه دفلم پرپرده ګورم زه تردې مخکې هغه وخت افغانستان ته راغلې وم چې دروسي پوځونو پرخلاف دلته چريکي جګړې روانې وې اوزما همدا هیله وه چې اوس به هم دګنشپ هلیکوپترو شور اوزوږ او دانګوري بمونو درزهار زما هرکلې کوي.

چې دناڅاپي حملو لپاره به ډيري زياتي يوځل راښکاره شوي اوچي خلکو به وليدي سخته وارخطا يي اوګډوډي به پکي ګډه شوه اوبيا به زموږ په لوري په منډو را وتښتيدل په تيرو يادونو پسي تلل يوه جنجالي بوختيدنه ده چې ډيره خطرناکه هم ثابتيداي شي.

ځکه خوزه ډیره ویریدلي اواندیښمنه هم وم چې افغانستان مې تر اړتیازیات په خپلو یادونو اوحافظه کې ساتلي و ځکه خودافغانستان په اړه زما ټول یادونه دهغو وختونو په اړه وو چې هغه دچا خبره دځواني په اورنیو احساساتو کې وم ، هغه مهال زه له هرډول ویرې څخه بې غمه وم اوهره شیبه دا احساس راسره و چې په ژوندکې باید ډیر څه وکړم اوډیر څه ووینم. خوپه تیرو ټولو وختونو کې ماچې له ذهن څخه بمرګونو اوتباهیو یادونه وګرول ، په واوروډك غرونه له میوو ډك باغونه اوښکلي غرني چینې ترڅنګ مې دوحشي ستر ګو خاوندان جنګیالي د ذهن پر هنداره پاتې وو ، چې دخپلوټوپکوپرمیلو کې به یې غرني ګلان ټومبلي وو ،دحیواناتو په څرمنو به له اوبوپوري وتل اودستوریو په سیوري کې به ویده کیدل... بس همدغه شیان مي په ماغزو کې پاتي وو خوداسې مې ګڼله لکه ماضي مې چې انتظار کوي ماغزو کې پاتي وو خوداسې مې ګڼله لکه ماضي مې چې انتظار کوي زه په همدغه خاوره یوځل بیا ولاړه وم ، کړي ورځ په ګردونو او توپان کې مزله چې څو مره ځورولي وو تر اوسه یې زما پر زړه اومغزونو اغیزه پاتې وه.

ويښتان مي دجارو په څير شخ پخ اوجړشوي وو. خوله مي له ريګونو ډکه وه اوپرمخ مي دګردونو پنډه پرده غوړيدلي وه، دسپيرو دښتو ،د ويجاړو لارو اوکنډ کپرسرك اوږده مزله ،د ډوډي اواوبو

دنشتوالي او دتوندي موسيقي شور او زوږ مې سرله در ده چاو دون ته راوستې و.

کله چې له سرحده راو اوښتو دپيکپ ډريور پرلېسي دخپلې خوښي پښتو سندري په لوړ غږ غږولي ، څرنګه چې طالبانو له اوږدې مودې راسې دموسيقي او سندرو په اوريدو بنديز لګولي و او اوس يې له هغوي نه نجات موندلي و ځکه مي داجرئت ونه کړ چې ډريور ته ووايم ټيپ بند کړه.

چې موږ هرات ښار ته نژدي شو و دماښام تيارې راخپرې شوې وي داسماعيل خان کسانو چې وليدو په خوشالي يې هرکلئ راته ووايه خوما چې ددوى پرشونډو خپرې موسکا وي ليدلې داسې مې احساسوله چې مصنوعي دي اوس موږ ښارته ننوتلي وو اودګردونو توپان هم دريدلي و، او موږ هغه منارونه ښه ليداى شواى چې تر سلو فټو هم زيات لوړووځکه له دومره لرې واټن څخه ليدل کيدل

هغه ټول پنځه منارونه وو چې څلور يي دمربع په څير يو بل ته مخامخ وو اوپنځم يي لږ ترې لرې ولاړ و، په هغوکې دايو په پريړوالې کې تر نورو زيات و اوداسې ښکاريده لکه له يوه لورې چې غوڅ شوي وي داټول منارونه دښار په پخوانی برخه کې دي اوموږ بيا دښارنوې برخي ته روان وو او هلته يوازينی هوټل چې " موافق " نوميده زموږ وروستي پړاو و،چې دنامه سره سم تلفظ يې ډير پام غواړي، هوټل ته مخامخ يوه له ګڼې ګوڼې ډکه څلور لارې ده چې دترافيکو يوه غرفه هم پکې وه ، هلته به طالبانو مجرمان په دارځړول د موټر دډريور په قول چې تر دوو اونيو مخکي پورې دلته همداسي . اود موټر دډريور لاوې نوم "ګل" و چې په پښتو اودري دواړو يوه معني کيدل. دڅلور لاري نوم "ګل" و چې په پښتو اودري دواړو يوه معني

لري. چې کله موږ دموټر دروازي پرانستي اوبهر ته را ووتو په زړو نيلې چادريو کې ښځو دخيرات لپاره منډې راواخيستې خوزموږ سره راغليوساتونکيو هغو ورټلې او بيرته يې وشړلې زه ښه پوهيدم چې دا په افغان جګړه کې دوژل شويو کونډي دې ځکه مې غوښتل چې دساتونکيو پرچلن سخت احتجاج وکړم خوايوبي په ټوله وضعه ډير ښه پوهيده ځکه يې ماته سترګه ووهله اوله جيبه يې څه پيسي راوايستلي هغو ښځو ته يې ورکړي بيا هغه لږ خم شو له موږ سره يې خداي پاماني وکړه ويي ويل: زه بايد دخپل بريالي ماموريت راپور تورن اسماعيل خان ته ورکړم تاسو اوس آرام وکړي وروسته به بيا درته راشم اوتاسو به هغه ته ورولم.

ماپه خالصه انګریزي تري وپوښتل چې هغه به څوبجي راشي ؟ خوده مې خبره وانه وریده خپله اوني چپنه یي واغوسته اوله هغه ځایه ولاړ خلك یې له مخې نه لري شول اولاره یې ورکړه.

کله چې موږ دهوټل پرزينو وختو نويوځوان چې يوه ډيره لويه ليکداره دريشي يي اغوستي وه له مانه په خاص انګريزي وپوښتل:

وبخسي ! آيا تاسو برتانوي ياست؟

زه په زينوکې راتم شوم ځواب مې ورکړ:

هوكي!

ځوان دومره رانز دې شو چې بدن يي زما پر بدن ولګيد ويي ويل:
تاسو په رښتيني مانالومړی انګريزه ښځه ياست چې زما درسره
ليده وشول زه غواړم څو پوښتنې درنه وکړم هيله کوم چې بده ونه
مني!

هيخ بده نه منم څه پوښتي؟

آياراته ويلي شي چې په انګريزي کې مثبت صفتي نومونه ADJECTIVES

زه په چورتونو کې ډوبه شوم له نن نه شپږ کاله پخوا چې کله طالبان دتورو هندارو لرونکيو موټر و سره دې ښار ته راننوتلي وي او اخلاقي پوليس " امر بالمعروف اونهي عن المنکر" يي چې دښار په واټونو اوکوڅوکي ګرځيدل:

نوهغه مهال به دي ځوان ته له يوي غربي نجلي نه داسې پوښتنه څومره ګرانه وه ، اوس دطالبانو له تلو وروسته داموقع په لاس ورغله هغه چې لومړي پوښتنه وکړه دانګريزي ژبي دقاعدوپه اړه ده ، خوزه ډيره شر منده وم چې دهغي مناسب ځواب راسره نه و ، موږ دواړه هلته څو شيبي چوپ ولاړ وو اوپه دي ناڅاپي مخامخ کيدو تر ډيره حده ناآرامه وم.

زما سره يو بكس و چې په هغوكي مي دماشومانو لپاره ډير قلمونه راوړي وو فكر مې وكړ چې هغه همدي ځوان ته وركړم خوبيا راته نامناسب ښكاره نشول هغه ماته بيا وويل:خير دي هيڅ خبره نه ده زه ستاليدل يو لوي وياړګڼم اوبيا له هغه ځايه روان شو.

د "موافق" هوټل په دهليز کې عجيبه غوندي تياره اووحشت خپور و، دهوټل دهرکلي غرفه اوښيښي پرګردونو پټې وي اوهلته ديوه له کاره لويدلي ټليفون پرته هيڅ نه وو، خودهوټل په زينو کې غوړيدلې سره غالۍ اوشاته د لامبو پاك سوتره حوض پردي ګواه وو چې دا به يو وخت ډير شاندار هوټل و.

دغه مهال يو دټيټ قدخاوند چې په سپين کميس يي توره نيکټايي راځوړنده وه په څيره کې يي دحيرانۍ او تعجب له نښو سره

له شانه را ښکاره شو اوپه زينو کې پاس وخوت موږ ته يي لارښوونه وکړه او درستوران لورته يي بوتلو ترڅو دراجستر په لوي کتاب کې زموږ نومونه وليکل شي. رستوران له پګړيو سرافغانانو نه ښه ډك و چې په لاسونو يي وريجي خوړي، دهغوي مخي ته پلاستيکي وړوکي ميزونه د دوي دلويو جثو په نسبت نورهم وړوکي ښکاريدل.

په رستوران کې وړوکي وړوکي ګلابي اوژيړ څراغونه په واروار بلیدل اومړه کیدل ، دروژي میاشت وه اودا دروژه ماتي وخت و ، خلکو روژه ماته کړي وه اواوس په خوراك بوخت وو چې په همدي سبب ډیر شور اوزوږ جوړ و . په رستوران کې یو دمینو چاپ شوي کارت هم و چې دمختلفو خوراکونو نومونه پکي لیکلي وو ، موږ دواړه دیوه میز مخې ته کیناستو له هغه ځایه دترافیکو غرفه له ورایه ښکاریده دواړو مینو کارت رااوچت کړ اودخپلي خوښي خوراك مو ورته په نخښه کړ ، ماپه دري ژبه هلته ولاړ ځوان نوکر ته وویل:

كابلي پلواوكباب راوړه.

هلك په حيرانۍ ماته سرترپښو وكتل اوبيا په خندا شو، مافكر كاوه چې په لهجه پورې مې خاندي ځكه مې په مينو كې خپلې غوښتني ته ګوته ونيوه اوورومې ښود:

دلته محوره ! كابلي پلو اوكباب راوړه.

هلك وويل: داخو نشته يوازې ه كۍ شته.

ماشاوخوا نورو خلكو ته اشاره وكړه ومي ويل:

داشاوخوا خلك څه شي خوري؟

ځواب يي راکړچې داهر څه ختم شوي دي اوس يوازي ه مي شند، پخواني يو ناني مورخ هيرودوټس هرات دمنځني آسيا دډوډۍ شکور بللي و خواوس داسې نه وه ځکه چې وضعه ډيره بدله شوي ده.

درستوران په ښيښه يي يخچال کې دګلابي رنګي مربا، اوروسي لوبيا دڅو زنګ هليو ډبليونه پرته نورهيڅ نه وو دبازا په دوکانوکي د ايراني امونو اوبه پيدا کيدي ،په هر صورت په دې ورځ زموږ حيراني له اټکله ووتي چې يوهلك مو وليد چې لاسي کراچي يي د امريکا يي غذايي موادو له تړلو بنډلونو څخه ډکه کړي وه اوپلورل يي ،دغه غذايي بنډلونه يي دېمباري په وخت کې راغورځول چې په زيړو پلاستيکي کڅوړو کې به بندوو اوپري ليکلي به وو چې دامريکا يې اولس لخوا يو سوغات.

په دي بنډلونو کې دمونځ پليو له دانو نه دجوړو شويوغوړو کوچ ،مربا، نيني شوي وريجي اوجوا ر هرڅه وو،بيا هم دا تصور ګران و چې کوم افغان به دهغو دپلورلو فکروکړي دغه لومړي شپه چې يوازې هګۍ راته تيارې شوې چې په غوړيو کې يي لامبو وهله اوپه سپينو کې يي يوه مچي هم نښتي وه شاوخوا ته دپګړ يو خاوندانو دچرګانو هډوکي شپيلل اوپه پيالو کې يي يخني شړپوله.

.... هغوي ټول له خپلو کرسيو جګ شول پرخپلو ملاوو او غاړو کې يې ټوپکونه واچول او ولاړل ځکه چې د شپې د نهه بجونه وروسته بايد خپلو کورونو ته ځانونه ورسوي. د بنديز وخت ناڅاپه اعلانيده ځکه چې په پهرو له دريدليو مجاهدينو سره لاسي ګړۍ نه وي خو موږ پوهېدو چې د بنديز وخت را رسېدلی دی ځکه چې زموږ هوبل ته مخامخ يوه د پهرې پوسته پرته وه چې کله به هغه ته کوم بايسکل او يا

موټر را ورسید یو تن به ورته راووت او ټوپك ب یې ورته ونیو او ډېر ه ویروونکې کریږه به یې و کړه: دریش، دریش درستوران رنګین څراغ هم ګول شوی و اوس موږ په بشپړه تیاره کې وو، له دې پرته مویل کار نه درلود چې پاس ولاړ شو او په خپله کوټو کې ویده شو. د برنډنې لوري ته دروازه نیمه بیرته وه.

د سپوږمۍ رڼا د هوټل دهليز ته را لوېدلې وه او رڼا کړې يې و د هوټل بوډا جارو کوونکي موږ ته په اشاره برنډه نه دوتلو بلنه راکړه د شپې مهال دتباهۍ نندارې نه ښکاريدلې خو د شنه آسمان په روښانه سپوږمۍ کې منارونه ډير له اسرارو ډك ښکاريدل زه تر ډيره په برنډه کې وم او دې په زړه پورې منظرې ته مې کتل بيا بيرته راغلم په خپلو کوټه کې پر بستره پرېوتم اوس ما د دې پروا نه درلوده چې په بمبارۍ کې زما د خوب د کوټې هندارې ماتې وې او د هغې پر ځاى چې پلاستيکونه پکې لګيدلې وو له هغو نه د يخنۍ څپې دننه راتلې او وينې يې کنګل کولې.

خوب هم داسې تښتيدلی و چې د راتلو نوم يې نه اخيست پلاستيکونو د شمال څپو سره يو عجيب غوندې شر شر کاوه د کوڅه ډېو سپيانو غپيدو هم د شپي د بنديزونو چوپتيا ماتوله. کړۍ شپه د دريش، دريش چيغې پر هغو د پاسه وي په هر صورت ټوله شپه دغسې په ويښه او ويدو تيره شوه. سهار وختي مې چې د پيشلمي لپاره د خلکو د پاڅيدو غږونه واوريدل زه هم را پاڅيدم د شپې څلور نيمې بېې وې زه له کټ نه جګه شوم او يو ځل بيا برنډې لوري ته ولاړم د لمر راپور ته کيدونکيو وړانګو د هرات منارونه ځلول او روښانول دا منارونه يو وخت ۲۵- ۳۰ مترو ته رسيدل له لرې څخه داسې منارونه يو وخت وخت داسې

ښکارېدل لکه له ساده خښتو چې جوړ شوي وي خو چې نژدې ورشې و په ګورې چې فيروزه پکې کارول شوې وه او په نيلي، انګوري او تکو سپينو ځليدونکيو تختو په ډير ښکلي ډيزاين جوړشوي دي دا منارونه د جومات او يا ديني مدرسې يوه برخه وه چې دومره ښکلي او زړه وړونکي وو چې رابرټ بايرن د هغو کنډوالو له ليدو وروسته ليکلي وو چې د ځمکې پر مخ تردې د ښکلي جومات تصور هم څوك نشي کولي.

اوس د دغو منارونو په پاسنيو برخو کې د چيني څه ټوټې پاتې دي چې د لمر او سپوږمۍ په رڼا کې ځلېږي او پردې خبره ګواهې ورکوي چې کله په پنځلسمه پېړۍ کې اروپا دوهم ځلې د عروج له دوران څخه تېرېدله هغه مهال د افغانستان دغه ښار " هرات د خپلو حیرانوونکیو پر مختګونو او شتمنۍ له امله پر ټوله نړۍ مشهور و، زه د رابرټ بايرن له نظر سره پشپړ توافق لرم چې هغه احساس کړې وه چې دغه پخواني د ختيځ د علم او تمدن نه ډك ښايې له سره كشف كړى دي بل لوري ته ما د يوې لويې كلا نخښې لېدلې چې له خښتو جوړو مزبوتو ديوالونو او برجونو يې ټول ښار په خپلو غيږوکې راښکيل کړي و، ويل کيږي چې دا د لوی سکندر د جوړې کړې کلا نخښې او آثار دي چې تر اوسه پورې هيڅ کيندنې پکې نه دي، شوې اوس د کلا له څلورو خواو څخه خندقونه را تاو شوي دي له لري دکلا کنډوالی د پيريانو او ښاپيريو دکيسو کلاګانو ته پاتې کيږي چې تصويز يې دماشومانو په ذهن کي عموماً کښلې وې خو د دومره پيړيو په اوږدو کې د دې کلا برجونه د دښمنانو دغو څو شويو سرونو د نندارې او ښودنې لپاره کارېدلې دې ځکه خو د هرات نه پرته، په منځنۍ آسيا کې به داسې لږ ځايونه وي چې دومره ډيرې د وينو توئيدو منظرې يې ليدلې وي

چنگيز خان او ورپسې ګوډ تيمور د ټولې نړۍ د نيولو خوب د همدې کلا د شاندارو ديوالونو تر سيوري لاندې د جګړې پر مهال ليدلي و د چنګيز خان په باب خو دا مشهوره ده چې هغه د هرات د يو سل او شپيته زره تنو اوسيدونکيو څخه يوازي "۴۰" تنه ژوندي پريښودل.

هرات په داسې ځای کې پروت دي چې تل يې بهرنيو حمله را وړونکو ته راښکون درلودلی دي، ځکه چې پردې سربېره چې له پيړيو پيړيو را په دې خوا هرات د سوداګرۍ ستر مرکز و د هند لوري ته تر ټولو د مناسبې لارې پر سر پروت دی ځکه خو په نولسمه پيړۍ کې انګليسانو انګريزانو خپل ځوان جاسوسان دي ښار ته استول ځکه چې انګليسانو انديښنه درلوده چې روسان د لويديځ له لوري د دغه " ښار له لاري پر هند يرغل ونه کړي کپتان چارلس کرسټي هغه لومړنی پوځي افسر و چې د دې هدف لپاره دلته را استول شوي و، هغه وايي چې دي دوهم اروپايي دي چې پر هرات يې پل ايښې دی.

په هر صورت دوه کاله وروسته کرستي د روسانو په يوه حمله کې هغه مهال ووژل شو چې هغه د ايران د شهزاده عباس ميرزا د پوځي مشاور په توګه دنده تر سره کوله کپتان چارلس کرستي په ۱۸۱۰م کال د ختيځ هند کمپنۍ دا جنټ په حيث د اسونو د پلورلو او پېرلو په جامه کې دغې لويو برجونو لرونکي کلا ته ننوت او اصلي هدف يې دا و چې د روس د زار نکولس ارادې معلومې کړي.

دلته له يوې مياشتې تېرولو وروسته د دې پراخو او پلنو دښتو په غيږ کې سمسورې درې ډېره اغيزه پرې وکړه.

خو د هرات د دې کلا پر پوځي او نظامي ارځښت قايل نه شو او د پې ليکل:

او په ټوليزه توګه دي کلاته د يوې دفاعي کلا او حصار تعبير ډېر خندوونکي دي. "

کله چې روسي پوځونه بالاخره په آسانۍ د هرات په نيولو بريالي شول له يوه نيم سل كلونو وروسته د چارلس كرستي دغه رايه سل په سلو کې رښتيا شوه چې دا کلااو د فاعي برجونه به يې د هيڅ يوه نوي اروپا يې پوځ حملې ته تاب نه وړي، د شوروي اتحاد د پوځونو د اشغال پر مهال د هرات ښار د افغانستان د ټولو ښارونو څخه زيات مصيبتونه او زيانونه وګالل ځکه چې د روسي پوځونو د يرغل او دکمونستي حکومت په مقابل کې د جهاد او مقاوت په دوران په ۱۹۷۹ کې اسماعيل خان په افغان پوځ کې د " تورن" په رتبه شامل و، روسي پوځونو او د هغوي مرستندويو د اسماعيل خان د بغاوت په بدل کې د ښار له خلکو څخه سخت بدل واخيست تردې چې هغوي يې ووژل بيا يې سرونه په سيخونو کې وټومېل او پرټول ښايي را وګرځول کريملين د خپلو هیواد والو روسي اوسیدونکيو په وژنه دومره را پاريدلي او په غوسه شوي چې ډير زيات شمير ټانکونه او ګنشپ هليکوپترې يي هرات ته واستول. او بيا درې ورځې او شپي پرلپسې د هرات پرښار، كوڅو واټونو، كورونو او هغو ښكليو منارونو پرلپسې داسې سختې بمبارۍ روانې وې چې د هغو په نتيجه کې يو منار له بيخه ونړيد د

روسي پوځونو د دې وحشيانه انتقامي يرغل په نتيجه کې ۲۴ زره ښاريان ووژل شول.

که د هرات اوسېدونکيو له روسانو څخه کرکه کوله همدومره يې له طالبانو څخه هم په زړونو کې د کرکې او نفرت احساسات وو، ځکه خو کله چې په ۱۹۹۵ کال طالبانو هرات ونيو نو په اداره کې يې يو تن هم د هرات څخه شامل نه کړ، د هرات خلك لږ بيل او آزاد خياله دي د دوى آزادي غوښتونکي طبيعت د هرات کلتوري ميراث چې د يوې ښځې "ګوهر شاد بېګم" په همت را منځته شوى و د طالبانو په لاس له بشپړې تباهي څخه و ژغورلو، چې د هرات د يوه لوى او مهم لږه کې شيعه ګروپ په اند د طالبانو دغوکليوالو او بې سواده ملايانو يې د برادۍ نيت درلود، ځکه خو طالبانو د هراتيانو پر عنعنوي آزاد خيالي لو نسبتاً عصري ژوند په دې نامه بنديز ولګاوه چې دا د پرديو او بيګانه و ميراث دي، په فارسي ژبې خبروهم بنديز ولګيد.

د ښار تاریخي او پخوانی د ښځو حمام وتړل شو چې هر وخت به تودې اوبه پکې وي د صوفیانو زیارت او مزار د خلکو په ورتلو بندیز ولګید پردې سربیره د هرات د والي په دفتر کې یې د دیوال پر هغه لوی انځور سپین رنګ وواهه چې په هغو کې د هرات پنځه سوه کلن کلتور او تهذیب انځور شوی و دا د ښار ښکلی تصویر د هراتي انځورګر محمد سعید د ژوندانه ډیر لوی شهکار و چې هغه خپل خواږه ښار ته ډالي کړی و، درد وونکي داده چې د دې غموونکي پیښې نه خو ورځې وروسته دغه نازك زړي انځورګر هم مړ شو په رسمي توګه د هغه د مرګ سبب د سږیو خرابي وښودل شوه خو زیاتره هراتیان

پوهيږي چې د انځورګر محمد سعيد د ناڅاپې مړينې اصل سبب د هغ

هغه د طالبانو په لاس د خپلې سترې هنري تابلو بربادي وز زغملي شوه او له نړۍ نه يې سترګې پټې کړې اوس چې طالبان له دې ځايه د تل لپاره تللي دي زه د موافق هوټل په برنډه کې ولاړه يم او ک مني په زيږ لمر کې د افغانستان او هرات د جګړو ټولې نندارې يو پرېل پسې د ذهن پر پرده ګورم او پر همدې خيالونو کې بوخته يم چې ناڅاپه مې د صنوبر له ونو څخه هغه راغلي وږمې را يادې شوې چې ما د هرات په وروستي سفر کې هغه وخت ډيرې تيزي احساس کړي چې کله دغه ښار د روسانو ژوه موافق په منګولو کې و پرهوټل په برنډه کې ولاړه يم زما نظر ته مخامخ لاندې د لمر راختونکې وړانګې هرات ښار ته د ورځې د راتلو پيغام راوړي داسې ښکاري لکه چې کوم سويچ ووهي او هرڅوك ناڅاپي بهر ته را ووزي، هرات له خوبه راويښ شويدي د سرو تسمو څخه جوږېشوی قيضي په يوه ځانګړي سر او تال آسونه مخ په په وړاندې ځغلي په وړوکيو وړوکيو بايسکلونو لوي لوي خلك سياره او يو نيم پك اپ موټرونه چې وسله وال كسان پكې ناست وي زما له مخې تيريږي د سرك په يوه ګرځندي کې يو سړي د هغې پخواني صندوق داره كامري سره ولاړ دي، او څوك چې تصويرونه اخلي هغو ته د کرسۍ پر برابرلو بوخت دي چې. هغوي د تيزوسرو، ګلابي او زيږوګلانو لرونکي پر دې مخې ته خپل تصويرونه واخلي.

يو سپين کوټ اغوستي د ترافيکو هغه ځانګړې خولۍ پر سر پوليس د ترافيکو د غرفې مخې ته را ښکاره شو چې په لاس کې يې هغه تخته نيولې ده چې "سټاپ" پرې ليکلي دي، يوې او بلې خواته

نیریدونکی موټر یو هم د ده د اشارې هیڅ پروانه کوي او د ترافیکو دغه پولیس پرلپسې په کړس کړس خاندي، په کوم هوټل کې چې موږ اوسیږد هغه دوو لوریو ته د ولاړو و نو په منځ کورونو په یوه کونج کې دی یعنې د وینې د بانك د سرك او د سینما د سرك پر سر ما فکر وکړ چې د سینما سرك یوځل باید وګورم ، په داسې حال کې چې سینما پخوا طالبانو ورانه کړې وه، چې کله له هوټل څخه را ووتم او د سینما د سرك په لوري روانه شوم د سوالګرو ښځو او ماشومانو پوځ راباندې راغی او زما د جامو د کشولو سیالي یې پیل کړه ، ځکه زه له دې وضعې څخه د ځان ژغورنې په خاطر د هوټل ترڅنګ پر یوه دروازه ورننوتم.

هلته يوه لاره، يوي سپينې نوې جوړې شوې ودانۍ ته تللې وه، پر هغو پر فارسي او انګريزي ليکلي وو "هرات لټريري سرکل".

لومړی زه دوه زړي شوم او دې لوحې ته مې تر ډیره ځنډه کتل له نن څخه پنځه زره کاله پخوا جوړ شوی د هرات ښار د افغاني کلتور، او تمدن د مرکز په حیث دې ښار چې څومره لوی شهرت او ارځښت ګټلی و، د هغو اټکل د امیر علي شیر نوایي چې په پخپله هم په علم او هنرمین و، له دې خبرې نه ښه کیدای شي چې ویلی یې وو:

د هرات په ښار کي چې مشاعرې کيږي په هغو کې دومره زيات شاعران برخه اخلي چې چا ته د لږ پښې غځولو لپاره ځاي نه وي ځکه چې که لږ پښه وغځوې نوله مخکې بل شاعر سره به ولګېږي.

د هند لومړني مغلي پاچا ظهیرالدین بابر دپلار له لوري دنسب لړي امیر تیمور اودمور یي چنګیزخان ته رسیږي، بابرپرهرات دازیکانوله واکمنۍ یوکال مخکې په ۱۵۰۶ م کې دخپلو وروڼو دلیدولپاره دلته

راغئ هغه خپل يادښتونه" بابر نامه" په ترکي ژبه ليکلي دي چې د و دي چې دي چې دي اسيا کې تر ټولو دزياتو خلکو ژبه وه.

بابرنامه دراتلونکيو مغلي شاهانو لپاره يو د تقليد و مثال شو دهغو ډير نقلو نه واخستل شول چې وروستی اصلي نقل يې دشاهجهان پاچا په زمانه کې ليدل شوي وه بابرنامه دهغه د ژوند دپيښو داستان دي او دده په قول دده دهغو شپو ورځو داستان دي چې په منځنۍ آسيا کې يي دپاچهۍ او واکمنۍ دلاسته راوستولپاره کولې او له فرغانې نه دبيليدوکيسه هم پکې راغلې، بابر دهرات ځانګېې يادونه کړي او ليکي چې دغه ښار دعالمانو اوبې ساري خلکو څخه يادونه کړي او ليکي چې دغه ښار دعالمانو اوبې ساري خلکو څخه ډك دي.

د هرات د جامو کنډلو مرکزونه

دتيمور دکشر. زوى شاهرخ دملکې محوهر شاد زما نه دهرات "طلايي دوره" محنهل کيږي.

دهرات دغه نوميالی ملکه "ګوهرشاد" په لويديځ کې خلك نه پيژني خودې ديوه داسې واکمن دښځې په توګه خپل واك په کار واچاوه چې دپاچهۍ بريدونه يې له ترکيې تر چين پورې غځيدلي وو.

دې داسې دمعمارۍ ماهران راټول کړل چې دخپل وخت تر ټولو غوره معماران ګڼل کیدل هغوي د" مصلي " په څیر ستره ودانۍ بشپړه کړه چې کنډوالي یې اوس هم شته او دهغې د ذوق او جمال دخاوندې یادونه تازه کوي.

ګوهر شاد د" مصلي " له جوړ ولو پرته دخطا طانو انځور ګرانو اوشاعرانو سرپرستي کوله اوهغوي يي ډير نازول په تيره يي فارسي غوندي مينه ناکي ژبي ته ډيره پراختيا ورکړه.

په داسې حال کې چې دتيموريانو خپله ژبه فارسي نه بلکي ترکي وه دفارسي ژبې دنړيوال شهرت خاوند شاعر عبدالرحمن جامي هم دهغو له ډلي څخه دی چې دګوهر شاد نازونه اوهڅونې يې په برخه وي، بهزاد هم دملکي ګوهر شاد د دربار انځور ګر و چې دايراني سبك د انځور ګري استاذ ګڼل کيږي په ځانګړي ډول دسيل اوښکار دمنظرو په انځور ګري کې له ۱۴۶۸ دمنظرو په انځور ګري کې له ۱۴۶۸

- ۱۵۰۶ م پورې مشر و چې دومره شهرت يي وګاټه چې په دغه ډول انځور ګري کې نورو دده تقليد اوپيروي پيل کړه.

بابر په خپله بابر نامه کې دبهزاد دانځورګري پرفن دتبصري په ترڅ کې ليکلي دي:

هغه دډيرونزاکتونو انځور ګرو خو دږيري خريلو خلکو څيري يي داسې په بد ډول انځورولي چې دهغو چاك زني به ډيري لويي ښكاريدلى .

دتيرو څو کلونو په اوږدو کې دهرات ښار چې دطالبانو په لاس څه ډول برباد شوی دی هغوته په پام سره زما داګومان نه وچي ددغه تاريخي اوفرهنګي ښار هنري روح به تراوسه ژوندی وي، دهنري نندارو دوداني دروازه خلاصه وه ځکه زه دننه ورغلم خوله دي بي باوري سره چې زه به دلته هيڅ هم ونه وينم زما اندېښنه رښتيا شوه په ټوله ودانۍ کې هيڅ نه وو.

اوشمال پکې شپیلۍ واهه تابه ویل چې دپاس ټیټو امریکا یي الوتکو په تیریدو احتجاج کوي چې دکندهار شمال لوري ته دطالبانو ددې دعوي نه وروسته چې تر وروستیو سلګیو پورې به جنګیږو پرلپسي ورتللي، ځکه چې ملاعمر طالبان پردي باوري کړي وو چې ده په خوب ولیدل چې اقتدار اوحکومت به یي بالاخره دوام وکړي.

ټولې کوټې تشې اوویجاړې پرتې دي ناڅاپه مې کیڼ لوري ته دیوې کوټې په دهلیز کې تور رنګې څپلۍ ولیدي ، هلته مي دننه وروکتل یوځوان مې ولید چې تور بنیان یې اغوستی و اودیوه میز مخې ته په کرسې تاست و، په فضا کې یې څه شی لټول زما په لیدو

يې ټكان وخوړ، ځان يې را وپيژاند چې احمد سعيد حقيقي نوميږي بيا يې پرغوړيدلي فرش دكيناستلو ست راته وكړ دغه سړي دهرات دهنري ټولني مشر و ماتري وپوښتل چې دطالبانو په وخت كې دكلتوري قتل عام نه ستاسو دا كلتوري مركز څنګه خوندي پاتې شويدي؟

هغه په موسكاځواب راكړ:

یوازې دطالبانو په وخت کې نه بلکې موږ له تېرو څو پېړیو راهیسې دخپل فرهنګ دساتنې اوبقا په جګړه بوخت یو په ځانګړي توګه دملکې کوهر شا د له وفات وروسته.

ستا سو دغه كلتوري مركز څومره پخوا ني دي؟

دا د هرات شاعرانو په ۱۹۲۰م کې جوړ کړی چې دهرات لرغونی فرهنګي اوکلتوري میراث عام کړاي شي ددې هدف لپاره دادبي ماښامونو په نامه غونډې جوړیدې چې شاعرانو اوادیبانو به خپلې فنپارې لوستې خوچي څومره حکومتونه راغلي دي هغوی ټولو زموږ دشعر اوهنر د خاوندانو مخالفت کړي دي کله به دغه هنرکدي ته کولپونه واچول شول اوکله به کمونستانو ترې جېل جوړ کړ او زموږ دعلم خاوندان یې پکې اچول په ۱۹۸۰ کال چې کله روسي پوځونه افغانستان ته راننوتل نوهغوي هڅه وکړه چې دغه دهنر او کلتور مرکز دتبلیغاتو اوپروپاګند په مرکز بدل کړي چې له دي امله زموږ زیات کسان ایران ته وتښتیدل، خوبیا هم دطالبانو دواکمنۍ دوره تر ټولو کېده دوره وه لومړي هغوي هڅه وکړه چې زموږ دغه هنري مرکز د خپلو ځانګړیو نظریاتو دتبلیغ په مرکز بدل کړي، خوچې پردې بریالي نه شول نو داني یې کلپ کړه او زموږ غړي یې پردې بریالي نه شول نو داني یې کلپ کړه او زموږ غړي یې پردې بریالي نه

درو ووهل، ځکه خو موږ پټ شوو اوترځمکه لاندې موخپلواېتکاري اوهنري چارو ته دوام ورکړ

موږ به په پټه دخپل دې هنري مرکز دکوم غړي په کور کې راټول موږ به په پټه دخپل دې هنري مو يوبل ته خپل شعرونه اوکيسې شو و اوله هغوي څخه پټ به مو يوبل ته خپل شعرونه اوکيسې اورولې ماڅلورو خواوته سترګې واړولې په يوه المارۍ کې مي ګنډل اورولې ماڅلورو خواوته سترګې مياشتنۍ مجلې په څېر ښکارېدل له شويې پاڼې وليدې چې دکومې مياشتنۍ مجلې په څېر ښکارېدل له احمد سعيد حقيقي څخه مي پوښتنه وکړه چې داڅه شي دي؟

هوکي! دا ادبي مجله ده چې "هفت اورنگ"نوميږي يعني " اووه تختونه" ددې نوم دمولاتا جامي دمشهور نظم "هفت اورنگ" څخه اخيستل شوی دی جامي دتيمور یانو دبحراني وختونو سترشاعر تیر شویدي، موږ فکر وکړ چې که جامي داسې دظلم اوجبر په دوران کې دغسې شاهکار ادبي آثار تخلیق کولای شي نوموږ هم په داسې دختي شرایطو کې دهغه په تقلید دهغه روایت ښه ژوندی ساتلی

زه حيرانه وم چې دطالبانو په وخت کې دغه مجله له سانسور څخه څه ډول پاتي شوي ده؟

احمد سعيد ځواب راکړ:

طالبان ډير احمقان وو هغوي ددې توان نه درلود چې زموږ دليکنو پرحقيقي معني اوروح وپوهيږي

موږ دكنايو اوتشبيهاتو په ژبه خپل نظمونه او كيسي ليكلي اودطالبانو دظلم اوستم سره سره موپه پوره بري خپل پيغام خلكو ته رساوه، ځيني شاعرانو اواديبانو په خپلو اشعارو كې مرغان اوحيوانات كارول اوخپل خيالات يي څرګندول دايي وويل اوبيا چوپ شو.

ماهم فکر کاوه چې نور باید له دي ځایه ولاړه شم ځکه چې په کوټه کې دتودوخې درجه تر ضفر هم ټیټه وه خویخارۍ اودتودولو بل بندوست نه و اوپه دې یخنۍ کې پرفرش له ناستي سره مي پښې دواورې په څیر یخې شوې خوناڅاپه احمد سعید حقیقي خپله چوپتیا ماته کړه اوبیله دې چې ماته راوګوري ویې ویل:

احمد سعید حقیقی داحساساتو له جوشه پرله پسې خبری کولی.

په ځانګړی ډول زموږ پرښځو دا ډیر سخت مهال و، طالبانو دنجونو ټول ښوونځی و تړل، په پیل کې دوی داویل چې داهر څه دلنډې مودی لپاره دی ځکه چې دوی دمناسبو او متبادلو اقداماتو په فکر کې دی خوچې کابل یی ونیو دنجونو له ښوونځیو څخه یې دجوماتونو پرجوړ ولو پیل وکړ، زموږ په ژبه یی بندیز ولګاوه دښځینه ښوونکیو تنخوا وی یی بندی کړی، دلته موږ وپوهیدو چې دطالبانو

اصلي ارادي څه شي دي؟ موږ تر څه ځنډه انتظار وکړ چې ښايي دوي له ماتي سره مخ شي اوموږ به تري بي غمه شو خوچي داحقيقت روښانه شو چې هغوي به ډير زر هرات هم ونيسي نوموږ ټول سره جرګه شو و اوپردي مومشوري وکړي چې موږ دخپل ښار کلتور څه ډول ژغورلي شو او له خپلو اولادونو سره څه ډول مرسته کولي شو؟ په دغسي وضعه کې زموږ يوې خبرې ته ډير پاملرنه وه ما د تلوسې نه په ډکه لهجه ترې وپوښتل:

څه خبري ته؟

احمد سعيد ترڅه ځنډه ماته په ځيرکتل لکه خپل ذهن يي چې څه خبري ته جوړاوه په دي ځنډکې ماهم پرخپل ځای اړخ بدل کړ له ويښتانو څخه راښوئيدلي دسمال مي بېرته برابر کړ اوويښتان مي پکې پټ کړل دهغه دداسې کتوڅخه زه پخوا ښه وارخطا شوي وم ځکه چې په دي خاوره کې ښځې ته داسې د ژور کتلو تجربه ماپخوا نه وه ليدلې هغه دميز مخې ته ايښې كرسۍ شاته ټېل وهله او ودريد وېي ويل:

په ماپسې راځه!

هغه دادومره په آمرانه اوپريكنده انداز وويل چې ماته ددې مجال هم نه و چې تري وپوښتم چېرته مي بيا يي، ځکه خوديوه بي روحه بت په څير په هغه پسي روانه شوم.

دهوټل دشاتني سرك نه را واوښتو اوبيا په څلور لاري كې دترافيكو له غرفي څخه تېر شوو هلته دترافيكو پوليسانو پخپلوكې په کړس کړس خندل، په لاره کې دعزيز سلماني دوکان هم مخې ته راغى چې هلته دخلكو يوزيات شمير دخپلو ږيرو خرېيلوته راغلي وو.

بنگاه انتشارات میوند کابل - افغانستان